VAIKUTUSVALTAA!

Kohti kansalaisvaikuttamisen uusia areenoja

|*Laura Hokkanen*|*Veli Liikanen*|

Mikkelin ammattikorkeakoulu
A Tutkimuksia ja raportteja | Research Reports
|51|

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
Mikkeli University of Applied Sciences

Laura Hokkanen • Veli Liikanen

VAIKUTUSVALTAA!

Kohti kansalaisvaikuttamisen uusia areenoja

Mikkelin ammattikorkeakoulu

A: Tutkimuksia ja raportteja - Research Reports

51

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
A: Tutkimuksia ja raportteja - Research Reports
PL 181, 50101 Mikkeli
Puhelin 0153 5561

© Tekijät ja Mikkelin ammattikorkeakoulu
Kannen kuva: Réka Gruborovics
ISBN 978-951-588-279-0 (nid.)
ISBN 978-951-588-280-6 (pdf)
ISSN 1795-9438
Ulkoasu: Mainostoimisto ILME Ky
Kannen ja sisällön painatus: Kopijyvä Oy - Mikkeli

KUVAILULEHTI

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	**Päivämäärä** 19.4.2010	**Julkaisusarja ja nro** A:Tutkimuksia ja raportteja 51

Tekijät
Laura Hokkanen ja Veli Liikanen

Nimeke
Vaikutusvaltaa! Kohti kansalaisvaikuttamisen uusia areenoja

Tiivistelmä

Voiko teetä juoda, vaikka tietää, että sen viljelemiseen on käytetty vettä, josta on pulaa? Jos teetä ei juo, miten sitten käy viljelijän? Ajattelu alkaa ihmettelystä. Ajatus voi muuttua toiminnaksi. Kansalaisvaikuttamisen kentät -tutkimushanke pohtii 2000-luvun nuorten äänellä heitä askarruttavia kysymyksiä, maailman ristiriitoja, ratkaisuyrityksiä, vaikuttamistapoja, esteitä ja onnistumisia. Miksi oman ja muiden elämän sekä maapallon asioita pitää muuttaa? Millaista muutosta tarvitaan? Miten sitä saadaan aikaan?

Opetusministeriön rahoittama tutkimushanke tuo julki tarinoita itäsuomalaisista nuorista, jotka pyrkivät muuttamaan tai säilyttämään yhteiskunnassa, omassa elämässään tai maapallolla vallalla olevia asioita. Nuorten kansalaisvaikuttajien joukossa vilahtaa nuoria, jotka pohtivat maailmaa, sen nykytilaa ja mahdollisuuksia. Tutkimus välittää ajatuksia esimerkiksi kasvissyöjältä, jonka vanhemmat omistavat lihakarjatilan, dyykkaajalta, joka on kohdannut roskiksen reunalla vihaisen kauppiaan ja pojilta, jotka ”vain hengaavat” ABC-aseman pelinurkkauksessa.

Tutkimus hahmottelee 2000-luvun nuorten paikkaa kansalaisvaikuttajina sekä nuorten uusia yhteisöjä ja vaikutustapoja. Samalla se selvittelee haastattelujen ja kyselytutkimuksen avulla, miten Itä-Suomen alueella asuvat nuoret kiinnittyvät kansalaisyhteiskunnan erilaisiin rakenteisiin ja toimintamuotoihin, ja millaista sosiaalista pääomaa niissä rakentuu.

Avainsanat (asiasanat		**ISBN** 978-951-588-279-0 (nid.) 978-951-588-280-6 (pdf) **ISSN** 1795-9438
kansalaistoiminta, osallistuminen, nuoret, vaikuttaminen, yhteisöt, nuorisokulttuuri, yhteisöllisyys, kansalaisyhteiskunta, järjestötoiminta		
Sivumäärä 159 s. + liit. 17 s.	**Kieli** Suomi	**Luokitukset** **YKL** 30.12 ; 32.4 ; 38.7 **UDK** 374.3 ; 316.7

Muita tietoja

DESCRIPTION

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Date 19.4.2010	Publication series and NO A: Research Reports 51

Authors
Laura Hokkanen and Veli Liikanen

Name of the work
The power to Influence! Towards New Fields of Civic Activities

Abstract

Is it proper to drink tea, when you are aware of the amount of water farmers use for tea farming, if there is lack of water in that area? If you don´t drink tea, what is the situation for the farmers then? Thinking begins with wondering. Thinking can change into action. *Kansalaisvaikuttamisen kentät* (The Fields of Civic Activities) -research project gives voice to youth in the 21st century: these voices handle questions, conflicts in our world, resolutions, influence methods, obstacles and successes. Why should we change our lives, other people´s lives or things in our world? What kind of changes do we need? How can we manage to make these changes?

Research funded by the Ministry of Education tells stories about youth in Eastern Finland, who try to change or preserve things in their society, their own lives or on Earth. Among young civic activists there are people, who wonder about the world, it´s present state and possibilities. This research puts forward ideas for example of a vegetarian, whose parents own a beef cattle farm, of a dumpster diver, who has met an angry shopkeeper near the trash pallet and thoughts of boys, who just "hang out" in the game area of a service station.

This research conceptualizes the place of youth in the 21st century in the field of civic activities and their new societies and ways to influence. At the same time, it determines with interviews and a survey, how youth in Eastern Finland are part of different structures in the society and forms of activity and what kind of social capital is forming.

Keywords	ISBN / ISSN
civil activity, participation, youth, influencing, community, youth culture, communal, civic society, organizational activities	ISBN 978-951-588-279-0 (nid.) 978-951-588-280-6 (pdf) ISSN 1795-9438

Pages	Language	Classifications
159 p.+ app. 17 p	Finnish	YKL 30.12 ; 32.4 ; 38.7 UDK 374.3 ; 316.7

Remarks

ALKUSANAT

Nuorten osallistumista ja vaikuttamista on perinteisesti käsitelty kunnan tai koulun vaikuttamisjärjestelmien sekä edustuksellisuuden kautta. Esimerkiksi nuorisovaltuustot ja oppilaskunnat ovat tämän vaikuttamisen sekä päättäjien kanssa vuoropuhelun foorumeita.

”Kansalaisvaikuttamisen kentät”- tutkimus laajentaa näkökulmaa. Vaikuttamisen foorumeita ovat myös nuorten omat yhteisöt ja verkostot. Vaikuttaminen lähtee asenteesta omaan elämään ja lähipiiriin. Vaikuttamiseen ei siis aina tarvita erillisiä rakenteita. Hyvänä esimerkkinä toimiminen riittää ja voi saada aikaan pienten muutosten ison vyöryn. Kaveripiiri tai oma perhe voivat olla aivan riittäviä vaikuttamisen paikkoja.

Yhteisöt ja niissä toisten vakuuttamisen kyky tuovat vaikutusvaltaa. Kyse on verkostoissa johtamisesta, jota myös nykyajan aikuisten maailmassa sekä työelämässä arvostetaan.

Tutkimuksessa ääneen pääsevät itäsuomalaiset nuoret. Aikuiset helposti arvostelevat nuorten toimintaa päällisin puolin erilaisen pukeutumisen, outojen aatteiden tai toisenlaisten toimintatapojen vuoksi. Tutkimus kertoo, mitä nuoret itse ovat asioista ajatelleet. Tarkkaan mietityt vaatteet ovat viesti ja vaikuttamisen tapa. Netissä nuoret ovat yllättävän aktiivisia mielipidevaikuttajia omissa verkostoissaan. ABC-asemista on monella pienellä paikkakunnalla muodostunut nuorten yhteisen hengailun paikka, koska muutakaan tilaa ei ole tarjolla.

Nuorten vaikuttamista on monenlaista. Erilaiset tavat eivät ole toisiaan poissulkevia tai vastakkaisia. Sekä aktiivisuus oppilaskunnassa että elämäntapojen muuttaminen omassa lähipiirissä ilmastomuutoksen vastustamiseksi ovat arvostettavia asioita. Molempia tarvitaan.

Lisäksi tarvitaan avaramielisiä aikuisia nuorten vaikuttamisen tueksi ja kumppaneiksi. Jos haluat päästä perille, mitä vastuullisten ja ajattelevien nuorten maailmassa on meneillään, sinun kannattaa lukea Laura Hokkasen ja Veli Liikasen tutkimus.

Viitasaarella 13.4.2010

Maria Kaisa Aula
Lapsiasiavaltuutettu

SISÄLTÖ

ALKUSANAT

LUKIJALLE 1

1 JOHDANTO 6
1.1 Tutkimuksen taustaa 6
1.2 Tehtävänasettelu 8
1.3 Aineisto 10
1.3.1 Haastattelut 11
1.3.2 Kyselyn toteuttaminen ja vastaajien tausta 15
1.4 Tutkimuksen tasot 18

2 KANSALAISVAIKUTTAMINEN – KANSALAISTEN VELVOLLISUUS? . 21
2.1 Nuorisolaki 24
2.2 Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma 25
2.3 Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011 27

3 KANSALAISET – MEDBORJARE 28
3.1 Minä ja muut – nuorten yhteisöt 29
3.2 Me! 30
3.3 Erilaisuus kunniaan! Barrikadeille, vallankumous! 35
3.4 Paikallisuus kansalaisvaikuttamisen lähteenä 40
3.4.1 Poismuuttoa ja paikalleen jäämistä 48
3.4.2 Vähän väkeä, rahaa ja valtaa? .....
Omaan paikkakuntaan vaikuttamassa 52

4 KANSALAISVAIKUTTAMISEN UUDET AREENAT 56
4.1 Elämäntavat vaikuttamiskanavana 62
4.1.1 Minun kotini on sinunkin kotisi – yhteisöasumista 63
4.1.2 Eläinten oikeuksien puolesta 66
4.1.3 Roskaruokaa 71
4.1.4 Elämäntapana Japani 75
4.2 Maailmankokoinen omatunto 80

4.2.1 Ilmastonmuutos vai asenneilmastomuutos? ... 82
4.2.2 Reilusti valtaa ... 85
4.3 Tattista vaan, taide! ... 90
4.4 Uskon asia vai yhdessäolon ylistys? ... 92
4.5 Hengailua ja fiilistelyä ... 96

5 KOHTI ONNELLISTA ELÄMÄÄ ... 112
5.1 Kansalaisvaikuttamisen edellytykset ... 117
5.2 Kansalaisvaikuttamisen esteet ... 129
5.3 Kansalaisvaikuttamisen uudet indikaattorit ... 143

LÄHTEET ... 146
LIITTEET ... 160
1 Kyselylomake
2 Haastattelukysymysrunko

LUKIJALLE

Keitä ovat 2000-luvun nuoret?

Tervetuloa muotinäytökseen, 2000-luvun nuorison tyylisuuntiin.

Muotikierroksen aloittavat hopparit isoissa housuissaan. Näiden yleisesti miespuolisten henkilöiden harrastuksiin kuuluvat mm. breakdance, levyjen pyöritys, graffitien piirtely sekä Talent-voittajalta varastettu beatboxaus. Pukeutumiseen kuuluvat järjettömän kokoiset housut, järjettömän kokoiset paidat ja järjettömän kokoiset korut.

Nörtti on miespuolinen, arka, pelokas ja omiin oloihinsa vetäytyvä kaveri, jolla on lyhyet hiukset mutta ei tyttöystävää. Nörttiä kutsutaan myös nimellä friikki, guru ja propellihattu.

Pissikset, nuo ihanat helmisiskot. Yleensä he ovat kaupungilla ilman mitään toimitettavaa asiaa. Sidukkaa juomassa ja poikia bongaamassa. He käyttävät usein vaaleanpunaisia vaatteenkappaleita, korkeita kenkiä ja kaivonkannen kokoisia aurinkolaseja.

Mustat vaatteet, ketjut, lävistykset ja niittivyöt kuuluvat hevareiden tunnusmerkkeihin. Useimmat omistavat liuhuletin. Kirves löytyy kaikilta kaapista.

Lavalle sipsuttaa pikkuriikkinen lolitaernukawaiheebo. Siis suomennettuna japanilaisesta kulttuurista Suomeen omaksutun katutyylin edustaja. He kuuntelevat japanilaista, iloista musiikkia.

Hedelmät valmiina, fruittarit on talossa. Fruittareitten tyyliin kuuluu kaikki raidasta ruutuun, mutta eniten puunausta tarvitseva osuus on hiukset. Hiukset ovat muutenkin fruittareille tärkein osa koko tyylissä, joten ei kannata koskea fruiden hiuksiin tai saatat saada kokonaisen fruittilauman jahtaamaan sinua. Heidän on aina pakko mennä ostamaan lisää ja lisää Lacosten kenkiä.

Nyt lavalle raahautuu naamansa valkaissut gootti. Gootit eivät tykkää potkia mummoja (toisin kuin joskus luullaan), vaan he istuvat luppoajallaan pimeässä ja ahtaassa vaatekomerossa mustaa jeesusteippiä repien. Goottien parhaita tunnusmerkkejä ovat korkeat kengät, tummat silmämeikit, tussilla vedetyt kulmakarvat sekä äärimmilleen vedetyt korsetit.

Ja seuraavana näemme emon. Hän on erakoitunut, surullinen ja erilainen nuori. Emoilla on yleensä silmille vedetyt mustat hiukset, surullinen katse ja tennarit.

Skinien tyyliin kuuluu yleensä kalju pää, pilottitakki, ylös käännetyt farkunlahkeet ja maiharit. Hikipedian mukaan skinien kengän koon numero on yleensä suurempi kuin heidän älykkyysosamääränsä.

Punkkarit ovat hurjasta ulkomuodostaan huolimatta vain kilttejä naapurinpoikia ja -tyttöjä. Heidät tunnistaa räikeän värisistä hiuksista (usein irokeesista).

Viimeisenä lavalle astelee hippi. Tämä rauhaa rakastava ihminen pukeutuu yleensä maanläheisiin väreihin ja löysiin vaatteisiin. Hipit ovat siis täysin skinien vastakohtia.

Mikkelin Kalevankankaan yläkoululaisten leikkisässä ”2000-luvun nuoret” -muotinäytöskäsikirjoituksessa esiintyvät stereotyyppiset nuorisojoukot ja nuorten elämäntyylit. Keitä ovat 2000-luvun itäsuomalaiset nuoret? Voidaanko heitä määritellä tai tutkia yhtenäisenä ryhmänä? Tai jos heidät halutaan erotella ryhmiksi, kuuluuko kukin nuori yhteen vai useampaan ”jengiin”? Nuorisoa koskevia kulttuurisia puhetapoja ja nuoria määritteleviä julkisuuden nuorisokuvia jo vuonna 1989 määritellyt Tommi Hoikkala toteaa julkisuuden olevan paikka, jossa aika ajoin tiivistyvät eri toimijoiden nuoruutta koskevat käsitykset. Julkisuus on toisin sanoen areena, joka tuo yhteen erilaiset toimijat ja näiden näkemykset nuorista ja nuoruudesta. Hoikkalan mukaan ei ole lainkaan itsestään selvää, mistä kyseiset toimijaryhmät puhuvat

puhuessaan nuorista, sillä ne tulevat nuorisokuvissaan konstruoineeksi toisistaan hyvinkin paljon poikkeavia nuorisoja. Nuoriso ei ole yhtenäinen ryhmä, josta muodostettavat kuvat ja määritteet pätisivät kaikkiin alle 29-vuotiaisiin ihmisiin. Timo Hämäläinen ja Eija Ahola (2008, 5) kuvaavat osuvasti nuorisotutkimuksen haasteita Sitran ja Tekesin Nuorten tulevaisuuskuvat -tutkimusselvityksessään yhden vastaajan kommentissa: ”…koska te luulette, että saatte näillä gallupeillanne tehtyä virheettömän tilaston ihmisistä jolla voitte sitten lokeroida meitä lisää.”

Nuoriso määritellään helposti ”nuorisojoukoksi”, jolloin uutisoinnista ja mielikuvista tulee laajempia yleistyksiä. Nuorisojoukkoja seikkailee usein tihutöistä kertovissa uutisissa: ”Nuorisojoukko pahoinpiteli – –, ”Nuorisojoukko häiriköi – –”. Nuorisojoukot ovat uhkia, eikä niistä ole myönteistä sanottavaa. Sanat joukko ja lauma tuovat uutiseen yleisempää painavuutta ja uhkaa. Juttujen teho kärsisi, jos puhuttaisiin kolmesta tai kahdeksasta väkivaltaisesta nuoresta. Nuorisojoukko on jo kunnon uutinen. (Heikkinen & Hurme 2008, 93.) Aktivisti tai aktiivinen nuori puolestaan saa helposti kantaakseen hipin, hihhulin ja kukkaistytön luonnehdinnat riippumatta edes siitä, ollaanko rauhan, ihmisten vai eläinten puolella. Nuorisokuvien kaavamaisuutta kuvailee tässä tutkimuksessa 23-vuotias itäsuomalainen nainen, joka on saanut kokea muiden määrittelemät aktiivisen kansalaisuuden luokittelukriteerit:

> Kaikki aktivistit yhteen kimppuun, ihan sama minkä asian puolesta se on puuhastelemassa ja vaikka ois kuinka erilaisia ihmisiä. [– –] Ne on kaikki semmoisia pummeja ja yhteiskunnan tuilla eläviä ja laiskoja ja sitä ja tätä ja muuta.

Mikkelin Kalevankankaan koululaisten muokkaamia 12:ta nuorisokuvaa aikaisemmin Tommi Hoikkala (1989, 86–136) erotti 11 erilaista median tuottamaa nuorisokuvaa. Jukka Relander (2000, 296, 297) puolestaan uskoo, että 1990-luvun mittaan nuorisokuvien skaala kaventui. 90-luvun medianuoriso voitiin jakaa yksioikoisesti osaajiin ja oirehtijoihin. Lamanjälkeisessä Suomessa alle 25-vuotiaista oli tullut kustannuserä. Nuoriin ja lapsiin keskittynyt julkinen puhe alkoi keskittyä tehostamiseen. Kouluikää oltiin laskemassa, koulunkäyntiaikaa pitkittämässä, koulua piti käydä tehokkaammin ja halvem-

min, opintotuen reaaliarvo oli laskenut, tukikuukausia oli rajattu, opiskeluaikoja pyrittiin lyhentämään ja vapaa-ajankäyttöä suuntaamaan alueille, joista olisi hyötyä.

Mitä on kansalaisvaikuttaminen? Mihin sillä vaikutetaan, ja ketkä kuuluvat kansalaisiin? Voiko kansa todellisuudessa vaikuttaa? Onko ihmisellä velvollisuus auttaa? Voivatko kansat ja kansakunnat löytää yhteisen suunnan sille, mikä on kestävää ja useimmille ihmisille hyvää elämää, jonka muodostumiseksi haluaisi vaikuttaa? Vaikuttaminen on kaiken kaikkiaan vaikeaa. Ketju on täynnä pohdinnan problematiikkaa ja myös pelkoa, vaikuttaako mikään mihinkään – tai jos vaikuttaa, vaikuttaako sinne, minne tarkoitettiin: jos lahjoitan uudenvuoden rakettien rahat tsunamin katastrofirahastoon, vaikutanko silloin kiinalaisten rakettivalmistajien ahdinkoon? Jos jätän ostamatta teepaketin huolehtiessani teeplantaasien ylettömästä vedenkulutuksesta ja sitä kautta ilmastonmuutoksesta, välitänkö ollenkaan niiden viljelijöiden elämästä? Jos lahjoitan vaatteita kehitysmaihin, tiedänkö, menevätkö ne kalliiseen hintaan paikallisille markkinoille ja vähennänkö samalla paikallisia puuvillateollisuuden mahdollisuuksia? Jos annan kerjäläiselle rahaa, annanko sen todellisuudessa rikollisuuteen? Jos lahjoitan polkupyörän tansanialaiselle naiselle, syöksenkö hänet samalla muiden kyläläisten kateellisuuden ja pahojen puheiden kohteeksi? Jos jätän äänestämättä, äänestänkö samalla symbolisesti jonkun vielä huonomman ehdokkaan läpipääsemiseksi? Jos lennän avustamaan ympäristökampanjassa toiselle puolen maapalloa, teenkö enemmän pahaa saastuttamalla kuin hyvää mahdollisella toiminnan hyödyllä? Vastuullisella elämäntavalla voi olla kauaskantoisia vaikutusmahdollisuuksia, mutta pitkälle viety ajattelu voi myös ahdistaa:

> Kyl mä ainakin tosi kriittinen oon. Vähän ehkä liiankin kriittinen, koska semmonen ylikriittisyys voi viedä kaiken innon ja motivaation mistään toiminnasta, kun tuntuu, että missään ei oo mitään järkeä. Nainen 23 vuotta

Tavallisen ihmisen ja varsin usein myös virkamiesten käsitys kansalaisvaikuttamisesta sisältyy äänestämisen ja poliittisen vaikuttamisen piiriin. ”Vain äänestämällä voit vaikuttaa” -tunnuslauseet nostavat kansalaisen ikään kuin

aktiiviseksi toimijaksi, mutta toisesta näkökulmasta passiiviseksi sivustaseuraajaksi. Vaikutusvalta annetaan jonkin toisen ihmisen huostaan. Myös monet kansalaisvaikuttamisen määritelmäyritykset luonnehtivat kansalaisvaikuttamista pitkälti poliittisten vaikuttamismuotojen kautta: äänestäminen, lakko, työsulku, mielenosoitus, kansalaistottelemattomuus, boikotti, kansalaisadressi, painostusryhmä. Mitä muuta voi olla kansalaisvaikuttaminen? Voiko vaikuttamista olla jopa pelkkä aktiivisuus? Aktiivinen kansalaisuus on nostettu yhä keskeisemmäksi tekijäksi, kun pohditaan ihmisten kiinnittymistä yhteiskuntaan. Sen edistämiseksi tieltä on raivattava pois esteitä ja kehitettävä perinteisiä sekä uusia kansalaisvaikuttamisen kanavia, jotka tukevat nuorten täyttä osallistumista yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaan. Kansalaisvaikuttamis-termissä ollaan varsin nopeasti myös sen määrittelyvaikeuden edessä, kuinka moneen on pystyttävä vaikuttamaan, että se on merkittävää vaikuttamista. Pitääkö pysäyttää ilmastonmuutos, vai riittääkö pelkkä oman lähipiirin muutos paremman maailman puolesta? Miten saavutetaan vaikutusvaltaa?

Julkaisu on osa opetusministeriön rahoittamaa Mikkelin ammattikorkeakoulun Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman *Kansalaisvaikuttamisen kentät* -hanketta, jossa tutkittiin itäsuomalaisten nuorten vaikuttamisen esteitä, edellytyksiä ja uusia areenoja. Tutkimus toteutettiin vuosina 2007–2009.

Mikkelissä maaliskuussa 2010

Laura Hokkanen

(Kalevankankaan koulun muotinäytöksen käsikirjoittajat ja ideoijat: Jemina Nyman, Suvi Mustonen, Rosa Vesterinen, Henna Liukkonen, Saaga Uimonen, Anni Iivanainen, Anna Anttalainen, Krista Lahti, Noora Parkkinen, Emma Mäkelä, Salli Kirvesmies, Lauri Tarkiainen, Monika Parkkinen, Rita Pulliainen, Maija Nykänen, Jukka Riikonen, Anni-Mari Martikainen, Marika Pyykkönen, Roosa Härkönen ja Miika Hujanen)

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

2000-luvulla osallisuus – tai aktiivinen kansalaisuus – rakentuu yhä vahvemmin erilaisiin yhteisöihin osallistumisen varaan. Osallisuuden käsite viittaa kuulumiseen yhteiskuntaan tai yhteisöön ja kysymykseen poliittisten yhteisöjen toimintatavoista. Osallistuminen puolestaan liittyy konkreettisemmin kansalaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin itseään sekä lähipiiriään koskevassa päätöksenteossa. Edustuksellisen demokratian rinnalle on noussut uusia osallistumisen muotoja, jotka vaihtelevat järjestäytyneistä kansalaisliikkeistä suoraan toimintaan, laillisuuden rajojakin haastaen. Onko osallisuudessa ja osallistumisessa kyse todellisesta vaikuttamisesta vai lähinnä oikeudesta sanoa oma mielipide? (Bäcklund ym. 2002, 7.) Paljolti äänestämiseen rajoittuva osallistuminen vaatii täydennyksekseen erilaisia aktiivisia ja välittömiä vaikutuskanavia. Keskeiset kysymykset osallistumisen perusteista koskevat osallistumisen edustavuutta ja vaikuttavuutta: Merkitseekö osallistuminen aktiivisuuden kasaantumista joillekin henkilöille vai voidaanko uusilla keinoilla edistää laajempaa osallistumista ja vaikuttavuutta? (Kettunen 2002, 18, 19.)

Kansalaiseksi oppiminen tapahtuu yhä voimakkaammin epämuodollisissa oppimisympäristöissä. Koulua merkittävämmäksi oppimisen ympäristöksi on nostettu vertaisryhmät, nuorisokulttuurit ja nuorten vapaaehtoisen toiminnan tilat. Tällaisia tiloja ovat esimerkiksi nuorisotilat, leirit, harrastukset, järjestötoiminta ja niin sanottu neljäs tila, jolla viitataan nuorten toimintaympäristöjä tarkasteltaessa sellaisiin nuorten omiin yhdessäolon tapoihin ja areenoihin, joihin aikuisilla ohjaajina ja kasvattajina ei ole pääsyä (ns. hengailukulttuuri). (Komonen 2006.)

Nuorten koulun ulkopuolista elämää tai yhteisönäkökulmaa ei kuitenkaan ole toistaiseksi riittävästi hyödynnetty nuorten elinolojen kehittämisessä sekä syrjäytymisen syiden ja ratkaisujen etsimisessä. Ulkoiset hyvät elinolot eivät

automaattisesti tuota nuorille hyvin menemisen kokemusta. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien merkitys on oleellinen nuorten hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. (Turtiainen & Kauppinen 2004, 122.) On myös osoitettu, että useisiin eri yhdistyksiin kuuluvat ihmiset luottavat muuta väestöä selvästi enemmän niin eduskuntaan, kirkkoon kuin yliopistoihinkin. Vastaavasti he ovat muita kriittisempiä tiedotusvälineitä kohtaan. (Siisiäinen 2000.)

Kansalaistoiminnan kentän kehittämisessä on edelleen haasteita, esimerkiksi kansalaiskasvatuksen ja osallistumisen periaatteiden viemisessä käytäntöön. Puolue- ja järjestöosallistumisen on todettu heikentyneen Suomessa 1980-luvun lopulta alkaen. Nuorten kansalaistoiminta ei näytä kovin hyvin kohtaavan perinteistä kuntademokratiaa sen enempää kuin perinteisiä järjestötoimintaan osallistumisen muotoja. Kokemus virallisten vaikuttamiskanavien puuttumisesta saattaa kärjistyä jopa mellakoiksi. Järjestöjen suurena haasteena onkin kehittää sellaisia uudenlaisia toimintamuotoja ja -ryhmiä, joilla on tarttumapintaa 2000-luvun nuorten elämään. (Komonen 2006.)

Tässä tutkimuksessa kansalaisyhteiskuntaa jäsennetään nuorten kansalaisvaikuttamisen areenoiden, niiden toimintalogiikan ja niissä syntyvän sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Kyse on tapaustutkimuksen logiikasta, jonka avulla lukija pääsee käsiksi nuorten kulttuurien mahdollisiin maailmoihin. Kansalaisvaikuttaminen ymmärretään siten laajasti erilaisiin sosiaalisiin yhteisöihin osallistumisena; näin tutkimus ei rajaudu poliittiseen osallistumiseen, minkä kautta nuorten kansalaisvaikuttamista on perinteisesti jäsennetty. Tutkimus ei myöskään käsittele laajemmin nuorten kansalaisvaikuttamisen mahdollisuuksia koulumaailmasta käsin, esimerkiksi oppilaskuntien näkökulmasta, vaikkakin nuorten asennekasvatusta ja aktiiviseen kansalaisuuteen tähtäävää pohjatyötä tehdään usein juuri opetussuunnitelman pohjalta. Tutkimuksen pääpainona on tarkastella nuorten vapaa-ajan, koulun ulkopuolisen maailman vaikutusmahdollisuuksia ja nuorten käsityksiä niiden yhteiskuntaa tai omaa elämää koskettavasta tehtävästä.

1.2 Tehtävänasettelu

Kansalaisvaikuttamisen kentät -tutkimushankkeen keskeiset kysymykset liittyvät *yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden* samoin kuin *kansalaisyhteiskunnan rakenteiden* ja *toimijoiden* välisiin suhteisiin. Individualismia korostava aika ja kollektiiviset toimintamuodot on nähty jossain määrin ristiriitaisina päämäärinä: Nuorten järjestötoimintaan sitoutumattomuutta on selitetty suurten kertomusten murtumisella, elämänkulun yksilöllistymisellä ja sitä kautta haluttomuudella sitoutua pidemmäksi aikaa järjestöjen arvoihin ja aatteisiin. Erilaisista ryhmistä haetaan siten yhä henkilökohtaisen kiinnittymisen pintoja, mielekästä toimintaa ja yhteistä identiteettiä. Siksi on kiintoisaa tarkastella, miten yksilöllisyys ja kollektiivisuus toteutuvat ja tapahtuvat – mahdollisesti myös törmäävät – nykyajan liikkeissä. (Komonen 2006.)

Monet kansalaisoppimisen, -toiminnan ja -vaikuttamisen mittarit ovat 2000-luvun alussa Suomessa heikompia kuin muissa Pohjoismaissa[1]. On kuitenkin hankala arvioida, missä määrin on kyse todellisesta haluttomuudesta vaikuttaa ja missä määrin yksinkertaisesti siitä, että nuorten kansalaistoiminta – tarve vaikuttaa ryhmissä ja rakentaa yhteistä identiteettiä – ei kohtaa perinteistä kuntademokratiaa tai tavanomaisia järjestötoimintaan osallistumisen muotoja. Esimerkiksi vuoden 2008 tutkimus osoittaa, että nuoret ovat auttamishaluisimpia suomalaisia (Pessi 2008, 55). Uudenlaisten aktivoitumisen väylien esiinnousu on selkeästi nostanut esiin myös tarpeen uudenlaisten toiminnallisten osallistumisindikaattoreiden määrittelyyn. *Kansalaisvaikuttamisen kentät* -tutkimus hahmottelee tämän ajan nuorten mahdollisuuksia ja valintoja yhteiskunnassa, keinoja saada ääni kuuluviin ja tapoja ottaa kantaa. Tutkimus etsii 2000-luvun nuorten paikkaa kansalaisvaikuttajina sekä nuorten uusia yhteisöjä ja vaikutustapoja. Mistä nuoret ovat huolissaan, ja miten he pyrkivät vaikuttamaan asioihin? Millaisiin yhteisöihin nuori kuuluu? Millainen

[1] Useissa nuorisoa koskevissa tutkimuksissa on todettu, että nuoria kiinnostavat enemmän muut kuin formaalin politiikan vaikuttamisen kentät (esim. Lundbom 2003; Paakkunainen 2004; Turunen 2004). 28 maassa 14–15-vuotiaiden nuorten asenteita tutkineen Civic Education Studyn tutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret eivät osallistu aktiivisesti oppilaskuntatoimintaan ja arvostavat kansalaistoimintaa vähemmän kuin yhdenkään toisen maan samanikäiset. Nuoret eivät myöskään koe voivansa itse vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin.

on 2000-luvun aktiivinen kansalainen? Tutkimuksessa hahmotellaan uudenlaisia toiminnallisia osallistumisindikaattoreita. Hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa johtava oikeusministeriö ja Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (FSD) sopivat keväällä 2005 hankkeesta, jonka päätavoitteiksi asetettiin kansalaisvaikuttamisen indikaattoreiden määrittäminen, kansalaisten osallistumisen, asenteiden ja valmiuksien empiirinen kuvailu indikaattoreiden avulla sekä ehdotusten tekeminen indikaattorityötä tukevaksi säännölliseksi tiedonkeruuksi. (Borg 2006a, VII.) Millaisia indikaattoreita nuorten kansalaisvaikuttamisesta nousee?

Nuorten (oletettu) osallistumattomuus voi viestiä myös erilaisten kansalaisvaikuttamisen (politiikka)ohjelmien retoriikan ja arjen mahdollisuuksien välisistä katkoksista (ks. Harinen 2005). Monet nuorten parissa tehdyt tutkimukset kertovat, että kaikki kansalaistoiminnan ympäristöt eivät välttämättä ole kaikille nuorille samalla tavalla avoimia; osallistumista niihin säätelee monenlainen epävirallinen ja välillä hankalasti osoitettavissa oleva kontrolli. Osallistumisen kontrollointi voi näkyä vapaa-ajan kentillä esimerkiksi yhdistysten sisäpiirin syntynä, jolloin mukaan pääsemisen epävirallisia kriteereitä määrittelevät tietyt dominoivat tahot tai yksilöt. (Komonen 2006.) Monissa kansalaisliikkeissä ongelmana voi olla myös nuorilta vaadittava ikä: 14-vuotiaan nuoren ei oleteta kykenevän ottamaan vastuuta järjestötoimista uskottavalla tavalla, ja samaan aikaan varsinaisista nuorten ohjaajista voi olla pula. Järjestöt ja vaikuttamiskanavat saatetaan kokea samalla vaikeasti tavoitettaviksi ja lähestyttäviksi. Onko erilaisilla nuorten aktiiviseen kansalaistoimintaan tähtäävillä politiikkaohjelmilla realistista kosketuspintaa nuorten todelämään, vai jäävätkö ne ”pelkäksi retoriikaksi” ja sanahelinäksi? Millaisia edellytyksiä tarvitaan nuorten aktiiviseen osallistumiseen ja millaisia esteitä on raivattava tieltä pois?

Muuttoliike suuntautuu kasvukeskuksiin, mikä tarkoittaa elinolosuhteiden heikkenemistä ja virikkeiden vähenemistä maaseudulle jääville. Kaupunkien resurssit eivät puolestaan lisäänny tarpeeksi nopeasti vastaamaan kaikkien nuorten moninaisia tarpeita. Miten paikallisuus muovaa nuorten kansalais-

vaikuttamista, millaisia mahdollisuuksia vaikuttamiseen se avaa, millaisia sulkee pois? Onko itäsuomalaisella nuorella tietoa ja mahdollisuuksia hakeutua erilaisiin vaikuttamisryhmiin, vai tuoko ”periferia” esteitä aktiivisuudelle? Millaisten uusien areenoiden kautta nuoret vaikuttavat, ja mihin he haluavat vaikuttaa?

1.3 Aineisto

Mitä pitäisi tehdä ja mitä jo tehdään, että asiat voisivat olla paremmin omassa, lähimmäisten ja tuntemattomien ihmisten elämässä? Tutkimuksen tavoitteena on päästä sisälle nuorten ajattelumaailmaan, joten selvityksenomaisen tutkimuksen sijasta on hyödynnetty laadullisia menetelmiä teemahaastattelun muodossa. Tutkimus rakentuu menetelmätriangulaatiolle, jossa yhdistetään sekä tilastollista että menetelmällistä lähestymistapaa kansalaisvaikuttamisen kuvaukseen. Aineistoa analysoidaan sekä tilastollisesti että laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Kansalaisvaikuttamisen kentät -tutkimushankkeen osana toteutettiin itäsuomalaisille yhdeksäsluokkalaisille suunnattu kyselytutkimus. Kyselyn runko kohdistui nuorten kokemuksiin ja mielipiteisiin kansalaisvaikuttamisesta sekä nuorten osallistumiseen ja harrastamiseen vapaa-ajalla. Lisäksi kyselyssä koottiin taustatietoa nuorten hyvinvoinnista, perhesuhteista ja koulunkäynnistä. Nuoria pyydettiin myös arvioimaan asuinpaikkakuntaansa ja sen kehittämistarpeita.

Ihmisten arjesta on vaikea saada kuvaa, vaikka tilastoisi laajojakin aineistoja (Kurkela & Sauli 1998, 41). Nuorten kansalaisvaikuttamisen näkökulmia syvennettiin teemahaastattelujen avulla. Haastatteluilla pyritään kuvaamaan havainnollisesti ja ajatuksia herättävästi sitä, mikä on kulttuurisesti mahdollista (Suoninen 1997, 28). Kun tutkimuksen kohteena ovat ihmiset, tarkoituksena on antaa heille ääni sekä lisätä kokemuksen ja inhimillisyyden ymmärtämistä. Laadullinen osio tavoitteleekin valmiutta havainnoida ihmisten kokemuksia. (Stake 2000, 23, 24.)

Teemahaastatteluihin pyydettiin nuoria, jotka olivat valinneet vaikuttamiskanavakseen jonkin nykyaikana yleistyneen tai valtaväestön näkökulmasta poikkeuksellisen elämäntavan tai harrastusmuodon. Haastatteluilla haluttiin nimenomaan päästä käsiksi kansalaisvaikuttamisen muotoihin koulumaailmasta ja poliittisesta vaikuttamisesta erillisenä toimintana. Haastattelujen avulla nuorten vaikutusmahdollisuudet, niiden taustat ja toimivuudet aukeavat kyselytutkimusta syvemmin. Tutkimusraporttiin on haluttu sisällyttää mahdollisimman paljon nuorten ”omaa ääntä”. Tavoitteena on antaa myös lukijalle mahdollisuus ymmärtää monisyisiä vastauksia ja kansalaisvaikuttamisen ongelmallisuuttakin nuorten kertomana.

Tutkimuksen aineisto rakentuu erilaisista kansalaisvaikuttamisen kanavista ja tavoista, joita havainnoidaan muun muassa nuorten haastattelujen perusteella. Nämä tapaukset on valittu niin, että niissä korostuu 2000-luvulle tyypillisten tai uusien vaikuttamiskanavien esilläolo. Tapausten kautta hahmotellaan nuorten vaikuttamistapoja, mutta samalla myös nuorten sijoittumista erilaisiin yhteisöihin. Haastattelujen ja kyselyiden avulla selvitetään nuorten käsityksiä esimerkiksi alueesta, nuorten elinpiiristä, järjestökokemuksesta, sosiaalisen pääoman rakentumisesta ja ideologiasta. (Liitteet 1 ja 2.) Samalla haastattelujen ja kyselyn avulla arvioidaan nuorten käsityksiä paikkakunnan tarjoamista vaikuttamismahdollisuuksista.

1.3.1 Haastattelut

Nuorisotutkija Vesa Puurosen (1997, 9) mielestä nuoret ovat metodologisessa mielessä jossain määrin erityinen tutkimuskohde. Nuorisotutkimukseen voivat soveltua parhaiten sellaiset menetelmät, jotka perustuvat tutkijan ja kohteen suoraan kommunikointiin. Nuoret eivät ole halukkaita yhteistyöhön tutkijan kanssa, mikäli he kokevat tutkijan aikuisten maailman ja instituutioiden edustajiksi. Usein todetaankin, että tutkija on työväline, joka persoonallaan, taustallaan, koulutuksellaan, iällään, sukupuolellaan ja tutkimusintresseillään vaikuttaa saatavan tiedon laatuun. Tutkijan tulisikin analysoida itsensä osana tutkimustaan ja kohdistaa lähdekritiikki myös itseensä. (Ks. esim. Suojanen

1982, 150.) Aina tutkija ei myöskään pysty vetämään rajaa siihen, missä kulkevat *hänen* ja *heidän* mielipiteensä. Tutkija kuvittelee pystyvänsä erottamaan, mitkä ovat ulkoisia havaintoja kentältä ja mitkä omasta persoonallisesta taustasta nousevia mielikuvia. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 59.)

Haastatteluihin valittiin vastaajat erilaisten järjestöyhteydenottojen, internetyhteisöjen ja ”lumipallotekniikan” avulla. Haastattelupaikkakunniksi muotoutuivat Mikkeli, Joensuu, Juva ja Savonlinna. Paikkakuntia oleellisemmaksi valintakriteeriksi muotoutui se, millaisia oletettuja uusia vaikuttamiskanavia nykyajalla voidaan paikantaa median ja aiempien tutkimusten pohjalta. Kansalaisvaikuttamisen uusien indikaattoreiden määritelmän näkökulmasta oleellista oli pohtia, mitä epämuodollisia vaikutuskanavia tutkimus voisi nostaa esille. Vaikka paikkakunta on haastatteluosioissa nähty toissijaisena kriteerinä, aukaisee paikkakuntatausta kiistatta myös monia kontekstuaalisia tulkintatilanteita: jos haastateltavia olisi laajemmin pienemmiltä paikkakunnilta, voisivat kansalaisvaikuttamisen esteet nousta uuteen näkökulmaan. Jos suurempia paikkakuntia ei olisi valittu yhtä monta, eivät tutkimukseen varmastikaan olisi nousseet juuri kyseiset vaikuttamiskanavat vaan painottuneet aivan eri tavalla. Haastatteluosiot toimivatkin työssä tapaustutkimuksen tavoin nuorten ääninä heidän elämismaailmoihinsa.

Haastattelupaikat vaihtelivat kirjaston lukusalista haastattelijan kotiin ja musiikkikahvilasta ABC-aseman pelinurkkaukseen. Haastattelut etenivät pääosin teemahaastattelurunkoa noudattaen, mutta joka kerta mentiin myös muille esille nousseille ”harhapoluille”, mikä selvästikin kannusti nuoria kertomaan asioista vapaasti. Muutamissa haastatteluissa nuori totesi useaan kertaan, ettei ole mitään sanottavaa, toisissa nuoret puolestaan ilmaisivat intonsa kiittämällä kuuntelemisesta ja tilaisuudesta ”kerrankin puhua vain itsestään”. Myös nuorten vapaa-aikatutkimuksessa 2009 alle 15-vuotiaiden koettiin olevan otettuja siitä, että heille soitettiin ja kysyttiin heidän asioistaan ja mielipiteistään (Myllymäki 2009, 9).

Haastatteluihin oli helppo haastaa nuoria. Aikaa kului vähimmillään 40 minuuttia, enimmillään 1,5 tuntia. Muutaman kerran tutkijaan otettiin jälkikäteen yhteyttä ja todettiin: ”mun kaverikin haluaisi haastatteluun”. Haastatteluihin suhtauduttiin hyvin myötämielisesti. Vain muutama haastattelu peruuntui haastateltavan kiireiden takia. Haastattelutilanteen juhlavuus ja jäykkyys näkyivät sekä tutkittavissa että tutkijassa. Vaikka haastattelunauhoituksen oli todettu olevan vain helpottamassa puheen kirjaamista myöhempiä litterointeja varten, tilanne tuntui välillä kuin suoralta radionauhoitukselta. Myös tutkijoiden paljon käsittelemät ”nauhoituksen jälkeiset kiinnostavimmat puheenvuorot” toteutuivat muutamia kertoja. Jotain ainutlaatuista jäi tallentamatta, eivätkä omin sanoin paperille tehdyt muistiinpanot voineet enää saavuttaa hetken viisautta ja nuoren omaa ääntä. Ennen virallista haastattelua nuorille kerrottiin tutkimushankkeen ideasta. Todettiin myös, että nauhoituksia ei tultaisi antamaan eteenpäin mutta nauhoitusten litteroinnit tallennettaisiin nimettöminä arkistoon mahdollisia myöhempiä tutkijoita varten. Vaikka haastateltavien henkilöllisyys pysyisi salassa, todettiin myös sen ongelmat: erityistä alaa harrastava nuori olisi mahdollista paikantaa, jos joku päättäisi ryhtyä sitä selvittämään saamiensa vihjeiden perusteella. Useat nuoret totesivat: ”minä voisin kyllä mielelläni esiintyä nimelläkin”. Kukaan ei nähnyt haastatteluissa mitään niin salaista, mitä pitäisi alkaa muokata. Haastatteluista on silti poistettu selvää tunnistamista helpottavia yksittäisiä sanoja, ja lisäksi haastattelujen yhteyteen ei ole annettu haastattelun toteutusajankohtaa koskevia tietoja (ikä ei ole paikannettavissa haastattelun toteutusvuoteen).

Oli etu ja haitta olla haastattelutilanteessa itsekin nuori ja järjestömaailmassa toimiva. Mahdollisesti oli helpompaa tietää, mitä voisi kysyä ja miten tarkentaa kysymystään. Samalla saattoi jäädä kuitenkin jokin oleellinen seikka selvittämättä, koska se vaikutti päällisin puolin itsestään selvältä. Tarkentava kysymys olisi silti voinut tuoda esiin kiinnostavaa tietoa. Välillä tutkijana syyllistyi kysymyksiin, jotka jo valmiiksi arvottivat jotain asiaa. Nuoresta iästään huolimatta haastattelija sai kokea useaan kertaan myös tipahtaneensa nuoruuden trenditietoisimmasta ja ajassa kiinni olevien ryhmästä. Sen huo-

masi moni haastateltavakin: nuori tyttö esimerkiksi keskeytti hauskalla tavalla tarinansa ja kysyi: ”niin tiedätsä muuten, mikä on pissis?”

Tutkimuksen haastattelut toteutettiin vuosina 2007–2009. Kaikkiaan tutkimukseen haastateltiin 30:tä 14–29-vuotiasta nuorta Itä-Suomen alueelta. Ikäjakaumaltaan haastateltavat ovat varsin erilaisten elämäntilanteiden ja elämänkatsomusten varassa pelkästään siksi, että osa asuu edelleen kotona käyden peruskoulua, kun taas toiset ovat jo päättäneet yliopisto-opinnot ja siirtyneet työelämään. Myös nuorten vapaa-aikatutkimuksessa laaja ikäjakauma (10–29) aiheutti ongelmia mm. sellaisen määrittelyn löytymisessä, jolla koko joukkoa voitaisiin kuvata. Nuorimmat vastaajat olivat, kuten tässäkin tutkimuksessa, selvästi tyttöjä ja poikia, vanhimmat naisia ja miehiä. (Myllyniemi 2009, 10.) Tässä tutkimuksessa on päädytty harkinnan jälkeen käyttämään alle 18-vuotiaista määritettä tyttö tai poika ja yli 18-vuotiaista nainen tai mies, vaikkakin jaottelu on osittain teennäinen.

Haastatteluaineiston ongelmaksi kokemusten tutkimisessa muodostuu usein se, vastaako tutkittavan sanallinen ilmaus tai kertoma hänen kokemustaan, osaako hän siis muuttaa kokemuksensa sanalliseen muotoon. Toinen mahdollinen virhelähde perustuu siihen, tavoittaako tutkija tutkittavan kokemuksen. Onnistuminen edellyttää yhteistä kieltä, kokemustaustaa, elämänhistoriaa ja kohteenmukaista, relevanttia tulkintahorisonttia. Paljolti on kiinni siitä, onnistuuko dialogi aineistonhankintatilanteessa ja onko tutkijalla kykyä eläytyä tutkittavan kokemusmaailmaan. Kolmantena ongelmakohtana on tutkijan kyky ilmaista sanallisesti ymmärtämänsä eli se, vastaako tutkijan tekemä selvitys tutkittavan kokemusta. Onko tutkijalla kieltä ja käsitteellisiä välineitä tutkittavan kokemuksen rekonstruktioon? (Latomaa 2005, 78, 79.) Kansalaisvaikuttamista selvittävissä haastatteluissa haasteeksi osoittautuivat jo erilaiset käsitteet, jotka voivat aueta nuorelle toisin kuin tutkijalle tai olla aukeamatta ollenkaan. Vaikuttaminen jo sinänsä on ongelmallista: kukapa olisi miettinyt täysin omien toimintojensa vaikutuksia, vaikuttavuuksia ja tiedostamattomiakin toimintoja? Haastattelutilanteessa tutkija ikään kuin pakottaa nuoren puhumaan aiheesta, joka ei ole nuoren valitsema tai välttämättä edes nuorelle

keskeinen elämäntilanteen kannalta. On hyvin mahdollista, että haastattelutilanteessa nuori pohtii ensimmäistä kertaa koko vaikuttamisen käsitettä ja tekojensa vaikutuksia, tavoitteita ja tuloksia. Tilanne voi olla toki hedelmällinen, mutta myös ahdistava ja teennäinen.

1.3.2 Kyselyn toteuttaminen ja vastaajien tausta

Tutkimuksen perusjoukko koostuu Itä-Suomen kunnallisten peruskoulujen ja valtion normaalikoulujen yhdeksännen luokan oppilaista. Eri kuntatyyppien ja alueiden riittävän edustuksen takaamiseksi otoksen ositteena käytettiin Itä-Suomen kolmea maakuntaa ja tilastollisen kuntaryhmityksen luokkia. Kustakin maakunnasta otokseen arvottiin yksi koulu suurimmasta kaupungista, yksi koulu toisesta kaupunkimaisesta kunnasta, yksi koulu taajaan asutuista kunnista ja yksi koulu maaseutumaisesta kunnasta. Otoksen muodostamisessa käytettiin Itä-Suomen lääninhallituksen listausta yhdeksännen luokan perusopetusta tarjoavista oppilaitoksista, joista yksityiskoulut ja erityiskoulut rajattiin perusjoukon ulkopuolelle. Tilastollinen kuntatyyppi määritettiin vuoden 2009 tilastollisen kuntaryhmityksen perusteella.

Lopulliseen otokseen valikoitui 11 itäsuomalaista koulua: neljä koulua Pohjois- ja Etelä-Savosta sekä kolme koulua Pohjois-Karjalasta, jossa kaupunkimaisia kuntia on vain yksi. Aineistonkeruu suoritettiin marras-joulukuussa 2009. Aineisto kerättiin näistä oppilaitoksista siten, että vähintään puolet kunkin koulun yhdeksänsistä luokista vastasi kyselyyn. Käytännössä osallistuneiden luokkien lukumäärä vaihteli kahdesta seitsemään. Monissa kouluissa tutkimukseen osallistuivat kaikki tai lähes kaikki luokat. Osallistuvat luokat valikoituivat aikataulukselisin perustein, lähinnä lukujärjestyksen perusteella.

Tutkimukseen osallistuneiden luokkien oppilaat vastasivat kyselyyn paperisella kyselylomakkeella. Lomake täytettiin oppitunnin aikana ja vastaamiseen varattiin aikaa noin puoli tuntia. Tutkimuksen esittelystä ja vastaamisen organisoinnista luokkatilanteessa vastasivat Mikkelin ammattikorkeakoulun

kolmannen vuoden yhteisöpedagogiopiskelijat tai tutkija itse. Vastaustilannetta valvoivat koulujen opettajat. Työrauha vastaustilanteissa säilyi yleisesti ottaen hyvänä. Luokasta poissaolevien oppilaiden lukumäärä kirjattiin ylös.

Kyselylomakkeen palautti kaiken kaikkiaan 703 itäsuomalaista yhdeksäsluokkalaista. Lomakkeista kaksi palautettiin tyhjänä tai sotkettuna. Tutkimuksen lopulliseksi otoskooksi jää 701. Otos sisältää kuusi vastaajaa, jotka ovat jättäneet lomakkeen täytön kesken jossakin kolmannen sivun jälkeen. Nämäkin vastaajat on kuitenkin huomioitu aineiston analyysissä vastattujen kysymysten osalta. Tulososion kuvissa ja taulukoissa esitetään ”en osaa sanoa” -vastausten ohella myös puuttuvien vastausten osuus siellä, missä se on ollut käytännöllistä. Puuttuviin vastauksiin on laskettu myös sellaiset epäselvät vastaukset, joissa vastaaja on ohjeiden vastaisesti valinnut useita vaihtoehtoja suljetussa kysymyksessä.

12-sivuinen kyselylomake jakautuu lyhyisiin harrastuksia ja osallistumista, kansalaisvaikuttamista ja asuinpaikkakuntaa koskeviin näkemyksiin sekä erilaisia taustatekijöitä käsitteleviin osuuksiin. Kyselylomakkeen laadinnassa hyödynnettiin vahvasti muissa nuorisotutkimuksissa käytettyjä kysymysrakenteita. Erityisesti aineksia lainattiin viime vuosien Nuorisoasian neuvottelukunnan ja Nuorisotutkimusverkoston nuorisobarometreista, nuorten vapaa-aikatutkimuksesta ja eduskuntavaalitutkimuksesta, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen nuorisorikollisuuskyselyistä sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyistä.

Vastaajat vaikuttavat vastanneen kyselyyn tosissaan. Avointen kysymysten perusteella vain muutamat vastaajat ovat lyöneet kyselyn joiltakin osin leikiksi. Kysymysten ylihyppäämisen ja ”en osaa sanoa” -valintojen perusteella voidaan havaita viitteitä jonkinasteisesta valikoinnista kysymysten välillä joidenkin vastaajien osalta. Kaiken kaikkiaan puuttuvien vastausten osuus on kuitenkin kauttaaltaan hyvin pieni.

Kuvassa 1 on esitetty otoksen ja Itä-Suomen peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten joukon koostumus sukupuolten, kuntatyyppien ja maakuntien mukaan. Yhdeksäsluokkalaisten tilastotiedot perustuvat Tilastokeskuksen tietoihin viralliselta laskentapäivältä syyskuussa 2009, ja niissä ovat mukana myös erityiskoulujen ja yksityisten oppilaitoksen oppilaat. Vastaajien joukossa on 368 tyttöä ja 331 poikaa. Vastaajista 334 on kuntataustaltaan kaupunkilaisia, 222 taajasti asutusta kunnasta ja 145 maaseutumaisesta kunnasta.

Otoksen edustavuudesta voidaan todeta, että erityisesti kuntatyyppitaustaltaan vastaajajoukon koostumus poikkeaa jonkin verran koko oppilasjoukon rakenteesta. Taajaan asuttujen kuntien nuoret ovat yliedustettuina ja maaseutumaisten kuntien nuoret aliedustettuina otoksessa. Tämä on otettava huomioon kyselytutkimuksen tuloksia yleistettäessä. Tässä tutkimuksessa ei ole käytetty painokertoimia aineiston analyysissä. Esitetyt tulokset ovat vastausten todellisia osuuksia otoksessa.

	Itä-Suomen yhdeksäsluokkalaiset		Vastaajat otoksessa	
	Osuus	Lkm	Osuus	Lkm
Sukupuoli				
Tytöt	48 %	3308	52 %	368
Pojat	52 %	3569	47 %	331
Kuntatyyppi				
Maaseutumaiset kunnat	33 %	2301	21 %	145
Taajaan asutut kunnat	15 %	1022	32 %	222
Kaupunkimaiset kunnat	52 %	3554	48 %	334
Maakunta				
Etelä-Savo	27 %	1846	32 %	223
Pohjois-Karjala	28 %	1945	32 %	222
Pohjois-Savo	45 %	3086	37 %	256
Kaikki yhteensä		6877		701

KUVA 1. Itäsuomalaiset yhdeksäsluokkalaiset ja kyselytutkimuksen otoksen koostumus

1.4 Tutkimuksen tasot

Tutkimuksessa tarkastellaan kahden osakokonaisuuden avulla sitä, millaisilla kentillä kansalaisvaikuttaminen 2000-luvulla tapahtuu, miten itäsuomalaiset nuoret kiinnittyvät kansalaisyhteiskunnan erilaisiin rakenteisiin ja toimintamuotoihin sekä millaista sosiaalista pääomaa niissä rakentuu.

I Kansalaisvaikuttamisen uudet areenat ja sosiaalinen pääoma

Millaisilla areenoilla kansalaisvaikuttaminen ja siitä mahdollisesti kumpuava kansalaisaktivismi tapahtuu? Millaista sosiaalista pääomaa yhteiskunnallisissa liikkeissä ja kansalaisjärjestöissä toimiminen tuottaa? Miten yksilö kiinnittyy yhteiskuntaan ja rakentaa identiteettiään?

Kansalaisuuteen ja identiteettiin liitetään erilaisia tasoja ja niissä muodostuvia aktiivisen kansalaisuuden tunnuksia. Paikallinen, alueellinen, kansallinen, pohjoismainen, eurooppalainen ja globaali taso luovat erilaista aktiivista kansalaisuutta ja eritasoista identiteettiä. (Wallen 2005, 25.) Kansalaisuus voi ilmetä myös virtuaalisesti erilaisissa sosiaalisen median muodoissa. Aktiivinen kansalaistoiminta luokin nuorille uusia rooleja, joiden kautta joutuu ottamaan kantaa ympäristön odotuksiin ja käsityksiin soveltuvasta elämäntavasta. Näin nuori rakentaa samalla omaa minuuttaan. Tutkimuksessa tarkastellaan nuoria eräänlaisen nelikentän avulla:

1) **Itsenäisesti elämäntavoillaan** vaikuttavat yksilöt, joiden valinnat koskettavat omaa elämää mutta jossain määrin myös koko yhteiskunnan toimintaa. Vaikka nuoret ovatkin tehneet itsenäisen, ideologisen valinnan, on sillä myös yhteisöllisiä vaikutuksia ja kytkentöjä. Saman valinnan tehneitä nuoria yhdistää elämäntapa, joka erottuu usein muusta yhteiskunnasta. Elämäntapaa vaikuttamiskanavana analysoidaan yhteisöasumisen, ruokavalion eettisistä näkökulmista valinneiden ja pukeutumisideologiallaan poikkeavien nuorten välityksellä.

2) **Globaali vaikuttamiskanava**, jossa hahmotellaan 2000-luvun nuorille yhä enemmän avautuvaa ja esillä olevaa maailmanlaajuista vaikuttamista. Tässä ryhmässä haastatellaan kehitysmaakysymyksiin sekä maailmanlaajuisiin ympäristö- ja ihmisoikeuskysymyksiin harrastustoiminnallaan keskittyviä nuoria. Yhteisö voidaan nähdä tällöin eräänlaisena ”maailman kylänä”, jossa nuorella voi olla annettavaa tuhansien kilometrienkin päähän ja vaikutusta tuntemattomien ihmisten elämään.

3) **Taide ja uskonto vaikuttamiskanavina**.

4) **Hengailukulttuuri**, joka on nuorten ”oma juttu” ja vahvistaa näin nuorten omaa sosiaalista verkkoa ilman aikuisia ja ilman selkeitä, kirjoitettuja sääntöjä.

Kaikilla nelikentän kiinnitysalustoilla on suhde toisiinsa. Tarvitaan yksilöllisyyden kokemuksia suhteessa yhteisöllisyyteen. Nelikenttä hahmottuu tutkimuksen aineiston valossa nuorten kiinnittymisenä paikallistason järjestöstä maailmanlaajuisiin järjestöihin, mutta samalla myös kiinnittymättömyytenä mihinkään organisoituun toimintaan, ”hengailuun”. Kaikilla alueilla yksilö joutuu peilaamaan itseään yhteisöön, välillä tiiviiseen, samanmielisten joukkoon, välillä vähemmistön näkökulmasta yhteiskunnan enemmistöön. Miten vaikutusmahdollisuudet eroavat näiden eri kenttien välillä? Millaisia kiinnittymispintoja yhteiskuntaan antaa hengaileminen huoltoasemalla tai Afrikan köyhien auttaminen ostostilanteessa? Nelikenttää sivuavat samalla nykyajan erilaiset toiminnan tilalliset ulottuvuudet: kansalaisvaikuttamista voidaan tehdä ”tässä ja nyt” osallistumalla ruumiillisesti jonkin asian toteuttamiseen, matkustamalla tuhansien kilometrien päähän tai siirtymällä virtuaaliseen tilaan. Eräänlainen vaikuttamistila on myös oman poikkeavan ideologian viestittäminen ympäristöön esimerkiksi pukeutumisen tai ekologisen elämäntavan myötä.

II Kansalaisvaikuttamisen esteet ja edellytykset

Kansalaisyhteiskuntaan ja siinä toimimiseen liittyvät kysymyksenasettelut ovat muuttuneet aiempaa monisyisemmiksi. Osakokonaisuudessa tutkitaan sekä kansalaisten että kansalaisyhteiskunnan rakenteiden tasolla niitä ehtoja, jotka mahdollistavat osallistumisen.

Yksilötasolla tarkastellaan nuorten kansalaisvaikuttamiseen liittyviä merkitystekijöitä ja toimintaan sitoutumisen ehtoja samoin kuin osallistumattomuuden ja kiinnittymättömyyden perusteita.

Kappaleessa kaksi käsitellään erilaisia viime vuosien toimenpideohjelmia ja lakeja nuorten osallisuuden edistämiseksi. Jos kansalaisjärjestöjen ja valtion yhteistyötä päätöksenteossa kannustetaan, pääsevätkö järjestöt ja niissä mukana olevat nuoret todellisuudessa vaikuttamaan? Pohjoismaissa aktiivista kansalaisuutta on voinut harrastaa yhdistyksissä tai kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistyössä. Tarvitaan silti lisää harrastuspaikkoja ja vaikuttamismuotoja, joissa hyödynnetään sekä tietoyhteiskunnan uusia kanavia että vanhoja menetelmiä. (Wallenius 2005, 92.) Voi olla myös tärkeää ymmärtää, että nuorten sijoittuminen järjestökentille tai erilaisiin ideologisiin ryhmiin aktivoi nuorta tulevaisuutta varten, opettaa kansalaisuuden taitoja ja vahvistaa itsetuntoa.

Kappaleessa kolme tarkastellaan erilaisia näkemyksiä kansalaisyhteiskunnasta, nuorten elämismaailmoista ja Itä-Suomesta heikkouksineen ja vahvuuksineen. Miten sosiaalista pääomaa syntyy, ja mihin sitä tarvitaan? Kiistelty ja paljon esillä ollut käsite sosiaalisesta pääomasta on vakiintunut käsittämään sellaisia voimavaroja, joita voi olla vaikea havaita silmillä, hankala määritellä prosenteiksi ja ongelmallista tiivistää kaikenkattaviksi kysymyksiksi, mutta siitä huolimatta sen arvo hyvinvoinnin edistäjänä tai sen puute pahoinvoinnin ilmentäjänä on nostettu keskiöön. Kappaleessa kolme esitellään nuorten erilaisia yhteisöllisyyden muotoja ja nuorten suhdetta erikokoisiin alueisiin.

Kappaleessa neljä esitellään kansalaisvaikuttamisen uusia areenoja, konkreettisia esimerkkejä siitä, missä ja miten nuorten kansalaisvaikuttamista tapahtuu ja onko se aina tarkoituksellista vaikuttamistoimintaa, jonka tuloksia nuori itse edes havaitsee. Kappaleessa viisi pohditaan kansalaisvaikuttamisen esteitä ja edellytyksiä sekä kansalaisvaikuttamisen uusia indikaattoreita.

2 KANSALAISVAIKUTTAMINEN–KANSALAISTEN VELVOLLISUUS?

Suomi on listattu ”yhdistysten luvatuksi maaksi”. Lähes kaikelle toiminnalle, kiinnostuksenkohteelle, asialle ja ilmiölle on nimetty yhdistys, jossa toimii muutamasta satoihin tuhansiin ihmisiä. Vaikka käsitykset Suomesta erityisenä järjestöjen maana ovat viime vuosina tehdyissä kansainvälisissä vertailuissa osoittautuneet ylimitoitetuiksi, muodostavat järjestöt yhden suomalaisen demokratian kannattimen (Helander 2006, 92).

Nuoret rakentavat tulevaisuuttaan valinnanvapauden ja epävarmuuden maailmassa, jossa kilpailu kiihtyy ja jatkuvat muutokset ovat läsnä kaiken aikaa. Valmiiksi osoitettujen elämänsuuntien katoaminen on avannut nuorille lukemattoman määrän erilaisia ovia. Samalla nuorten on kyettävä löytämään aina vain itsenäisemmin tulevaisuutensa suuntaviivoja. (Ollila 2004, 85, 90.) 22-vuotias mikkeliläismies kuvaakin tilannetta osuvasti:

> H: No miks sun mielestä ihmisiä syrjäytyy?
> V: Tuo on hyvä kysymys. Ihmisiä syrjäytyy sen takia, että ne ei joko ite saa aikaiseksi tai onnistu löytämään sitä jotain punaista lankaa omasta elämästään, taikka sitten niille ei tarjota tarpeeksi mahdollisuuksia. Toisaalta taas sitten, luin tässä hiljattain artikkelin siitä, että hyvinvointi ahdistaa nuoria ja toisaalta suomalaisilla nuorilla esimerkiksi on liikaakin mahdollisuuksia, et annetaan tosta biljoona mahdollisuutta, että ”tuossa on sulle mahdollisuudet, sä voit periaatteessa tehdä ihan mitä sua huvittaa, peruskoulun, lukion jälkeen, valitse hyvin!” Se aiheuttaa ihan hirveet paineet nuorille, että mitä tässä nyt sitten pitäis.

Savonlinnalainen nainen pohtii syrjäytymistä juuri tukiverkon puutteen ja kannustamisen merkityksellisyyden puolesta. Miten ihmiset saataisiin uskomaan, että he ovat niitä ”hyviä ihmisiä, kunnon kansalaisia”? Miten ihmiset

löytäisivät toisensa ja rakentaisivat näin omaa verkostoaan? Ehkä juuri tässä yhteisöllisyyden tarpeessa koulun ulkopuolisella toiminnalla voisi olla paljon annettavaa.

> Jos katkaisee sen yhteyden kotiin tai ei oo mahdollisuutta siihen, niin sit sitä on ehkä jo vähän tyhjän päällä, vaikka me ajatellaan, että me ei tarvita kyllä vanhempia, aikuisia. Näinhän se on, mutta ehkä se on se pohja, mistä sitten ponnistaa, että sit kun haluaiskin katkaista, niin sit ois jo vaikka ystäväverkosto ja jotain, minkä varaan heittäytyä. Mä nään niin paljon sitä [--] mun työssä, että saa hirveesti olla sanomassa, että ”sä teet ihan hyvin, että teet niin kun osaat”. Niin sit sitä just miettii, että [--] mistä se johtuu [--] et he tiedostaa sen niin tuskallisesti, et he ei ikinä yritä mitään. Et he vain jää kelkasta. Mut sitten, että onks siihen mitään keinoa. Ehkä vaan se, että löytäs ihmissuhteet. Jos on kavereita, niin eihän sen oo väliä, että mitä sitä sit osaa. Nainen 27 vuotta, Savonlinna

Euroopassa alettiin kiinnittää 1990-luvun lopulla huomiota nuorten osaamiseen ja kiinnostukseen yhteiskunnallisista asioista ja demokratiasta. Euroopan neuvoston yhtenä prioriteettina on ollut vuodesta 1997 lähtien kasvatus demokraattiseen kansalaisuuteen ja ihmisoikeuksien koulutukseen. Hallituksen Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman keskeisinä tavoitteina on ollut lisätä koulutuksen ja tutkimuksen avulla aktiivista ja demokraattista kansalaisuutta sekä kehittää kansalaisvaikuttamisen kanavia ja toimintamahdollisuuksia sekä parantaa hallinnon valmiuksia kansalaiskeskusteluun. Politiikkaohjelmassa korostuvat esimerkiksi lasten ja nuorten erilaisten vaikuttamisjärjestelmien kehittäminen ja tukeminen kunnissa samoin kuin yhteisöjen ja järjestöjen kehittäminen kansalaisvaikuttamisen organisaatioina. (Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma.) Kansalaisyhteiskuntakeskustelun avulla luodaan helposti illuusiota aidosta osallistumisesta, vaikka todellisuudessa osallistumista saattavat määrätä ja suunnata erilaiset piilovaikuttajat. Poliitikot voivat esimerkiksi saada entistä suurempaa piilevää valtaa, kun ihmiset luulevat ajattelevansa itse ja tekevänsä vapaita ratkaisuja. (Kurki 2001, 91.)

Vesa Heikkinen ja Tuure Hurme (2008, 53, 54) käsittelevät erilaisia katteettoman kielen muotoja. Yhtenä esimerkkinä latteasta kielestä ovat politiikkaohjelmat. Ohjelma on nykypolitiikassa vastaus monenlaisiin ongelmiin. Halli-

tusohjelman mukaan politiikkaohjelmat ovat ”laajoja, poikkihallinnollisia tehtäväkokonaisuuksia hallituksen keskeisten tavoitteiden saavuttamiseksi”. Ohjelmoitu politiikkaelämä edistämisineen, pyrkimyksineen ja kehittämisineen ei välttämättä vaikuta kovin käytännön tason toiminnalta. Tutkijat Heikkinen ja Hurme kysyvätkin, ovatko politiikkaohjelmat edes ihmisten kieltä – ja kuka niissä ohjastaa ja ketä. Ohjelmasta on tullut muotisana, mutta voiko muotisanan ja ”pelkän retoriikan” sisällä kyteä kuitenkin avain muutokseen? Hyödyttävätkö sanojen ääneen lausumiset ja asioiden ”mustaa valkoisella” -vahvistukset osoittamaan, että muutosta tarvitaan? Onko ohjelmaan saatu asiantuntijoiden ja yhtä lailla nuorten todelliset tarpeet kirjatuiksi? Politiikkaohjelmien ongelmaksi muodostuu enemmän se, kuka lukuisia toimenpide-ehdotuksia toteuttaa ja käynnistää. Kuinka monta kertaa samat toimenpideohjelmien ”pallukat” on listattu Powerpointeihin ja työryhmämietintöihin? Tarttumapinta arjen konkreettisiin toteutuksiin kaatuu lukuisiin syihin: talouteen, ohjaajapulaan, osallistujamäärään, tilaongelmaan, toimivien tiedotuskanavien puutteeseen, ammattitaidottomuuteen, hyvien käytänteiden liikkumattomuuteen ja lukuisiin eritasoisiin ongelmiin.

Politiikkaohjelmiin sisältyy siis eräänlainen ”toivottavuuden taakka”. Lähes jokainen toimenpide-ehdotus voitaisiin kirjata konditionaalimuodossa: ”olisi hienoa, jos nuorten ehdotuksia kunnassa toteutettaisiin”, ”olisi mukavaa, jos kaikilla suomalaisilla nuorilla olisi mahdollisuus onnelliseen lapsuuteen”, ”olisi tarpeellista, että jokainen nuori voisi harrastaa”. Ongelmana ei siis niinkään ole se, ettei lukuisia nuorten ongelmia tai aktiivisen kansalaisuuden ajatuksia olisi jo nostettu esiin tutkimuksissa ja kokeiluissa. On olemassa varsin hyvä käsitys siitä, mitä asioita tekemällä yhteiskunnassamme voisi viihtyä ja elää onnellisesti. Tästä näkökulmasta oleellisempaa voikin olla pohtia, millaisilla keinoilla arjen toimijat tekevät päätöksiään, mistä asioista he ovat huolissaan, mitä seikkoja he ovat valmiita säilyttämään ja muuttamaan yhteiskunnassa, millaisin keinoin muutoksiin päästään ja millaisia panostuksia nuori kokee olevansa valmis tekemään päästäkseen toimenpideohjelmien peräämiin lopputuloksiin.

2.1 Nuorisolaki

Maaliskuussa 2006 voimaan astuneen nuorisolain (72/2006) yhtenä tarkoituksena on edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta, jolla tarkoitetaan nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Olennaisena asiana lain 8. §:ssä korostuu nuorten osallistuminen ja kuuleminen: nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja nuorisopolitiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Lain perusteluissa nuorten kansalaistoiminnan todetaan olevan osa aktiivista kansalaisuutta. Aktiivisen kansalaisuuden ajatukseen liittyy olennaisesti myös yhteisöllisyys, joka antaa puitteen kansalaisuudelle.

Uusi nuorisolaki velvoittaa kuntia kuulemaan päätöksissään nuoria. Lain kautta peruskoulujen ja keskiasteen oppilaskuntatoiminnasta tulee tärkeä osa kunnallista osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmää. Näin lapset ja nuoret pääsevät vaikuttamaan koulun lisäksi kotipaikkakunnan asioihin. Uudistuksen myötä lapsia ja nuoria ei nähdä enää koululaisina, opiskelijoina ja tulevaisuuden työvoimana vaan vaikuttajina, kehittäjinä ja kansalaisina. (Suutarinen 2006a: 5, 6.)

Kritiikkiä nuorten kuulemisessa on annettu oppilaskuntatoiminnan ja nuorisovaltuustojen ”näennäisvaikuttamisesta”. Valitaanko nuoret tahtomattakin suosituimmuusperiaatteella, ja miten paljon päätökset todellisuudessa vaikuttavat nuorten tai kuntalaisten maailmaan? Tutkimushaastattelujen ainoa politiikkaan mukaan lähtemisestä haaveillut 15-vuotias tyttö kritisoikin:

> Nuorisovaltuusto, miusta tuntuu, et se on tavallaan vaan niitten keskinäinen homma, ainakin minä oon sellaisen kuvan saanu. En miä usko, että siitä on mitään hyötyä Suomessa tai että niitä otettas mitenkään vakavammin.

Nuorten institutionaalisten oikeuksien vähäisyys johtaa siihen, että nuorista voi olla nurinkurista uhrata aikaansa ja voimavarojaan oppilaitosten ja kotipaikkakunnan asioiden kehittämiseen, jos kyseinen toiminta koetaan mitättömäksi. Yhteiskunnalliseen ja oppilaskuntatoimintaan käytetty aika on sa-

malla poissa siitä ajasta, jonka nuori tarvitsisi koulun edistämiseen ja omaehtoiseen harrastamiseen. Nuorilla tulisi olla mahdollisuus sekä aikaresurssit tutustua ja vaikuttaa konkreettisiin asioihin oppilaitoksissa ja kotipaikkakunnalla. (Suutarinen 2006b, 93.)

Vuonna 2009 monialainen työryhmä (Opetusministeriö 2009) teki ehdotuksen nuorisolain muutoksesta. Esityksen tavoitteena on parantaa nuorten mahdollisuuksia saada tarvitsemiaan julkisia palveluja ja tehostaa nuorten sosiaalista vahvistamista varhaisen tuen avulla. Lain pääajatuksena olisi säätää paikallisten viranomaisten monialaisesta yhteistyöstä. Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto kokoaisi tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioisi nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon tueksi. Samalla säädettäisiin etsivästä nuorisotyöstä, joka tavoittelisi tuen tarpeessa olevia nuoria palvelujen ja muun tuen piiriin.

2.2 Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma

Vuonna 2002 kokoontuivat työmarkkinakeskusjärjestöt, Kuntaliiton sekä kirkon johto, sosiaali- ja terveysministeriön, työministeriön, opetusministeriön ministerit ja virkamiehet sekä nuorisotutkimuslaitosten ja nuorisojärjestöjen vastuuhenkilöt sopimaan toimenpiteistä nuorten osallisuuden edistämiseksi.

Paavo Lipposen nimeämän työryhmän toimenpide-ehdotuksissa (2002) todetaan nuorten kasvuyhteisöillä ja arkielämällä olevan suurin merkitys nuorten yhteiskuntaosallisuuteen. Perheen, päiväkodin, koulun ja harrastusten lisäksi nuorten maailmaa koskettaa informaatiokanavien myötä koko maailma. Arjen kannattelijoina ja sosiaalisena pääomana toimivat esimerkiksi ihmissuhteet ja mielekäs työ. Samalla yhteisöllisyys on kokenut suuria muutoksia. Muuttoliike kasvukeskuksiin, perinteisten lähiyhteisöjen purkaantuminen ja niiden merkityksen heikentyminen ovat hajottaneet perheitä ja sukuja. Työn merkitys on korostunut vapaa-ajan kustannuksella. Yhteiskunnan järjestelmät ovat virittyneet jo ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseen, eivätkä ne välttämättä ole ottaneet huomioon uusia, nousevia nuorten tarpeita. Työryhmä to-

teaa, että nuorilla on kyseessä usein valintojen pakko. Tarvittaisiinkin lisää tietoa elämiseen kytkeytyvistä pakoista, määrittelyvallasta, rajoitteista ja mahdollisuuksien puutteista, joita nuoret kohtaavat eri tavoin.

Valtioneuvosto määrittelee osallisuuden selonteossaan eduskunnalle vuonna 2002 seuraavasti: ”Osallisuus on laaja-alaisempi käsite kuin osallistuminen. Osallistumiseen sisältyy ajatus kansalaisesta aktiivisena subjektina, joka haluaa, osaa ja saa toimia välittömänä vaikuttajana itselleen tärkeissä yhteiskunnallisissa asioissa. Osallisuus liittyy myös edustuksellisen demokratian kehittämiseen tai se voi olla laissa sääntelemätöntä omaehtoista kansalaistoimintaa, kansalaisaktivismia tai järjestöosallisuutta.”

Työryhmä arvioi, että pysyvimmät vaikutukset nuorten osallisuuden vahvistamiseen syntyvät, jos pystytään vaikuttamaan koko yhteiskunnan arvomaailmaan. Yhteinen arvopohja ylläpitää yhteisöä ja yhteisesti ymmärretyt käsitykset oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta, vapaudesta ja vastuusta sekä oikeuksista ja velvollisuuksista luovat tervettä kasvua.

Työryhmä nimeää keskeisiä uudelleenjärjestelyä kaipaavia toiminta-alueita nuorten osallisuuden edellytysten vahvistamiseksi. Se toteaa esimerkiksi, että mitä pidemmäksi nuoren siirtymäaika perusopetuksesta toiselle asteelle tai jatko-opintoihin muodostuu, sitä ongelmallisempaa jatko-opintojen aloittaminen ja niiden loppuunsaattaminen on. Lisäksi yhteiskunnan painopisteenä tulisi olla lähiyhteisöjen tukeminen. Samalla olisi siirryttävä jälkikäteen ja usein liian myöhään reagoivasta, ongelmia toteavasta ja jälkiä korjaamaan pyrkivästä politiikasta kohti ennaltaehkäisyä ja laajaa yhteistyötä.

Työryhmä toteaa suurimman osan nuorista voivan hyvin. Silti huolena on lisääntynyt nuorten syrjäytyminen. Nuorten ja heidän perheidensä huono-osaisuus on usein hiljaista ja näkymätöntä, ja nuorten osallisuuden tai osattomuuden kokemukset perustuvat usein juuri aikaisempaan lapsuuden vaiheeseen. Lisääntyvien huostaanottojen yhteydessä on esimerkiksi havaittu nuoria ympäröineen vääristyneet aikuisuuden roolit. Tällöin koulun, työelä-

män ja harrastusten kautta aikuisten maailmaan osallistuminen ja tuki voivat olla nuorelle ainoa realistinen ja osallisuutta edistävä kasvupaikka.

Loppuraportissaan (Oikeusministeriö 2007, 16) työryhmä nimeää tulevaisuuden kansalaisvaikuttamisen haasteeksi kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen kuulemisen. Tällöin on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota mm. päätösten tekemisen sisällöllisten prosessien avaamiseen niille kansalaisille ja järjestöille, jotka haluavat vaikuttaa mutta eivät ole löytäneet siihen keinoja. Toiseksi kehittämishaasteeksi työryhmä nimeää keinot, joiden avulla saataisiin ääni kuuluville myös niiltä, jotka ovat menettäneet uskonsa vaikuttamiseen. Samalla huomion on kiinnityttävä kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien eroihin. Työryhmä toteaa tietoverkkojen tarjoavan paljon uusia mahdollisuuksia, mutta myös riskin siitä, että uudet menetelmät voivat entisestään heikentää vähän osallistuvien ja erityisryhmien mahdollisuuksia.

2.3 Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011

Neljän vuoden välein hyväksyttävä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma sisältää valtakunnalliset lapsi- ja nuorisopolitiikan tavoitteet sekä suuntaviivat läänien ja kuntien lapsi- ja nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle. Ohjelman valmistelusta vastaa opetusministeriö yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Kehittämisohjelma on monilta osin katsaus lasten ja nuorten kansalaisvaikuttamisen edellytyksiin: nuoren elinolojen, arjen, aktiivisuuden ja osallisuuden kehittämiseen. Kansalaisvaikuttaminen tiivistyy kehittämisohjelman tavoitteissa ja toimenpiteissä muun muassa seuraavasti:

> Oppilaskunnille tiedotetaan aktiivisesti kaikkien kunnan asukkaiden mahdollisuudesta iästä riippumatta käyttää kuntalaisaloitetta. Lasten ja nuorten sekä heidän järjestöjensä tekemät kuntalaisaloitteet käsitellään mahdollisimman nopeasti ja aloitteentekijöitä informoidaan aloitteen käsittelyvaiheista. Kannustetaan yli-oppilas- ja opiskelijakuntien sijaintipaikkakuntia kuulemaan opiskelijoita heitä koskettavissa asioissa. [- -] Vahvistetaan nuorten osallisuutta ja vaikuttavuutta oman alueensa kehittämistoimintaan ja otetaan nuoret mukaan paikallisten ja alueellisten kehittämissuunnitelmien ja -ohjelmien laadintaan, päätöksentekoon, toimeenpanoon ja seurantaan. (Opetusministeriö 2007, 36.)

Toimenpideohjelma määrittelee virallisten vaikuttamiskanavien ohella tavoitteita ja toimenpiteitä myös laajemmasta kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta. Ohjelma huomioi mm. järjestöjen roolin nuorten tavoittamisessa, verkkodemokratian, vapaaehtoistyöhön kannustamisen ja ennaltaehkäisevän toiminnan merkityksen. Oleellinen tehtävä toimenpideohjelmalle määritellään jo alussa: lapsuuden ja nuoruuden aikana rakennetaan pohja aikuisuudelle. Lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen turvaaminen kohti vastuullista kansalaisuutta on koko yhteiskunnan tehtävä. Lapsena muodostuneet elämäntavat vaikuttavat ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin koko elämän ajan. (Opetusministeriö 2007, 12.)

3 KANSALAISET – MEDBORJARE

Kansalaisyhteiskunta on kokoava käsite, joka sisältää vapaaehtoistyön, kolmannen sektorin ja poliittisen omaehtoisen toiminnan. Se on omalla tavallaan epämääräinen käsite, kollektiivinen alue, jossa kansalaiset toimivat epävirallisesti. Kuitenkin tällä toiminnalla voi olla tavoitteita, jotka tähtäävät muutokseen. (Koskiaho 2001, 17.)

Ihmisestä tulee kansalainen, kun hän suuntautuu itsensä ja kotinsa ulkopuolelle, astuu yhteisölliselle kentälle. Aktiivinen kansalaisuus merkitsee ihmisen laajaa osallistumista, toimintaa ja vaikuttamista omassa yhteisössään tai yhteiskunnassa. Voidaan puhua myös aktiivisesta yksilöllisyydestä ja aktiivisesta kansalaisuudesta. Kansalaisuus roolina ilmentää ihmisten identiteettiä ja arvoja. Täysi kansalaisuus ei voi toteutua, ellei ihminen katso kuuluvansa johonkin ja ellei hän voi tuntea henkistä yhteisyyttä toisten ihmisten kanssa. Identiteetti ja arvot muodostavat kansalaisuuden perustan. (Harju 2005, 67, 68.)

Suomalaisten odotukset kansalaisjärjestöjen tuesta ovat vahvat. Puolet, tai yli puolet, suomalaisista peräänkuuluttaa järjestöjen tukea esimerkiksi seuraavissa tilanteissa: varattomat ihmiset (59 %), pitkäaikaissairaat ja vammaiset

(54 %), kärsivät lapsiperheet (49 %), asunnottomat (62 %) sekä päihteidenkäyttäjät (52 %). Kaikkein korkeimmat odotukset kansalaisjärjestöjen avusta suomalaisilla on katastrofitilanteissa (91 %) ja kun kyse on kerjäläisistä (84 %). Erityisen vahvasti järjestöjen roolia toivovat 25–34-vuotiaat, toimihenkilöt ja opiskelijat. Erityisesti nuorimmat vastaajat (18–24-vuotiaat) korostavat järjestöjen auttajaluonnetta (86 %) Myös nuoret itse ovat kaikkia muita ikäryhmiä valmiimpia auttamaan teoilla pakolaisia, kehitysmaiden ihmisiä, Suomen lähialueita, alkoholisteja, kerjäläisiä, kehitysvammaisia jne. (Pessi 2008, 28, 42.)

3.1 Minä ja muut – nuorten yhteisöt

Käsitteellä ”yhteisö” tarkoitetaan yleensä ihmisten välistä vuorovaikutusta tai suhteita, yhteisyyttä ja tietylle ryhmälle yhteisiä piirteitä. Toisaalta voidaan ajatella myös laajemmin, että yhteisö-käsite on kyky kommunikoida kielen tai yhteisten merkitysten avulla. Tässä työssä käytetyn empiirisen yhteisötutkimuksen mukaan yhteisö voidaan ymmärtää seuraavasti: 1) alueellisesti rajattavissa olevana yksikkönä, 2) sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkönä ja 3) yhteenkuuluvuuden tunteiden yksikkönä. Välittömässä vuorovaikutuksessa muotoutuvat esimerkiksi jäsenten väliset käyttäytymissäännöt, normit ja sisäinen hierarkia. Yksittäisen jäsenen oma käytös ja poikkeava käyttäytyminen ovat muiden yhteisön jäsenten arvioitavina. Yhteisöissä vallitsee myös sääntöjä jäsenten ja ei-jäsenten vuorovaikutuksessa. Yhteisöllisyys viittaa erityisesti sosiaaliseen vuorovaikutukseen, tapaan ja toimintaan, jolla kommunikoidaan. Ongelmana yhteisön määrittelyssä on, että nykyään yhteisöksi voidaan kutsua lähes mitä tahansa vuorovaikutusjärjestelmää välittämättä siitä, onko se konkreettinen vai symbolinen, todellinen vai kuviteltu. Tavallisessa arkielämässä yhteisö merkitsee erilaisia mielikuvia, toiveita ja kuvitelmia. (Lehtonen 1990, 15–17, 25, 134.)

Yhteisöllisyysihanteissa huomioidaan usein vain kiinnittyminen perinteisiin, selkeästi organisoituneisiin yhteisöihin. Spontaanisti järjestäytyneitten, uusheimomaisten yhteisöjen arvoa ei välttämättä tuoda esille virallisissa tarkasteluissa. Syynä voi olla se, että ne edustavat jäsentymätöntä näkemystä yhtei-

söllisyydestä, jolloin niiden hallittavuutta on vaikeaa hahmottaa. Syynä voi olla myös se, että monet näistä uusista elämäntapayhteisöistä edustavat valtavirralle kriittisiä ideologioita, esimerkiksi eläintensuojeluaatetta. (Saastamoinen 2001, 188.) Nuorten yhteisöt voivat olla aikuisilta näkymättömiä yhteisöjä, joiden jäsenyyteen vaaditaan erikoisiakin elämänvalintoja. Toisinaan niissä ei ole edes pysyviä rakenteita tai jäsenyyksiä vaan enemmänkin pieniä koko ajan liikkeessä olevia yhteisöllisyyden muotoja:

> V: Sitten siihen dyykkaukseen kuuluu olennaisena osana myös se, että se saalis jaetaan. Et kaikki, jotka eivät vastusta tällaista ajatusta tai pidä sitä kuvottavana, niin niiden kanssa sitten jaetaan. Että sellainen tietty epäitsekkyys siihen dyykkaukseen kuuluu ihan.
> H: Eli se on omalla tavallaan myös tämmöistä aika yhteisöllistä toimintaa, et se ei oo niinkään kauheen yksilö, välttämättä..?
> V: Joo. Siis monta kertaa oon törmänny tuntemattomiin, tuttuihin ihmisiin niillä roskiksilla, ja koskaan ei oo tullu kinaa tai sellaista, että kuka saa ton tai tän vaan aina on himu hyvässä sovussa jaettu ja se on ollu ihan hirmu miellyttävä [tunne]. Mies 28 vuotta, Joensuu

Lähteenmaan (2001, 34, 35) mielestä yhteisöllisyyden keveys, joka voidaan ajatella raskaan yhteisöllisyyden satsaamisen vastakohtana, leimaa monia 90-luvun nuorten yhteisöjä. Ryhmään panostetaan vain osa-aikaisesti tai ryhmästä poislähteminen on äärimmäisen helppoa. Ryhmä voi olla nuorelle vain normiton viiteryhmä, mutta subjektiivinen sitoutuminen siihen voi silti olla voimakasta ja nuoren identiteetin vahvistaja. Esimerkkinä tällaisesta voidaan pitää internetin virtuaaliyhteisöjä.

3.2 Me!

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa syntyviä resursseja ja verkostoja, jotka auttavat heitä saavuttamaan päämääriään ja tuottavat parhaimmillaan hyvinvointia, joka ilmenee parempana terveytenä, parempina koulusaavutuksina ja taloudellisena turvallisuutena (Salmi 2006, 187–189). Markku T. Hyyppä (2005, 15–18) määrittelee sosiaalinen pääoman yhteisön käsitteeksi, me-hengeksi. Ihmisillä itsellään ei siis ole sosiaalista pääomaa, vaan sitä on ihmisten muodostamalla yhteisöllä. Sovel-

tamisen ongelma herääkin siitä, miten voisimme hyötyä sosiaalisesta pääomasta, kun emme yksilöinä voi sitä saavuttaa. Jos selvitään määritelmästä, miten puolestaan mitataan piilevää ilmiötä tai miksi sitä pitäisi mitata? Hyypän mielestä sosiaalista pääomaa on selvitettävä, jotta voimme tietää, onko siitä hyötyä ihmisille. On osoitettava, että sosiaalisen pääoman kasvaessa hyvinvointi ja esimerkiksi terveys paranevat. Usein sosiaalista pääomaa tutkitaan tarkastelemalla vaikkapa naapurien mukavuutta, asuinalueella pysymistä, muuttoliikkeen vähäisyyttä ja rikollisuutta. Useimpien maiden tutkimuksissa korostuvat sosiaaliluokat ja etniset ryhmät, jotka välttämättä sellaisenaan eivät sovellu Suomeen. Hyyppä on mitannut sosiaalista pääomaa Juhani Mäen kanssa useilla eri tavoilla, muun muassa asuinalueen muuttotappion tai naapuriluottamuksen keinoin. Asuinalueen sosiaalinen kontrolli on esimerkiksi tärkeä viihtyvyyttä lisäävä tekijä, jos se perustuu vapaaehtoisuuteen ja edistää turvallisuutta. Hyypän ja Mäen tutkimukset vahvistivat, että vapaaehtoinen yhdistys- ja harrastusryhmätoiminta ovat tärkeitä kansalaisten hyvinvoinnille.

Nuorten sosiaalisessa elämässä vanhempien merkitys vähenee ja muut sosiaaliset ympäristöt tulevat tärkeiksi itsenäistyvälle nuorelle. Näin sosiaalisen pääoman lähteiden painopisteet muuttuvat; yhä suurempi osa tuesta ja kontrollista saadaan kodin ulkopuolelta. Samalla merkityksellisten ihmisten verkosto laajenee. Nuorten huomattava vaikutus toisiinsa alkaa varsin nuorena. (Salmi 2006, 191–193.)

> Että kyllähän se elämään on vaikuttanut hirveesti, että kaikki ystävät on kasaantunut siitä [järjestötoiminnasta] ja sitten just poikaystävä, kumppani on kans sitä perua. Ja sitten jotenkin se on antanut sisältöä siihen elämään ja olemiseen ja jotain. Semmonen peruskantava voima tai jotenkin. Ehkä vielä jotenkin sekin, en tiedä, onks se mun joku oma kuvitelma, mutta tuntuu, että jossain kansalaistoiminnassa tai eläinoikeus-, ympäristö- muissa tämmöisissä piireissä ois semmoisia oikeesti mukavia ihmisiä. [--] Jotenkin aika aitoja ja semmoisia tosi empaattisia ja mukavia ja joitten kanssa voi olla aika lailla mikä on. Just mun sisko, joka elää ihan toisenlaista todellisuutta kuin minä, hän on valmistunut lakimieheksi, puku päällä ja kaikkee, niin sit jotenkin, kun se vietti aikaa mun ystävien kanssa, jotka ulkonäöllisestikin näyttää erilaiselta, niin jotenkin se oli ihan silleen haltioissaan, että kyllä-

> päs nää on niin mukavia. Jotenkin tosi luonnollista ja kivaa olla niitten kanssa. **Nainen 23 vuotta, Joensuu**

Nuorten sosiaalisesta pääomasta tehdyt tutkimukset keskittyvät pääosin perheen, koulun ja asuinympäristön muodostamien suhdeverkkojen ympärille. Näiden sosiaalisten ympäristöjen uskotaan luovan pohjan esimerkiksi koulumenestykselle, terveiden elämäntapojen noudattamiselle ja yhteiskunnan normeihin sopeutumiselle. (Salmi 2006, 192.) Nuoret oppivat asioita kuitenkin yhtä lailla kavereilta, harrastuksista ja tiedotusvälineistä, josta kootaan samalla sosiaalista ja kulttuurista pääomaa (Helve 2002, 229).

Hautamäen (2005, 57) mielestä sosiaalinen pääoma rakentuu juuri kansalaistoiminnasta ja osallisuudesta käsin. Toiminta kansalaisyhteiskunnassa on samalla osa elämän mielekkyyttä ja identiteetin rakentamista. Ihmisten aloitteellisuus ja luovuus kehittyvät vain suvaitsevassa julkisessa tilassa. Lapsella sosiaalinen pääoma perustuu kasvuympäristön ydinkulttuuriin. Kun kiintymyssuhteiden arvostaminen, lapsen kunnioittaminen ja tasavertaisuus kuuluvat ydinkulttuuriin, luottamus syntyy itsestään. Lapsen sosiaalisen pääoman kehittyminen liittyy esimerkiksi vapaaehtoiseen harrastustoimintaan. Lapset leikkivät, toimivat, luovat ja harrastavat yhdessä yhteisökulttuurissa. Luottamusverkosto kehittyy parhaiten eheissä perheissä hyvän isä- ja äitisuhteen varassa. Tutkimuksissa (ks. esimerkiksi Lea Pulkkinen) on osoitettu, että melkein kaikilla keskimääräistä paremman lapsuuden kokeneilla oli keskimääräistä parempi sosiaalinen toimintakyky 36-vuotiaina. (Hyyppä 2005, 158, 160, 161.)

Pulkkinen (2002, 44, 46) nimeää lapsen perintönä kasvatusyhteisöstään mieltämät voimavarat saaduiksi resursseiksi, joita ovat esimerkiksi arvot, normit, yhteisön tuki ja sosiaaliset verkot sekä luottamus. Kasvamisen myötä lapsi rakentaa omaa sosiaalista pääomaansa verkostojen, luottamuksellisten suhteiden ja arvojärjestelmän myötä.

Robert Putnamin Amerikka-tutkimuksessa käyttämä sosiaalisen pääoman mittari koostuu viidestä osasta, joita on hyödynnetty myös suomalaisessa

tutkimuksessa. Erityistä painoarvoa mittareissa annetaan yhdistystoimintaan osallistumiselle tai muulle yhteisölliselle vapaaehtoistyölle. Äänestäminen vaaleissa luokitellaan yhdeksi mittariksi, samoin osallistuminen koulun järjestämiin kokouksiin. Samoin mitataan osallistumista yhteisöllisiin vapaaehtoistyön hankkeisiin ja informaaliseen sosiaalisuuteen, esimerkkinä ystävien tapaaminen. Viimeinen mittari tutkii asennetta. (Grönlund & Setälä 2006, 155, 157.)

Kiihtyvä elämänrytmi voi heikentää ihmisten elämänlaatua. Viihteelliset tietoverkkopalvelut saattavat samalla kaventaa kiinnostusta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, kun ihmiset viettävät entistä enemmän aikaa erilaisissa virtuaalisissa yhteisöissä. (Kopomaa 2000, 20.) Internetin roolia 2000-luvulla ei ole kuitenkaan enää niin yksioikoisesti selitetty pahaksi asiaksi kuin aiemmin televisiota. Monien tutkimusten mukaan internetin käyttö saattaa jopa vahvistaa nuorten poliittista aktiivisuutta esimerkiksi äänestysaktiivisuudessa. (Moring & Nieminen 2006, 188.)

Hyyppä (2002, 161, 162, 167, 168) kartuttaisi lasten sosiaalista pääomaa lapsuuden luottamustekijöillä. Olisi esimerkiksi löydettävä talkoohenki. Siinä lapset omaksuvat vapaaehtoisen toiminnan mallin, joka puolestaan vaikuttaa yhteishenkeen, yhteisöllisyyteen ja luottamuksellisten ihmissuhteiden kehittymiseen.

Usean tieteenalan ympärille muodostuneessa keskustelussa sosiaalisesta pääomasta on korostettu järjestöjen suurta merkitystä sekä yksilö- että yhteisötasolla. Järjestökiinnittymisellä on havaittu olevan selkeä yhteys poliittiseen osallistumiseen. Järjestöjen rooli on keskeinen myös epäsovinnaisten suorien vaikuttamiskanavien ja -keinojen käytössä. (Helander 2006, 97.)

Kuvassa 2 on tarkasteltu eräiden sosiaaliseen pääomaan liittyvien taustatekijöiden suhdetta vastaajien uskoon omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Järjestötoimintaan osallistuvien nuorten usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin on selvästi korkeampi kuin niiden nuorten, jotka eivät osallistu järjestöissä, seu-

roissa tai kerhoissa. Tämä tukee oletusta osallistumiseen liittyvän sosiaalisen pääoman myönteisistä vaikutuksista myös yhteiskunnallisen toiminnan osalta. Vanhempien sosiaalista verkostoitumista mitattiin kysymällä, kuinka usein vastaajan vanhemmat tapaavat hänen ystäviensä vanhempia. Usko vaikutusmahdollisuuksiin näyttää olevan yleisempää niiden nuorten keskuudessa, joiden vanhemmilla on vahvemmat sosiaaliset siteet nuoren ystävien vanhempiin. Myös perheen sosiaaliset siteet ovat osa myönteisesti vaikuttamistoimintaan liittyvää sosiaalista pääomaa.

Sen sijaan sosiaaliseen luottamukseen ja perheen taloustilanteeseen liittyvien mittareiden vaikutus vaikuttamismahdollisuuksiin kohdistuvaan asenteeseen ei ole sosiaaliseen pääomaan liittyvien odotusten mukainen. Kyselyn tulosten perusteella matalampi sosiaalinen luottamus muihin ihmisiin on yhteydessä korkeampaan uskoon omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Vastaajan kokemuksella perheen taloudellisesta tilanteesta ei tunnu olevan olennaista vaikutusta vaikuttamisasenteeseen.

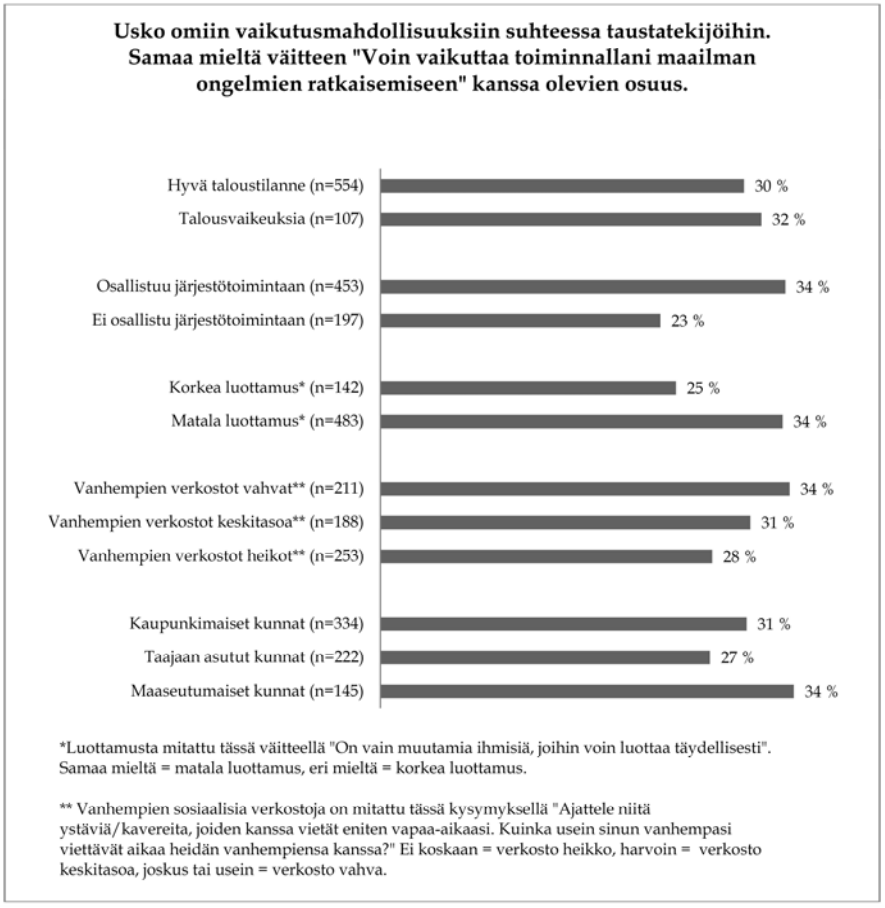

KUVA 2. Sosiaalisen pääoman taustatekijät ja usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin

3.3 Erilaisuus kunniaan! Barrikadeille, vallankumous!

> Että pitäiskö olla kaunis ja hyvinmenestyvä, että miks en kelpaa tällaisena, että pitäiskö minunkin olla sitten tommoista, vaikken haluaiskaan olla? Että pitäiskö muuttua vain sen takia, että tulis hyväksytyksi? Muun muassa minäkin olen noita ajatuksia ajatellut joskus seiskalla, mut sit kyllä tulin siihen tulokseen, että miks ihmeessä pitäis olla samanlainen kuin muut. Ei siitä oo mitään hyötyä. Että erilaisuus vaan kunniaan! Barrikadeille, vallankumous!
> Nainen 19 vuotta, Joensuu

Ihminen rakentaa käsitystä itsestään suhteessa siihen, millaisia määrityksiä hän ulkopuolelta saa tai kokee saavansa. Oman identiteetin rakentamista tapahtuu tilanteissa, joissa ihmisille tarjoutuu mahdollisuus puhua tai kirjoittaa suoraan itsestään, ja tilanteissa, joissa itsestä kertominen ei ole näkyvästi tarkoituksena. Identiteetin rakentumista muodostuu dialogissa jonkun konkreettisen tai kuvitellun keskustelukumppanin kanssa. Kertomistilanne, paikka ja aikaisemmat elämäntapahtumat ovat kaikki vaikuttamassa siihen, millaiseksi kertomus itsestä muotoutuu. (Kulmala 2006, 58, 59.)

> Mulla ei ala-asteella ja tälleen ollut hirveesti kavereita, että kun minä muutin toiselle luokalle tänne ja kaikki oli sitten ykkösluokalla jo tarhasta asti ollut jo tuttavia ja tälleen. Ja sitten jotenkin tavallaan aattelin, että no kun ei kerran oo noita kavereita muutenkaan, niin saman tien voi olla sellainen kuin haluaa olla, että ei tavallaan tullu edes sitä painetta siihen yhdenmukaisuuteen.
> Nainen 18 vuotta, Savonlinna

Henkilökohtaisen identiteetin rinnalla kulkee sosiaalinen, tiettyyn ryhmään liitettävä identiteetti. Se on ulkoapäin tuotettu määritelmä, jossa ihmiseen liitetään ennakkokäsityksiä ja hänelle annetaan ominaisuuksia, jotka ovat yleisesti johonkin ryhmään liitettäviä. Tämä ulkoapäin tuotettu identiteetti on yksi osa henkilökohtaista identiteettiä. Henkilökohtainen ja sosiaalinen identiteetti eivät ole eri ulottuvuuksia, vaan molemmat rakentavat kuvaa itsestä. Sosiaalinen identiteetti voi olla ihmiselle kielteinen, mutta se voidaan nähdä myös häntä vahvistavana. (Kulmala 2006, 61, 62.) Erilaisiin nuoruuden vaikuttajaryhmiin liitetään lukuisa joukko stereotyyppisiä käsityksiä ja määritteitä, joita nuori saa olla korjaamassa, väistelemässä, oikomassa tai vähättelemässä. Monet eivät välitä niistä ollenkaan tai käyttäytyvät tietoisesti stereo-

typioiden vastaisesti. Kaikki haastatellut nuoret olivat kuitenkin hyvin tietoisia itseensä ja ryhmään kohdistuvista määritteistä. Osa suhtautui stereotypioihin naureskellen, toisia ne ärsyttivät ja loukkasivat kovasti.

> Ehkä ne [stereotypiat] on, osa näistä ainakin, sellaisia, ehkä vähän kielteisiä tai pahimmasta päästä, eikä niitä kaikki toki aattele, mut että ”hippi, narkkari, pummi, viherpiipertäjä”. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

> Ehkä se stereotypia on, että tietyllä tavalla marginaalityyppi. [--] Pukeutuu jotenkin rennosti tai ehkä vähän hippityylisesti ja sitten usein on ehkä vähän ryppyotsaista tai silleen. [--] Mä tunnistan stereotyypit, mut mä en usko, että niin täytyy olla, enkä itte kyllä koe, että mää on se ehkä ihan tyypillinen. Mutta sit mä koen, että jos oikeasti ajaa sitä asiaa, niin mun mielestä se on ihan yhdentekevää, että miltä he näyttää tai me näytetään, jotka ollaan aktiiveja. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

> No mitä mää oon kuullu meidän koulussa olevilta ihmisiltä, kavereiltani, stereotypiat on sellaisia, että ”hippi, puidenhalija” ja kaikkeen tämmöstä vähän erikoisempaa. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

> No siis, kaikki on hippejä, jotka vaan sekoilee keskenään ja on hyvin… Niin, siis semmonen perusstereotypia ylipäänsä tämmösestä kansalaisaktiivista, joka vain laiskottelee ja elää tavallaan… Ei halua tehdä töitä vaan elää yhteiskunnan [varoilla]… Suunnilleen näin. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Annettu sosiaalinen identiteetti vaikuttaa eri tavoin ihmiseen itseensä. Kun hän joutuu ottamaan sosiaalisen identiteetin osaksi henkilökohtaista identiteettiään, hän liittyy samalla johonkin yleiseen kategoriaan. Se voi olla positiivinen ja ihmisen arvostusta korostava tai negatiivinen, alentava ja ei-toivottu (esimerkiksi syrjäytynyt). Kategoriat ovat siinä mielessä hallitsevia, että niihin nojaten ulkopuoliset muodostavat käsityksiä ihmisistä. Usein se tapahtuu näkyviin piirteisiin perustuen, esimerkiksi vaatetuksen tai muun ulkoisen olemuksen pohjalta. (Kulmala 2006, 62.) Toisinaan jopa arkipäiväinen asia, kuten katsominen ja katseet voivat olla monelle lapselle ja nuorelle negatiivinen kokemus. Tuleminen nähdyksi tietynlaisena asemoi jo stereotyyppisiin kategorioihin. Tietoisuus siitä, miten minut nähdään, ei voi olla vaikuttamatta siihen, miten minä näen itseni ja mahdollisuuteni toimia yhteiskunnan jäsenenä. Katseiden kohteeksi joutuminen voi olla jatkuvaa tai sa-

tunnaista, mutta noista katseista tulee monille nuorille yksi identiteetin rakentumisprosessin keskeinen elementti. (Rastas 2002, 15.)

> H: Välitätkö sää koskaan siitä, mitä susta kuiskutellaan tai puhutaan?
> V: Sitä on joutunut elämänsä varrella kuuntelemaan niin paljon, just niin kun, oon ollut koulukiusattuna, niin siitä ei kannata välittää. Et jokaisella, ajatelkoon mitä ajatelkoot, ei se minulle kuulu, et jos eivät pidä, niin en minä kyllä lähe tyyliäni muuttamaan sen takia.
> H: Eiks se oo aika rohkeeta, että jos sulla on tämmöisiä taustoja, että koet, että oot koulukiusattu, niin sitten pystyt edelleen olemaan semmonen massasta erottautuva?
> V: Sitä olin myös yläasteella, että se vaatii tietysti vähän töitä ja se vaatii myös aika paljon itsevarmuutta. Yläasteellahan sitä enemmänkin ihmiset ehtii itteensä, että kokeillaan, että mennään mieluummin massan mukana kuin ollaan oma itse, ja ne, jotka on oma itsensä, joutuu kärsimään. Mutta loppujen lopuks sitä oppii olemaan välittämättä. **Nainen 19 vuotta, Joensuu**

Yksi ja sama ihminen voi kohdata todellisuuden monissa eri suhteissa olemalla monien subjektien kokoelma. Koko yhteisön ylläpitämät vankkumattomat käsitykset johtavat usein ihmisten odotusten mukaiseen käyttäytymiseen. Samalla niiden kautta määritellään kaikki poikkeava, esimerkiksi kummastusta ja pahennusta herättävä henkilö. Lisäksi ihmisen havaitseminen ja tarkkaavaisuus ovat valikoivia: usein huomioidaan vain ennakko-oletuksia tukevat asiat kohteesta, jolloin mielikuvilla on jonkinlainen suodatinvaikutus. (Karvonen 1999, 53, 54, 58–60, 301, 302.) Nuorten puheessa erilaisuus ja erottautuminen näkyvät positiivisempina asioina kuin massaan ja tavallisuuteen leimautuminen. On kuitenkin huomioitava, että tällöin erilaisuus on nuoren itsensä valintaa eikä niinkään muiden ihmisten negatiivisten määritelmien tulosta.

> Mä en viihdy, jos mä sulaudun massaan ja – siitä mun vaatetyylikin varmaan johtuu. Ja tälleen. Mun mielestä se on inhottavaa, jos mä olen täysin samanlainen kuin muut, käyn samoissa kaupoissa, syön samaa ruokaa ja tälleen. Se on kauheeta. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Päivi Harisen, Hannu Itkosen ja Juhani Rautopuron (2006, 55) skeittaritutkimuksessa todetaan skeittareiden puhuvan itsestään ”meinä”. Toisaalta tutkijat huomauttavat, että kollektiivisuus oli osittain rakennettu sisään myös to-

teutetun tutkimuksen kyselylomakkeeseen. Avoimissa vastauksissa olikin yksi kommentti, joka haastoi tutkimusasetelmaa: ”Puhutte vain monikossa, skeittaan yksin.” Samanlaiseen vastaukseen pohjautuu haastattelemani 23-vuotiaan naisen kommentti:

> Niin sitten mua ärsyttää hirveesti se, kun vanhemmat puhuu, niin ne tosi useesti puhuu, että ”te”. Silleen, että jos puhutaan mulle, jotain mitä mää oon tehny tai jotain, niin puhutaan ”te”. Sitten mä aina joudun korjaamaan, että ”voitteko ystävällisesti puhua, että *sinä*, että mä en edusta ketään muuta kuin itteäni, mä en edusta mitään ihmisryhmää tai jotain”.

23-vuotiaan vegaaninaisen pohdinta ”meihin” ja ”teihin” -jaosta on perusteltu juuri yksilöllisen ideologian näkökulmasta, mutta ei aina järjestöön kuuluvan nuoren puolesta. Ärsytystä ”meihin” ja ”teihin” -luokittelussa aiheuttaa nuorelle juuri se, että hän ei välttämättä koe valinnallaan osallistuvansa minkään yhtenäisen yhteisön periaatteisiin vaan paremminkin maailmasta itsestään nousevien epäkohtien omakohtaiseen ratkaisemiseen tai elämäntapaan ylipäänsä. Yhdistyksen jäsen joutuu usein kohtaamaan tilanteen, jossa hänet luokitellaan harrastusyhteisön ajamien asioiden ja niistä muodostuvien stereotypioiden mukaiseksi. Järjestöön mukaan tullessaan hän ikään kuin allekirjoittaa näkymättömän liittymissopimuksen yhtenäiseen ryhmään.

Vaikka ihmisen yhteisölliset sidonnaisuudet ovat muuttuvia, identiteettiin sisältyy silti suhteellisen pysyviä ainesosia. Ihminen ei voi esimerkiksi muuttaa menneisyyttään: synnyinseutu, äidinkieli ja elämänvalinnat säilyvät. Ihminen voi kuitenkin nopeasti muuttaa elämäntilannettaan muuttamalla toiselle paikkakunnalle, muuttamalla sukupuolista suuntautumistaan, kääntymällä eri uskontoon tai poliittiseen suuntaukseen tai vaihtamalla harrastustaan. Tällöin ihminen muuttaa samalla osan yhteisöllisistä sitoumuksistaan. (Sihvola 2004, 226.) Ehkä persoonallisinta elämäntapamuutosta kuvaa 19-vuotias nainen, joka sanoo elävänsä kiinalaisen kalenterin mukaan, ”nöyristelevänsä” japanilaisen tapakulttuurin mukaisesti, unohtaneensa melkein haarukalla syömisen taidon ja vaihtaneensa myös elämänkatsomuksensa itämaiseen suuntaan.

> Ainakin maailman- ja elämänkatsomus on laajentunut [harrastuksen myötä]. Miut on kyllä kasvatettu ortodoksiseksi, mut en mie oo koskaan sitä tuntenut omakseni, että enemmänkin taitaa mennä just buddhalaisuuteen ja hindulaisuuteen. Että en nyt ihan mee jokaista itikkaa silleen, että ”pläts”. Et se voi olla joku ihminen siinä, et se on vain tehnyt jotain ja siitä tuli itikka. Elikkä uskon kuoleman jälkeiseen, ja teot vaikuttaa ja näin. **Nainen 19 vuotta, Joensuu**

Identiteetit ovat toisten tai ihmisen itsensä esittämiä kertomuksia, tarinoita ja historioita. Ne siis tuotetaan, eikä niitä löydetä valmiina. Identiteetit rakentuvat muistoille ja kertomuksille ja ovat näin opittuja. Silti identiteetit eivät ole loputtomasti muotoaan muuttavia vaan rajallisia ja suhteellisen kiinteitä. (Lehtonen 1996, 94, 95.)

> H: [--] luuletko sää, että sun tämmönen identiteetti on muuttunut tän valinnan jälkeen, että sää oot tähän ruokavalioon muuttunut?
> V: No ehkä vähän, mä oon jopa alkanut pukeutua erillailla ja no, niin, joten nykyään mä kuulen aika paljon koulussakin ihania ystävällisiä kommentteja siitä, kuinka mä olen upea hippi ja kaikkee tämmöstä. No ei ehkä kaikki oo ihan niin ystävällisiäkään, mutta kuitenkin. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

> Ennen riparia mää olin hiljanen, niin nyt mää oon avoin. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Järjestömaailmassa oman haasteensa asettaa ideologian puolustelu ja valtavan tiedon määrän suodattaminen ja sisäistäminen. Aktiivi on kuin esimerkki – hänen oletetaan toteuttavan ihmisyyttäään ja elämäänsä yhden läpivalaisevan ajattelutavan mukaan. Ulkopuolisten silmissä poikkeamia ei aina edes sallita: sellainen osoittaisi vain ideologian mahdottomuuden ja tavallisen kansan tavoista poikkeamisen järjettömyyden. Kansalaisvaikuttaminen on jo sinänsä kiinnostava käsite: usein vaikuttajat ovat poikkeavuuksia, eivätkä niinkään stereotyyppisen kansan edustajia. Kuinka pystyä olemaan esimerkillinen vaikuttaja, joka toimii, kuten puhuu, ääritilanteissakin? Voiko olla hyvä vaikuttaja kompromissienkin keskellä? Moni aktiivi pohtii, miksi koko ideologia olisi huono, jos muiden mielestä ei toteuta sitä absoluuttisen tarkasti.

> Ihmisillä on tapana suhtautua, että ne koittaa löytää mun toiminnasta jotain semmoisia epäjohdonmukaisuuksia, ja sitten iskee niihin. Että totta kai mä teen epäyhdenmukaisuuksia, että ohan määkin nyt ihminen. Haluaisin, jos voisin kirjoittaa paperille it-

> teni, että mimmonen ois täydellinen ihminen, niin ois varmaan vähän erilainen kuin minä. Mutta siinäkin, että mä en ihan pysty niitten kaikkien mukaan elämään, enkä aina jaksakaan, mutta yritän kuitenkin. Koitetaan ettiä se joku epäjohdonmukaisuus tai joku tekopyhyys, että ”no kun sä teet tälleen, sun pitäis tehdä tolleenkin”. Ja sit jotenkin sillä, jos semmonen joku löytyy, niin voidaan kumota se koko asia, oli se sitten nahkakengät tai joku muu asia. Nainen 23 vuotta, Joensuu

3.4 Paikallisuus kansalaisvaikuttamisen lähteenä

Kyselytutkimuksessa selvitettiin itäsuomalaisten nuorten tyytyväisyyttä omiin asuinkuntiinsa Itä-Suomessa ja tyytyväisyyttä omaan elämäänsä. Nuoret antoivat kouluarvosanan (4–10) sekä omalle paikkakunnalleen (kuva 3) että omalle elämälleen (kuva 4). Vastaavia keskiarvoja on selvitetty eri vuosien nuorisobarometreissa, joissa tosin lähin vastaajaryhmä on ikähaarukalla 15–19-vuotiaat. Kymmenen vuoden aikana keskiarvot elämään tyytyväisyydestä eri ikäryhmissä ovat olleet 8,4–8,6. Valtakunnallisissa tilastoissa on todettu, että elämään tyytyväisyyden kannalta välittömän elinympäristön luonne vaikuttaa tärkeämmältä kuin kuntatyyppi tai sijainti Suomessa. Maaseutumaisen ympäristön tyytyväisyys näyttäytyy nuorilla vastaajilla vahvana (10–14-vuotiaat), mutta muuttuu päinvastaiseksi vanhemmissa ikäryhmissä. (Myllyniemi 2009, 131–132.) Myös kuvasta 5 voidaan huomioida, että 15-vuotiailla paikkakuntatyytyväisyyteen alkaa jo vaikuttaa maaseutu–kaupunki-vastakkainasettelu. Maaseutu on keskiarvoltaan jonkin verran muita kuntatyyppejä matalammalla.

KUVA 3. Omalle asuinpaikkakunnalle annettu arvosana

KUVA 4. Omalle elämälle annettu arvosana

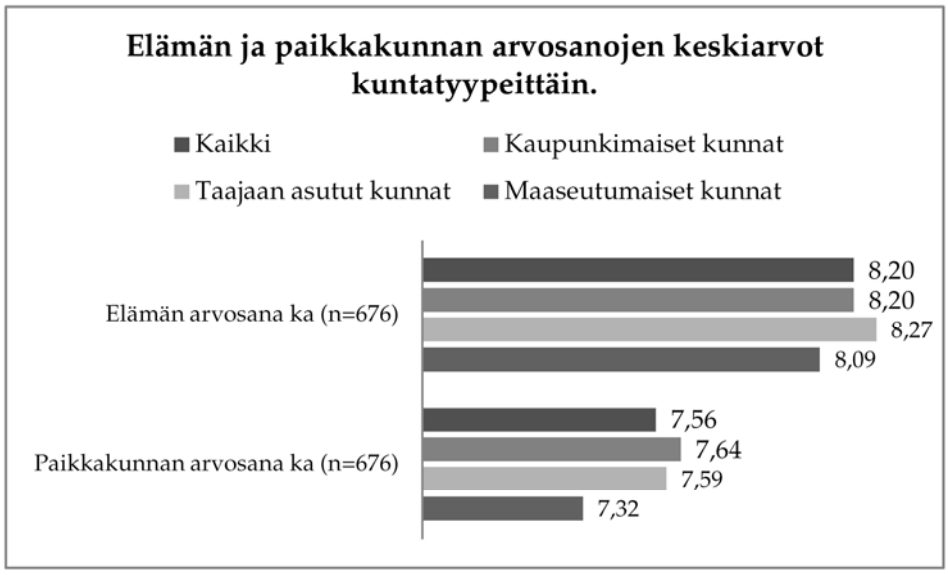

KUVA 5. Elämän ja paikkakunnan arvosanat kuntatyypeittäin

Asuinalue ei ole vain fyysinen sijaintipaikka vaan ennen kaikkea sosiaalisesti rakentunut, yksilöllisesti eletty ja koettu ympäristö (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 101). Nuori nainen nostaa savonlinnalaisuuden tärkeimmäksi piirteeksi ihmisten avoimen, läheisen yhteisyyden. ”Pienet piirit” voidaan samanaikaisesti määritellä ikävimmäksi ja parhaimmaksi seikaksi asuinalueella. Itäsuomalaisuuden osalta ”pienet piirit”, sosiaalisuus, luonto ja luonnollisuus näyttävät haastattelujen valossa nousevan tärkeimmiksi tekijöiksi alueiden positiivisuutta arvioitaessa.

> H: Mitä hyvää sä näät täällä Savonlinnassa?
> V: (naurua) No mää itse asiassa nään vielä hyvänä sen, että niin monet ihmiset tuntee toisensa, että vaikka se on tosissaan tietyllä

> tavalla voi olla ahdistavaa ja tää on hirveen pieni paikka, mutta se, että on mukavia, mukavantuntuisia ihmisiä aika paljon, joita tuntee. Ja tuntuu, että ihmiset suhtautuu toisiinsa aika hyvin, siis just näin, että jos he tuntee jonkun, niin se on hyvä juttu, kun sitten taas jossain kaupungeissa se on sellaista ahdistavaa. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

> V: Ehkä se, että tää on niin pien paikka, niin tavallaan ei oo niin paljon nuorilla ehkä ulkonäköpaineita varsinkaan. Et esimerkiksi just jos käy jossain Helsingissä, niin siellä huomaa, että kaikki pukeutuu tosi muodikkaasti. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Nuorten kotiseutumielikuvat ovat usein varsin ristiriitaisia ja hapuilevia. Toisaalta heihin vaikuttaa mielikuva ihanteellisesta nuoruudesta ja sen vaatimuksista, toisaalta heillä voi olla omia kokemuksia luonnonläheisestä harrastuksesta tai he ovat kasvaneet tietynlaisiin kategorisiin katsantokantoihin, kuten köyhä pohjoinen – rikas etelä. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 97–99.) Etelä-Suomi voi näyttäytyä mahdollisuuksien maana, rikkaan kulttuuritarjonnan ja harrastusmahdollisuuksien kotina, jossa on kaikille jotain, aktiivisimmille kaikkea.

> H: No luuletko, että jos sä asusit Helsingissä, niin eläisitkö sää erilaista elämää?
> V: Kyl mä varmaan, ainakin se voi olla, että mä tekisin ehkä vähän erilaisissa järjestöissä, koska siellä ois sitten enemmän valinnanvaraa [--], että sieltä löytys ehkä paremmin sen alan harrastuksia ja tekemistä, mikä itellä on kaikista eniten sydäntä lähellä. Ja niin kun siellä ei pystys käymään niin paljon tuolla luonnossa, kun mitä täällä pystyy. Et ois enemmän, nauttis kulttuuriharrastuksista. Sekin ois kyllä sinänsä kivaa vaihtelua [--]. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Useassa tutkimuksen haastattelussa nuoret tuovat esille Itä-Suomi–Helsinki-vastakkainasettelun, jossa Itä-Suomi esiintyy ehkä yllättävälläkin tavalla harrastamisen, turvallisuuden ja onnellisuuden alueena. Helsinki ei pysty tarjoamaan kaikille nuorille läheisintä harrastusmuotoa – ja tuttuja ihmisiä harrastamassa.

> H: No te ette myöskään kaipaa mitään semmoista ison kaupungin meininkiä?
> T: No ei.
> P: No minusta tää on paljon parempi vaan, kun on tämmönen pienempi.

> H: Voisittekste kuvitella asuvanne Helsingissä?
> T: En ikinä!
> P: No miun setä sano, että ei se voi ikinä kuvitella asuvansa Helsingissä ja nyt se on vuojen asunu Hesassa ja nyt se asuu Vantaalla, että…
> H: No miten se elämä muuttus teidän mielestä, jos te vaikka nyt joutusitte muuttaan Helsinkiin, niin miten se erois nykyisestä elämästä?
> P: No kaikki harrastukset vaihtus.
> H: Onks teillä mitään käsitystä, mitä ne vois olla sitten tai mitä jäis pois?
> P: No kaikki motocrossit ja traktorilla-ajelut ja kaikki semmoset, kun… Nyttenkii meillä kotona minun pikkuserkut Hesasta käymässä, niin ei ne silleen harrasta mitään muuta kuin hengailua ja lukemista ja tämmöstä. **Tyttö 14 vuotta & poika 13 vuotta, Juva**

> H: Entä jos sää muuttasit vaikka Helsinkiin, niin luuletko, että sun elämä olisi erilaista, kun täällä?
> V: Varmasti ois. Tai ainakin tuntuu. No en tiedä, jäiskö harrastukset, varmaan harrastukset ainakin vähentys. Ei ois niitä samoja porukoita, niin ei varmaan tulis aloitettua enää niin paljon enää. Tai jatkettua niitä vanhoja. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Monen pohjois- ja itäsuomalaisen nuoren kotipaikka on imagoltaan perifeerinen, syrjässä ja alempiarvoisessa asemassa kansallisiin keskuksiin verrattuna. Lähes poikkeuksetta nuorten arvoasteikon yläpäässä ovat suuret kaupungit, joiden kaltaisiksi he soisivat unelmissaan oman kotipaikkansakin kehittyvän. Kyläympäristö ja pienemmät kaupungit edustavat toista ääripäätä, kurjistuvaa maaseutua. Useimpiin kotiseutumääritelmiin sisältyy eräänlainen ”ruoho on vihreämpää aidan takana” -ajatus. Nuorten ajatusmaailmoissa kotipaikkakunnat sijoittuvat joko maalle tai kaupunkiin ja rakentuvat näin melko yksioikoisten stereotypioiden varaan. Maaseutu ja/tai maalla asuminen merkitsee nuorille usein tapahtumaköyhyyttä ja rajallisia mahdollisuuksia, suurkaupunki puolestaan vaihtelevuutta ja mahdollisuuksia. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 97–99.)

> H: No entä puutteita, tuleeks sulle mitään mieleen [Savonlinnasta]?
> V: Siis tietenkin, kun on pieni paikka, niin ihmisiä ei riitä, et olis hirveesti kulttuurielämyksiä. Yllättävän paljon kyllä on niitäkin, ja sit semmonen tietysti, mikä on kaikkialla Suomessa, että ollaan aika paljon, niin kun muuallakin, omissa oloissaan. Perheet on omissa kodeissaan ja et ei oo hirveesti semmoista mitään torikulttuuria tai semmoista, että käveltäs tuolla. Et sunnuntaisin on ka-

> dut tyhjät täällä niin kun muuallakin, että semmoista omiin asuntoihin menemistä kuitenkin. Ja siellä pysymistä. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

> V: Se on se jonkinlainen ankeus, mitä mä en osaa sen tarkemmin määritellä. **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

Toisaalta alueen pieni koko tuodaan useassa haastattelussa esille turvallisuuden ja viihtyvyydenkin takeena. Pieni kaupunki voi tarjota tunteen saavutettavuudesta, kotoisuudesta ja lapsuudesta.

> H: Mitä hyvää siellä [Helsingissä] on verrattuna Mikkeliin?
> V: No siellähän on paremmat yhteydet tuonne ulkomaailmaan, mutta aattelen, että niin iso kaupunki kumminkin, jos miekin sinne lähtisin yheksi päiväksi, niin varmasti eksysin.
> H: [--] luuletko, että sulla ois erilaista elämää, jos asusit Helsingissä ja miten se ois erilaista?
> V: No kyllä se ois aika erilaista, pitäis tottua, että kaikki on niin suurta siellä suurin piirtein. Aattele, että siellä ois varmaan kauppojakin joka korttelissa varmaan neljä, niin täällä hyvä, jos on kahen korttelin alueella ees yks ruokakauppakin. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

> H: No haluaisittekste matkustella paljon myöskin ulkomaille?
> T: No kyllähän se houkuttelis, mutta sitten taas ajattelee, mitä kaikkee siellä on ja kauheesti ihmisiä on ja ku Juvalla on kuitenkin sen verran vähän asukkaita, niin sitten tulis sellainen ahdistus, että hui kun täällä on paljon porukkaa. Ei täällä mahu tekemään mitään. **Tyttö 14 vuotta, Juva**

> Aika semmonen, miten sen nyt sanois, ei sitä nyt osaa oikein kuvailla. Semmonen hyvä. Täällä on kaikkea, mitä tarvii. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Niin idällä kuin pohjoisella on nuorten mielikuvissa usein huono kaiku. Pohjoisten ja itäisten alueiden imagot ohjaavat nuoria näkemään seudut takapajuisina, kun puolestaan etelä ja länsi koetaan kehittyneinä ja tavoiteltavina asuinpaikkoina. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 99.) Kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta tällainen mielikuva vaikuttaa helposti näkemyksiin vaikutusmahdollisuuksista ja myös käsityksiin eri alueiden tasavertaisuudesta.

> Et näin rehellisesti sanoen, mun mielestä se on – anteeks ilmaisu, mutta paskapuhetta, että alueet ois Suomessa tasa-arvoisia. Kyllähän joku politiikko voi niin sanoa, mutta ei sekään käytännössä niin ole. **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

Paikallisen median mahdollisuus vahvistaa paikkaan kuulumisen tunnetta ja paikallista identiteettiä ei näyttäisi olevan radikaalisti vähentymässä globalisoitumiskehityksen myötä. Onkin alettu puhua glokalisaatiosta, paikallistumisesta. Vaikka talous ja yritystoiminta kansainvälistyvät ja kansalliset rajat menettävät merkitystään, kehitys kulkee myös kohti yhteenkuuluvuutta korostavia pienempiä alueellisia ja paikallisia yhteisöjä. (Nieminen & Pantti 2004, 145, 181.) Kuntien ja kaupunkien positiivinen imago koostuu esimerkiksi hyvästä julkisesta palvelutuotannosta, menestyksellisestä talous- ja elinkeinoelämästä ja hyvästä ympäristön tilasta. Kaikki piirteet suodattuvat kuitenkin eri toimijoiden mielikuvissa eri tavoin, omista lähtökohdista käsin. Nuorille kotipaikan hyvä imago voi riippua siitä, kuinka hyvin he voivat tehdä siellä persoonallisia valintoja asumisen ja elämisen suhteen. Pankin tai postin lakkauttaminen voi siis häiritä nuorta paljon vähemmän kuin paikkakunnan ainoan vaatekaupan lopettaminen. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 101.)

> H: No osaisitsä nimetä jotain ongelmia tai huonoja puolia täältä?
> K: No huonot liikenneyhteydet on ainakin ensimmäinen asia. [--] Että se on tosi huono puoli ja sitten tää musiikkitarjonta on ollut vähän tälleen. Sellaista kunnon keikkapaikkaa ei oo ollu, ja sitten kun niitä haluaa mennä kattomaan jonnekin Helsinkiin tai Tampereelle, niin sit se maksaa ja kestää kauan aikaa. Et se. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Kuluttaminen on niin keskeinen osa nykynuorten arkipäivää ja nuorisoidentiteetin rakentamista, että se voi olla yhtä keskeisessä roolissa nuorten muuttopäätöksissä kuin asunto- tai koulutusmahdollisuudet. Kuluttaminen ei palvele pelkästään nuorisoidentiteetin muodostamista vaatteiden ja ulkoisen kuoren avulla vaan myös nuoren oman persoonan rakentamista erilaisten elämysten ja kokemusten kautta. Voi siis jopa väittää, että mitä paremmat mahdollisuudet nuorilla on kuluttamiseen asuinpaikkakunnallaan, sitä paremmin paikka palvelee nuoren identiteettityötä ja sitä myönteisempi kuva nuorelle muodostuu asuinpaikasta. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 101.)

> H: Mitä täällä pitäis tapahtua, jos tää muuttus jotenkin?
> T: No tänne on ainakin tulossa joku Tokmanni tonne Apsin luo, semmonen iso tavaratalo…
> P: Onhan tää nyt kehittynyt aika paljon, täällä on kaikki, no jotai shoppailupaikkoja vois olla vähän enemmän, niinku vähän Mikkelissä on Sokos, niin tuohon löis kentän keskelle semmosen.
> **Poika 13 vuotta & tyttö 14 vuotta, Juva**

> H: Onks sulla mitään huonoa sanottavaa [Mikkelistä]?
> V: Täällä vaatekaupoissa on huonot valikoimat. Ja – ai niin, se on hyvä puoli, että täällä on kirppareita, ne on ihania ja niin. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Vastakohtana kuluttamismahdollisuuksien laajenemiselle nuoret pohtivat haastatteluissa myös kriittisesti laajenevia ostosmahdollisuuksia itäsuomalaisissa kaupunkikuvissa.

> H: Mitä sä luulet, minkälainen tulevaisuus Joensuulla on?
> V: Tuota tuota. (miettii) Mä en usko, että noi kaikki kauppakeskukset, mitä rakennetaan, niin että ne voi löytää tarpeeks asiakkaita. Ei voi käsittää sitä oikeesti. Et se, se tuntuu surulliselta, että kasvun on jatkuttava ja jatkuttava. Että kasvun on pakko jatkua ja ku ei se vaan voi olla niin, ja sit satsataan hirveesti rahaa, panostetaan siihen sitten, jotta se jatkuisi. Kun se ei kuitenkaan voi jatkua. Et sellainen lyhytnäköisyys, sokeus ja ahneus, mikä sitten vallitsee. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

Laura Aro (1996, 23, 24) on omassa kyläidentiteettitutkimuksessaan tuonut esille myönteisiin elämänkokemuksiin liittyvän passiivisuuden: vastaansanomaton hyväksyminen ja siitä aiheutuva hyvän olon tunne saattaa olla leimaavaa, vaikka olevia oloja saatetaan arvostellakin. Eräänlainen perusmyönteisyys näyttää olevan kylään kiinnittymisen ja samastumisen pääehtoina.

> H: No, miks Mikkelissä on hyvä asua? Tai mitä hyvää täällä on?
> V: Tuohon en kyllä osaa sanoa yhtään mitään.
> H: Ei mitään hyvää?
> V: Ainahan sitä ois parantamisen varaakin.
> H: No mitä huonoo täällä on? Kysytään näin päin.
> V: Tuohonkin on aika hankala sanoa.
> H: Sää oot kuitenkin ihan tyytyväinen täällä asumiseen?
> V: Kyllä mä täällä voisin ihan hyvin asua.
> H: Puuttuuks täältä jotain sellaista, mitä muualla Suomessa ehkä on?
> V: Noh, en kyllä tiiä. Ehkä laajemmat ostosvalikoimat.
> **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Nuorten asema on muuttunut yhä paradoksaalisemmaksi. Taloudellinen ja sosiaalinen riippuvuus vanhemmista ja yhtä lailla psyykkinen ja kulttuurinen itsenäisyys ovat tekijöitä, jotka aiheuttavat ristiriitoja. Työelämään pääsy ei tapahdu yhtä nopeasti kuin aiemmin, koulutus kestää ja itsenäisen elämän aloitus viivästyy. Samalla seksuaalinen kypsyys ja nuoruusikä tavoittavat

nuoret aiempaa nopeammin. (Törrönen 1996, 48.) Samaan aikaan käydään jatkuvia keskusteluja suurten ikäluokkien eläkkeellelähdöstä ja tulevaisuuden muutoksista. Yksittäisen syrjäytyneen ja pahoinvoivan nuoren kustannusten rinnalle on tullut kuva nuorista, joiden pitäisi hoitaa vanhukset, tuottaa osaamisellaan bruttokansantuote, pitää yllä kilpailukykyä ja kotimaista kulutuskysyntää, tuottaa hyvinvointipalvelut pitkällä työurallaan ja vielä synnyttää lapsia. (Paju 2004, 7.)

> H: No, minkälaisessa maailmassa me tällä hetkellä eletään sun mielestä?
> V: No, jaa. Se on vähän, että mistä kulmasta sitä kattoo. Että välillä tuntuu, että paineita vaan tulee koko ajan lisää, että pitäis olla parempi ja parempi ja osata enemmän ja tietää enemmän ja… **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

> Mä oon huolissani semmoisesta MTV-kulttuurista ja siitä, että nuoret, ne luulee, että niiden täytyy olla kaikkea [--]. Ja sit ne ei voi olla ja niitä ahdistaa [--]. Ja sit siitä paikallisuuden häviämisestä. Tai siitä seuraa, ”kun täällä ei oo mitään ja missään ei oo mitään, paitsi MTV-musiikkikanavalla”, niin, ei oo niin kun ikinä tyytyväinen tavallaan. Mä oon siitä huolissani. Ja siitä, että me ei olla mitään. Että meidän pitää olla nyt jotain. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

Vaikka suomalaisnuorten enemmistön hyvinvointi näyttää 2000-luvun alusta kehittyneen suotuisasti, hyvinvointi on polarisoitunut. Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi vuonna 2007, että pysyvästi syrjäytyneestä nuoresta aiheutuu yhteiskunnalle noin miljoonan euron kustannukset.

> H: No millaisessa maailmassa me just nyt eletään?
> V: No tää on vähän tämmönen, että osalla on asiat hyvin ja ne on tyytyväisiä, mutta sitten on toinen puoli, jossa on ihmisiä, joilla ei ole perhettä ja joilla menee huonommin. Sit kuitenkin yleensä ne, joilla menee paremmin, niin ne sulkee silmänsä tavallaan siltä huonommalta todellisuudelta. Ne ei kaikki älyä, että vois ite auttaa niitä. No on sitten tietysti semmoisiakin siltä ja väliltä, mutta minusta tuntuu itestä, että on aika paljon sellaista, että toisilla menee hyvin ja toisilla menee huonosti. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

3.4.1 Poismuuttoa ja paikalleen jäämistä

Itä- ja Pohjois-Suomen nuorten poismuuton syitä, seurauksia ja ratkaisumahdollisuuksia selvittelevässä tutkimuksessa nuorten kuuleminen nostetaan avainasemaan. Nuorten mielipiteistä ja kehittämisideoista etsitään piirteitä alueellisesta identiteetistä, imagosta ja maineesta. Niillä on oleellinen merkitys pois- ja paluumuutossa. Nuorten muuttosyiksi luetellaan tavallisesti parempien palveluiden sekä työ- ja koulutusmahdollisuuksien tavoittelu, mutta yllättävän paljon muuttoon vaikuttaa tutkimusten mukaan myös nuorelle rakentunut mielikuva paikallisesta ympäristöstä. Nuoret saattavat kokea saman paikkakunnan mahdollisuudet täysin vastakkaisina, eli mielikuvat kotipaikan syrjäytyneisyydestä tai kehitysnäkymien synkkyydestä saattavat olla aivan erilaisia eri nuorten kesken. Tutkimusten mukaan jopa visuaaliset maisemamielikuvat ovat merkittäviä ihmisten muuttopäätöksiin vaikuttavia tekijöitä. Myös varhaisnuorten mielikuvissa ”maalla” elämiseen liittyy positiivisia piirteitä. He eivät kuitenkaan juuri siinä elämäntilanteessa koe maaseutua itselleen ihanteellisena asuinpaikkana vaan pikemminkin käyntipaikkana. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 94, 95.)

> H: Voisitko sää harkita jääväs tänne Mikkeliin niin ihan loppuelämäkses asumaan?
> V: No, sitten kun mä oon opiskellu jossain johonkin ammattiin ja, en miä tiiä, mitä minä sitten ajattelen. Nyt miä en välttämättä tällä hetkellä aattele, että minä jäisin tänne, että tää on kuitenkin sellainen hyvä lapsiperheen paikka, että sit kun siinä vaiheessa elämää, niin ehkä sitten voi harkita, että tulis tänne takasin. Ko on kuitenkin sukulaisia täällä ja näin. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

> Kotoisa, aika pieni, sellainen viihtyisä ja sitten sellainen paikka, missä on oikeesti hyvä elää ja kasvattaa lapset ja elää perheen kanssa. Et tää on oikeastaan aika hyvä perheelle miun mielestä, että ei oo iso kaupunki ja mut ei oo semmonen tosi tuppukyläkään. Tää on ehkä sen kokonen kaupunki, mihin mie haluan isona muuttaa. Että kuitenkin täällä on kauppoja, täällä on sivistystä ja tällaista, mutta en miä paljon isompaa haluais tavallaan. Koska minä haluaisin ainakin perheen perustaa, niin tavallaan joku Helsinki niin kyllä se on ihana kaupunki minun mielestä, mutta perheelle se ei välttämättä oo se paras paikka. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Monien nuorten paikkakuntaa koskevissa vastauksissa ei niinkään korostunut alueen heikko imago poismuuton syynä, vaan ennemminkin nuoruuden ikävaiheeseen kuuluva halukkuus päästä kokemaan seikkailuja ja näkemään uusia seutuja. Monet olisivat valmiita muuttamaan myöhemmin takaisin perheen perustamisen merkeissä. Muualta muuttaneet opiskelijat puolestaan suhtautuivat itäsuomalaisiin kaupunkeihin jo paljon kriittisemmin.

> H: Voisitko sä kuvitella jääväs asumaan tänne loppuelämäksi?
> V: [--] Kyllä mä mielelläni kävisin kattomassa jotakin muitakin kaupunkeja ehkä vielä tulevaisuudessa. Voisin kokeilla asua jossakin muuallakin, että oisko se vähän erilaista jossain toisessa paikassa. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Näkyvintä muutosta paikalliskulttuurissa ovat varmasti ihmisten vuorovaikutustapojen muuttuminen ja yleisesti maailmankuvan avartuminen. Harva nykyihminen elää enää koko elämäänsä samalla paikkakunnalla. Matkustamisen sekä nopeutuneiden ja reaaliaikaisten tiedonvälitysten avulla ihminen tietää myös ulkomaailmasta huomattavan määrän asioita. Laajentunut maailmankuva voi muuttaa samalla suhtautumista kotiseutuun; on helppo verrata alueen oloja muuhun maailmaan, nähdä puutteita ja vahvuuksia, tuntea alueen riittämättömyyttä mutta myös turvallisuutta. Anne K. Ollila (2004, 85–91) tekee kiinnostavan havainnon Lapin nuorten kirjoittamista tulevaisuuden käsityksistä ja suhteestaan omaan kotiseutuunsa. Nuoret peilaavat näkemyksiä kotiseudustaan ja sen tulevaisuudesta vastakkain Suomesta esitettyihin näkemyksiin. Syntyy eräänlainen Lappi–etelä-kahtiajako. Myös itäsuomalaisten nuorten haastatteluissa vertailu Helsingin ja oman paikkakunnan välillä on selkeä. Päätökset syntyvät pääkaupungissa, jonne myös monet siirtyvät työn ja toimeentulon houkuttelemina. Huoli harvaan asutusta Suomesta ja ihmisten pakkautumisesta Etelä-Suomeen näyttää olevan yhdistävänä huolena niin Lapissa kuin Itä-Suomessa.

> Kyllähän se toi media ja päätöksenteko keskittyy hirveen pitkälle pääkaupunkiseudulle ja se mielikuva siitä on, puhutaan hirveästi siitä metropolin kehittämisestä ja tällaisesta, [--] ja et näitä syrjäseutujen kehittämistä ei nähdä niin mielekkäänä tai se on lähinnä joensuulaisten omilla harteilla. Ja kun taas se, että Helsinki kehittyy, niin sitä monesti puhutaan, että se on tavallaan koko Suomen etu. [--] Ja kun ottaa huomioon niin kun noissa eduskuntavaaleissakin, miten paljon vaikeempi täältä on päästä eduskun-

> taan kun Helsingistä. Tai miten paljon enemmän tarvii saada kannatusta tällä pienellä väkimäärällä. Ja et kyl se ihan selkeesti on niin, mitä enemmän väkee sinne menee, niin sitä enemmän sen alueen painoarvo kasvaa koko muun Suomen kustannuksella. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

> Niistä kansanedustajistakin suurin osa on sieltä pääkaupunkiseudulta, niin ehkä ne ajattelee enemmän sitä omaa ympäristöä ja välillä tuntuu, että maaseudun asukkaita, niin niiltä vaan viedään pois, eikä anneta mitään tilalle. Että ei ne välttämättä ajattele ihan koko Suomen kannalta ja varsinkin, mitä lappalaisia niin, niillä on vielä heikommat asemat kuin meillä. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

Nuorisokysymykset korostuvat erityisen voimakkaasti Itä-Suomessa, jossa väestön vanheneminen, vähäinen syntyvyys ja nuoren koulutetun väestön poismuutto heikentävät väestörakennetta. Nuoret muodostavat siten tulevaisuudessa alueen elinvoimaisuuden näkökulmasta strategisen ryhmän, jonka hyvinvoinnin turvaaminen ja sitouttaminen maakuntaan on olennaista. Tämä on huomioitu myös muun muassa Etelä-Savon maakuntaohjelmassa (2007–2010). Vuoden 2007 Nuorisobarometrissa tiedusteltiin eri maakuntien nuorten halua asua nykyisessä kotikunnassaan tai kotikaupungissaan. Etelä-Savossa näiden nuorten määrä oli 28 %, kun kärkipaikkaa pitävän Pirkanmaan osalta luku oli 64 % ja maakuntien keskiarvo 55 %.

> H: [--] No, minkälainen tulevaisuus sun mielestä Mikkelissä vois olla?
> V: Tulevaisuus? No, mä hirveen huonosti tiedän Mikkelin asioista, sen mä kyllä tiedän, että tää on velkaantunut aika pahasti tää kaupunki. Ja väestökato on jonkinlainen. Syntyvyys kai pitäis jotenkin saada tällä alueella [nousuun] tai ihmisiä ehkä houkuteltua muuttamaan tänne jollakin konstilla. En mä tiedä, mitä pitäis tehdä, mutta en mä usko siihen, että joku maanalainen parkkipaikka tuohon torin alle ois ehkä se mikään loistavin idea. Et tietysti joku ammattikorkeakoulun, yliopistokeskuksen kehittäminen, miksei. Enemmän opiskelijoita, niitten kasvattaminen, vois olla ihan toimiva ratkaisu. Mää en Mikkelin talousasioista tiedä höykäsen pöläystä muuta kuin sen, että on pahasti velkaa, mutta jos jotenkin saatais tänne vaikka rakennetettua jotain laadukasta, mutta suhteellisen edullista asuinaluetta, niin kyllä varmaan ihmisiä kiinnostais muuttaa tänne. **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

> Lähinnä se ongelma on nimenomaan sen suhteen, että mitä työtehtäviä voi sitten tulevaisuudessa tai mitä ois semmosia oman kiinnostuksen aloja, mitä täällä vois tulevaisuudessa tehdä työkseen. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

> Eihän siinä muuta, kun sitten kun minä valmistun, niin sitten olis hyvä olla niitä työpaikkoja, niin ei tarttis muuttaa muualle. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

> H: No jos sä vaihtasit asuinkuntaa, niin miksi sää lähtisit pois täältä?
> V: Tietysti myöhemmin, kun lähtee opiskelemaan, niin jos ei täällä oo opiskelupaikkaa, semmoista alaa, mikä kiinnostaa, niin sitten. Mutta en mie muuten tästä ois lähössä minnekään. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Luontokuvauksissa Lappi esitetään puhtaana, turmeltumattomana luonnonympäristönä ja etelä ruuhkaisena, likaisena betoniviidakkona. Kun tarkastellaan nuorten käsityksiä ympäristön sijaan arkielämän realiteeteista, muuttuvat kuvaukset kotiseudusta ja sen tulevaisuudesta pessimistisiksi, jolloin oma kotiseutu käsitetään työttömyyden tyyssijaksi ja etelä koulutuksen ja työn aarreaitaksi. Myös syrjäytymisen syyt ovat nuorten mielestä erilaiset Lapissa ja etelässä. Nuorten käsityksissä lappilainen syrjäytyjä elää tapahtumaköyhää, tylsää ja yksinäistä elämää huonokuntoisessa asunnossaan. Hän kärsii työttömyydestä johtuvasta rahapulasta ja kotiseudun huonoista palveluista. Sen sijaan nuorten mielestä etelässä asuvan ihmisen syrjäytymisen syinä ovat korkeat elinkustannukset, jotka ajavat ihmisen taloudellisiin vaikeuksiin, ihmissuhdeongelmiin ja stressiin. Myös hyvän elämän edellytykset jakautuvat nuorten tulevaisuusvisioissa alueellisuuden näkökulmasta. Tulevaisuutta muualla Suomessa visioidessaan nuoret käyttävät *menestyksen* käsitettä hyvin menevää elämää kuvatessaan. Lappiin sijoitetuissa tulevaisuustarinoissa menestyksen käsitettä ei käytetä ollenkaan. Hyvään elämään Lapissa sisältyy perhe, ystävät ja muut sosiaaliset suhteet sekä elinympäristön luonnonläheisyys, turvallisuus ja rauhallisuus. Nuorten näkemys kuitenkin on, että hyvän elämän muuttaminen menestyksekkääksi vaatii muuton pois Lapista paremman toimeentulon perään. Muutto etelään takaa jo sinänsä hyvän työn saamisen. Poismuutto on samalla rationaalinen ja yhteiskunnan arvojen

mukainen toimintamalli, koska Lappiin jääminen rajaa nuoret marginaaliin. Lappiin jäämistä pitää selitellä ja perustella, lähteminen on rationaalinen nuoren toimintaa ohjaava normi. Ollilan haastatteluaineiston kemijärveläinen poika toteaakin: ”Muutan etelään. En osaa sanoa miksi. Se vain tuntuu järkevältä.” (Ollila 2004, 85–91.) Eteläihannoinnin rinnalla Itä-Suomessa elää myös vahva kritiikki Helsinki-keskeistä elämää kohtaan.

> H: No, luuletsä, että se eläisit erilaista elämää, jos sä muuttaisit Helsinkiin?
> V: Kyllä varmasti, mut sanottakoon, että Helsinkiin en kyllä…
> H: Et oo halukas?
> V: En. Jostain syystä en oo koskaan tykännyt Helsingistä erityisemmin.
> Mies 22 vuotta, Mikkeli

3.4.2 Vähän väkeä, rahaa ja valtaa? Omaan paikkakuntaan vaikuttamassa

Tutkimushaastatteluissa kysyttiin nuoren arviota asuinalueen merkityksestä aktiivisuuteen ja mahdollisuudesta vaikuttaa paikkakunnan asioihin. Vaikutusmahdollisuudet koettiin varsin pieniksi: toisaalta uskottiin, että keräämällä tarpeeksi ihmisiä ympärilleen voisi saada äänensä kuuluville. Toisaalta nuori ikä nähtiin lähes poikkeuksetta ongelmana asioihin vaikuttamisessa. Vastauksista näkyy ajattelutyyli, jossa paikkakuntaan vaikuttaminen nähdään lähes pelkästään poliittisena vaikuttamisena, kunnanvaltuustotasolle tehtävänä aloitteena. Uusimman nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan nuoret kokevat voivansa päättää vapaa-ajan tarjonnasta hyvin vähän. Ainoastaan joka kymmenes koki voivansa vaikuttaa oman asuinpaikkakuntansa nuorille järjestettävään toimintaan. Puolet alle 15-vuotiaista ovat tyytymättömiä oman paikkakuntansa nuorille järjestämiin vapaa-ajanviettotapoihin. (Myllyniemi 2009, 38, 57–58.)

> H: Luuletsä, että nuorilla täällä on mahdollisuuksia vaikuttaa Savonlinnan asioihin?
> V: No itse asiassa mä epäilen, että aika vähän. Siis mun on pakko sanoo näin. Että ne nuoret, ei niillä oo ees mitään hajua siitä, että miten se tapahtuis edes. Sen lisäks mä luulen, et aika vähän on [mahdollisuuksia]. Et on totuttu kyllä semmoseen tapaan, että aikuiset hoitaa nää tietyt asiat. Nainen 27 vuotta, Savonlinna

> No kunnanvaltuuston vaalit on tulossa lähiaikoina, että jos haluaisin vaikuttaa, niin sinnehän vois yrittää. Ei sillä, että sitä välttämättä pääsis, kun on tälleen uutena opiskelijana, joka ei hirveesti kaupunkilaisten tietoisuuteen oo vielä päässy. Ja eiköhän kavereinakin ole jonkunlaisia kytköksiä myös tähän politiikkaan, et sinänsä. Ja kuitenkin, vaikeaahan se varmasti on, et en tiedä, miten realistisia mahdollisuuksia lopulta. Ja vaikkei edes politiikan kautta vaan jotenkin muuten tai muuta kautta, niin kyllähän sitä aina yrittääkin, mutta hyvin, tällaisena yksittäisenä ihmisenä ja vaikka järjestönkin osana, niin aika vaikee lopulta kuitenkaan sitten saada mitään oikeasti isoa konkreettista aikaan. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

> Ja sit sanotaan, että nuoret ryyppää kaduilla. Jos niille tehtäs jotain toimintaa iltasin, niin ei ne ryyppäis siellä kaduilla. Kun oli se Selvä Perjantai, minäkin kävin siellä tosi paljon. Ja se oli aika hauska minun mielestä, kun siellä oli uusia ihmisiä tapas ja erilaisia esiintyjiä oli. Selvä Perjantai, sehän tarkoittaa sitä, ettei ryypätä. Ja sitten Mikkeli lopettaa sen, koska ei oo rahaa. Niin eikö nyt jostain muualta vois sitä rahaa vaikka supistaa, että järjestettäis nuorille? Et turha minun mielestä tavallaan valittaa sitten, että nuoret ryyppää. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Nuorten kotiseutuun kiinnittymistä on todettu lisäävän tunne palvelujen paremmasta saatavuudesta samoin kuin tunne osallisuudesta suhteessa omaan kotikuntaan ja usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin kotiseudulla (Sinkkonen-Tolppi 2005, 98). Myös kyselytutkimuksessa (kuva 6) etsittiin sellaisia kehittämisehdotuksia asuinpaikkakunnalle, jotka mahdollistaisivat nuoren kiinnittymisen paikkakuntaan myös tulevaisuudessa. Kiinnostavaa vastauksissa on, että vain varsin pieni osa nuorista toteaa, ettei voisi kuvitella asuvansa paikkakunnalla myöhemmin. Toisaalta kehittämistoimenpiteet vaatisivat kunnilta osittain laajojakin toimenpiteitä ja onnistuneita päätöksiä: työmahdollisuuksien, nuorten määrän ja palvelutason kasvattamista.

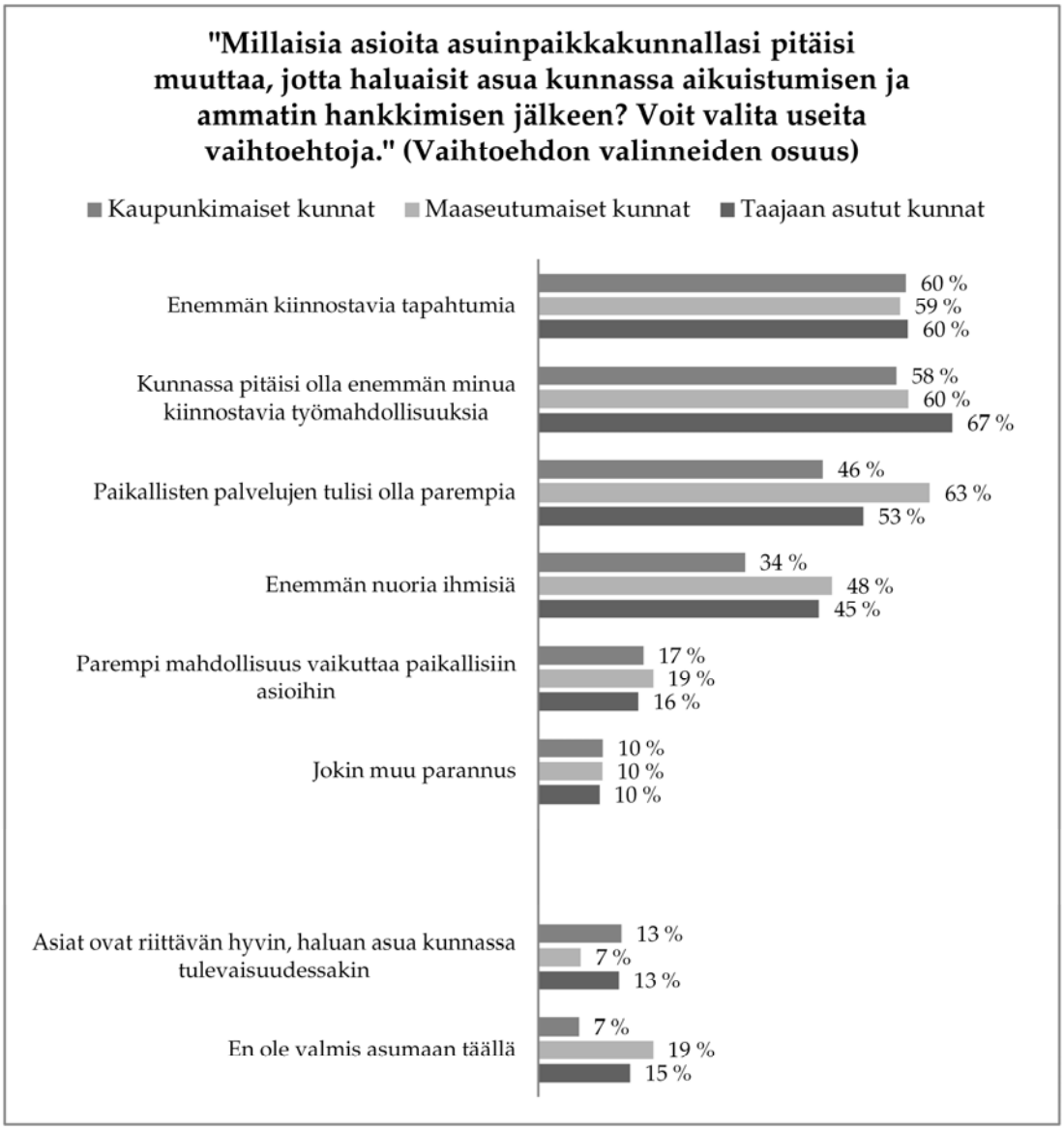

KUVA 6. Nuorten kiinnittymiseen vaikuttavat kehittämiskohteet asuinpaikkakunnalla

Kuvassa 7 tarkastellaan itäsuomalaisten nuorten uskoa omiin vaikuttamismahdollisuuksiin omassa asuinympäristössä. Itäsuomalaisilla tytöillä on vankempi usko vaikutusmahdollisuuksiinsa, sillä jopa 67 % tytöistä on täysin tai osittain samaan mieltä väitteen ”Minulla on mahdollisuus vaikuttaa omaan asuinympäristööni” kanssa. Poikien vastaava luku on 47 %. Molemmista ryhmistä nousee myös selkeä viittaus siihen, ettei nuorilla ole välttämättä käsitystä siitä, onko omia vaikutusmahdollisuuksia olemassa ja mitä ne voisivat olla, sillä ”vaikea sanoa” -vastaus on molemmissa ryhmissä suurempi kuin täysin kielteiset suhtautumistavat.

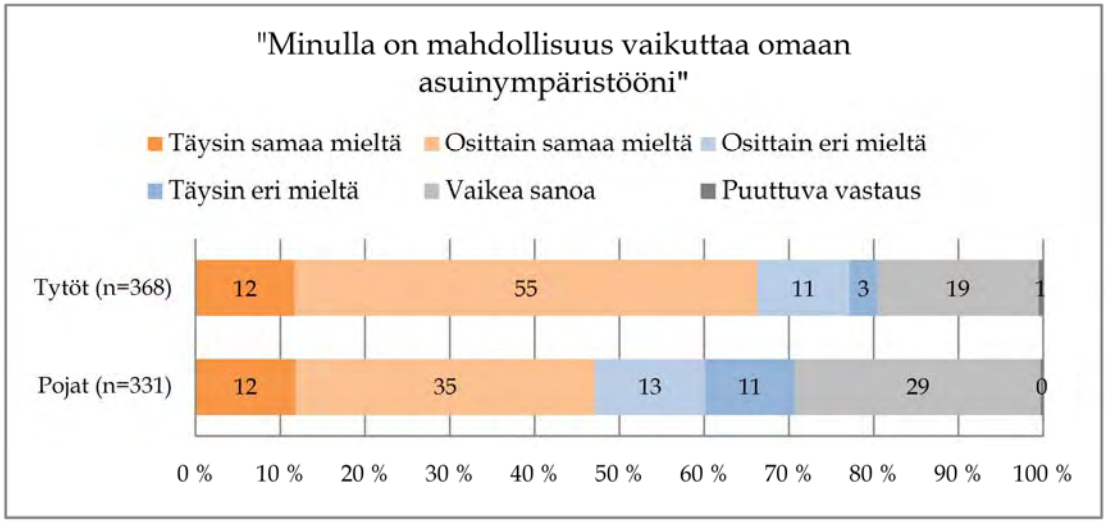

KUVA 7. Usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin asuinympäristössä

Kansalaisten käsitykset heidän omasta roolistaan ja mahdollisuuksistaan yhteiskunnallisessa toiminnassa ovat kansalaisvaikuttamisen arvioinnin keskeisiä tekijöitä. Jotakin voidaan päätellä myös erilaisten osallistumistapojen ja -areenoiden suosiosta. Mistä esimerkiksi lisääntyvä vetäytyminen yhteiskunnallisesta osallistumisesta johtuu? On pyrittävä katsomaan syvemmälle myös ihmisten asenteisiin ja ajattelutapoihin. Demokratian kehittämisen kannalta on olennaista tietää, millaiseksi kansalaiset mieltävät suhteensa yhteiskunnalliseen toimintaan sekä millä tavoin ja missä määrin he ymmärtävät yhteiskunnallisia kysymyksiä. Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet riippuvat vaikuttajasta, vaikutettavasta asiasta, käytettävissä olevista keinoista ja vaikuttamiskontekstista. Vaikuttamiskokemusten ja -pyrkimysten seurannassa tulee kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, mitkä ovat kansalaisten tiedot käytettävissä olevista vaikutuskeinoista, ovatko keinot suoria vai epäsuoria, vaikutetaanko yksin vai yhdessä, kenen etua asiassa pyritään ajamaan tai millaisiin asioihin katsotaan olevan mahdollista vaikuttaa. (Borg 2006b, 116–119.) Haasteeksi vaikutusmahdollisuuksien edistämisessä muotoutuu toisaalta nuorten tietämättömyys vaikutuskanavista ja skeptisyys niiden konkreettiseen vaikutusvaltaan sekä toisaalta haluttomuus vaikuttaa omiin asioihin.

> H: [--] haluatko sää saada äänes kuuluviin, vaikka koulussa?
> V: En minä semmosesta välitä.
> H: Sää oot ihan tyytyväinen siitä, miten enemmistö vaikka päättää?
> V: Kyllä.
> **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

4 KANSALAISVAIKUTTAMISEN UUDET AREENAT

Vapaaehtoistyö on tietoista toimintaa yhteiskunnassa. Parhaimmillaan se voi olla varteenotettava toimija politiikan, talouden ja markkinoiden rinnalla, jolloin sillä on yhteiskunnallisia päämääriä ja kollektiivisia seurauksia. Silti voidaan kysyä, onko vapaaehtoistyöllä yhteiskunnallista valtaa ja suhdetta päätöksentekofoorumeihin. Miten vapaaehtoistyön ja -työntekijän ääni tulee kuuluville? Miten saadaan aikaan tarvittavia muutoksia? (Koskiaho 2001, 33.)

Ruotsin demokratianeuvoston raportissa vuodelta 1998 analysoidaan erilaisia kansalaistyyppejä suhteessa kansalaisyhteiskunnalliseen toimintaan. Tämän avulla on päästy neljään erilaiseen tyyppikategoriaan. Ensimmäiseen tyyppiin kuuluvat poliittiset osallistujat, enemmistönä miehet, jotka osallistuvat suurten linjojen vetämiseen. Seuraava kategoria on lainkuuliaisten kansalaisten tyyppi, joka muodostuu usein vanhahkoista kansalaisista, jotka haluavat noudattaa lakia ja sääntöjä mutteivät ole itse aloitteellisia. Kolmanteen kategoriaan, solidaariseen kansalaistyyppiin, kuuluvat enemmistönä naiset, joiden kiinnostuksena on hoiva ja huolenpito, vapaaehtoistyö sekä erilaisten hyvien kansalaishankkeiden tukeminen. Neljännen tyypin muodostavat järjestöaktiivit. Osa heistä pitää järjestöä ponnahduslautana politiikkaan, osa heistä on vaihtoehtoliikeosallistujia ja maailmanparantajia. He liittyvät erilaisten kansalaisliikkeiden jäseniksi tuntien huolta maailman tilasta. Aktiiviset kansalaiset voidaan jakaa vielä vaikuttamistilojensa suhteen kriittisen rationalistisiin kansalaisiin, jotka ovat kiinnostuneita koko kansakunnan, kunnan tai organisaation kehittämisestä, solidaarisiin kansalaisiin, jotka kiinnittävät huomionsa lähiympäristöön, ja järjestökansalaisiin, joiden tähtäimessä saattaa olla jopa maailman muuttaminen. (Koskiaho 2001, 36.)

Tutkimuskyselyn kansalaisvaikuttamista käsittelevässä osassa oli otsikko ”Maailman epäkohdat ja vaikuttaminen”. Osio alkoi avoimella kysymyksellä, jossa vastaajia pyydettiin luettelemaan asioita, jotka huolestuttavat heitä tällä hetkellä maapallolla tai Suomessa. Kysymykseen tuli vastaus 644 nuorelta. Vastaajien kuvaamat huolet ovat monenkirjavia, ja ne vaihtelevat ajankohtai-

sista ja mediassa runsaasti käsitellyistä aiheista pienempiin ja paikallisempiin ärtymystä tai huolta aiheuttaviin ongelmiin. Nuoret nostavat vastauksissaan varsin tasaisesti esiin sekä maailmanlaajuisia että suomalaisia huolenaiheita. Kuvassa 8 on esitetty vastauksissa yleisimmin esiintyvät teemat.

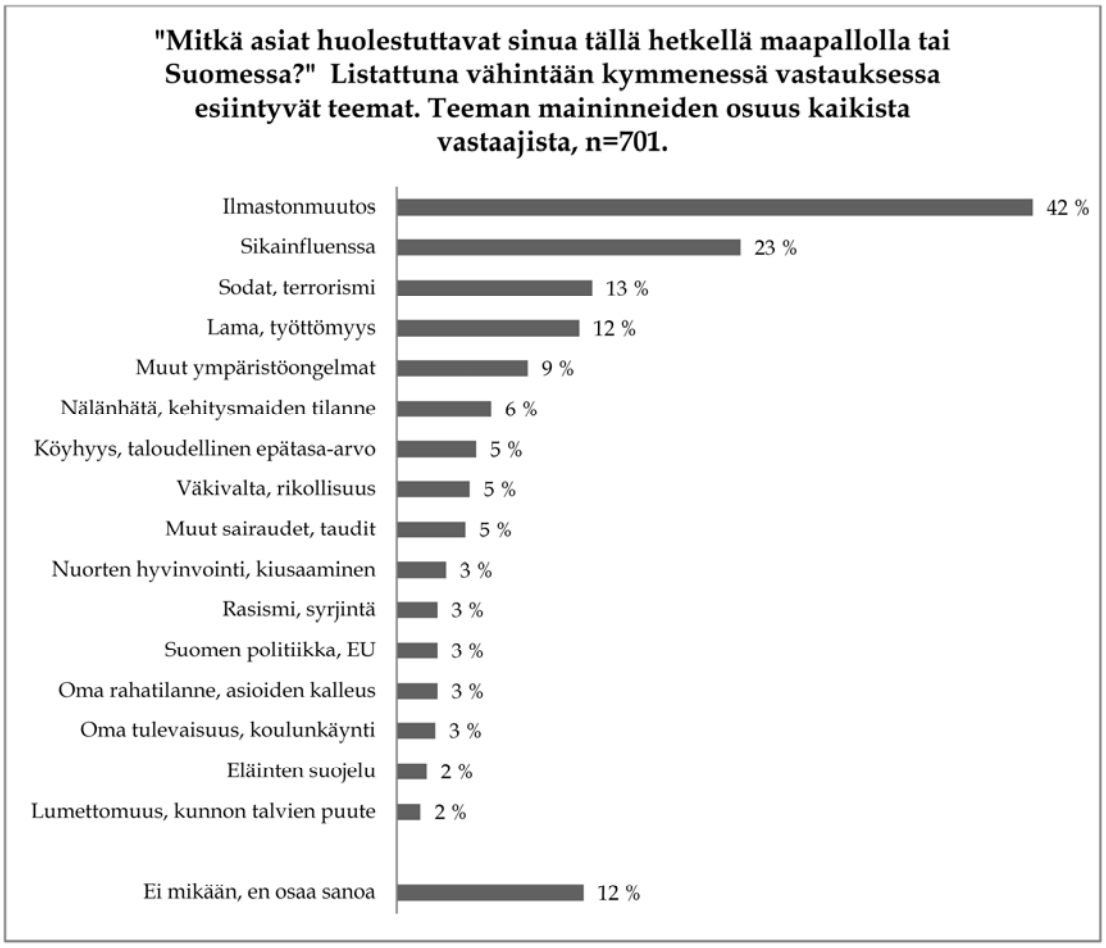

KUVA 8. Nuorten huolenaiheet

Yleisin vastaajien huolenaiheista on ilmastonmuutos, joka esiintyi peräti 296 vastauksessa. Vastausosuus on huomattavan suuri. Nuorten ilmastonmuutokseen kohdistama huoli ei ole yllätys, kun otetaan huomioon aiheen vahva uutisointi ja nousu poliittisen puheen keskiöön 2000-luvulla. Myös kyselyn toteuttamishetkellä lähestymässä ollut Kööpenhaminan ilmastokokous ja siihen liittyvä uutisointi on saattanut osaltaan pitää aihetta esillä nuorten arjessa. Kyselylomakkeen rakenteella ilmastohuolen yleisyys ei selittyne, sillä kyselyn missään osassa ei käsitellä ilmasto- tai ympäristöaihetta, ellei huolenaiheita käsittelevän kysymyksessä esiintyvää maapallo-käsitettä sellaisena pidetä.

Ilmastonmuutoksen ohella erittäin yleinen teema vastauksissa on sikainfluenssa. Kyselytutkimuksen toteuttamishetkellä orastavaa sikainfluenssaepidemiaa seurattiin kiivaasti suomalaisissa tiedotusvälineissä. Uutisoidut kuolemantapaukset, massapoissaolot joissakin kouluissa ja koululaisten sikainfluenssarokotusten alkaminen toivat H1N1-viruksen lähelle nuorten elämänpiiriä.

Kahden erityishuomion kohteena olevan ilmiön jälkeen nuorten huolenaiheet jakautuvat tässä kyselyssä yleisluontoisempien teemaotsakkeiden alle. Kantaessaan huolta sodista, terrorismista, ympäristökysymyksistä, nälänhädästä ja kehitysmaiden ongelmista nuoret reagoivat ja ottavat kantaa globaaleihin turvallisuutta ja hyvinvointia uhkaaviin tekijöihin. Taloudellinen taantuma, työttömyys, taloudellinen epätasa-arvo, väkivalta, kiusaaminen, nuorten hyvinvointi ja syrjintä ovat lähempänä, suomalaisessa yhteiskunnassa läsnä olevia epäkohtia. Selkeästi nuorten omiin asioihin, kuten rahatilanteeseen, koulunkäyntiin ja tulevaisuuteen liittyvää huolta ilmaistiin harvemmin.

Huolenaiheisiin liittyen kyselyssä tiedusteltiin, onko vastaaja yrittänyt vaikuttaa epäkohtiin jotenkin (kuva 9). Samalla tiedusteltiin, millaisia vaikuttamistapoja nuoret olivat kokeilleet (kuva 10). Vastaajista noin viidennes ilmoitti pyrkineensä vaikuttamaan esiin nostamiinsa huolenaiheisiin. Kuten kuvasta 9 nähdään, tytöt ovat huomattavasti poikia aktiivisempia vaikuttamisyrityksissä. Samoin eroa on järjestötoimintaan osallistuvien ja osallistumattomien nuorten välillä. Osallisuus järjestötoiminnassa vaikuttaa vaikuttamistaipumukseen kuitenkin selvästi sukupuolta vähemmän. Vaikuttamistavat ovat 9.-luokkalaisille konkreettisia tekoja ja monella tavalla elämäntapamuutoksia.

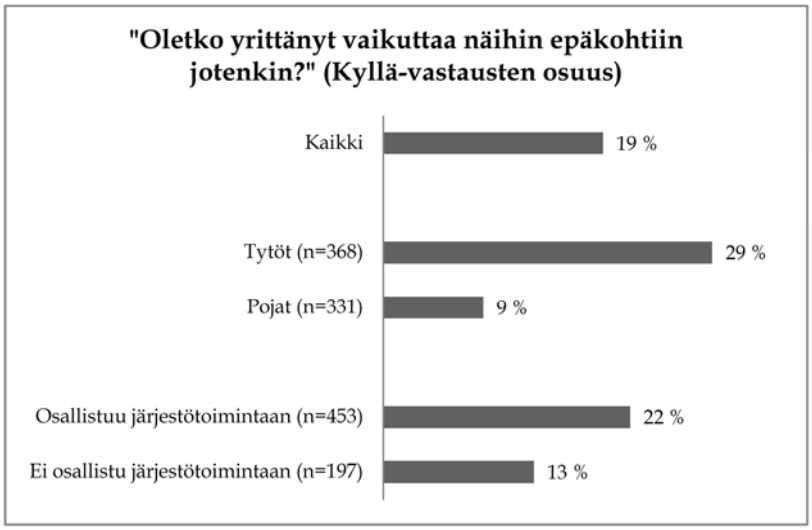

KUVA 9. Huolta aiheuttaviin epäkohtiin vaikuttaminen

KUVA 10. Huolenaiheisiin liittyvät vaikuttamistavat

Nuorten näkemyksiä ja asenteita kansalaisvaikuttamista kohtaan koottiin vaikuttamismahdollisuuksiin ja -tapoihin liittyvien väitteiden avulla. Joidenkin väitteiden osalta vastaaminen tuotti nuorille vaikeuksia. Erityisen paljon ”vaikea sanoa” -vastauksia keräsivät väitteet, jotka käsittelivät *konkreettisia* vaikutusmahdollisuuksia, yhteiskunnallisten asioiden vaikutusta nuoren ostopäätöksiin ja järjestötoiminnan suhdetta vaikuttamiseen. Näistä kahden ensimmäisen väitteen osalta hankalat tai kapulakieliset sanavalinnat ovat luultavasti lisänneet kannanoton vaikeutta. Järjestötoimintaan liittyvien kysymys-

ten vaikeus piilee arvattavasti osittain vaikuttamiskokemuksien – erityisesti järjestötoimintaan liittyvien – puutteessa.

Positiivisimmin vastaajat suhtautuivat väitteeseen, jonka mukaan heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elinympäristöönsä. Toisaalta yli puolet nuorista pitää maailman ongelmia liian suurina omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa nähden (kuva 11). Ainoastaan kolmasosa vastaajista oli samaa mieltä käänteisen, oman toiminnan merkitystä korostavan väitteen kanssa. Toisaalta nuoret eivät myöskään kokonaan tyrmää oman toiminnan vaikutusta.

Nuoret eivät pidä järjestöjen sisällä toimimista vaikuttamisen edellytyksenä. Väitteet vaikuttamisen mahdollisuudesta järjestöissä ja järjestöjen ulkopuolella saavat yhtä paljon kannatusta. Nuoret eivät halua vaikuttaa yksin, eivätkä he pidä järjestötoimintaa vanhanaikaisena. Kolmannes nuorista katsoo tehneensä tietoisia valintoja paremman maailman saavuttamiseksi, ja vajaa kolmannes kokee yhteiskunnallisten asioiden vaikuttavan ostopäätöksiinsä.

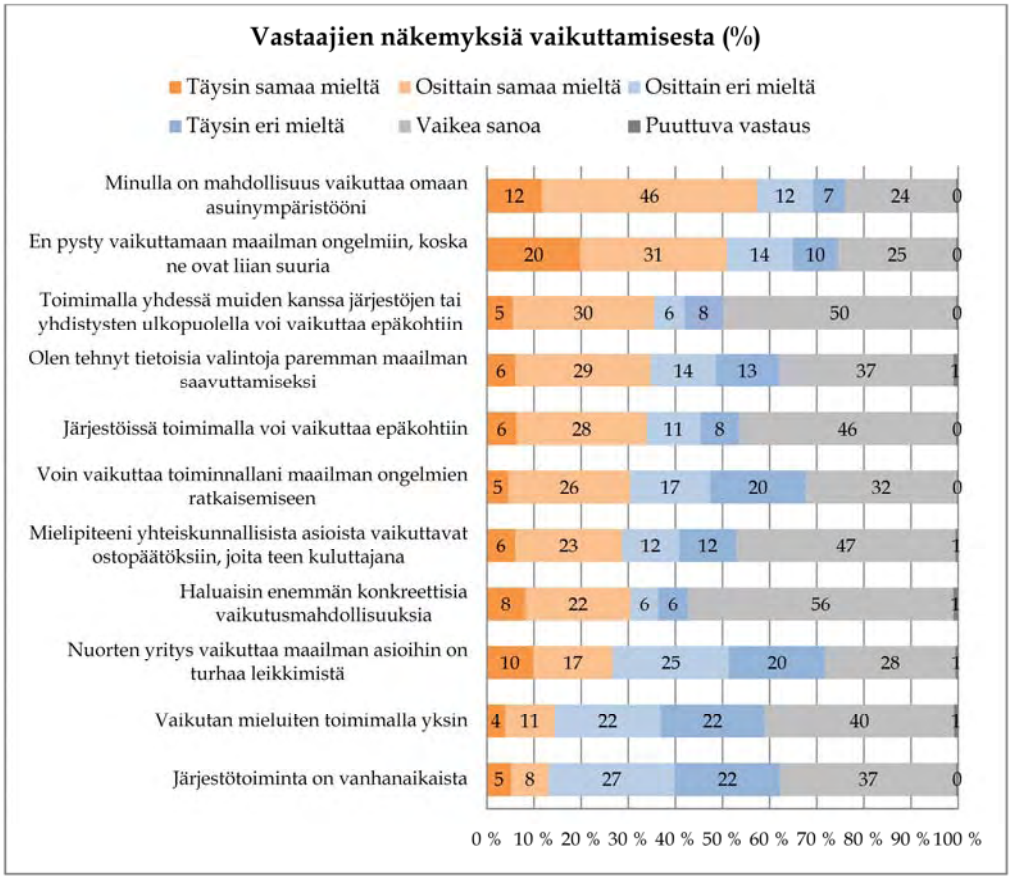

KUVA 11. Nuorten näkemyksiä vaikuttamisesta

Millaisia ovat kansalaisvaikuttamisen uudet areenat? Onko edes olemassa uusia areenoja vai paremminkin vanhasta ”tuunattuja” mukaelmia? Kuinka paljon vapauksia voidaan soveltaa vaikuttamiseen käsitteenä? Pitääkö vaikuttamisen olla vaikuttavaa? Onko yhden ihmisen toiminnalla todellisia vaikutuksia maailmassa? Kyselytutkimuksen perusteella nuoret kokevat maailmanlaajuisiin ongelmiin vaikuttamisen vaativana tai jopa mahdottomana tehtävänä, mutta samaan aikaan juuri maailmanlaajuisista asioista ollaan eniten huolissaan.

Haastattelu- ja kyselytutkimus itäsuomalaisten nuorten keskuudessa osoittavat, että asioihin vaikuttaminen on monien nuorten tavoitteena. Vaikuttamiskohteet, -tavat ja niiden laajuudet vaihtelevat silti suuresti. Median välittämä kuva kansalaisaktivismista kertoo yleensä vain liikkeiden yhteenotosta poliittisen vallan kanssa. Kollektiivinen toiminta muodostuu kuitenkin kaukana julkisen ilmaisun tuolla puolen arkielämän verkostoissa, joista sen energia, merkitys ja taidot ovat peräisin. Huomiota pitäisikin kiinnittää enemmän siihen, mistä liikkeet saavat alkunsa ja miten ne lopulta muodostuvat poliittisten toimintojen kanssa vuorovaikutuksessa oleviksi organisaatioiksi. (Sassi 2004, 216–218.) Yhteisöllisyyden saattavat käynnistää esimerkiksi naapuriverkostot, jotka kokevat yhteisen uhan tai tavoitteen omakseen (Hyyppä 2002, 180).

Nuorten kansalaisvaikuttamisen uudet areenat on haastatteluiden valossa jaettu neljään vaikuttamistasoon: 1) elämäntavat vaikuttamiskanavana, jossa tutustutaan yhteisöasumiseen, dyykkaukseen, eläinten puolesta toimimiseen ja japanilaista kulttuuria harrastavien joukkoon, 2) globaali vaikuttamismuoto, jossa vaikuttamista tarkastellaan erityisesti eettisen kuluttamisen näkökulmasta, 3) kulttuuri ja uskonnollinen toiminta vahvan yhteisöllisen toiminnan muotona sekä 4) hengailu kadulla, ostoskeskuksessa, puhelimessa tai internetissä. Kohteiksi on haluttu valita mahdollisimman erilaisia esimerkkejä, myös siitä näkökulmasta, ettei näillä eri tasoilla ole perinteisesti ajateltu olevan poliittista sanomaa tai tavalliseksi luokiteltavaa kansalaisvaikuttamisen muotoa. Voiko nuori vaikuttaa kaikilla näillä tasoilla?

4.1 Elämäntavat vaikuttamiskanavana

Tiedotusvälineistä tulvii kaiken aikaa uutisia ilmastonmuutoksesta, otsonikadosta, kuivuudesta, hirmumyrskyistä, tulvista, maanjäristyksistä, sodista ja rikollisuudesta. Nuorten usko tulevaisuuteen ja hyvään elämään voi olla koetuksella. Millaisena lapset ja nuoret näkevät oman paikkansa nykyisessä ja tulevaisuuden yhteiskunnassa? Nuorten käsitykset oman, yhteisönsä ja koko maapallon tulevaisuudesta toimivat helposti itseään toteuttavana ennusteena. Lasten ja nuorten oma aktiivinen rooli kestävän elämäntavan omaksumisessa on avainasemassa tulevaisuuden näkymiä tarkasteltaessa. Toimiminen yhteisöissä, joissa ihmisistä ja ympäristöstä välittäminen ovat arkipäiväisiä käytänteitä, ovat vahvana lähtökohtana mielekkäille elämäntavoille ja tulevaisuudelle. (Kaivola & Rikkinen 2003, 115, 264.)

Nuoruus on aikaa, jolloin muodostuu käsitys omista arvoista, ihanteista ja suhteesta maailmaan. Samalla muotoutuu oman identiteetin, maailmankuvan ja maailmankatsomuksen tila. Kulttuuri, yhteiskunnalliset tekijät ja aikakaudella voimassa olevat aatevirtaukset vaikuttavat ihmisten näkemyksiin maailmasta eli maailmankuvaan. Maailmankatsomus puolestaan on yleensä ihmisten tietoinen valinta, aktiivinen pyrkimys todellisuuden järjestämiseen. (Helve 2005, 205, 206.)

Vuoden 2008 Raha-automaattiyhdistyksen juhlavuoden tutkimuksessa kartoitettiin suomalaisten auttamishalua. Nuorin vastaajaryhmä (15–34-vuotiaat) profiloituu omaksi joukokseen kiinnostavalla tavalla, kun selvitetään auttamisen motivaatioita. Heille keskeisimpiä auttamismotiiveja ovat – auttamisen ilon lisäksi – auttaminen oikeana tekona, velvollisuutena ja myös elämäntapana. (Pessi 2008, 17.)

Tommi Hoikkalan ja J. P. Roosin (2000, 10, 11, 16, 17) tulevaisuuden ja 2000-luvun ennakoinneissa todetaan osuvasti, että maailman muutosten rinnalla on helppo osoittaa myös muuttumattomuutta. Kansainvälinen vastuuttomuus ja sotien riski eivät ole vähentyneet minnekään. Ei ole olemassa yksi-

mielisyyttä tai toimivaa järjestelmää kriisien ratkaisuun. Köyhyys on yhä ongelma. Rikkaat rikastuvat, köyhät köyhtyvät. Vain muutama maa on siirtynyt köyhien maiden joukosta varakkaampien maiden listalle. Ympäristöongelmia ei ole kyetty ratkomaan. Samaan aikaan, kun voidaan sanoa, että 2000-luvulle tultaessa kaikki on muuttunut valtaisan mediamaailman kehityksen ja globalisaatiopuheiden myötä, voidaan toisesta näkökulmasta todeta, ettei mikään ole muuttunut vuosikymmenien ja vuosisatojenkaan saatossa. Suurten muutosten myötä on noussut myös rajuja vastavoimia. Markkinaliberalismi on nostattanut vastavoimaksi esimerkiksi ekologisen paikallisaktivismin. Roos ja Hoikkala ehdottavat katastrofi-kokonaiskäsitteen purkamista, jotta päästäisiin konkreettisiin tekoihin. Ympäristökysymys voisi tällöin muuttua arkisen kuluttamisen politiikaksi. Elämänpolitiikka voi tällöin olla silta katastrofikuvista yksittäisten ihmisten sosiaalisiin maailmoihin.

4.1.1 Minun kotini on sinunkin kotisi – yhteisöasumista

Asuinympäristö ja asumismuoto ovat arjen rakentajia, mutta myös arjen politiikkaa. Asumismuoto ei merkitse tietynlaisessa asunnossa asumista vaan myös elämäntapaa. Miten ja missä asutaan, kytkeytyy samalla sosiaalisiin merkityksiin, arvoihin ja muihin ihmisiä luokitteleviin käsityksiin. (Ojankoski 1998, 164–172.) Kappaleessa tarkastellaan esimerkkinä joensuulaisen 20-vuotiaan naisen yhteisöasumista elämäntapana. Millä tavalla koti ja asuminen voivat liittyä vaikuttamiseen?

Julkisuuteen on viime vuosien aikana noussut useita ennakointeja yhteisöasumisen uudesta aallosta Suomessa. Helsingin Jätkäsaareen rakenteilla oleva ensimmäinen asunto-osakeyhtiömuotoinen yhteisöllinen kerrostalo sai alkunsa pienen ystäväporukan ideasta. Lopulta halukkaita yhteisöasujia löytyi kerrostalollinen. Rekisteröityneeksi yhdistykseksi, *Koti kaupungissa – Hem i Stan,* laajentunut toimijajoukko lähti tavoittelemaan yhteisöllistä ja ekologista asumismuotoa keskellä kaupunkia. Tavoitteena on rakentaa kerrostalo, jossa on normaalia enemmän yhteisiä tiloja. Yhdistyksen huolenaiheina ovat esimerkiksi suurten kaupunkien reunusten paisuminen pientaloalueiksi, kodin

ja työn, harrastusten ja koulun välisten matkojen taittaminen autolla ja asuminen eristyksissä läheisistä ihmisistä. Uuden yhteisöasumisen myötä koti voi olla keskellä palveluja, liikenneyhteyksiä ja yhteisöjä. Kenenkään ei tarvitse tuntea pelkoa yksinäisestä vanhuudesta tai turvattomasta lapsuudesta. (Koti kaupungissa 2009.) Eri puolille Suomea on noussut myös lukuisia ekokyliä, joiden tavoitteet liittyvät ekologisuuteen ja myös sosiaalisuuteen. Samoin erityisesti yliopistokaupungeissa on monia opiskelijoiden kommuuniasuntoja, joihin erilaisilla keskustelupalstoilla tunnutaan suorastaan jonotettavan. Joensuulaisen opiskelijanaisen mielestä stereotyyppiset kuvat kommuuniasujaa kohtaan liittyvät yleensä hippeihin. Vaikka joensuulaisella asukasjoukolla sattuu olemaan oma puutarha mansikoineen, omenoineen ja porkkanoineen, asuminen ei juuri poikkea välttämättä soluasumisesta kuin yhteisöllisen asenteen puolesta. Ollaan valmiita jakamaan ja toimimaan yhdessä. Elämäntavat eivät ole kuitenkaan yhtenäisiä yhteisöasumisessakaan:

> Se ei kuitenkaan oo mikään niin yhtenäinen porukka, siis silleen, että meillä ei mitään sellaista koti- tai kommuuni-identiteettiä ole yhtenäistä, vaikka yhteisöllisiä ollaan. Sellaista kommuuni-identiteettiä ei varsinaisesti ole. Ja se on muutenkin, kun on muuttanut uuteen opiskelupaikkakuntaan ja elämä muuttunut muutenkin niin paljon, niin identiteetti ylipäänsä on vähän hakusessa vielä.

20-vuotias nainen asuu viiden muun nuoren kanssa yhteisessä kommuunissa Joensuussa. Suurin osa kommuunin asukkaista on lähempänä 30:tä vuotta, haastattelemani nainen on kommuunin nuorin. Ennen naisen muuttoa talo oli ollut yhteisöasumiskäytössä jo jonkin aikaa. Kommuunin sisällä päävuokralaisena on yksi henkilö, joka hoitaa myös maksuliikenteen. Suurin osa kommuunin ruokataloudesta hoidetaan yhteisvoimin, erityisesti peruselintarvikkeet ostetaan yhdessä: juustot, puurot, makaronit, riisit, perunat, vihannekset jne. Jokaisella on kerran viikossa kauppavuoro. Ostetut tarvikkeet kirjataan listaan, josta päävuokralainen seuraa menojen tasapuolisuutta. Vuoroja on jaettu kaupassakäynnin lisäksi vessan ja keittiön siivoamiseen.

> No se on lähinnä se, tämmönen kommuuniasuminen helpottaa arjen ja oman elämän eettisyyttä, ei ehkä toiseen ihmiseen vaikuttamista, mut sitä, että me kaikki ite halutaan kierrättää, niin sit se helpottaa sitä. Kun me ostetaan niin isoja määriä ruokaa, se tulee halvemmaksi, ja sitten on paljon helpompi ostaa kaikkee ekolo-

> gista, kun se yksinään ostaminen, se tuntus niin hirveen paljon kalliimmalta. Ja sitten kun pystytään tosiaan ite mittaamaan meidän sähkönkulutusta ja vedenkulutusta paljon helpommin, sillä pystyy myös säästämään. Voidaan laskee sitä meidän talon lämpöö, miten halutaan ja tällaista.

1900-lukua leimasi voimakas yksilöllisyyden ihannointi ja perinteisten yhteisöllisten elämänmuotojen rapautuminen. Perinteinen maalainen elämänmuoto kaupungistui. Vallitsevan kulttuurisen individualismin rinnalle alkoi kuitenkin nopeasti syntyä myös voimakasta keskustelua uudesta yhteisöllisyydestä. (Saastamoinen 2001, 164.) Yhteisöasumisen keskeisiksi tunnuksiksi nostetaankin usein eräänlainen ”paluu juurille”, eläminen yhdessä muiden kanssa ja toisten auttaminen. Se antaa siis vaihtoehdon perinteiselle ydinperhekeskeiselle elämälle.

> Ihan tavallista elämäähän me siellä eletään, että jokainen, se 1 käy töissä ja me muut käydään koulussa. [--] Jos satutaan olemaan aamulla yhtä aikaa hereillä, niin keitetään ehkä yhdessä puuroa tai kahvia keitetään tietenkin kaikille kerralla ja sitten monesti aamulla luetaan lehteä, niin niistä artikkeleista keskustellaan monesti. [--] Meillä on usein huoneen ovet auki, että totta kai, jos haluaa olla yksin, opiskella, niin sitten ei mennä häirihtemään, mutta sitten monesti on myös ovet auki, että käydään aina välillä toistemme huoneissa juttelemassa ja muuta. Että on semmonen, musta nimenomaan semmonen yhteisöllinen olo ihan vaan tulee luonnostaan, ollaan paljon yhdessä. Ja nyt me ollaan ihan pidetty tämmösiä koti-iltoja järjestetty, katottu kalenterista aika.

20-vuotiaan naisen tapauksessa syy yhteisöasumiseen ei ole vaikuttamispyrkimyksissä vaan yhteisöllisessä, mukavassa asumismuodossa. Kenties kiinnostavampaa kuin vaikuttaminen on yhteisöasujien vahva luottamus toisiin ihmisiin ja tietty altruismi. Koska yksilön minuus on yhteisöllisesti määräytyvä, se perustuu itsen ja toisten erottamiseen (Hautamäki 2005, 50). Näin yhteisöasuminen hahmottuu samalla yksilön ja yhteisön erottelu- ja yhdentymispaikaksi. Sosiaalisen pääoman tutkimuksissa ei vielä ole olemassa yhtenäistä teoriaa siitä, miten perherakenne vaikuttaa yhteisöllisyyden muotoutumiseen (Hyyppä 2002, 97). Joka tapauksessa ihmiset ovat yksilöitä vain yhteisön jäseninä ja yhteisön jäseniä vain yksilöinä (Tuomi 2005, 133). Yhteisöasumisen mahdollisuus on paitsi tiivistää yhteisöllisyyttä myös tunnustella omaa yksilöllistä minuutta.

> Siis, koti ja asuminen on niin henkilökohtainen asia sinänsä, et en mää nyt siihen välttämättä pyri vaikuttaan, että ymmärrän sen kumminkin hyvin, että miksi toiset ei haluu, niin ei, se ei ole sellainen mielekäs. Tai vaikka kuitenkin se säästää energiaa ja tämmöstä, niin kyllä niitä pystyy tekemään tämmösiä ja vaikuttaan niin monella muullakin tavalla. Kyllä monet ihmiset, vaikka ne asuis solussa ja muuta, niin ne käyttää yhtä lailla ekologisia tuotteita. Et sinänsä, tää asuminen ei oo se ensisijainen vaikutustapa.

Vaikka pääpyrkimyksenä yhteisöasumisessa ei olisikaan vaikuttaminen tai kannanottaminen ympäröivään yhteiskuntaan, voi asumisen kaltaiset elämänpoliittiset valinnat viestiä jo sinällään yhteiskunnallisesti valveutuneesta ja aktiivisesta nuoresta. Viime kädessä sillä, miten ihmiset elävät arkeaan, voi olla myös maailmanlaajuisia ja poliittisia seuraamuksia (Hoikkala & Roos 2000, 23).

4.1.2 Eläinten oikeuksien puolesta

Valtavat ruokamarketit ja tuhannet tuotteet ovat muuttaneet syömisen ja kuluttamisen uudenlaiseksi ilmiöksi. Valintamahdollisuuksien kasvaessa myös syömiseen liittyvät suositukset muuttuvat tiiviisti. Syöminen ei ole enää vain vatsan täyttämistä, vaan ruokavalinnoista on tullut monin tavoin merkityksellisiä. Syömisestä ja kuluttamisesta on tullut elämänpolitiikkaa. Jopa koulut ovat muuttaneet ruokalistojaan vastatakseen ruoka-aineallergioiden rinnalla esimerkiksi kasvissyöjien ja eettisten ruoka-ainevalintojen kasvuun. (Massa ym. 2006, 156, 157, 160.)

Pelkkä hinta ei kerro enää ruoan arvoa. Nykymaailmassa osataan jo kysyä ruoan terveellisyydestä, turvallisuudesta, alkuperästä, tuotanto-olosuhteista sekä suhteesta ympäristöön ja muihin ihmisiin. Keskeisiksi muutoksiksi ruokakäsityksiin ovat tulleet ruoan ekologisoituminen ja erityisesti kasvispohjainen ruokavalio. Kasvissyöntiä perustellaan esimerkiksi rationaalisin, moraalisin, poliittisin ja emotionaalisin argumentein. Kasvissyöntiä voidaan pitää jopa ratkaisuna maailman nälkäongelmiin. (Massa ym. 2006, 162, 166, 167.)

Ruokavalintojen uutena merkityksenä voidaan pitää ruoan moralisoitumista; ruokavalinnat perustellaan siis eettisesti ja moraalisesti. Eettisyys näkyy esimerkiksi kasvissyönnissä, jolloin lähtökohtana on kriittinen asenne tehoeläintuotantoon. Kun eläimiin kohdistetaan syviä emootioita, niitä ei voida kohdella huonosti eikä myöskään ihmisen ravintona. (Massa ym. 2006, 169, 170.)

> Jotenkin oli huono omatunto siitä, että syö lihaa niitten eläinten takia, että meillä just kotona on aina ollu tosi paljon kissoja ja koiria ja eläimet on ollu kauheen tärkeessä asemassa aina elämässä. Niin sitten jotenkin alko jossakin vaiheessa hahmottaa paremmin sitä, että tässä ehkä on joku ristiriita, että nuo on mulle tärkeitä, mutta mä syön niitä. Vaikka maalta oon kotosin, niin en tiennyt mistään noista tehotuotanto-oloista, koska vaikka isä onkin maanviljelijä, niin se viljelee sipuleita. Että meillä ei ollu mitään tuotantoeläimiä. Kavereilla oli, mutta tietysti en silleen hirveesti ollut käyny niitten navetoissakaan, tai en silleen kattonu niitä sillä silmällä mitenkään lapsena. Niin että se ei ollut mitenkään pohjautunut mihinkään semmoseen tietoon vaan ihan puhtaaseen tunteeseen. Nainen 23 vuotta, Joensuu

Eettiset ruokavalinnat haastavat sukupolvien kommunikointia uudesta näkökulmasta: kasvissyöjä- tai vegaaninuorille liha merkitsee epäeettistä kuluttamista, mutta vanhemmille liha voi edustaa hyvinvoinnin merkkiä. Ruokaa ei ole ollut aina yhtä ylenpalttisesti. Siirtymistä kevyempään ruokavalioon hidastavat makumieltymykset historiallisessa muistissa. Ruokapöydästä voikin tulla jännitteinen kenttä, koska ruoka herättää voimakkaita mielipiteitä. (Massa 2006, 170–172.) Kasvisruokavalio, puhumattakaan veganismi, haastaa ruokapöytiä valikoivaan ja tarkkaan harkittuun tarjoiluun. Lihaan tottuneiden vanhempien näkökulmasta nuoren ruokaan alkaa liittyä enemmän kieltoja ja sääntöjä kuin nautintoja ja hyvänolon tunteita. Arkiset tilanteet ruoanlaittotaidoista ostostilanteisiin alkavat näyttäytyä vanhemmille kuin korkeampana osaamisena. Mitä oma lapsi enää edes syö? 23-vuotias joensuulaisnainen kuvaakin sukupolvien rajankäyntiä ruokapöydän politiikassa:

> Kyllä ne [vanhemmat] on, kun tässä kulutusyhteiskunnassa eletään, niin oppinut näitä kaikkia tuotteita. Että sitten jos isä on vaikka kerrankin nähnyt, että mää oon vaikka syönyt tällaista jogurttia tai jotain, niin sit se vuostolkulla ostaa sitä jogurttia, vaikka mä oisin lakannut syömästä koko einestä. Mut sit kyllä ne aina, halusin tai en, niin ostaa kaappiin, kun tuun, niin soijamaitoo. [--] Joskus silloin aluks, kun söin vaikka banaania, niin sitten oli aina mulle Reilun kaupan banaaneita ja muulle perheelle sitten

> tavallisia banaaneita, että tämmösiä, minkä oon kuullut aika moneltakin, että sit se jotenkin, se menee vähän hassusti…

Ymmärtämättömyys ja kielteisyys eivät rajoitu vain vanhempaan sukupolveen, vaan omia valintojaan voi joutua selittämään myös omalle ikäryhmälleen. Toisaalta joensuulaisnainen kertoo myös lähipiirin vaatimuksesta olla puhumatta lasten kuullen kasvissyönnistä mitään. Kiinnostavalla tavalla tällaiseen vaatimukseen sisältyy eräänlaisia vaikuttamisen peruskysymyksiä: Koetaanko ideologiasta puhuminen markkinoimisena ja käännyttämisenä? Onko lapsi liian pieni kuulemaan eläinten oikeuksista? Pelkääkö lähipiiri, että tietyn ideologian sisäistettyään ihmiseltä häviää suhteellisuudentaju ja hän puhuu puolelleen ihmisiä tilanteesta ja ajasta riippumatta? Tuleeko ihmisestä aina negatiivisesti miellettävä aktivisti, mikäli hänellä on jokin valtayhteisöstä poikkeava elämäntapa?

> Siskon mies aina kieltää mua puhumasta mistään, kun ne [lapset] aina kysyy, joka ikinen kerta, kun mä oon kylässä, että miksi oon kasvissyöjä. Vaikka mä oon selittäny silleen monta kertaa, mut ne haluaa sen aina kysyä uudestaan, ne on aika uteliaita. [--] Se on jotenkin ihan ylitarkka se mun siskonmies, että se aina vihaisesti kieltää mua mitään puhumasta niille, etenkin, vaikka ne ite kysyy. **Nainen 23 vuotta, Joensuu**

Asetelma, jossa kasvissyöjä varsin usein ajautuu puolustelemaan toimintansa motiiveja, sai varmasti lisäelementin vuonna 1995 Suomessa julkisuuteen tulleiden kettutyttöjen ja muiden eläinaktivistien myötä. Tapaus tarkoitti eri ryhmille ja sukupolville eri asioita aiheuttaen myös arvoristiriitoja (Helve 2002, 25). Joensuulaisnainen kuvaakin, kuinka raskasta välillä voi olla oman ideologiansa kanssa keskusteluihin ajautuminen ja arvoristiriitojen keskellä eläminen, ”vaikka oikeasti pitäis olla niin päin, että ihmiset, jotka toimii mun mielestä väärällä tavalla, niin pitäis selittää mulle, miks ne niin toimii, mutta tietysti se menee koko ajan niin päin, että mun pitää selittää, että miks teen mitäkin”.

> No toisinaan mä oon niin säälittävä ja raukkamainen, että [--] joskus jos vaikka liftasin, niin mä en suostunut sille kuskille sa[nomaan]… Kun, se tarjos mulle jotain juusto-lihavoileipää tai jotain, niin mä olin jotenkin silleen, että mä en halua aloittaa tätä keskustelua. Niin sitten kun se tarjos sitä, niin mä olin vaan silleen ”en ota, en ota, en, ei oo nälkä.” En voinut sanoa, että oon

> kasvissyöjä, joka oli tosi typerää ja raukkamaista. Mutta joskus tuntuu silleen, että ei jaksa, vaik ois nimenomaan tärkeetä just puhua semmoselle ihmiselle, jotka on tosi erilaisia. Mut sitten vaan jotenkin ei jaksa koko ajan olla silleen niin kuin tekemässä työtä. **Nainen 23 vuotta, Joensuu**

Ruoka on osa identiteettiä. Ruoan ominaisuudet siirtyvät ikään kuin syöjään altistaen ruokatavat moraalisille arvioinneille. Siksi ruokavalinnat voidaan nähdä moraalisina ja eettisinä valintoina. Henkilökohtaisesti ruoan nauttimisesta ja kuluttamisesta tulee näin aktiivisesti poliittista. Ei enää riitä, että ruoka on omalle elimistölle hyvää, vaan näkökulma on laajentunut maapallon, eläinten ja ihmisten hyvinvointiin. Vegaani kieltäytyy eläinkunnan tuotteista suojellakseen eläimiä. Vegetaristi haluaa ruoan riittävän kaikille maapallon ihmisille. Reilun kaupan tuotteita suosiva ottaa kantaa toisella puolella maapalloa olevan viljelijän puolesta, luomua suosiva vastustaa tehomaataloutta ja hampurilaisketjua kartteleva vastustaa ylikansallisia yhtiöitä. Kasvissyönti ei sinänsä ole uutta, mutta veganismissa se saa muodon, joka synnyttää sukupolvien välisiä riitoja suomalaisten ruokapöytien ääressä. Koska ruoka on henkilökohtainen asia, toisen syömisen arvosteleminen mistä tahansa näkökulmasta herättää aina tunteita. Toisena osapuolena ovat ne, joilla on esimerkiksi vahvasti muistissa sodan jälkeinen ruokasäännöstely. Veganismi kyseenalaistaa ensimmäistä kertaa näkyvästi sekaruokavalion, jolle ravitsemussuositukset perustuvat. Samalla se nakertaa myös suomalaisen ruokakulttuurin yhtenäisyyttä. (Mäkelä 2000, 214.) Nuorten kohdalla syömisestä käytävät keskustelut ovat yleensä aina liitoksissa vanhempiin ja heidän erilaisiin näkemyksiinsä. Mikkeliläinen tyttö on elänyt koko ikänsä karjatilalla ja muuttunut pari vuotta ennen haastattelua kasvissyöjäksi. Vanhemmat suhtautuvat tytön valintaan kuitenkin kannustaen.

> H: No mitä teidän isä ajattelee?
> V: Sen mielestä on hienoa, että mulla on jotain tällaisia ajatuksia, koska mä olen kuulemma kehittymässä edes johonkin suuntaan.
> H: Sä kerroit aikaisemmin, että teillä on siis tällainen maatila?
> V: Kyllä, sonneja yli sata ja aika paljon kaikkia muitakin kivoja eläimiä. [--].
> H: Luuletsä että se on vaikuttanut myöskin tähän sun valintaan, että sä oot ollu lähellä näkemässä niitä?
> V: Mä en tiedä, onko se tähän valintaan vaikuttanu, se on antanu mulle kumminkin myönteisen kuvan suomalaisesta lihakarjata-

> loudesta, et ulkomainen liha on se, mitä mä kammoan ja kaikkoan eniten. Että jos mun ois jotain lihaa pakko syödä, niin se ois varmaan jotain Suomessa tuotettua sonnia, lehmää, mitä onkaan.
> **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Eläintenoikeuksiin ja eettisiin ruokavalintoihin sisältyy vahva retorinen toiminta. Eri osapuolet määrittelevät toisilleen vastakkaisia argumentteja ja käyvät väittelyitä median antamien yllykkeiden myötä. Väitellään siitä, mitä on oikeus tehdä lain puitteissa: kohdella eläimiä väärin vai tunkeutua eläintilalle todistamaan väärinkäytös. Mainoslauseet eettisesti tuotetusta lihasta voivat tuntua vegaanista käsittämättömältä retoriikalta. Maria Siironen (2002, 61) antaa artikkelissaan hyvän esimerkin kaksinaismoralistisen eettisyyden parodiasta nuorten suosiman sarjan *South Parkin* kautta. Jaksossa irvaillaan ”humaanisti tapetuista kalkkunoista”. Klu Klu -niminen kalkkuna harhailee South Parkin pikkukaupungin kadulla, kun teurasauton kuljettaja ”pelastaa” sen kyytiinsä. Mainoskyltit auton ja teurastamon seinillä kertovat, että kyseisen tuotemerkin kalkkunat on ”tapettu humaanisti”. Perillä kalkkunat ajetaan nopeasti ja tehokkaasti sisälle laitosteurastamoon, jossa ne saavat muutaman sekunnin katsella valkokankaalla kauniita maisemia rauhoittavan musiikin säestyksellä. Kun filmi loppuu, seinästä ilmestyy jättiläismäinen pyörivä terä, joka katkaisee brutaalisti kalkkunalauman kaulat. Esimerkki ironisoi eettisyydellä myyvien tuotemerkkien ja mainoslauseiden lisäksi koko humaaniuden käsitettä: idea ”humaanista tappamisesta” on jo sinänsä retorinen tyylikeino. Broilerituotanto nouseekin useammassa haastattelussa nuorten kokemaksi vääryydeksi juuri tehokkaiden teurastusmenetelmien ja epäeettisten olosuhteiden näkökulmista:

> H: Minkälaisia faktoja sää sait tietää näistä broilereista?
> V: Just jotain tämmöistä niitten elinoloista, niitten, miten ne on lattialla häkeissä, tai siis no, ehkä isommissa häkeissä, jotka on ihan tupaten täynnä niitä elukoita ja nehän ei elämänsä aikana, en tiiä, et oisko ykskään broileri nähnyt päivänvaloa. Et miten ne tapetaankin, kun ne on kaksi kuukautta vanhoja ja tämmöistä.
> **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Ruoan yhteisöllisyydestä ja kansallisidentiteettiä määrittävistä ruokatavoista on tullut kiistelty keskustelunaihe suomalaisessa mediassa. Mitä tapahtuu vuotuisjuhlaperinteille, kun niiden ruokatapoja horjutetaan? Mitä tapahtuu

ruoan yhteisöllisille elementeille, kun pöydässäolijoiden elämänkatsomukset eivät kohtaa? Yksilöt eivät opi enää yhteisön arvoihin kasvamalla lapsesta aikuiseksi. Modernit arvot eivät tarjoa vakaata järjestelmää, johon voisi samaistua kerralla. Arvot muuttuvat, vanhentuvat ja pilaantuvat, jolloin niitä on uusinnettava ja hankittava lisää. (Tuomi 2005, 144.)

4.1.3 Roskaruokaa

Vihreä kulutus on kulutusmotiivina varsin tuore ilmiö. Kiinnostus ympäristönsuojeluun on käynnistynyt kunnolla vasta 1960-luvulla. 1990-luvun lama toi Suomeen asenneilmastomuutoksen. Asenteisiin vaikutti mm. lisääntynyt tietoisuus ympäristöongelmien laajuudesta ja erityisesti kulutuksen merkityksestä ympäristöongelmien tuottajana. 2000-luvun nuorten voidaan jo todeta kasvaneen yhteiskunnassa, jossa ympäristöasiat ovat olleet jatkuvasti esillä. Vihreä kuluttajuus on nuorille arkipäiväinen asia, jolloin lähes kaikki tietävät jotain ympäristöongelmista. Vihreä tai ympäristövastuullinen kulutus on myös retorinen puhetapa, joka liittyy osaksi nuorten rakentamaa identiteettiä. (Haanpää 2005, 118–120.) Roskisdyykkaus on hyvä esimerkki elämänpolitiikasta ja nuorten identiteetin rakentamisesta. Vanha mielikuva köyhästä, alkoholisoituneesta ja kodittomasta laitapuolenkulkijasta, joka joutuu turvautumaan roskikseen saadakseen päivän ruokansa, ei kohtaa 2000-luvun mielikuvaa roskisdyykkaajasta. Roskisdyykkaus on tiedostavien kuluttajien keino vastustaa kertakäyttökulttuuria. Tuotteita ei enää edes välttämättä valmisteta kestäviksi, eikä kaikkia tavaroita toisaalta käytetä niiden elinkaaren loppuun saakka. (Rantala 2006, 6.)

> H: Mitä se dyykkaaminen on?
> V: Dyykkaaminen eli freeganismi toiselta nimeltään on sitä, että kun kävelee jäteastian ohi, niin kurkkaa sinne ”oiskohan tuolla jotain hyödyllistä? Jotain mitä tarvitsis?” Se on sitä, että lähtee illan hämärässä monesti rinkka selässä polkupyörän kanssa, joskus kavereiden kanssa, joskus yksin, kauppojen takapihoilta metsästämään elintarvikkeita, joissa on joku ulkoinen vika tai josta on päiväys menny. Esimerkiks jos paketissa on kolhu, niin tuote on roskiksessa, mikä on ihan järjetöntä, kun aattelee koko meidän yhteiskunnan tilaa ja maailman tilaa, että kuinka paljon ihmisiä näkee nälkää, kuinka energiasta on pula, tai siis kun me käytetään liikaa resursseja ja syödään koko ajan omasta lastis-

> tamme, niin sitten vielä siihen syssyyn heitetään hirveesti täysin käyttökelpoisia elintarvikkeita pois. Ja se on myös opiskelijalle toki keino säästää rahaa, se on pientä seikkailua, se on aina yllätys, että mitä sieltä tulee, koskaan ei voi tietää. Ja sitten kun säästää rahaa sillä tavoin, niin sitten on myös enempi varaa ostaa eettisempiä tuotteita muuten, mihin opiskelijalla muuten aika hintsusti on rahaa. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

Jenni Rantalan (2006, 6, 7) tutkimuksessa roskisdyykkaamista tarkastellaan kulutuskriittisten ihmisten toimintana ja etsitään vastauksia mm. siihen, miksi dyykataan ja mikä on sen elämänpolitiikka. Tutkimuksessa päädytäänkin ajatukseen, että dyykkaus on käytännöllistä, kierrätykseen perustuvaa toimintaa, jolla kritisoidaan kulutuksen kasvua ja siitä syntyvän jätteen määrää. Dyykkaajat ovat ympäristövastuullisesti ajattelevia ihmisiä, jotka arvostelevat jatkuvaa, ympäristön kustannuksella tapahtuvaa talouden kasvua. Dyykkaajat pyrkivät vähentämään omaa kulutustaan ja siten vaikuttamaan myönteisesti maailman ekologiseen tilaan.

> Me saadaan tammikuussa tomaatteja ja me ollaan totuttu siihen, että meillä on kaikkia ulkomaisia mausteita ja me ollaan totuttu siihen, että me saadaan suklaata ja totuttu vaikka mihin. Siihen, että meillä on halpoja vaatteita jostain ulkomailta ja noh kaikkeen siihen kuitenkin. Niin sitten kun pitäis luopua niin paljosta, että oikeesti tää pallo kestäis. [--] Et elintaso pitäis pudottaa johonkin 30 prosenttiin siitä mitä se on nytten. Ja se on paljon. [--] Että en mä silleen halua, enkä voi ketään ihmistä tuomita, mut jaan sen huolen taas kerran, että mihin me ollaan menossa, mitä tässä käy, että ei tällainen elintaso ja tällainen väkiluku ja tällaiset tavat tuottaa asioita, niin se on ihan mahoton yhtälö. [--] Mutta dyykkaaminen on vaikutuskeino tosiaan sen takia, että siinä irrottautuu suuresta osasta siitä kulutuksesta, että ei tarvitse ravintoa ostaa pääosin ollenkaan, ei tarvi huonekaluja ostaa, ei paljon, jos hyvin käy, ei tarvi vaatteitakaan ostaa [--] Se pistää ihmisiä ajattelemaan sitä, että oikeesti me eletään ihan hullussa maailmassa, tai kun täällä tehdään ja tapahtuu ihan hulluja asioita, että pitäiskö lähtee muuttaan jotain. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

Dyykkaajien keskustelufoorumeilta voi havainnoida kuluttamisen ja tavaran paljouden toisen puolen roskalaatikoiden löytösaaliskertomuksissa: 50–60 levyä aivan priimakuntoista valkoista suklaata ja koko solulle leivinpaperit ja pöytäliuutut kahdeksi vuodeksi. Täydellisesti toimiva nokialainen kameramatkapuhelin elektroniikkaliikkeen roskalavalta, muovikassillinen käyttä-

mättömiä siveltimiä ja pensseleitä, kalliita öljy- ja akryylivärejä, maaliveitsiä ja kyniä helsinkiläisestä kerrostalon roskalaatikosta, kantele Lahdesta, toimiva vinyylisoitin, 80 ehjää kynäpurkkia, kaksi jätesäkillistä käyttämättömiä pipoja, lapasia ja sukkia kaupan roskalaatikosta sekä 32 kinkkupitsaa. Nimimerkki Nosfe kertoo dyykkaajien omilla sivustoilla yhden illan löytösaalistaan toukokuulta 2006: hedelmäkeittotölkki, 3 litraa maitoa, 9 litraa simaa, 3 500g:n sokerimuropakettia, lesemuropaketti, 1 iso muuttolaatikollinen suolaisia ja makeita keksejä, riisikeksejä, näkkileipää, hapankorppuja, salaattikastikkeita, suklaapatukoita, taateleita, jogurttiananaksia, yli 100 purkkapakettia, mantelilastuja, hasselpähkinä- ja kookosrouhetta, kuivakeittoja, kissanruokatölkkejä, kissanherkkupaloja useita laatikoita, mätiä, tonnikalatahnaa, jogurttia, useita erilaisia juustoja, leipää, 5 kg riisiä ja pitsajauhoja. Myös haastattelemani 28-vuotias joensuulaismies kuvaa roskalaatikoiden aarteita runsaiksi:

> H: Mitä kaikkea sieltä löytyy esimerkiks?
> V: Helpompi kysyä, mitä sieltä ei löydy.
> H: Eli siis kaikkee mahdollista elintarvikkeita…
> V: Joo. Kaikista eniten, siis, no löytyy siis hedelmiä ja vihanneksia, joissa just esimerkiksi vaikka joku kurkku, josta yks kohta on vähän lommoontunut tai sitten tomaatteja, jotka alkaa olla jo vähän pehmeitä. Tai avokadot, jotka on just kypsiä. (naurua) Ja mut sitten, sieltä valmisruokia löytyy tosi paljon, niissä menee parasta ennen päiväykset yleensä, ennen kuin ne saadaan kaikki myytyä. Mehuja, maitoa, juustoja, munia, kaikkia missä on paketti, niin joskus menee rikki paketti ja sitten sen tähden heitetään. Kerran oon löytänyt jopa mäyräkoirallisen kaljaa, että siitä oli yks pullo mennyt rikki, niin sitten se koko loppu mäyräkoira oli siellä roskiksessa.

Ympäristön suhtautumistapoja dyykkaukseen hallitsee kahtiajakautunut näkökulma, myös kauppiaiden keskuudessa. Haastattelemani miehen mielestä yleistynyttä on, että kaupat ovat alkaneet suojella roskalaatikoitaan piikkilangoilla. Kauppiaat tekevät myös isoja investointeja hankkiakseen lukollisia lavoja tai isoja jätteenpuristimia. Toisaalta hän kuvaa helsinkiläisiä kauppoja, joissa melkein lajitellaan biojätteet dyykkaajille valmiiksi. Joensuussa hän on käynyt keskusteluja roskalaatikon reunalla myös kauppiaiden ja myyjien kanssa.

> Se kaupan kakkosvastaava tai mikä se nyt onkaan, [--] pysäytti mut, että mitäs sie oot tekemässä?" "Mie otan täältä ruokaa, kun

> täällä on ruokaa teillä." "Et saa ottaa, että se on meidän omaisuutta!" "Mutta tehän ootte sen heittäneet pois!" "Se on kuule meidän omaisuutta niin kauan, kunnes sen Säkkiväline tuosta korjaa ja sitten kun Säkkiväline vie sen kaatopaikalle, niin sit siitä eteenpäin se ei oo enää meidän omaisuutta. Jos sinä siitä otat jotain, niin mie voin syyttää sinua varkaudesta, että voin kutsua poliisit paikalle." Ja sit me siinä jatkettiin sitä keskustelua ja keskusteltiin ehkä puol tuntia siitä. Hänelle kerroin syitä, miksi dyykkaan, ja sit keskustelu loppuu suunnilleen siihen, että "no niin, että nyt laitat ne kaikki takasin. Jos sä oisit dyykannu sen takia, että sulla ei oo rahaa, niin mä oisin ehkä säälistä antanu sun ottaa noita tuotteita, mutta koska sun syyt on ihan vaan eettiset, niin saat luvan laittaa ne takaisin tonne roskikseen." No sitten mä laitoin ne takasin sinne roskikseen ja kävelin siitä paikan päältä pois. Ja sit mie ajattelin asiaa ja tajusin, että eihän mulla itse asiassa ookaan yhtään rahaa, eikä tililläkään… (naurua) Mutta ehkä se oli sen arvoista, että hän ehkä mietti jotain, en tiedä. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

Dyykkaus on arkista elämää, elämänpolitiikkaa. Se vaatii kuitenkin monenlaista vaivaa: valikointia, etsimistä, vahvaa itsetuntoa ja aikaa. Dyykkaajat osoittavat omalla esimerkillään, että toisinkin on mahdollista elää. Kollektiivisen protestin sijaan kyseessä on omakohtainen vaikuttaminen. Dyykkaajat painottavat henkilökohtaista vastuuta: jokaisen tulisi tiedostaa oman kulutuksensa seuraukset ja toimia ympäristövastuullisesti. Omilla valinnoillaan dyykkaajat pystyvät tekemään omasta elämästään mielekästä ja elämään näin sopusoinnussa arvojensa ja periaatteidensa kanssa. (Rantala 2006, 78, 79.) Kansalaisvaikuttamiselle tyypillistä on tietynlainen itsensä ja toimintansa tarpeettomaksi tekemisen tavoite. Toiminta tulee tarpeettomaksi, kun asiat ovat muuttuneet parempaan:

> Mutta kyl mie aattelin, että ei tarvis dyykata. Toivoisin, että mentäis siihen tilanteeseen, että keksittäis jotain fiksumpaa niille elintarvikkeille, että miksi ei esimerkiksi voida myydä kakkosluokan vihanneksia tai kakkosluokan hedelmiä? Mut saahan ne niistä paremman katteen sillä sitten, kun ei myydä niitä. Se on ihan, emmä tiedä, mä luulin, että se vois olla sellainen, mikä kutsuis ihmisiä kauppaan, et siis se vois olla markkinointivaltti, että "meillä myydään kakkosluokan vihanneksia" niin kun kaikkialla muualla maailmassa myydään. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

Useat nuoret tiedostavat rajallisuutensa vaikuttaa maailmanlaajuisesti, mutta silti he saattavat olla huolissaan esimerkiksi koko maailmaa koskevista ym-

päristökysymyksistä. Monet nuorista sitoutuvat omalla elämäntavallaan ekologiseen maailmankuvaan ja siihen liittyvään arvomaailmaan. (Helve 2002, 16.)

4.1.4 Elämäntapana Japani

Kappaleessa tarkastellaan musiikillaan ja pukeutumisellaan erottuvaa nuorten alakulttuuria, j-rockaajia sekä manga- ja anime-tyylisuuntia. Näillä japanilaishenkisillä alakulttuureilla ei ole juuri poliittisia tai yhteiskunnallisia päämääriä, vaan kyse on esteettisestä liikkeestä, tyyli- ja vapaa-ajankulttuurista.

> Se lähti liikkeelle jostakin sarjakuvakirjoista, jota isoveli oli lainannut itselleen paikallisesta kirjastosta, ja niin sitten innostuin lukemaan siinä samalla ja sit rupesin ottamaan selvää, että onko olemassa muita hyviä japanilaisia sarjakuvia ja siitä sitten pikkuhiljaa lähti. **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

Japanin kielen kursseja, japanilaista ruokaa, sarjakuvaa, animaatiota, pukeutumista ja rockia; japanilaisen kulttuurin esiin tuominen näkyy kiihtyvänä suosiona erityisesti alle parikymppisten tyttöjen keskuudessa. Keskustelupalstoilta voi löytää monenlaisia nuoria Japani-faneja. Joku opiskelee Japanin historiaa, toinen kasvattaa bonsai-puita. Miksi Japania pidetään esillä Suomessa, ja mikä Japanissa viehättää nuoria? Suomeen on perustettu useita japanilaisen kulttuurin muotoja esitteleviä yhdistyksiä: anime- ja manga-ryhmiä, j-rock-yhdistyksiä, teeseremoniaan keskittyneitä ryhmiä, cosplay-yhdistyksiä jne. Voiko tällaisissa toimintamuodoissa olla kyseessä vaikuttaminen? Mikkeliläinen tyttö näkee erityisesti cosplayn, japanilaisten hahmojen esittämisen pukeutumisen keinoin, vahvasti yksilöllisyyden ja jopa massakulttuurin vastustamisen näkökulmista:

> V: Mun mielestä liian paljon on viime aikoina tapahtunu sellaista, että ihmiset massautuu silleen, että tyyliin kaikilla on samat vaatteet ja silleen, semmonen pissiskulttuuri. Niinku ”käviksää viime viikonloppuna juomassa?” puhuu yläasteelaiset. Niin mun mielestä se on vaan väärin. [--]
> H: No mihin sää mielestäs vaikutat, onko se just sitä, että sä näytät, että voi olla erilainenkin vai?
> V: Joo, se on se pointti ja sit lisäks se, et mää mielelläni nään samanhenkisiä ihmisiä ja yritän yhdistää. **Tyttö 17 vuotta, Mikkeli**

Alakulttuuritutkimuksissa keskeisiksi piirteiksi on luokiteltu valtakulttuurin protestoiminen tai ryhmätunnon luominen. Jaettu tyyli ja sen muodostama kulttuuri on keskeinen alakulttuuriteoreettista ajattelua kokoava näkökulma. Tyyliin saatetaan sisällyttää esimerkiksi ulkoasu, yhteiset merkit ja merkitykset, musiikki ja ”omat jutut”. Tyyliin liittyvät usein alakulttuurisen aitouden ja feikkiyden rajankäynnit. (Harinen ym. 2006, 57.) Useat haastateltavat kokivat Japani-innostuksessa myös negatiivisia puolia erityisesti feikki- tai wannabe-faneissa, jotka ovat kiinnostuneet toiminnasta lähinnä siksi, että siitä on tullut suosittua.

> H: No häiritseeks teitä mitenkään se, että tämmönen j-rock ja sitten toisaalta anime, manga, cossaaminen, kaikki oikeastaan liitetään tällä hetkellä tämmöseen teinitouhuksi tai teinihysteriaksi. Häiritseekö se tai silleen loukkaako se teitä, kun te harrastatte tätä?
> V: No minuu se häirihti ehkä sillon just kun itekin oli tavallaan vasta päässyt siihen aiheeseen sisälle ja just jossain kasilla tai ysillä, että sitten kun siitä tuli semmonen, että kaikki oli silleen ”Hei, ootsä lukenut tätä, ootsä lukenut tätä, ootsä kattonu tota?” Niin sitten kaikki ihmiset ajatteli, että no voi vitsi, toi on taas joku tommonen teini[touhu], että kohta se menee ohi se innostus ja tälleen. Mutta nyt mulle on tullut lähinnä vaan sellainen ajattelutapa, et jos ihmiset ei oo oikeesti kiinnostuneita jostakin, niin se kyllä ajan myötä sitten tasottuu se buumi, että kohta se ei oo enää sellainen teinijuttu, ja jos taas ihmiset on tykätäkseen, niin sitten se jää, eikä sille voi mitään. Nainen 18 vuotta, Savonlinna

> V. Et mie vaan ootan sitä, että milloin tää Japani-buumi menee ohi, et voi taas olla se oma Ernunsa siellä.
> H: Ärsyttääkö sua, kun siinä on tämmönen buumi menossa?
> V: No itse asiassa kyllä.
> H: Mikä siinä ärsyttää?
> V: No, just niin kun nämä wannabeet, jotka seuraa silleen, että ”nyt tää on muotii” ja sitten, kun se menee pois, niin sitten ne on silleen ”en oo koskaan tykännytkään”. Kyllähän sieltä saattaa löytyä myös ihan semmoisia uusiakin, että jotka myös sen buumin jälkeenkin on silleen, että ”hei, tää on oikeesti hyvä juttu, jatkan.” Mut wannabet ottaa kyllä, sit kun ne vaan kiljuu ja ”no voi vitsi, tää on uusin – ääää! Tää näyttää niin söpöltä!” Voi ei, hiljaa! Mut siihenkin pitää sitten suhtautua sillä tavalla, että antaa niitten nyt, antaa niitten nyt olla. Nainen 19 vuotta, Joensuu

Nuorten yhteisöissä korostuvat pienet yksiköt, vapaaehtoisuus, taitoon perustuva ja muuttuva hierarkia, nopea päätöksenteko ja avoimuus muutoksil-

le. Nuorten yhteisöjä voidaan kutsua joskus myös brändiyhteisöiksi, joiden elämäntapa ja joukkoon kuuluminen määräytyvät esimerkiksi musiikkimaun tai harrastustoimien kautta. Brändiltään erilaisiin ryhmiin pääsee sisälle oikealla tyylillä. Yhteisöllisyyteen haluava nuori ilmentää tällöin halukkuuttaan pukeutumisellaan tai kuuntelemallaan musiikilla. Kyse on usein itse valituista joukoista ja toimintapaikoista sekä yhdessä tekemisen elämyksistä. (Vaaranen 2005, 114, 120, 124.) Brändiin kuuluvan pukeutumisen rinnalla nuoret saattavat samanaikaisesti korostaa puheessaan, kuinka heidän valitsemansa pukeutumistyylit ovat yksilöllisiä.

> H: Mikä siinä ois hienoo siinä pukeutumisessa?
> V: Se vaan jotenkin on suoraan sanottuna erilaista. Se näyttää, se on minun mielestä aika tyylikästä… Lähinnä ehkä se erilaisuus, se on kumminkin vähän poikkeavaa tästä tavallisesta pukeutumisesta. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

> Kyllä se varmaan jotain viestittää just tuommoisesta erilaisuudesta ja oman tiensä kulkijasta ja ei ihan seuraa sitä massaa, mikä nyt on ehkä vaikeeta, just tän buumin aikana (naurua), mutta… Onhan tuolla noita, että muutkin just, katukuvastahan löytyy hirveesti erilaista, et nehän luokitellaan aika äkkiä, että ”katalogitytöt ja punkkarit ja hevarit ja…” **Nainen 19 vuotta, Joensuu**

> Mulla ainakin on ollut sellaisia aikakausia, että on ollut hakaneulat kovassa kulutuksessa ja välillä sit taas ollut hiukset tupeerattuna ihan niin kuin tälleen ja välillä on ollut esimerkiksi tupeeratut saparot mun mielestä hirmu hienot ja tälleen, ei välttämättä aina kyllä liity ees siihen j-rockiinkaan, mutta sitten joskus aina kattoo jotain hienon näköistä sieltäkin. **Nainen 18 vuotta, Savonlinna**

Haastatellessani cossaajia, manga- ja anime-faneja sekä j-rockaajia en ollut alkuun selvillä heidän käyttämästään sanastosta. Oli miittiä, ropeconia, cossia, japanilaisen kulttuurin tapasanastoja ja sarjakuvahahmojen nimiä. Erikoiskieliin viitataan tutkimuksissa usein sanalla jargon, vaikkakin sana on saanut varsin negatiivisia mielleyhtymiä nimenomaan politiikan latteuksia sisältävään kieleen. Jargonissa on kyse ammattikuntien ja harrastusryhmien omasta kielestä. Jargonit poikkeavat yleiskielestä erityisesti sanastoltaan. (Heikkinen & Hurme 2008, 111.) Useissa haastatteluissa nuoret vaikuttivat olevan ylpeitä siitä, että he pystyivät puhumaan sanoilla, joiden merkitystä tutkija joutui

vasta opettelemaan. Kieli luokin yhteisyyttä ja sitoo sen puhujat omaksi sisäpiirikseen.

> H: Puhutteletko sää tossa yhdistyksessä mukanaolevia niin tämmösillä lempinimillä vai onks ne, vaihteleeks se ihmisen kohdalla?
> V: Vaihtelee. Joillekin on vaan vakiintunut semmonen nimi, että ne on ottanut esimerkiksi lempinimeksi jonkun hahmon. [--]
> H. Joo. Luuletsää, että se tiivistää yhteisöä vielä lisää, että on niinku tavallaan sille porukalle [omaa kieltä]?
> V: Se tuo sille semmosen oman kulttuurinsa ehkä tälle, näille harrastepiireille, ja kyllä, se tiivistää varmaan tätä yhteisöllisyyttä.
> **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

Tutkimushaastattelujen pohjalta cosplayta voisi kuvailla suvaitsevaisuuden ja yhteisöllisyyden toimintamuodoksi. Yhteisöllisyys ylittää jopa ikäpolvien välistä kuilua: monet kertoivat valmistavansa pukuja yhdessä äitinsä kanssa, jonkun äiti tykkäsi käyttää pukuja itsekin. Suvaitsevaisuus näkyy erityisesti ”coneissa” ja ”miiteissä”, joissa eläydytään omaan roolihahmoon taidokkaasti valmistettujen pukujen avulla. Ideana on, että eri sarjojen tai pelien hahmot voivat kohdata reaalimaailmassa, jossa tarina jatkuu roolihahmojen välillä. Poikkeuksellista ei haastateltavien mielestä ole esimerkiksi se, etteivätkö roolihahmot voisi suudella toisiaan, mikäli se kuuluu hahmojen elämään. Yhtä lailla tapaamisissa voidaan avoimesti kantaa ”Hug me” -kylttejä. Sosiaalisen pääoman tarkasteluissa ruumiillisen kosketuksen on todettu lisäävän esimerkiksi keskinäistä luottamusta (Hyyppä 2005, 107). Nuoret kuvaavatkin harrastustaan vapauttavaksi toiminnaksi, joka murtaa totuttuja sovinnaisuuden rajoja.

> Sitten, mä en tiedä miks, mut hirveen tämmönen vapaa suhtautuminen ihmisiin ja sit aika usein biseksuaalisuus on, tai silleen vähintäänkin semmoinen, että ei oo niin sellaisia oikeesti umpiheteroita, jotka on silleen tyyliin ”en suutele edes roolin puolesta saman sukupuolen henkilöitä”. **Tyttö 17 vuotta, Mikkeli**

> Sekin on mun mielestä j-rockin suhteen hirveen hauskaa, miten siis tosimiehet on hirveen naisennäköisiä. Siinäkin tuli mieleen se, että se ei niin tarkasti oo sellaista, että kuka saa näyttää miltäkin [--]. Miten länsimaissa siitä on hirveen iso haloo ja homoiksi ja transistiiteiksi leimaa, mutta sitten Japanissa se on siinä musiikkiscenessä ihan normaalia, että ei siitä kukaan jää urputtamaan. Miten se on silleen hirveen vapauttavaa. Siinä ei oo silleen

> kovin tarkkoja niitä sukupuolirooleja ja sitä kautta. **Nainen 18 vuotta, Savonlinna**

Japanilaisen kulttuurin harrastaminen tarjoaa mielenkiintoisella tavalla karnevalistisia piirteitä sisältävän vapaa-ajanviettotavan vakavana pidettyjen suomalaisten keskuuteen, vakavana pidetyiltä japanilaisilta. Cossaamisen onkin todettu rikkovan arkirutiineja ja antavan vastapainoa normaalielämälle. On helppo ymmärtää mikkeliläisen pojan kommenttia maailmamme tylsyydestä ja hänen aiemmin kertomaansa haavetta cossata. Asuun pukeutuminen voi kuitenkin olla monelle suuri askel sarjakuvan lukemisen tai animaation katsomisen jälkeen.

> H: No millaisessa maailmassa me tällä hetkellä eletään?
> V: Tylsässä, minun mielestä.
> H: Mikä siitä tekee tylsän?
> V: No en minä oikein osaa sanoa. Kyl minä varmaan mieluummin, tai no, minä oon vähän sellainen… Tai no hit…, nyt on vaikee. Minusta vaan on vähän tylsähkö.
> H: Onko sulla mitään ajatusta, miten siitä sais ei-tylsää?
> V: No se nyt on aika mahotonta.
> H: Miks mahotonta?
> V: No kun meikäläinen mieluummin olis just jossain vähän tällaisessa mielikuvituksen maailmassa.
> H: Kerro lisää siitä, minkälainen vois olla sitten semmonen ihanteellinen?
> V: No, joku fantasiamaailman kaltainen, mitä aina sepitellään näissä kaikissa kirjoissakin ja tällasissa, jotain sellaista, just jotain taikuutta ja tällaisia. Semmoinen olis minusta ihan kiva, mut aika mahotonta. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Cossaaminen voi toteuttaa myös monien haavetta olla hetki muuta kuin todellisuudessa on. Siinä mielessä se voi olla tärkeä identiteetin vahvistustyökalu.

> H: No miks sä cossaat? Siis mitä sä saat siitä itelles?
> V: Hyvän olon. [--] No ehkä, että saa joskus olla jotain muuta kuin oma ittensä. Et jokainenhan sitä tietysti haluais olla jotain muuta, että just cossaamisen kautta voi olla jotain muuta ja voi sitten vähän käyttäytyä eri tavalla, tietysti lain puitteissa. **Nainen 19 vuotta, Joensuu**

4.2 Maailmankokoinen omatunto

"Kun maailman suurten katseet ovat muualla, on pienten tehtävä sankaritekoja."
(22-vuotiaan mikkeliläismiehen periaate J. R. R. Tolkienin johdattelemana)

Globalisaatio on luonut mahdollisuuksia poliittisen yhteisöllisyyden uusien muotojen synnylle, esimerkiksi sellaisille kansalaisaktivismin muodoille, jotka ylittävät valtioiden rajoja (Sihvola 2005, 30). Globalisaation arvellaan aiheuttavan myös politiikan uuden kiinnostuksen ajan. Monet yhteiskunnalliset ongelmat ovat globaaleja, ja niiden ratkaisemiseksi tarvitaan myös globaaleja pelisääntöjä. Näihin haasteisiin monet kansalaisliikkeet ovat tarttuneet. (Hautamäki 2005, 33, 34.)

Maailmankansalaisuus on sitoutumista sellaisen maailmanjärjestyksen rakentamiseen, jossa valtiollisista ja kulttuurisista rajoista riippumatta on mahdollista toteuttaa ihmisyyden kaikkia ulottuvuuksia. Maailmankansalainen kokee velvollisuudekseen auttaa oman yhteisön ulkopuolisia, joilla ei ole edellytyksiä ihmisarvoiseen elämään. (Sihvola 2004, 12.)

> H: No onko sulla jotain tällaisia maailmanlaajuisia epäkohtia, mistä sää oot huolissaan? Esimerkiksi puhuit siitä ilmastonmuutoksesta, niin onko se ihan sun semmonen huolenaihe myöskin?
> V: On. Ja esimerkiksi tää sademetsien hakkaaminen ja Viron löytöeläintalot ja no kaikkee just tämmöstä, mitä nyt. Mä en oo tästäkään ehkä tarpeeks ottanut selvää ja löytäny tietoo, mutta…
> H: No mitä uskot, pystyykö tavallinen ihminen vaikuttamaan ihan tällaisiin maailmanlaajuisiin asioihin? Muuttavasti?
> V: Jos tarpeeks tekee, niin eiköhän se pysty, mutta aika vaikeeks ehkä menis. Ehkä ei ihan yksittäinen ihminen pysty vaikuttamaan, että tarvii siihen johonkin ilmastonmuutoksenkin estämiseen noin jokainen mukaan. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Ihmisten liikkuvuus ja modernit kommunikaatiovälineet muuttavat yhteisöjen kansallisia rajoja ja vähentävät kansallisvaltion merkitystä yhteisöllisyyden perustana. Virtuaaliyhteisöjen jäsenet tulevat eri paikoista, eri etnisistä ryhmistä, kulttuureista ja kielellisistä viitekehyksistä. Ihmisten siteet yhteisöihin heikentyvät; yksimielisyyden sijaan tulee monikulttuurisuutta ja rajojen jatkuvaa rikkomista. (Hautamäki 2005, 51.)

Erilaiset yhteisöt ja verkostot ovat yhteiskunnallisen vallankäytön keskeisiä toimijoita. Yhteiskunnallisesta muutosta on ymmärrettävä arjen mikrotasolla mutta yhtä lailla globaalilla tasolla. Siinä uusilla identiteettipoliittisilla yhteisöillä on keskeinen rooli. (Saastamoinen 2001, 191.) Tietoverkkojen, internetin, matkapuhelimien, television ja muiden uuden teknologian laitteiden myötä olemmekin yhä laajemmin globalisoitumisen liikkeessä. Olemme tulleet tietoisiksi koko maailmaa uhkaavista vaaroista. Samalla ne vaikuttavat arvoihin ja maailmankuviin. (Helve 2002, 15.)

Globalisaatio on käsitteenä hyvä esimerkki virallisesta terminologiasta, joka ei ole selvä nuorimmille vastaajille. Globalisaatio-sanan yhteydessä turvaudutaan liiaksi ajatukseen, että kaikki nuoret ylipäänsä osaavat hahmottaa, mitä globalisaatio käsitteenä tarkoittaa. Ne, jotka ymmärtävät sen merkityksen, kokevat sen lähes poikkeuksetta hankalaksi määritellä. Samalla globalisaatio näyttäytyy kaksitahoisesti hyvien ja huonojen puolien sekoituksena. Varsin usein nuorten mielikuvissa globalisaatio on sama asia kuin kansainvälistyminen.

> No on se niinkun osittain hyvä, että sillon, jos ihmiset oppii tuntemaan eri maan ihmisiä, niin sitten ei oo niin paljon ennakkoluuloja, mutta sitten taas toisaalta se osittain voi viiä siltä sitä maan omaleimaisuutta, niin kun joku EU, että lähes joka paikassa, kaikissa EU-maissa on euro. Että yleistetään hirveesti asioita ja sillon jääpi tavallaan niitä maan omia piirteitä pois. Että sinällään se ei oo hyvä asia. Mutta sitten taas ehkä suurempi hyöty on siitä, että ihmiset oppii tuntemaan kaikkia erimaalaisia ja ei oo ennakkoluuloja. Että enemmän siinä on hyvää asiaa kuin huonoo. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Useammissa haastatteluosioissa nuoret kommentoivat globalisaatiossa myös Itä-Suomen rasistisuutta. Omalla tavallaan rasismi ja monikulttuurisuus ovatkin nuorille globalisaation arkipäiväinen ilmenemismuoto. Nuoret oppivat kulttuurisia arvoja omassa yhteiskunnassaan, mutta he omaksuvat erilaisia arvoja myös globaalien nuorisokulttuurien, tiedotusvälineiden ja internetin välityksellä. Suvaitsevaisuudessa ja monikulttuurisuudessa tulisi tuntea oma kulttuuri ja tietää omat arvot: miten kunnioittaa muista kulttuureista tulevia niin, ettei se ole omaa arvomaailmaa vastaan? (Helve 2002, 22.)

> Mut sit se on tylsää, et se sama ilmapiiri ei oo kaikille täällä, että ulkomaalaisia kohtaan tää on kuitenkin vähän tosi rasistinen paikka, et se oli kans mulle ihan shokki tajuta, että ne ihmiset, jotka mulle hymyilee kaupassa ja on ystävällisiä ja kilttejä, niin ne saattaa olla kylmäkiskoisia, nostaa nokkansa pystyyn, kun tulee tummaihoinen ihminen. Ei ois voinut koskaan uskoa, niin mukava ja sydämellinen, ihana ihminen ja sillai iloinen pohjoiskarjalainen ja ei mielessäkään kävis. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

> Ainakin minulle tuo Saksa ois kyllä aika silleen, aattelee, kun minä saan sieltä musiikkitarvikkeita, niin se ois hyvä olla just siihen yhteyksissä ainakin. Ja lähinaapureihin on aina hyvä olla hyvät välit ja onhan niitä noita rasistejakin kyllä, jos ulkomaalainen on Suomessa, niin sitten ne haukutaan heti, mutta musta se on ihan turhaa, ihmisiähän nekin on. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Opiskelevat nuoret ovat saaneet jo huomattavasti laajemman kuvan globalisaation hyödyistä ja haitoista. Haastattelujen myötä välittyy kuva teemasta, jota on mietitty paljonkin ja johon nuoret ovat joutuneet muodostamaan omaa kantaansa.

> Se, että maailma on tavallaan tullut pienemmäksi ja se, että me tajutaan myös se, ja meidän omat vaikutukset. Niin se on hyvä asia. Mut sitten monet asiat on tullut ikään kuin kasvottomiksi. Ja etäisiksi ja näin. Sitä vastuuta on niin paljon helpompi pakoilla ja kaikkee. Ne on huonoja asioita. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

> Globalisaatiossa on niin monta eri aspektia mun mielestä, hyvin vaikea sanoa. Se kuulostaa hyvin kauniilta ajatukselta joku maailmankylä. Sinällään se ois hieno asia, mut mä oon hyvin skeptinen sen suhteen. [--] Mä en usko ehkä semmoseen täydelliseen moniarvoiseen. [--] Siis, tuntuu lähinnä aika absurdilta idealta semmonen täydellinen globalisaatio, jossa maailma ois jonkinlainen yhtenäinen talousalue jne. **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

4.2.1 Ilmastonmuutos vai asenneilmastomuutos?

Ilmastonmuutos on kysely- ja haastatteluaineiston perusteella selkeästi itäsuomalaisten nuorten suurin huolenaihe maailmassa. Monen nuoren haastattelussa ilmenee median suuri vaikutus tietoisuuden kasvattamisessa ja epäkohtien esiin nostamisessa määriteltäessä erilaisia vaikuttamisen kohteita. Luetellut vaikuttamiskohteet ovat varsin usein mediakeskustelussa esillä olleita teemoja vanhusten laitosoloista Viron kulkukoiriin. Globaalia vaikutta-

mista kuvaakin paljon puhuttu informaatiotulva: kaiken tiedon ja ongelmien keskellä vain pieni joukko teemoja läpäisee julkisuuden ja herättää laajan yleisön kiinnostuksen. Aiheiden uutisarvo myös latistuu nopeasti kiihtyvässä uutisvirrassa. Globaalissa vaikuttamisessa turtumus asioiden muuttumattomuuteen ja laajuuteen voi herättää vastareaktion, ettei mihinkään kuitenkaan pysty vaikuttamaan. Toisaalta globaalien ongelmien keskeisyyttä nuorten elämässä voi selittää taustalla oleva epäusko siihen, että globaalit taloudelliset ja poliittiset päätöksentekijät toimisivat demokraattisesti yksityisten ihmisten parhaaksi (Helve 2005, 208).

> H: Ooksä jostain asioista huolissas nykymaailmassa?
> V: Enpä nyt oikein pahemmin, ilmastonmuutos on vähän semmonen, ei nyt mikään muu oikein.
> H: Teetsä mitään sen puolesta, että ilmastonmuutosta pystyttäs vaikka jotenkin estämään tai ainakin hidastamaan?
> V: Eipä mulla nyt oikeestaan, kotona vaan suljen vähän noita sähkölaitteita, jos en käytä, mutta.
> H: Mistä sä oot saanu etupäässä tietoo tästä ilmastonmuutoksesta tai ootsä ite seurannu vaikka mediaa, vai koulusta?
> V: Koulussa vähän kuullu ja sitten kun tuli se, mikä se oli, en muista sen konsertin nimeä, mikä oli maailmanlaajuinen, sitäkin kautta vähän.
> Poika 17 vuotta, Mikkeli

Mikkeliläisen pojan mainitsema ilmastonmuutoskonsertti kuvaa hyvällä tavalla, että humanististen arvojen esiin nostaminen julkisuudessa voi tuottaa haluttuja tuloksia juuri ihmisten tiedottamisessa ja käsitysten muuttamisessa. Medialla on suuri merkitys ympäristöongelmien esiinnostajana. Kun media käsittelee uhkakuvia ympäristökatastrofeista ja niiden seurauksista, asenteellinen huoli kasvaa juuri näitä asioita kohtaan. (Haanpää 2005, 122.) USA:n entisen varapresidentti Al Goren ideoimat maailmanlaajuiset Live Earth -hyväntekeväisyyskonsertit nousivat puheenaiheiksi maailmalla kesällä 2007. Useat näkyvät musiikkitähdet nousivat lavalle 60-luvun rauhankonserttien tavoin muistuttamaan ihmisille meidän aikamme huolenaiheista. Tavallista konserteille on, että tähdet eivät ota maksua esiintymisestään, vaan konsertin tulot ohjataan ympäristöjärjestöille. Vaikuttamisen ongelmallisuudesta nykyaikana kertoo tosin osuvasti sekin, että kriitikot tyrmäsivät Al Goren konsertit jättimäisten energiavarojen tuhlauksena. Brittiläinen ympäristöjärjestö Ca-

bonprint laski, että esimerkiksi Madonna päästi vuoden maailmanympäriturneellaan ilmoille 440 tonnia hiilidioksidia. Mikkeliläisen pojan kommentti tuo esille myös sen, että 17-vuotiaan nuoren maailmankuvaan eivät vielä välttämättä kuulu maailmanparannuskeskustelut lähipiirissä, vaan asiaan havahtuminen tapahtuu median ja koulun välityksellä, jolloin sitä myös käsitellään omassa mielessä ja omilla pienillä teoilla. Mikkeliläinen 15-vuotias tyttö puolestaan peräänkuuluttaa valtion esimerkillistä toimintaa ilmastonmuutoksen torjunnassa:

> Suomea, suomalaisia ei välttämättä kiinnosta tää ilmastonmuutos sen takia, koska valtio ei aja sitä asiaa niin paljon minun mielestä. Et esimerkiksi jos valtio sanois nyt, että kaikki mieluiten vaihtas vihreään sähköön, niin kyllä kaikki vaihtais. Ja että nyt vaikka käytetään tosi paljon joukkoliikennettä, niin kyl miusta tuntuu, että aika moni sit vaihtais siihen joukkoliikenteeseen. Et jos oikeesti niistä haitoista puhuttais. Oikeesti. Että niistä näytettäis kuvia ja annettais informaatiota, niin kyllä siitä tulis jotain. Mutta miun mielestä ei valtio tee mitään sen eteen. Et kyllähän nuo kaikki puolueet sanoo, et kyllä myö siitä ilmastonmuutoksesta puhutaan, mut ei kukaan puhu. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Monissa tutkimuksissa on tullut esille, että maailmanlaajuiset ympäristöongelmat koskettavat koko väestöä enemmän kuin paikalliset tai kansallisen tason ongelmat. Leena Haanpää (2005, 122) toteaa, että skeptinen tulkinta voisi kohdistua siihen, että on helpompaa olla huolissaan kaukaisista ja oman suoran toiminnan vaikutusten ulottumattomissa olevista ongelmista kuin niistä, joihin voisi omalla konkreettisella käyttäytymisellä vaikuttaa. Toisaalta globaalit ongelmat aiheuttavat nuorissa suoranaista ahdistusta. Mitä on tehtävissä? Miksi mikään ei muutu? Vaikuttavatko omat valinnat tarpeeksi? Ovatko ne vain ”piiperrystä”?

> H: No ahdistutko sää koskaan tämmösestä pahasta maailmasta, mikä tulee tavallaan koko ajan julki ja esille?
> V: Mä ahdistun ihan hirveesti hyväksikäytöstä ja sellaisesta ihan hirveesti. Ja sit mä en oikein tiedä, että hyödyttääkö se mua edes, siis loputtomasti, vaikka kattoo dokumentteja. Et mä en oikeastaan ihan hirveesti nykyään, jos mä tiedän, että on rankkaa kamaa vaikka joku dokumentti, niin mä en välttämättä edes pysty hirveesti kattoon. Mä kyllä koen, että mä voin vaikuttaa. Ja mä kyllä parannan. En kuvittele mitenkään sitä mittakaavaa, että se ois jotenkin valtava. Mut se ei minusta auta sitten sitä maailmaa, että mä ahdistun henkilökohtaisesti. Mut mä kyllä ahdistun.

> (naurua). [--] Mut sais minusta olla siitä positiivisestakin kehityksestä ehkä enemmän tietoa tai näkyvissä asioita. Nainen 27 vuotta, Savonlinna

4.2.2 Reilusti valtaa

Koska olemme valmiit käyttämään köyhien maiden raaka-aineita ja työvoimaa, olemme osaltamme vastuussa myös köyhien maiden ongelmista ja niiden ratkaisemisesta. Nopeita toimenpiteitä vaativat esimerkiksi ympäristökysymykset, aids, väestöpolitiikka, huumeet ja rikollisuus, naiskauppa ja kansainvälinen terrorismi. Kaikkien ongelmien ratkaisumahdollisuudet herättävät paljon poliittisia ja akateemisia kiistoja: tarvitaanko kehitysapua köyhimpien maiden hädän lievittämiseksi, velkajärjestelyjä kehitysmaiden talouden avuksi, maailmanlaajuista työlainsäädäntöä lapsityövoiman ehkäisemiseksi, kestävää kehitystä tukevaa kansainvälistä verotusta tai kansainvälisen kaupan säätelyä tavalla, joka ottaa huomioon erityisesti köyhimpien maiden hyvinvoinnin edellytykset? Kansainvälisesti toimivilla kansalaisjärjestöillä on tärkeä asema poliittisessa painostustoiminnassa ja konkreettisten kehitysohjelmien toteuttamisessa. Järjestöjen joukkoon kuuluvat esimerkiksi ammattipohjaiset yhteenliittymät, uskonnolliset ja aatteelliset järjestöt, ihmisoikeusliikkeet, naisliikkeet, rauhanliikkeet, humanitaarisen avun järjestöt, hyväntekeväisyysjärjestöt ja radikaalit kansalaisliikkeet. Kansalaisliikkeiden painostus voi auttaa esimerkiksi monikansallisia yrityksiä käyttämästä lapsityövoimaa ja painostaa niitä noudattamaan korkeampia ympäristöstandardeja kuin köyhien maiden lainsäädäntö edellyttää. (Sihvola 2004, 272, 273.)

Kappaleessa haastatellaan suuren suosion saavuttaneen reilun kaupan liikkeen vapaaehtoisia. Lähes täysin vapaaehtoiseen toimintaan pohjautuvat järjestöt ovat toteuttaneet Suomessa esimerkiksi kampanjoita, joilla eri virastot, järjestöt, seurakunnat ja yksityishenkilöt ovat siirtyneet käyttämään reilun kaupan periaatteella tuotettuja elintarvikkeita ja muita kulutustavaroita sekä tiedottaneet aktiivisesti oikeudenmukaisen kaupankäynnin mahdollisuudesta. Kehitysmaakaupat ovat pyörittäneet Suomessa jo 1970-luvulta alkaen putiikkeja, joiden tuotteet on maahantuotu kehitysmaiden heikoimmassa ase-

massa olevilta tuottajilta. Kaupat jo sinänsä ovat pienyrityksiä, joissa nuoret hoitavat vapaaehtoisvoimin niin markkinoinnin, somistamisen, tilaukset, veroasiat, talouskirjanpidon, työllistämisasiat kuin asiakaspalvelunkin. Kehitysmaa- ja maailmankaupat pyrkivät käymään oikeudenmukaista kauppaa kehitysmaiden viljelijöiden ja pienkäsityöläisten kanssa Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Kyseessä on kansainvälinen kansalaisjärjestötoiminta, jonka piirissä pelkästään Euroopassa on noin 100 000 vapaaehtoista.

> Maailmankauppatoiminta on sellaista, joka on ennaltaehkäisevää toimintaa, ku maailmassa nyt on konflikteja ja yhden jos toisenlaisia. Mut et mä oon nähny tän maailmankauppatoiminnan yhdeksi parhaaks sellaiseksi ennaltaehkäiseväks ja tilanteita ja ihmisten elämien normalisoivaks toiminnaks ja sen takia mä oon tästä hirveesti tykännyt. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

Passiivisesta kuluttajasta on tullut aktiivinen kuluttajakansalainen. Enää ei siis riitä, että ruoka on esimerkiksi terveellistä, vaan sen on oltava myös sosiaalisesti ja eettisesti oikeudenmukaista. (Massa ym. 2006, 175.) Konkreettisuutta voi olla vaikea tavoittaa asiassa, jolla pitäisi pystyä vaikuttamaan globaalin kaupankäynnin ongelmiin ja tuhansien kilometrien päähän. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna reilun kaupan suosio ei yllätä. Kuluttajan kuninkaaksi nostaminen ja kulutusvalinnoilla vaikuttaminen ovat konkretiaa ja arkipäivän vaikuttamista.

> Mun mielestä se on niinku hyvä tapa täällä Suomessa tehdä jotain, että kyl mulla on ollu aina semmonenkin, että joskus mä haluaisin vielä mennä ihan kehitysyhteistyöhön, mut ehkä just se reilu kauppa ja sellainen, niin ne on mun mielestä just se, mitä täällä voi tehdä ja sit tietysti kerätä varoja. Mut mä vielä enemmän just pidän tästä reilusta kaupasta ja siitä ajatuksesta. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

Juha Sihvola (2004, 209–211, 216, 217) esittää pohdinnanaiheiksi mm. sen, millaisia eettisiä periaatteita tarvitsemme maailmassa, jossa on yli 200 itsenäistä valtiota ja vielä enemmän kansoja, kieliä ja kulttuureja. Kansainvälisen talouden, politiikan, tekniikan ja ekologian vaikutukset ulottuvat kaikkialle. Maailman kaikki osat ovat toisistaan riippuvaisia, ja toimintamme vaikuttaa koko maailmaan. Autojemme pakokaasut vaikuttavat yhteiseen ilmakehäämme. Syömme kehitysmaista tuotua ruokaa ja rahoitamme monikansallista elintar-

viketeollisuutta. Globaalia etiikkaa koskevaa keskustelua tarvitaan erityisesti siksi, että poliittisella toiminnalla voidaan uudistaa sekä paikallisia että globaaleja instituutioita. Onnellisen elämän edellytykset täytyy jakaa reilusti. Huono-osaisimmillakin tulee olla mahdollisimman hyvät mahdollisuudet tavoitella onnellisuutta. Ei myöskään riitä, että ihmisille on taattu joukko muodollisia oikeuksia, jos ei ole huolehdittu, että oikeuksia voidaan myös todella käyttää. Esimerkiksi perustuslaissa taattu sananvapaus ei auta, jos ei ole koulutusmahdollisuuksia, vapaata lehdistöä, poliittisen järjestäytymisen oikeutta ja mahdollisuutta muodostaa aidosti erilaisia mielipiteitä.

> H. Miks meidän pitää auttaa kehitysmaita?
> V: No tuota, siis ihan oikeudenmukaisuuden vuoksi. [--] Se on vaan väärin, että jotain kahvia roudataan ja maksetaan siitä joku halpa hinta ja meillä olis varaa. Se on vaan väärin. Ihan kuin olis joku tämmönen tehdas vaan, joka tuottaa meille, tai kehitysmaat on vain tehtaita ja että ei niillä oo väliä. Se on jotenkin tosi törkee ajatus. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

Eeva Laineen (2007, 32, 33) pro gradu -tutkielmassa maailmankauppaliikkeen murroksesta todetaan, että maailmankauppaliikkeen sisältä on erotettavissa kolme erilaista toimijan ideaalityyppiä, joiden käsitykset liikkeen kannalta keskeisistäkin asioista eroavat toisistaan merkittävästi. Saman alueen sisällä vaikuttavat toimijat haluaisivat myös viedä liikettä eri suuntiin ja erilaisilla toimintatavoilla. Laine nimeää tyypit *järjestötyypiksi*, joka uskoo yhdistystoimintaan ja demokratiaan, *kapitalismikriittiseen* tyyppiin, joka haluaa muutosta maailmaan laajemmin kuin vain tuotteiden myynnin kasvuna, ja tuoreimpaan tulokkaaseen *yrittäjätyyppiin*, joka uskoo yksilön tehokkuuteen yhteisön sijasta. Savonlinnalainen nuori nainen toteaa kiinnostavasti yhdistystoiminnan realiteeteista: pienen toimijaryhmän ja tehtävien paljouden keskellä ei välttämättä jää aikaa edes vaikuttamispyrkimyksen laajempaan pohdintaan. Mihin oikeastaan maailman tasolla vaikutetaan? Miksi ollaan olemassa? Aihe on noussut aika ajoin erilaisten kansalaisjärjestöjen keskustelun kohteeksi: tietävätkö uudet tulokkaat edes perusteita – ja voiko pidempään mukanaolleillakin olla huonojen perehdyttämistuokioiden ja projektiluontoisuuden takia huono käsitys järjestön ajamista asioista laajemmin?

> Me hirveen paljon puhutaan vaan yhdistyksen mittakaavassa, että aika vähän tulee puhuttua siitä, että mitä se reilu kauppa olis ja

> miten sitä pitäis edistää ja yleisesti ottaen. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

15-vuotias tyttö kertoo haastattelussa vakuuttavasti reilun kaupan vaikutuksista maailmantalouteen ja oikeudenmukaisuuteen. Kommentteihin sisältyy selvästi muutakin tietoa kuin pelkkä koulumaailmassa saavutettu faktamäärä. Tuntuu myös, että hän on todella pohdiskellut asioita mielessään ja haluaa vaikuttaa asioiden muuttumiseen. Kuitenkin kysyttäessä, miten asian edistämiseksi toimitaan järjestössä, tytön on vaikea nimetä konkreettisia asioita tai hahmottaa itseään täysin yhdeksi maailmaa muuttavan ketjun osaksi. Osaltaan tähän toki vaikuttanee nuoren lyhyt mukanaolo järjestön toiminnassa. Hän on saanut ensikosketuksensa järjestöön vasta puoli vuotta aiemmin. Omalla tavallaan kommentti voi kertoa myös vaikuttamisen monimutkaisuudesta: joskus nuorelle voi riittää pelkkä tieto siitä, että tekee hyvän asian puolesta työtä. Hyvän asian määrittely kaikkien näkökulmien puolesta voi olla hankalampaa.

> H: Miten te toimitte sen puolesta, tai miten niitä [oikeudenmukaisuuden tavoitteita kaupankäynnissä] voi saada aikaiseksi?
> V: No en tiiä.
> H: Mitä sää ite arvelet, kun sä oot mennyt mukaan, niin luuletko, että [--] sillä sun toiminnalla on jotain vaikutusta?
> V: No, en tiedä, onko just miun toiminnalla siihen vaikutusta, mutta voihan se tietysti olla. Jos niitä tuotteita ostetaan sieltä pienviljelijöiltä, niin niillä on paremmat mahollisuudet. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Kun puhutaan alle 29-vuotiaista nuorista kansalaisvaikuttajista, kuluttamisella vaikuttaminen kuulostaa jopa ristiriitaiselta nuorten oletetun vähävaraisuuden näkökulmasta. Samaan aikaan nuoret ovat kuluttajina yhä tärkeämpi ryhmä kaupallisille toimijoille. Monien vaateliikkeiden paljastettu filosofia pohjautuu juuri trenditietoisten nuorten kuluttajainnokkuuteen: koulun jälkeen nuori käy sovittamassa vaatteensa, ja töiden jälkeen vanhemmat maksavat ne. Eettisen kuluttamisen näkökulmasta nuoret ovat merkittäviä uusien kulutustottumusten uranuurtajia. Useat haastateltavat tuovatkin esille mahdollisuutensa vaikuttaa omilla vaatimuksillaan myös vanhempiensa kulutustottumuksiin.

> H: Pyrit sää sitte vaikuttaan jotenkin siihen, että esimerkiksi ystäviin tai perheeseen, että ne vaihtas tuotteita esimerkiksi reiluiksi tai ostaisivat teidän kaupasta tai muuta?
> V: Joo, no nuorempana mä tein enemmänkin just sitä kotona vanhemmille, ja joskus ne nykyään ostaakin niitä tuotteita, mitä myyn. Ja sit mun sisko myöhemmin niitä [vanhempia] yritti kasvattaa, mutta nyt mulla on sellainen vaihe, että mä ostan jotain hyviä juttuja vaikka kaupasta ja sit mä vien lahjaksi, et ”eiks oo ihanaa!” (naurua), ”tää on reilusta kaupasta” (naurua). Sitte siinä yhteydessä voi kertoa, että ”tää on tämmöisestä osuuskunnasta”, ja monestihan niissä lukee paketissakin aika hyvin kaikkea. Että nyt mä oon sillä lailla ruvennu vaikuttaan tai yrittäny vähän vihjailla. Mä oon ehkä vähän muuttunu semmoseksi pehmeämmäksi, ehkä turhankin pehmeeksi. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

15-vuotias tyttö kuvaa myös osuvasti vaikuttamisen mahdollisuutta oman elämänsä piirissä. Sen ohella, että omat kulutustottumukset ovat osittain muuttuneet, nuorella on ollut vaikutusta myös perheen ja osittain ystäväpiirin ostotottumuksiin.

> H: Pystytkö sää tän harrastuksen kautta vaikuttaan jollakin lailla perheeseen?
> V: No kyllä meidän äiti on ainakin aina sieltä ostanut jottain Maailmankaupasta [--] ja sitten se aina kokkeilee ja ”tää onkin hyvää”. [--] Ja kyllä meillä on minun mielestä ainakin ruvennut enemmän jottain Reilun kaupan tuotteita ostamaan kaupastakin tai jottain luomua ja tällaisia.
> H: No puhutteko te teidän perheessä tällaisista asioista yleensä?
> V: Puhutaan, tai ei nyt yleensä, mutta joskus puhutaan.
> H: Minkälaisia asioita esimerkiksi?
> V: Minä aina kerron kaikkee, mitä minä oon saanu tietää uutta ja sitten iskä ja äiti sannoo jottain ja sitten isi on yleensä aina, että ”onko se nyt ihan noin”. Ja minä, että ”kyllä se on ihan näin, että kyllä minä sen oon ihan luotettavasti kuullu, kyllä se on ihan oikeesti”. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Eettinen kuluttaminen on noussut selkeästi 2000-luvun nuorten vaikutuskanavaksi, jopa niin, että osa haastateltavista koki sen olevan kuilu vanhempien ja itsensä välillä. Vanhemmille eettinen kuluttaminen oli yhä varsin vieras ja outo asia. Savonlinnalainen toimija kertoo oman äitinsä olevan aktiivisesti mukana hyväntekeväisyysjärjestöissä ja tukevansa tyttärensä toimintaa periaatteellisella tasolla. Reilu kauppa on kuitenkin ”nuorten juttu”.

> Et hän [äiti] ymmärtää sen, että tekee jonkun hyvän eteen asioita. Siitä reilusta kaupasta hän ei oo niinku ihan perillä, et hän ei nyt

> tosiaankaan hirveesti siihen oo valmis laittamaan, mutta varmasti kokee, että se on hyvä asia. Mut et mä koen, et se on heille ehkä vähän silleen… No, se on joku tämmönen uus, vieras asia vähän. Ja sit kun mä esittelen sitä, niin se pysyy vieraana, koska se on mun sukupolven juttu.
> Nainen 27 vuotta, Savonlinna

Reilun kaupan esilläolo on tehnyt perinteisiä arvoja korostavasta kehitysmaatoiminnasta varsin nuorekasta ja trendikästäkin. Reilun kaupan puolesta ry:n ja Maailmankauppojen toiminta mahdollistaa myös yläkoululaisten mukanaolon tempauksissa, festivaaleilla, tuotemaistatuksissa ja kiertueilla. Kehitysmaa- ja maailmankaupoissa huomattavasti suurempi ongelma on siinä, että toiminta on usein keskittynyt konkreettisten kauppojen ylläpitoon, jolloin vapaaehtoiset käsittelevät rahaa ja joutuvat kohtaamaan myös kaupan haasteet: kauppojen on oltava auki luvattuina aikoina, keskimäärin 40 tuntia viikossa, joten vapaaehtoisuuteen liittyy tiettyä pakollisuutta ja aikaan sidottua toimintaa. Käytännössä vapaaehtoiset pyörittävät pienyritystä. On oltava tietoinen varsin laajasti yhteiskunnallisista ja yritysmaailmaankin kuuluvista asioista: kansainvälisestä kaupasta, politiikasta, eri maailmankolkkien ajankohtaisista tapahtumista, historiasta, kulttuureista, lakiasetuksista, talouden-hoidosta, asiakaspalvelusta, verotuksesta, yhdistystoiminnasta, ideologioista ja tuotteiden raaka-aineista sekä valmistustavoista. Vaikka yhdistyksissä painotetaankin, ettei kaikkea tarvitse tai voi tietää, heppoisin perustein ylläpidetty kauppa voi kääntyä myös toimijoitaan vastaan. Vaikka kehitysmaakauppojen toimijat korostavat, ettei toiminta ole hyväntekeväisyyttä vaan oikeudenmukaista kauppaa, joutuvat vapaaehtoiset varsin usein tilanteeseen, jossa olemassaoloa on puolustettava. On osattava argumentoida kansainvälisen kaupan ongelmista, ihmisoikeuksista, kohtuullisen palkan käsitteestä sekä ympäristön tilasta ja ymmärrettävä samalla, millaisia vaikutuksia toiminnalla on ja ei ole.

4.3 Tattista vaan, taide!

Lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma (2007, 27) toteaa luovan ja yhteisöllisen ympäristön synnyttävän hyvinvointia sekä uusia tapoja hahmottaa ja kehittää

yhteiskuntaa. Mielikuvituksellisuutta tukevat ympäristöt ovat tärkeitä ihmisen varhaiskehityksestä alkaen. Lapsille ja nuorille on annettava mahdollisuus päästä osalliseksi kulttuuristamme ja kulttuuriperinnöstä asuinpaikasta, sosiaalisesta ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Nuoren kasvamisessa korostuu persoonallisen identiteetin muodostuminen. Taide- ja kulttuuriperintö ovat tärkeä osa tätä prosessia. Kulttuuri ja taide mahdollistavat nuorelle ja lapselle osallisuuden, jossa yhteisöllisyys ja yksilöllisyys toteutuvat. Kulttuuriharrastus voi parhaimmillaan mahdollistaa sellaisia hyvinvoinnin piirteitä, joiden avulla nuorelle voi kehittyä vahva itsetunto, identiteetti ja selviytymiskeinot aktiivisena kansalaisena elämiseen.

Ohjelma (2007, 27, 38, 39) korostaa luovan ja yhteisöllisen toiminnan merkitystä lasten ja nuorten kehityksessä. Luovuutta, itseilmaisua ja yhteisöllisyyttä on tuettava, kuten myös nuoren kasvua ja persoonallisen identiteetin muodostumista. Taide ja kulttuuri ovat tärkeä osa tätä prosessia. Virikkeellinen harrastustoiminta vahvistaa nuorten itsetuntoa ja tukee identiteetin muodostumista sekä nuorten erilaisia lahjoja. Parhaimmillaan harrastaminen on tehokas ongelmia ehkäisevä toiminta. Samalla nuori kasvaa yhteisön jäseneksi.

> No niistä esityksistä saa kyllä yleensä tosi hyviä fiiliksiä, ennen jännittää totta kai. Mut se on mukava tunne, kun on siellä lavalla ja kun menee hyvin, niin sitten on sellainen olo, että kaikki kattoo mua. Pääsee niin kun loistamaan sillä tavalla. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

> Se vaatii tosi paljon itsekuria, se on oikeesti, se on ihan ykkönen, että siinä pitää keskittyä tosi paljon ja se on ollu ehkä se koko lajin niin kun se paras juttu. Että pitää tuntea itsensä tosi hyvin. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Kulttuurisen harrastuksen myötä nuori voi oivaltaa monia syvällisiä asioita kuin itsestään. Miltä tuntuu olla kuiskuttelevan ja hihittelevän yleisön edessä, miten muita on kunnioitettava, kuinka täsmällisyys on valttia, kuinka paljon on tehtävä työtä esityksen tai taideteoksen eteen, mistä tienataan rahat esiintymismatkaan, millaista työtä vaatii korkealle tähtääminen? 15-vuotias mik-

keliläistyttö on päässyt viemään oivalluksiaan eteenpäin omille ohjattavilleen:

> Kun huomaa, että ei niistä [lapsista] ehkä oo kilpavoimistelijoiksi, niin niille ollaan lepsumpia tai ei niin paljon korosteta niitä [nilkan ojennuksia ja muita]. Mutta minä korostan tosi paljon. Että miun mielestä, vaikka näkis, että ei välttämättä oo [kilpavoimistelija], mutta kuitenkin, kyllä siitä voi tulla. Ja sitten, että ne on just silleen ”Emmä jaksa”. Niin sit mie oon aina ”Kyllä, nyt ylös ja teet tän!” [--] Ja se on ehkä tossa valmentamisessa kaikkein paras anti, että kun joku on sellainen, että ei osaa oikeesti, ja sit kun sinä opetat sen ite ja sit se oppii ja sen ilosen ilmeen lapsen kasvoilla, niin se on ehkä se kaikkein tärkein juttu. Et se kun se on silleen, et ”jes, et kato mie sain tän!” **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Taiteesta ja kulttuurista on alettu viime aikoina kiinnostua niin innovaatiopolitiikassa, tieteessä, teknologiassa, koulutuksessa kuin kasvatuksessakin. Kulttuuri ja taide liitetään yksilön elämänhallintaan, sosiaalisuuteen ja yhteiskuntaan. Taiteesta on saatu hienoja näyttöjä esimerkiksi *Terveyttä kulttuurista* -hankkeissa, ja sen arvellaan laajenevan käsittämään myös sosiaalisen eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyä sekä edistämään erilaisuuden ymmärtämistä. Taide luo hyvinvointia henkisesti, kulttuurisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti. (Visanti 2006, 10–12.) Kulttuuriaktiivisuudella on suora myönteinen vaikutus ihmisten hyvinvointiin. Kulttuuriteot tai kulttuuriharrastaminen edistävät useiden tutkimusten mukaan terveyttä. (Hyyppä 2002, 44.) Sellaiset harrastukset, joissa käytettiin omaa luovuutta, kuten kuorolaulu, puutarhatyöt, keräily ja maalaaminen, liittyivät tutkimuksissa hyvään terveyteen (Hyyppä 2005, 54). Taiteita harrastamalla ihminen voi oppia myös kunnioittamaan ihmisyyttä (Sihvola 2004, 289).

4.4 Uskon asia vai yhdessäolon ylistys?

Seurakuntien tavoitteena on antaa nuorelle valmiuksia itsenäiseen elämään vastuullisena aikuisena. Kirkossa on käynnistetty toimenpidekokeiluja, joilla sitouttaa nuoret oman seurakuntansa päättämiseen ja toimintaan. On puhuttu myös 2000-luvun muutoksesta, jossa rippikoulun ja häiden välissä saattaa olla kymmeniä vuosia taukoa. Tätä ajanjaksoa kirkon on ollut haastavinta hallita. Huolestuttavien kirkostaeroamistilastojen rinnalla seurakunnat ovat yhä

säilyttäneet suosionsa esimerkiksi rippikoulujen, leiritoiminnan, yökahviloiden ja nuorteniltojen ylläpitäjinä. Mitä seurakunta antaa 2000-luvun nuorelle? Antaako se kulttuuriharrastuksen tavoin voimavaroja itsetunnon, identiteetin ja selviytymiskeinojen rakentamiseen? Paljon on myös nostettu kirkosta-eroamistilastojen valossa esiin sitä, mikä on evankelisluterilaisen kirkon tulevaisuus, jos erityisesti nuoret ovat kasvavissa määrin eroamassa sen piiristä. Yhteisymmärrystä on herättänyt ajatus siitä, että uskonto on yksilöllistynyt. Yhä useammin yksittäisten ihmisten uskonto ja henkisyys rakentuvat eri traditioista muotoutuen eräänlaiseksi ”tee-se-itse-uskonnoksi”. (Hjelm & Myllyniemi 2006, 124.)

Tutkimuksissa on osoitettu, että uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen ja seurakuntatoiminta liittyivät keski-ikäisillä suomalaisilla hyvään terveyteen. Uskonnollinen yhdistystoiminta ja seurakunta-aktiivisuus eivät kuitenkaan toimineet samalla tavalla vanhemman väestön terveysvaikutuksissa. Syyksi havaittiin se, että vanhoille ihmisille uskonto tulee tärkeäksi sairastaessa tai kuoleman läheisyydessä, joten elämänilon sijaan se liittyy kuoleman odotukseen. Entä nuoret? Heillä uskonnollinen aktiivisuus toimi myös hyvän elämän edistäjänä. (Hyyppä 2005, 54, 55.)

> Jos ihmisellä hengellisesti asiat loksahtaa kohdalleen, niin silloin myös, tai alkaa edes loksahtaa, eihän ne koskaan oo täysin kohdallaan, niin silloin suhde myös ympäristöön ja luontoon ja toisiin ihmisiin ja kaikki alkaa asettua kohdilleen. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

Rippikoululeiri mainitaan varsin usein syyksi tulla mukaan seurakuntanuoriin. Tällaiseen löyhiin ihmissuhteisiin perustuva ihmissuhdeverkosto tuo myönteistä sosiaalista pääomaa. Monille parhaimmat nuoruusmuistot saattavatkin tulla leireiltä, joissa toisilleen vieraat ihmiset tapaavat ja oppivat keskinäistä vastavuoroista luottamusta. (Hyyppä 2005, 163, 164.)

> H: Milloin sää tulit mukaan tällaiseen seurakunnan toimintaan, eli onko se ihan lapsuudesta ollu?
> V: Ei oo. Sitten kun mä kävin oman riparin, niin mä innostuin, niin sillon mä kävin koulutuksen ja siitä asti ollu.
> H: Mikä siinä riparissa oli just semmoista, miks sää innostuit?

> V: Emmää nyt oikeestaan tiedä, siellä on niin mukavaa, niin teki mieli lähtee isoseksi, että pysyy taas toiminnassa mukana. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Kansanomaisella uskonnollisuudella viitataan usein evankelisluterilaisen kirkon erityisasemaan Suomessa. Kirkonjäsenyydestä pidetään kiinni siitä huolimatta, että itse uskonto ei edes kiinnostaisi tai kirkon toimintaan ei osallistuttaisi muuten kuin erilaisten siirtymäriittien, kuten konfirmaation ja vihkimisen muodossa. Vaikka uskonto ja kirkko eivät syvästi kiinnostaisikaan, halutaan rippikoulu käydä yhdessä ystävien kanssa. (Hjelm & Myllyniemi 2006, 127–129.) Rippikouluun meneminen on monen nuoren puheissa siirtymäriitin tapaan tärkeä käännekohta elämässä. Siitä kirkon toimintaan siirtyvällä nuorella eivät silti välttämättä ole vaikuttimina hengelliset toiminnot vaan usein innostava ja hauska yhdessäolo:

> H: Joo, onks sulla minkäänlaista tämmöistä ideologista tai elämänkatsomuksellista juttua siinä, että oot seurakunnan toiminnassa mukana vai – tai miks oot siinä mukana?
> V: No eipä siinä oikein mitään, se ripari vaan oli niin innostava.
> H: Eli se on sellaista mukavaa toimintaa?
> V: Ajanvietettä justiinsa. Siellä viihtyy, kun menee leirille isoseksi, niin ei se niin välii, millä palkalla tai tommosella, kun siellä on vaan niin hauskaa, sen takia mää käyn niitä. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Ehkä varsin harva valitsee seurakunnan toimintaa vaikuttamispyrkimyksiensä takia, tai ainakaan tiedostaa tavoittelevansa toiminnallaan jotain muutosta. Poikkeuksiakin on: nuoria on mukana esimerkiksi lähetystyön nuortenryhmissä, joissa tavoitteena on toisaalta välittää ”ilosanomaa kaikkeen maailmaan”, toisaalta auttaa kehitysmaiden ihmisiä esimerkiksi myymällä heidän tuotteitaan.

> H: Luuletsää, että siinä seurakunnassa pystys vaikuttaan joihinkin, vaikka yhteiskunnallisiin asioihin, tai vaikka maailman asioihin, jos haluais?
> V: Nyt mää en osaakaan vastata.
> H: Et esimerkiksi, jos ois joku epäkohta maailmassa, niin voisko seurakunta olla muuttamassa?
> V: No kyllä se nyt, ohan sillä seurakunnalla näitä rahankeräys, justiinsa. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Eräänlaiseksi vaikuttavaksi toiminnoksi nuorten puheissa voidaan listata hyvän kierrättäminen. Onnistunut rippikoulukokemus on ollut nuorelle niin merkittävä, että hän haluaa välittää samanlaisia onnistumisen kokemuksia myös eteenpäin:

> No ehkä se lähti siitä, kun mä olin ihan mun omalla rippileirillä ja mää huomasin, että ne isoset oli ihan mielettömän, siis ilman isosia se leiri ei ois varmasti ollut niin mukava, kun mitä se oli. Sitten mää ajattelin, että mää haluan seuraavillekin, että niillä on ihan yhtä mukava ripari kun mulla itelläni oli, että koska se isoset oli ne, jotka sen teki mulle mukavaksi, niin mää meen itekin isoseksi, ja sitä kautta autan muita saavuttamaan sellasen yhtä mukavan leirin, kun mitä mulla itellä oli. **Tyttö 17 vuotta, Mikkeli**

Suomessa uskonnollinen aktiivisuus esimerkiksi seurakunta-aktivismina kuuluu selvästi sosiaaliseen pääomaan (Hyyppä 2002, 92). Vaikka nuoret eivät haluaisi sitoutua mihinkään tiettyyn ideologiaan, he haluavat usein kuulua johonkin ryhmään, jossa tuntevat tulevansa hyväksytyiksi. Ryhmien kautta voi muodostua luottamusverkostoja ja näin samalla myös sosiaalista pääomaa. (Helve 2006, 106.)

> No kai mää oon jollain tavalla tullu silleen ihmisenä rohkeemmaksi toimimaan ja jos ajatellaan ala-asteaikoja ja sitten sitä aikaa yläasteella ennen rippikoulua, niin vielä vähemmän miä sillon sain mitään sanottua, kun sitten rippikoulun jälkeen. Et se on tietynlaista varmuutta. **Tyttö 17 vuotta, Mikkeli**

Uskonnollisuuden merkitys on sosiaalinen ja kulttuurinen. Sosiaalisen pääoman keräämiseen yhdistettynä uskonto tarkoittaa henkisyyden ja hartauden puitteissa tapahtuvaa yhteistä kokemuspiiriä ja samoin tuntevia ihmisiä. (Hyyppä 2002, 188, 189.) Yhdessäolo ja vankka luottamussuhde isosiin, kerhonohjaajiin ja vetäjiin nousevat useassa haastattelussa keskeiseksi seurakuntatoiminnan motiiviksi:

> H: Miksi siellä on mukava toimia?
> V: Siis no, kaikki ne ihmiset, jotka on siinä toiminnassa mukana, niin me ollaan niinkun tavallaan silleen samanhenkisiä ja siellä on sen takia hyvä olla ja toimia niitten kanssa. Että se ois vähän ikävä lähtee johonkin porukkaan, jossa kaikki on ja ajattelee asioista ihan eri tavalla, kiinnostuksen kohteet on ihan erilaisia. Semmoseen porukkaan ois vaikee lähteä mukaan. Tavallaan, kun se on seurakunnan, niin siinä ainakin jollakin tasolla on kaikki samalla aaltopituudella kaikkien kanssa. **Tyttö 17 vuotta, Mikkeli**

Uskonnollisiin yhteisöihin kuuluminen ja kirkossa käymisen myönteinen vaikutus terveyteen on havaittu esimerkiksi Kanadassa ja Suomessa tehdyissä väestötutkimuksissa. Yhdysvalloissa uskonnollisiin ryhmiin kuuluvat ovat aktiivisimpia äänestäjiä, asuinkuntansa toimijoita, kyläilijöitä ja hyväntekeväisyyden harjoittajia. Uskonnollisen aktiivisuuden on havaittu olevan muista terveyteen vaikuttavista tekijöistä riippumaton erillinen terveyttä lisäävä tekijä. Monipuoliseen uskonnollisuuteen liittyvä harrastustoiminta voi edistää hyvinvointia ja terveyttä. (Hyyppä 2002, 140, 146, 147.)

> Et sitä mää on monesti ihmetellyt näissä järjestöpiireissä, et miten jengi jaksaa, kun ne ei usko Jumalaan? Miten ihmeesti, et…? Ja monihan ei jaksakaan, et moni sit pakonomaisesti tai jotenkin yrittää kuitenkin jotain tehdä ja sitten kun samaan aikaan menee kielteiseen suuntaan, niin paljon kovempaa vauhtia asiat etenee. Monesti järjestöihmisten kanssa keskustelut menee just siihen, että no puhutaan jostain myönteisemmästä ja sit menee viis minuuttia ja sitten ollaan taas siinä ja pyöritellään päätä, että ei, ei, et voi ei. Et tää ilmastonmuutos ja kaikki ja… **Mies 28 vuotta, Joensuu**

4.5 Hengailua ja fiilistelyä

> H: Mitä se hengailu teidän mielestä tarkoittaa?
> P: No silleen, että on vaan niinko kavereitten kanssa, täällä hilluu, pyörii, käy kaupassa ja on täällä ja silleen.
> H: No miks se on kivaa?
> T: No kun saa viettää aikaa kavereitten kanssa ja tehä semmoisia juttuja, mitä ei kotona pysty tekemään perheen kanssa. **Poika 13 vuotta ja tyttö 14 vuotta, Juva**

> No se on niinku jokapäiväistä oleilua, että ei täälä [ABC-asemalla] varsi niinku mitään tehä, käydään kaupassa ja ollaa täälä sellai niinku, pelkkää justustelua ja nii. **Poika 14 vuotta, Mikkeli**

Suomi kävi 1960-luvulta 1970-luvun alkuun läpi kiivaan kaupungistumisen vaiheen, jolloin asutuksen painopiste siirtyi maalta kaupunkeihin. Lähiöluokkaa yhdistivät juuret maaseudulla, ankaran modernistinen asuinympäristö, sukkulointi keskustassa töissä, asiointi marketeissa ostoksilla ja pyrkimys onneen vaurastumalla. Suomeen alkoi varttua kaupunkilainen sukupolvi. Kaupungin piti tarjota nuorille kokoontumispaikkoja, eivätkä lähiöt voineet tätä pitkään hoitaa. Tälle sukupolvelle lähiö merkitsikin kotia ja kau-

pungin keskusta paikkaa, johon he saattoivat heijastaa elämänpiirin laajenemisen ja aikuistumisen. Lähiönuoret siirtyivät keskustan ravintoloihin, joista tuli rockmusiikin virtausten, pukeutumistyylien ja taloudellisen menestymisen tiloja. Urbaanin elämän ydin oli jokapäiväinen kulutuskulttuuri. Kauppa muuttui amerikkalaisen mallin mukaisesti suurmyymälöiksi. Automarketien ja tavaratalojen väliin nousivat amerikkalaistyyppiset kauppakeskukset. (Mäenpää 2005, 13–16.) Tällaista kaupunkikuvaa tuotetaan edelleen puheessa. Myös 16-vuotiaan mikkeliläistytön kuvauksessa mielikuvat Helsingistä nuorten asuinalueena tuovat ensimmäisenä mieleen hengailun ja ”pahoille teille” ajautumisen:

> No, Helsingissä on aika paljon enemmän kaiken näköisiä sellaisia pahoja ihmisiä, sitten voi ajautua helpommin väärille teille ja ehkä se kaupungilla notkuminen vois lisääntyä, kun on niin paljon niitä paikkoja, missä voi hengailla ja vois olla enemmän sellaista kaveripiiriäkin. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

Suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa nuorille määritellään neljä toimintatilaa: perhe, koulu ja harrastukset sekä salaperäisenä ”omana juttuna” hengailukulttuuri, jonne aikuisilla ei ole pääsyä. Joskus internetin virtuaalimaailma määritellään vielä viidenneksi toimintatilaksi. Neljättä ja viidettä toimintatilaa voi pitää kulttuurisen pesäeron tiloina, jonne nuoret pakenevat kasvattajiaan, määrittelijöitään ja tutkijoitaan hakien omaa valtaa ja tilaa. (Harinen ym. 2006, 36.) Tilan käsitettä voidaan hahmottaa kolmijaon myötä: 1) Konkreettinen tila on kaupunkien fyysinen ympäristö, jossa toiminnot tapahtuvat. 2) Sosiaalinen tila on fyysisen ja kuvitellun kaupungin sekä sosiaalisen toiminnan yhteistulos. 3) Mentaalinen tila eli mielikuva paikasta, johon liittyvät myös tilan symboliset merkitykset. (Jauhiainen 2002, 130, 131.)

Nuorisotutkimuksessa pohditaan, onko nuorilla kadun lisäksi omaa tilaa, jota he voivat säädellä ja hallita itsenäisesti ilman vahvaa aikuisten valvontaa. Kaupunkitilojen haltuunotot saattavat vaikuttaa pinnallisiltakin, kun niihin luetellaan nuorison rullalautailu, kaupungilla oleilu, huviajelut autolla, musiikin kuuntelu tai matkapuhelinkeskusteluihin uppoutuminen. Ne vaikuttavat kuitenkin merkittävästi siihen, missä ja millaisena kaupunkilaiset tunnistavat kaupungin. Julkisen tilan katoaminen liikenteen kasvun ja katukäytävi-

en kaventumisen myötä ei jätä tilaa kuljeskelulle, kun huomio pitää suunnata liikenteestä selviämiseen. Puhutaan myös ns. kaupunkivaeltajista, jotka luokitellaan usein tyhjäntoimittajiksi ja tuhlaajiksi, mutta samalla myös tarkkaileviksi, epäileviksi havainnoijiksi. (Kopomaa 2000, 15–17.) Kulutuskulttuurin piirteitä, kuten kaupungilla viihtymistä, ostoksilla käymistä ja matkapuhelimella soittelua, on pidetty tutkimuksissa usein banaaleina, tyhjänpäiväisinä ja kulttuurikritiikin kohteina (Mäenpää 2005, 43, 44).

> H: No mitä sä teet vapaa-ajalla sitten, [--]?
> V: No en sen pahemmin, yleensä mä pyörin täällä kaupungilla tai jossain muualla kylillä ja…
> H: Mitä te teette täällä kylällä? Ihan vaan hengailette?
> V: Hengaillaan vaan.
> **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Väkijoukon ihmiset ovat keskellä anonyymiä ihmispaljoutta. He voivat tuntea olonsa vapaiksi, koska kukaan ei tiedä, kuka minä olen, eikä kukaan tiedä, minne seuraavaksi menen. Vapaus saattaa houkutella etsimään väenpaljoudesta oman reviirin, esimerkiksi syrjäisen istumapaikan, josta näkee koko tilan ja sen ihmiset. Urbaanit ihmiset voivat rentoutua ja levähtää juuri kaupungin vilkkaimmassa kulmauksessa. Siellä tavataan myös ystäviä ja rakennetaan katuseurallisuuden kenttää. Katuseurallisuudeksi voidaan nimittää sellaista julkisessa kaupunkitilassa tapahtuvaa sosiaalista tilannetta, jossa ihmisten aistimellisen ja ajatuksellisen kiinnostuksen kohteena ovat muut ihmiset, heidän olemuksensa ja tilallinen käyttäytymisensä. Katuseurallisuudella voidaan käsitellä sitä, miksi kaupungille mennään oleskelemaan mahdollisesta epämiellyttävyydestä (kiire, saasteet, turvattomuus) huolimatta. Keskustelu ystävän kanssa tai vain omat ajatukset pitävät yllä intiimiä sosiaalista tilaa, mutta katse ja ruumis ovat varatut pääasiallisesti kadun julkiselle seurallisuudelle. (Mäenpää 2005, 91–95.)

Onko hengailu lopulta vain merkityksetöntä tyhjäntoimittamista? Voiko hengailemalla vaikuttaa johonkin? Voiko se olla esimerkiksi sosiaalisen pääoman rakentaja, vankkojen ihmisverkostojen synnyttäjä ja kaupungin kehittämistä haastava vapaa-ajanviettomuoto? Voiko se haastaa yhteiskunnan näkemään nuoret tasa-arvoisina kaupunkitilan käyttäjinä? Oulun yliopistossa toteutet-

tavan *Arkiliikuntaa edistävä elinympäristö* -hankkeen osana kartoitettiin vuonna 2009 Oulun kaupungin omaehtoisen liikunnan mahdollisuuksia. Tavoitteena oli kehittää arkiliikuntaa edistävää asuinympäristöä ja lisätä yhdyskuntasuunnittelijoiden tietoisuutta liikunnalle suotuisista ja siihen kannustavista elinympäristöistä. Lähtökohtana on tieto siitä, että omaehtoinen liikkuminen on lisännyt suosiotaan nuorten keskuudessa. Rullalautailu, BMX ja parkour kuuluvat lasten ja nuorten suosimiin nouseviin lajeihin. Ne puolestaan haastavat kaupunkimiljöötä uudella tavalla. Parhaimmillaan kaupunkitilaa voidaan kehittää niin, että myös omaehtoisten lajien harrastajat kokevat liikuntapaikat omikseen, elämyksellisyys ja yhteisöllisyys lisääntyvät, ilkivalta vähenee ja liikuntapaikat tuovat lisäarvoa kaupunkikuvaan. (Hentilä & Luoma 2009, 4, 7.)

Uudet, omaehtoiset liikuntamuodot poikkeavat perinteisistä, urheiluseurojen alla toimivista lajeista esimerkiksi edunvalvonnassa. Järjestäytymättömien lajien olosuhteita ei aktiivisesti tueta. Uusiin lajeihin liittyvä katu-uskottavuus voi kuitenkin aktivoida niitä nuoria, jotka muuten eivät innostuisi liikkumisesta tai harrastamisesta. Nousevat lajit voivat tarjota yhteisöllisyyttä perinteisten urheilulajien suorituskeskeisyyden tilalle. (Hentilä & Luoma 2009, 10.)

Hengailukulttuuria on tutkittu usein skeittaajien kautta. Skeittaus liittyy laajempaan kaupunkitilojen merkityksellistämiseen, johon lukeutuvat myös graffitit ja tietyt nuorisomusiikin tyylit (Harinen ym. 2006, 15). Sosiaalisen järjestyksen näkökulmasta kaduilla tulisi käyttäytyä sivistyneesti, mikä tarkoittaa ilmeettömyyttä, hillittyä elehdintää ja ennustettavia liikkeitä (Mäenpää 2005, 87). Katukäyttäytyminen on monella tavalla muodollista, jolloin skeittailun ominaispiirre on tämän muodollisuuden rikkominen. Skeittaajille voidaan määritellä tietynlainen katuseurallisuus: yhtäältä he ovat yhteisöllisessä suhteessa skeittaajien ”heimoon” ja toisaalta läsnä ulkopuolisille kadunkäyttäjille. Skeittirampit edustavat aikuisten ja nuorison välistä tilasopimuksellisuutta. Yhdysvalloissa ramppien rakentamisen taustalla oli tarve saada skeittaajat pois kaduilta. Skeittausta ei tulisi nähdä pelkkänä fyysisenä harrastuksena, sillä siihen kuuluu monia sosiaalisia ja kulttuurisia merkityksiä. Suori-

tusten videoinnit ja tietynlainen pukeutuminen muodostavat kulttuurisen kokonaisuuden, jonka varaan rakennetaan skeittaajien yhteisöllisyyttä. (Harinen ym. 2006, 15, 16, 24.)

Ympäristön negatiiviset asenteet rullalautailua ja BMX-pyöräilyä kohtaan ovat harrastajien mielestä suuri este harrastamiselle. Asenteet ilmenevät suorana negatiivisena palautteena ja kaupungin organisaatioiden päätöksinä siirtää skeittialueet metsän keskelle, ”pois silmistä”. Syrjäinen sijoittelu puolestaan houkuttelee ilkivallan tekijöitä, joiden teot liitetään yleensä virheellisesti harrastajiin. (Hentilä & Luoma 2009, 25.)

Skeittareiden kaupunkitilan hämmentämiseen kuuluu eronteko kaduilla kulkeviin massoihin. Hallitun tilankäytön kautta kadut pysyvät sosiaalisesti koossa ja järjestyksessä, vaikka kymmenet tuhannet ihmiset käyttävät niitä päivittäin. Skeittiharrastukseen liittyvä huolettomuus ja vapaus merkitsevät rajojen rikkomista. Skeittauksessa voi toisinaan olla kyseessä kaupunkijärjestyksen tietoinen härnääminen. Harisen, Itkosen ja Rautopuron (2006, 64–66, 70, 71) tutkimuksessa skeittareilta kysyttiin, olisiko heillä joitakin yhteiskunnallisia periaatteita ja mitä ne mahdollisesti olisivat. Valtaosa vastaajista (74 %) jätti vastaamatta kysymykseen. Saaduista avointen kysymysten vastauksista voitiin erotella 10 erilaista aatetta: 1) ei yhteistä skeittiaatetta, aatteet ovat yksilöllisiä, 2) skeittareiden etujen ajaminen, 3) elämäntapa, 4) suvaitsevaisuus ja demokratia, 5) yhteiskuntakritiikki, kapina ja anarkia, 6) rauha ja rentous, 7) oikeistovastainen politiikka, 8) yksilöllisyys, 9) ekologisuus ja 10) arkkitehtuuriin ja kaupunkitilan käyttöön liittyvä tasa-arvo. Vastausten perusteella ei tuntunut olevan kyse mistään erityisen kollektiivisesta yhteiskuntakritiikistä. Tasa-arvo-teema nousi vahvasti esille, esimerkiksi ihmisten välisen solidaarisuuden ja rasisminvastaisuuden myötä. Skeittarit kiinnittivät huomiota myös tasa-arvoon lähiympäristössään: kaupunkitilaan ja sen käyttämiseen. He pohtivat tilan käyttöoikeuksien eriarvoisuutta. Tarkoituksena voi myös todella olla muiden herätteleminen ja kaupungin liiallisen jähmettymisen estäminen, joista kertovat kommentit ”julkinen tila hyötykäyttöön” ja ”kaupunki on yhteinen, maailma on kaikkia varten”. Kadut ja skeittirampit

ovat yhteisöllisiä tiloja, joissa koetellaan oman suorituskyvyn rajoja. Skeittareiden kaupunkitilojen liikkumisympäristöt mahdollistavat oman yhteisöllisyyden tuottamisen. Skeittarit ovat antautuneet vuorovaikutukseen myös aikuispäättäjien kanssa esimerkiksi silloin, kun on neuvoteltu skeittirampeista. Skeittauksessa on uudenlaisen yhteisöllisyyden piirteitä. Itse tehtynä kulttuurina se on omalla tavallaan itsenäinen tila, johon ulkopuolisten on hankala tunkeutua. Skeittareilla on oma alakulttuurinen tyylinsä, omat rajanmäärittelynsä ja symboliset järjestelmänsä sekä pyrkimys ottaa haltuun omaa tilaa.

Toisenlaista kaupungin sykkeessä oleskelua edustaa erityisesti 2000-luvun puheenaiheeksi nousseet ABC-asemien hengailijat. Sitä edeltävää keskustelua käytiin erityisesti suurkaupunkien kauppakeskuksista ja ”ostarihengailijoista”, pienemmillä paikkakunnilla ”bilistelijöistä” ja tavaratalon rappusilla istuskelijoista. Kauppakeskukseen sisältyy kaupallisen toiminnan lisäksi itse tila ja siinä oleskelu. Se voi olla kuin toinen olohuone, viihtymis- ja oleskelupaikka. Juuri ulos kotoa lähteminen ja julkiseen tilaan meneminen ovat kauppakeskuksen käyttäjille olennainen asia, siis ”ihmisten ilmoille menemistä”. Nuorille kauppakeskus voi näyttäytyä ”pyörimisen” ja ”palloilemisen” paikkana ilman, että toiminnalla olisi mitään muuta päämäärää kuin yhdessä oleminen. Kauppakeskus ei välitykään heille arkisten välttämättömyyksien alueena tai asioiden hoitamispaikkana. Olennaista on oleskelu itsessään, mutta oleskelu ei tarkoita paikalleen asettumista. Se on pienimuotoista liikettä ja vilkkautta, juttujen ja vitsien kertomista sekä keskinäistä viihdyttämistä. (Mäenpää 2005, 191, 200–202.) Myös ABC-asemailmiöllä on taustansa jo 1980-luvun uudenlaisessa ajanvieton tavassa. Kasvavan talouden kannustamana rakennettiin monia arjesta irrottautumiseen soveltuvia erillisalueita. Suurimpia huoltoasemia alettiin nimittää ”porteiksi”. Nämä erillisalueet rakennettiin hieman väestökeskusten ulkopuolelle ikään kuin pienoiskaupungeiksi ja muusta maailmasta eristetyiksi maailmoiksi, joissa omistauduttiin virvoittautumiselle ja aistien hemmottelulle. (Mäenpää 2005, 184.) Itä-Suomen alueella ABC-asemien suosiota kuvastaa esimerkiksi Suomen ensimmäinen ABC-aseman yhteyteen perustettu nuorisotila Savonlinnassa ja osaltaan myös tässä tutkimuksessa esiin tulleet haastatteluvastaukset.

> H: Eli vietättekö usein aikaa täällä [ABC-asemalla]?
> V1: No melkein joka päivä tulee niinku pari tuntia vietettyä, että...
> V2: Tänne niinku sillei kaikki täältä läheltä tulee aina tänne. Ettei tarvi niinku soitella, että mennään jonnekii, nii tänne vaan, ni sillei tääl aina on jotakin.
> **Pojat 14 ja 15 vuotta, Mikkeli**

> H: Miks te ootte valinneet tän paikan?
> V1: No tää on lähellä ja tääl on kauppa ja tääl on ravintola ni täs on vähän kaikkee että mitä niinku tarvii..
> V2: Ja tääl on lämmintä!
> **Pojat 14 ja 15 vuotta, Mikkeli**

Modernin kaupunkitilan sosiaalisuutta luonnehtii yhtäaikainen yksityisyys ja julkisuus. Pelkän yksityisyyden toivossa nuoret tuskin saapuisivat ABC-asemalle. Huoltoasemalle mennään ovesta sisään ja tullaan ovesta ulos. Sen läpi ei kuljeta sattumalta. Se ei ole välitila jostakin jonnekin vaan oma erillinen tilansa. Ohikulkijoita ei siis valitse sattuma vaan kulutukseen suuntautunut toiminta. ABC-asemaa voidaan nimittää puolijulkiseksi tilaksi, sillä tilassa olemista kontrolloidaan esimerkiksi vartioinnilla tai sulkemalla tila yöksi. (Mäenpää 2005, 84, 127, 128.) ABC-asemat ja kauppakeskukset tarjoavat nuorille hengailun tilan, joka on julkinen, kaikille vapaa, mutta silti kodin ja vanhempien sekä nuorisotilojen ohjaajien ulkopuolella. Virallista kontrollia edustavat julkinen paheksunta nuorten täyttämistä huoltoasemista ja kauppakeskuksista, aukioloajoilla säädeltävät jaottelut nuoriin ja muihin sekä työntekijät, jotka aika-ajoin puuttuvat nuorten läsnäoloon:

> H: No sä sanoit, että sä oot joskus ABC-asemalla, mitä siellä tehdään?
> P: No, oon kavereitten kanssa ja pelaan pelikonetta niin pitkään ennen kuin ne häätää sieltä pois. **Poika 13 vuotta, Juva**

> Ja ne on ottanu niinku päähänsä et myö ollaan koko ajan täällä (huokaisu), että tää ei mikään semmonen nuorison hengailupaikka oikeesti. Mutta nyt on vaa tultu, tullut oltua täällä. Senhän takiahan tää pistetään toho lähelle, se nuorisotila. **Poika 14 vuotta, Mikkeli**

> Yleensä jos joku lyhempi kaveri on mukana, niin ne laittaa sen koneen kiinni ja tulee sanomaan, että menkää pois täältä. **Poika 13 vuotta, Juva**

Alakulttuurien ympärille syntynyttä ”meisyyttä” ja erottautumista on usein aikuisten näkökulmasta pidetty uhkaavana ja salaperäisenä, nuorten elämänalueena, joka ei ole aikuisten kontrolloitavissa ja ohjailtavissa (Harinen ym. 2006, 36). Mikkeliläiset ABC-asemalla hengailijat kertovat haastattelussa tulevansa huoltoasemalle kolmen tai jopa viidentoista hengen ryhmänä. Yleensä tullaan läheltä, joskus joku ajaa varta vasten kaupungista skootterilla. Juvalainen tyttö ja poika pohtivat kiinnostavasti nuorten ryhmittymistä ja jakoja ”meihin ja niihin” ABC-asemien ja nuorisotilojen välillä:

> H: Erookse [ABC-asemalla oleminen] jotenkin täällä nuorisotaloissa olemisesta?
> P: No ei paljonkaan. Paitsi siellä on vähän eri kaverit.
> H: Ahaa. Mistäs se johtuu?
> P: No, näitten kasien kanssa oon täällä ja sitten seiskaluokkalaisten kanssa oon siellä yleensä.
> H: Ahaa, onks siinä joku syy, et siinä on semmonen ero?
> P: No, ei nää yleensä lähe vaan silleen, et lähetään vaikka abceelle.
> T: No se on silleen, että melkein kaikki tulee toimeen keskenään, mut on niitä jengejäkin täällä.
> P: Niin just, silleen kaikki tulee toimeen keskenään, mut miulla on nyt vaikka tuolla pihalla on nuo minun seiskaluokkalaiset kaverit ja täällä on nää kasit. Nää on niinku eri jengissä. Toiset on pihalla skeittaamassa ja silleen fiilistelemässä ja me ollaan täällä sisällä välillä ja pyöritään täällä. **Tyttö 14 vuotta & poika 13 vuotta, Juva**

Ajatus hengailijoiden harrastusten puutteesta ja kehittävän tekemisen karttelemisesta muuttuu nopeasti kuunnellessa nuoria, jotka viettävät aikaansa ABC:llä tai kaupungin keskustassa:

> H. Okei. No, onks täällä jotain täällä Juvalla semmoista, mitä teidän mielestä pitäis olla, että te ehkä harrastasitte just sitä lajia, jos se ois täällä?
> T: No ei oikeestaan.
> P: En mä tiiä. On täällä, täällä on niin monenlaista, että en mää oikeestaan kerkii enempää harrastuksia hommaamaankaan.
> T: Niin.
> H: Se on hyvä. No onks teillä mitään käsitystä, tai mikä teidän mielikuva, et kuin paljon juvalaiset nuoret ylipäänsä harrastaa? Et onks täällä aktiivisia ihmisiä?
> T: On!
> P: On!
> T: Täällä on kaikkia bänditoimintaa ja kuoroa ja…
> P: Niin ja kaikkea…

> T: No ihan maasta taivaaseen, että kaikkia harrastuksia löytyy.
> H: Onks teidän kaveripiirissä suurin osa, niin harrastaa jotain?
> T: Joo.
> **Poika 13 vuotta & tyttö 14 vuotta, Juva**

Tuoretta hengailun muotoa edustaa 2000-luvun räjähdysmäinen matkapuhelinten ja internetin yleistyminen. Voidaan puhua ”telehengailusta” tai ”nettihengailusta”. Matkapuhelin on kuin kolmas tila, suosittu oleilupaikka. Matkapuhelimen kautta tilan kokemus on muuttunut kiinnostavasti: lankapuhelimen aikaan puhelinnumero viittasi tiettyyn rakennukseen, nyt matkapuhelinnumero viittaa välineen kantajaan, joka voi vastata puheluun tai viestiin nimettömässä paikassa, toisella puolen maapalloakin. Yhteydenpidon paikkana matkapuhelin tarjoaakin emotionaalisia etuja ja tunteen yhteisöön kuulumisesta. Matkapuhelin avaa nuorille mahdollisuuden eräänlaiseen hengailuun. Kyse ei tällöin ole niinkään yhteydenpidon vaan yhdessäolon välineestä. (Kopomaa 2000, 43, 103, 104, 107.) Vuoden 2009 nuorten vapaa-aikatutkimus toteaakin, että nuoret ovat puhelin- ja internetyhteydessä ystäviinsä selvästi tapaamisia useammin. Useampi kuin kolme neljästä on puhelin- tai internetyhteydessä lähes päivittäin, viikoittain poikkeuksetta kaikki. (Myllyniemi 2009, 91.) Kaikenaikainen kehitys, teknologisoituminen ja muutos myös hengästyttävät:

> H: Joo. No millaisessa maailmassa me tällä hetkellä eletään?
> V: Kulutusyhteiskunta. (naurua). Aika epävakaassa. Koskaan tiedä, mitä tapahtuu seuraavaks. Ja sitten kun aika paljon just on tietotekniikan varassa, tai jos jossain vähän piuhat menee, niin koko Suomi on silleen blackout. Vois ehkä vähän ottaa takapakkia, että vois vähän kehityksen pysäyttää vähäksi aikaa. Ja miettiä, mitä sitä on tullutkaan tehtyä, että tarvitaanko todellakin tyyliin, kun noita puhelimiakin on kehitetty ihan hirveesti, niin tarvitaanko todellakin puhelinta, missä on kamera, telkkari, netti [--] infrapunajotain, taskulamppu, askelmittari, et mitä seuraavaksi? Seuraavaks varmaan sinne laitetaan mikro. **Nainen 19 vuotta, Joensuu**

Matkapuhelin on tuonut uuden elementin kaupunkikulttuuriin ja sen vapaa-aikakeskeiseen oleskeluun. Matkapuhelin suosii vapaa-ajan viettoa kaupungilla kodin sijaan. Sen avulla kavereita pystyy tapaamaan ja keräämään isommankin porukan perjantai-illaksi. Matkapuhelin ei välitä uutisia maail-

manmenosta vaan tietoja ja tuntoja tuttujen elämänmenosta. Se mahdollistaa siis eräänlaisen henkilökohtaisen tosi-tv:n. Matkapuhelimen käyttö voidaan nähdä myös omana erillisenä todellisuutena, jonka puhujat luovat vaihtoehtona fyysisesti ympäröivälle todellisuudelle. Kun tässä maailmassa ei tapahdu mitään ja ollaan jouten, voidaan soittamalla luoda toinen, virikkeellisempi maailma. Matkapuhelin on intiimin ja julkisen elämän erottelun julkinen ilmaus. Sen antama vapaus kommunikointiin missä vain laajentaa intiimin yhteiskunnan aluetta julkisen kustannuksella. Matkapuhelin lisää julkisen tilan elävyyttä vilkastuttamalla kadun elämää. Vilkastunut elämä ei silti tarkoita kommunikointia vastaantulevien kanssa. Esimerkiksi kolarin sattuessa kokemusta ei enää välttämättä jaeta saman nähneen tuntemattoman kanssa, vaan soitetaan mieluummin ystävälle, jolle tilanne selostetaan paikan päältä. Kiinnostavaa on myös matkapuhelimen mahdollistama valikointi. Matkapuhelin on aina valmiina vastaanottamaan yhteydenottoja, mikä merkitsee katkeamatonta omaan itseen kohdistuvan kommunikaatiovirran kontrollia. Matkapuhelin merkitsee uusia mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen, koska vastaanottajalla on mahdollisuus valita ja valikoida. (Mäenpää 2000, 134–142, 149.)

Nuoret käyttävät uudenlaista viestinnän vapautta luodakseen sijainnista riippumattoman intiimin alueen, avoimen yhteydenpitokanavan ystävien kanssa. Matkapuhelimen kanssa kulkiessaan ihminen onkin aina ”kotona”. Moderni ihminen viihtyy kaduilla, toreilla, tavarataloissa ja kahviloissa. Hän saattaa paeta kodin yksitoikkoistakin ja valvovaa ilmapiiriä. Televiestimien synnyttämään privatisoitumiseen liittyy vahva oman tilan ja ajan muodostamisen ja hallinnan tunne. Mukana kannettava puhelin mahdollistaa tavoitettavuuden mutta myös saavuttamattomuuden, yhteydestä pois sulkeutumisen. Etukäteen näkyvä soittajan numero mahdollistaa uuden määrittelyn yksityisyyden piiristä ja sen rajoista. Nuoret siis rajaavat omaa reviiriään ja lisäävät liikkumisen vapauttaan. (Kopomaa 2000, 100, 108, 120.) Telehengailun rinnalla voidaan puhua yhtä lailla internetistä yhtenä hengailun 2000-luvun muotona.

> H: Vietätteks te aikaa myös sitte internetissä erilaisissa yhteisöissä?
> V1: No niin no internetissä tulee sitä aikaa vietettyä, mutta esim irciä en käytä, mutta Facebookia käytän ja mesee, mutta emmiä sellai niinku internetissä keskustele kavereitten kanssa paljo, mutta mesee pitää päällä nii siinä tulee ihan hyvin.
> V2: Miä käytän sitä irciä ja sitte meseki on päällä aika paljon ja täälleen näin. Pelejen kautta kavereille voi puhuu, tällei. **Pojat 14 vuotta, Mikkeli**

Yhteisöllisyyskeskustelu on saanut uusia vaikutteita kommunikaatioteknologian kasvun ja sen tuomien uusien yhteisöllisyyden ja identiteetin rakentamistapoihin. Perinteinen paikallisuuteen perustuva yhteisöllisyys on kohdannut uusia ongelmia: 1) Väestön liikkuvuuden voimakas lisääntyminen. Ihmiset muuttavat elämänsä aikana useita kertoja. 2) Ihmissuhteiden määrän suuri kasvu. Liikkuvuus ja sähköisten viestimien kasvu lisäävät lukumääräisesti niiden ihmisten määrää, joiden kanssa olemme elämämme aikana tekemisissä. 3) Vahvojen siteiden rapautuminen. Ihmissuhteiden kasvu ja yhteen ihmissuhteeseen käytetyn ajan väheneminen vähentävät syvien ja pitkäaikaisten ihmissuhteiden määrää. (Gergen 2000, 203, 204.)

> H: Pystyyks netin kautta sun mielestä jotenkin vaikuttaan asioihin?
> M: Kyllä voi, ehdottomasti.
> H: Millä tavoin?
> M: Parhaimmassa tapauksessa netissä noi keskustelut, kaikki tuommoset organisoidut foorumit, ne lisää nimenomaan aktiivisuutta oikeassa elämässä. Ihan niin kuin konkreettista aktiivisuutta. Et ihmiset liikkuu, kokoontuu, tekee asioita yhdessä. Et kyl mä oon nähnyt, en ite ollu mukana, mutta esimerkiksi just tähän animen ja mangan ympärillä pyöriviin tapahtuma, eli Animeconiin. Niin ne osittain netin välityksellä keskustelee, kommunikoi ja suunnittelee asioita nää järjestäjät. Ja kumminkin ne on semmosia tapahtumia, jotka vetää tuhansia ihmisiä. Niin ei hullumpaa, ottaen huomioon, että ne on puoliks netin kautta suunniteltuja tempauksia. **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

Hengailun ohella internet toimii kiistattomana vaikuttamisen välineenä. Verkossa välitetty kokemus eroaa suorasta vuorovaikutustilanteesta ja sen antamista kokemuksista, mutta sillä on mahdollisuus myös synnyttää jotain uutta. Verkossa syntyy mentaalisia tiloja ja identiteetin turvapaikkoja. Sillä tavalla se toimii vahvana sosiaalisena välittäjänä. Verkon yhteydessä ei ehkä ole-

kaan syytä kysyä, miten se vaikuttaa välittömästi politiikkaan, vaan miten verkko vaikuttaa kulttuurisesti, kulttuuriseen jäsenyyteen, sosiaalisiin suhteisiin, niiden muotoon ja kestoon. (Sassi 2000, 70.)

> V: Mulla tuli toinen loistava esimerkki mieleen siitä, miten nettiyhteisöä voidaan hyödyntää [--]. Aikoinaan, kun Peter Jackson teki Taru sormusten herrasta elokuvia, niin on olemassa semmonen nettiyhteisö kuin TheOneRing.net, joka siis koostuu Sormusten herran faneista ja käytää netistä faniyhteisöä hyväkseen. Peter Jackson vuoti tahallaan sinne foorumille osia käsikirjoituksesta ja fanit pääs kommentoimaan niitä. Ja netissä tämä faniyhteisö on sitten päässyt vaikuttamaan tähän lopulliseen elokuvan käsikirjoitukseen, että…
> H: Siellä kiertää myös aika paljon kaikkee addresseja ja kaikenlaisia vetoomuksia, niin voiko sellaisilla olla jotain merkitystä?
> V: On. Ja itse asiassa tässä ihan hiljattain oli semmoinenkin adressi, minkä itekin muistaakseni allekirjoitin, netissä kierti sähköpostin välityksellä semmonen adressi, jossa vaadittiin, olikohan se nyt presidentiltä vai pääministeriltä sitä, että täytyy tehdä jonkinlainen selvitys median toiminnasta tän Jokelan kouluammuskelun osalta, ja luin sitten pienen uutisen Ylen verkkosivuilta, tämä oli luovutettu pääministerille ja Vanhanen sitten sanoi tähän, että tämmönen selvitys tehdään, koska media oli saanu aika paljon kritiikkiä toiminnastaan Tuusulan tapauksen kanssa.
> **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

Verkon ominaisuuksiksi ei voida yksioikoisesti määritellä passivoivuutta ja syrjäyttävyyttä. Luontevampaa on puhua nuorten maailmasta, johon sähköinen viestintä kuuluu arkisen toimintakulttuurin tavoin.

Kyselytutkimuksessa verkon ja siihen liittyvien uusien tekniikoiden ja palvelujen hyödyntämistä kansalaisvaikuttamisessa tarkasteltiin neljän internetin käyttöön liittyvän kysymyksen avulla (kuvat 12–15). Tarkoituksena oli luodata nuorten verkonkäyttöä aktiivisen tiedonhankinnan, julkisten kannanottojen, yksityisemmissä yhteisö- ja viestintäpalveluissa harrastetun kommentoinnin sekä vaikuttamiskampanjoihin osallistumisen näkökulmasta. Ajatuksena on, että nämä verkonkäyttötavat (tiedonkeruu, yksityisempi ja julkisempi kantaaottava viestintä sekä verkon joukkoliikkeisiin osallistuminen) ovat kaikki omiaan tukemaan nuorten aktiivista osallistumista ja avaamaan reittejä sekä uudentyyppiselle että vanhanmalliselle kansalaisvaikuttamiselle. Se, minkälaisia konkreettisia vaikuttamisen kokemuksia nuoret verkkokanavien

välityksellä mahdollisesti saavuttavat, jää valitettavasti tämän kyselyn ulkopuolelle.

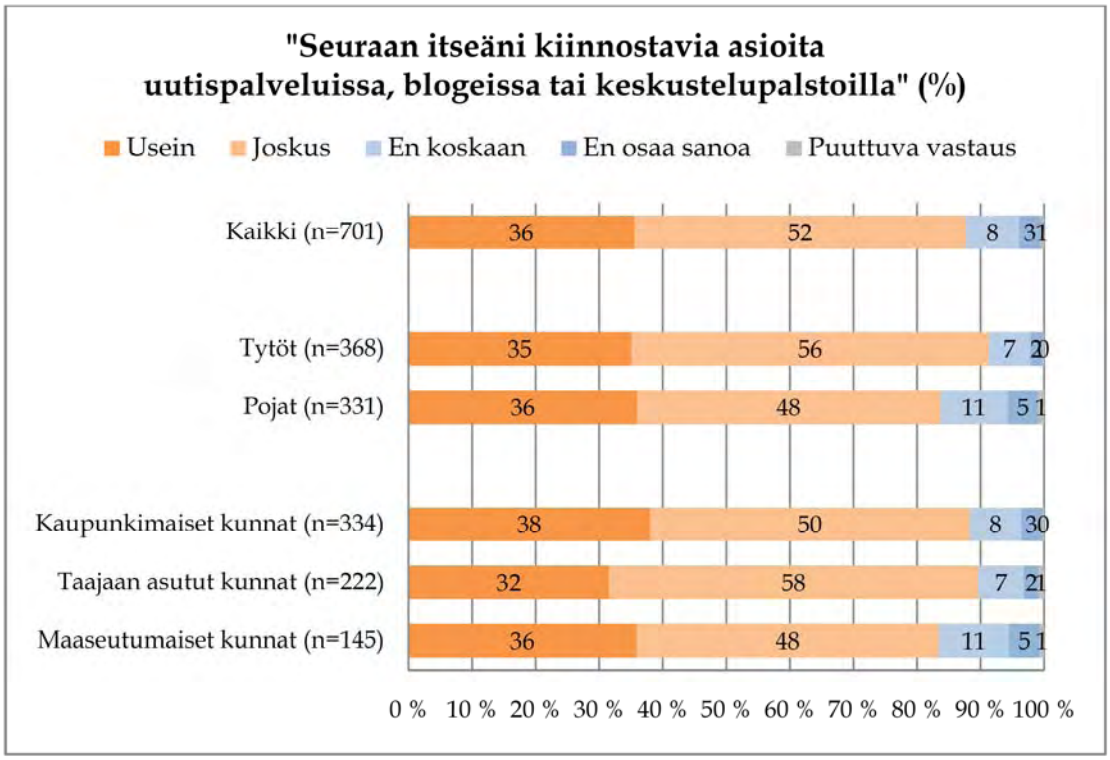

KUVA 12. Kiinnostavien asioiden seuraaminen verkon uutispalveluissa, blogeissa ja keskustelupalstoilla

Internet haastaa kansalaisvaikuttamisen areenoja täysin uudenlaisille urille, eikä verkon mahdollisuuksista ole välttämättä vielä nähty kuin välähdyksiä. Aika ajoin verkon välityksellä nousee aivan uudenlaisia vaikuttamisen ilmiöitä, joita internet mahdollistaa ja monistaa miljoonille ihmisille yhtä aikaa. Yksittäinen blogi voi onnistua nostamaan julkisuuteen laajan keskustelun (esimerkiksi Kaarina Hazardin blogi Tony Halmeen kuolemasta alkuvuodesta 2010), internet voi haastaa jäyhän byrokraattisen tiedottamisen katastrofitilanteissa (esimerkiksi vuoden 2004 tsunamin aikana sukeltajien välittämät nimilistat internetin välityksellä), internetadressi voi kerätä tuhansien ihmisten ajatukset saman aiheen ympärille (esimerkiksi Jokelan tapahtumien jälkeinen adressikeräys median toiminnasta eteni eduskuntaan saakka) ja Facebookin statuksiin ilmestyneet kannanotot siirtävät ihmisten ajatukset asenne- ja arvoseikkoihin (esimerkiksi ”Kehitysvammaisuus ei ole tarttuvaa, asennevamma on” -(yhteis)status alkuvuodesta 2010). Myös kyselytutkimuksen aineiston perusteella voidaan todeta (kuvat 13 ja 14), että internetissä toimimi-

nen muun kuin kevyen viihteen rinnalla on keskeinen nuorten toimintamuoto. Valtaosa nuorista seuraa itseään kiinnostavia asioita erilaisissa verkkotiloissa. Myös kantaaottavuus kirjoittamalla on niin tytöillä kuin pojillakin varsin runsasta

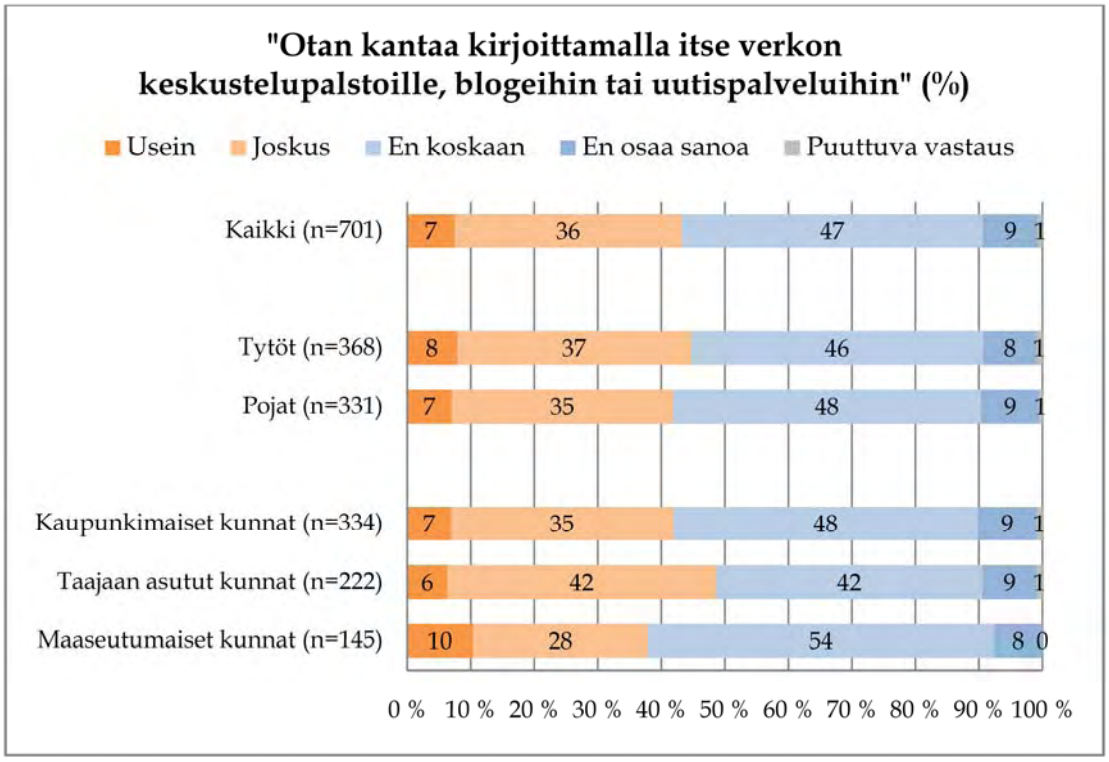

KUVA 13. Omat kannanotot keskustelupalstoilla, blogeissa tai uutispalveluissa

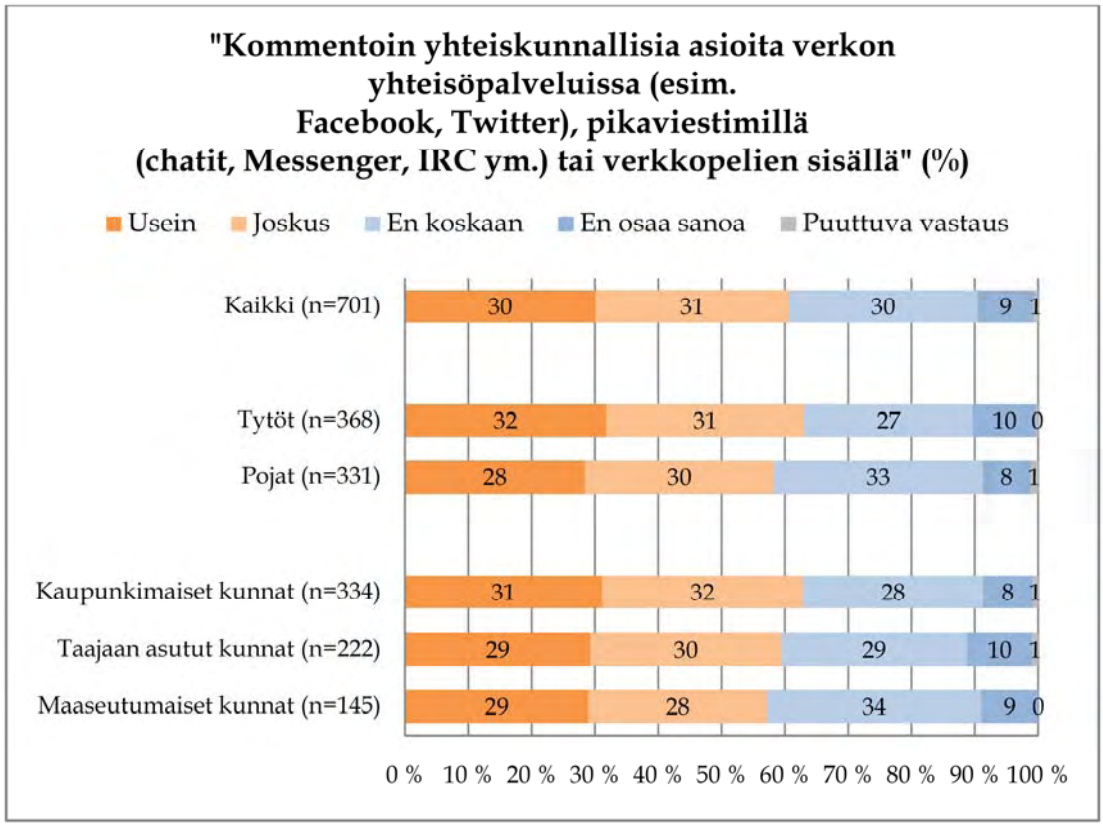

KUVA 14. Yhteiskunnallinen kommentointi yhteisöpalveluissa, pikaviestimillä ja verkkopeleissä

Virtuaalitodellisuus kuuluu holosteettiseen, moniin aisteihin yhtäaikaisesti vetoavaan teknologiaan, koska sen tavoite on tuottaa havaitsijassa havainto tapahtumasta ikään kuin se olisi tapahtunut fysikaalisessa maailmassa. Se tuottaa keinotekoisesti välitetyn minä-kokemuksen. Vaikka virtuaalimediat eivät nielaisekaan todellisuutta, ne muuttavat puhetapojamme ja suhtautumistamme todellisuuden ilmiöihin. (Sassi 2000, 140, 146, 147.) Kiinnostavaa internetvaikuttamisessa on perinteisesti mielletyn vaikuttamisen muuttuminen virtuaalitodellisuuteen, ”käsinkoskettelemattomaan” tilaan, jonka toiminnot paikantuvat perinteisesti ihmisten mielessä viihteeseen tai tiedon hakuun. Kun keskustellaan vaikuttamisen konkreettisuuden vaatimuksesta, nuorilla näyttää olevan epävarmuutta siitä (kuva 15), voivatko myös verkon vaikuttamiskampanjat ja ”nettihengailuna” pidetty toiminta vaikuttaa konkreettisestikin. Vastausten painottuminen ”en koskaan-” tai ”en osaa sanoa” -vastauksiin viestivät mahdollisesti perinteisen ja uuden vaikuttamisen ristiriidasta. Vielä on olemassa varsin vähän näkyviä tapauksia, joilla verkon vaikuttamisominaisuuksia voitaisiin todistaa.

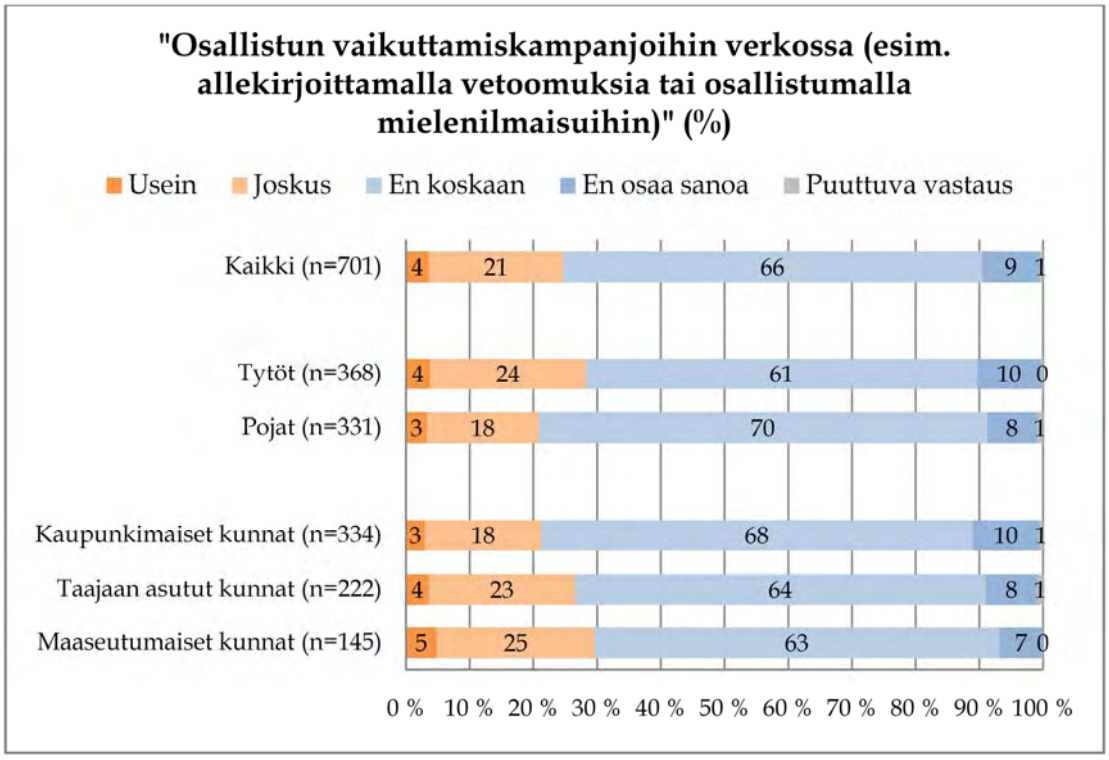

KUVA 15. Osallistuminen vaikuttamiskampanjointiin verkossa

Yhä useampi internetin tutkija on alkanut nähdä tietoverkkokommunikaation vuorovaikutuksen köyhdyttämisen sijasta kulttuurisia merkityksiä luovana toimintana (Arpo 2005, 24). Voidaan puhua jopa mobiilijoukoista, ihmisistä, jotka kykenevät yhteistyöhön, vaikka eivät olisi koskaan tavanneet toisiaan. Mobiilijoukkoihin kuuluvat ihmiset toimivat yhteistyössä tavoilla, jotka aikaisemmin olivat mahdottomia. Mobiilijoukkojen voima perustuu osittain siihen, että ikiaikaisia luottamukseen ja yhteistyöhön liittyviä kanssakäymisen perinteitä ohjaavat uudet viestintäteknologiat. (Rheingold 2003, VI, XIV.) Verkon tärkein ominaisuus on sen kyky hyödyntää ja prosessoida mitä erilaisimpia aineistoja reaaliaikaisesti. Digitaalisesta verkottuneesta esitystavasta on tullut tapa nähdä ja tulkita yhteiskunnallisia ilmiöitä. (Sassi 2000, 64, 67, 68.)

5 KOHTI ONNELLISTA ELÄMÄÄ

Mitä on hyvä elämä? Mihin kansalaistoimintaa tarvitaan? Miksi pitää auttaa ja toimia? Maailmasta ja sen kärsimyksistä tarvitaan analyysia, mutta myös visio siitä, millainen olisi parempi maailma ja miten se voitaisiin saavuttaa (Kurki 2001, 87).

Aristoteles, jonka vaikutusta esimerkiksi eurooppalaiseen ajattelutapaan ja yhteisöllisyyttä koskevaan keskusteluun pidetään merkittävänä, on määritellyt onnellisen elämän ihanteet. Monin osin ne tuntuvat ajankohtaisilta edelleen. Onnellisessa elämässä ihminen voi täysipainoisesti toteuttaa inhimillisiä kykyjä ja kokea ihmisille ominaisia asioita. Onnellinen elämä koostuu kokemuksista, jotka ovat itsessään arvokkaita. Ihmisen on mahdollista elää täysi elämänkaari, olla terve, tyydyttää ravinnon, suojan ja seksuaalisuuden perustarpeet, kokea nautintoja, käyttää ja kehittää aisteja, mielikuvitusta, ajattelua, taitoja, opiskella, luoda kiintymys- ja tunnesiteitä toisiin ihmisiin, suunnitella ja hallita omaa elämäänsä, ottaa osaa yhteisön elämän suunnitteluun, tulla tunnustetuksi itsessään arvokkaana yksilönä ja taustansa edustajana. Yhteiskunta on oikeudenmukainen, kun kaikilla sen täysivaltaisilla jäsenillä on todellinen mahdollisuus elää onnellista elämää. Tätä estävät sisäiset ja ulkoiset tekijät. Sisäisiä ovat huonot halut ja kielteiset tunteet. Ulkoisia hyvän elämän esteitä ovat aineellisten ja henkisten edellytysten puuttuminen. Synnynnäiset ominaisuudet eivät ole ainoita tekijöitä onnellisen elämän saavuttamiseksi. Luontaisten ominaisuuksien ja onnistuneen kasvatuksen lisäksi tarvitaan myös vapaata aikaa. (Sihvola 2005, 15–17, 19, 20.)

> H: …mutta mitä sun mielestä on hyvä elämä? Mistä se rakentuu?
> V: No se rakentuu siitä, että on paljon läheisiä ihmisiä, että on ketä rakastaa ja ketkä rakastaa niin kun itteä. Ja on terve ja pystyy tekemään suurin piirtein mitä haluaa, ja pystyy harrastamaan ja on tyytyväinen kouluun ja muutenkin elämään. Että on tyytyväinen itteensä. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

Hyvinvoinnin arkinen merkitys on läheisesti yhteydessä onnellisuuteen (Airaksinen 2006, 138). Ihmisen elämä on onnellista, kun hän voi toteuttaa kaikkia tai useimpia ihmisenä olemiseen kuuluvia piirteitä ja rakentaa elämästään

järjestäytyneen kokonaisuuden. Ihminen voi siis vilpittömästi todeta elävänsä omaa elämäänsä. (Sihvola 2004, 215, 216.) Nuorten hyvää elämää voidaan joskus määritellä negaation avulla. Hyvään elämään sisältyy siis mahdollisuus irrottautua huono-osaisuudesta ja heikoista lähtökohdista. Lastensuojelun piirissä olevien nuorten hyvää elämää määrittelevät samalla viranomaisten näkemykset nuorten hyvästä elämästä. (Määttä 2004, 109.) Onnellisen elämän salaisuuden pohdinnoissa kiinnostavaa on se, että kaikilla tuntuu olevan selkeä näkemys siitä, mitä hyvään elämään tarvitaan, mutta silti ”onnen jakaminen” oikeudenmukaisesti on kaiken tiedon ja tutkimuksenkin jälkeen vajavaista. Tietoa on jopa liikaa ja tekoja liian vähän.

> Mun mielestä nyt eletään jotenkin kauheen semmoisessa maailmassa, missä ihmiset tietää hirveesti asioista, mutta siltikin ne… Ihmiset tietää, mutta sitten vaikka oman elämän kanssa on usein ongelmia, että se ei oo sellaista tietoa, mitä me ehkä tarvittais. Niin tai osattais hyödyntää ainakaan. **Nainen 27 vuotta, Savonlinna**

> V: No hyvä elämä ois just semmonen, on paljon hyviä läheisiä, hyvä terveys, sitten aika hyvä tulevaisuus ja nykyaika ja eipä siinä muuta. Hyvä elämä on, että kaikki on just silleen kohdallaan, ei oo mitään pelättävää.
> H: No millaisessa maailmassa me tällä hetkellä eletään?
> V: No ei se nyt kovin silleen hyvä oo. Joissain maissa on hyvä elää ja joissakin on aika huono. Jos kaikkialla ois ihan yhtä hyvä elää, niin se ois ihan hyvä asia. Ku ei oo vaan. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Kansalaisvaikuttamisen ytimenä voikin ajatella olevan mielikuvat ja toiveet onnellisesta elämästä. Se, kenen onnea ollaan edistämässä ja kenen elinoloihin vaikuttamassa, vaihtelevat ihmisen ja toteutustavan mukaan kohdistuen oman elämän edellytysten tai koko maapallon onnen kasvuun. Onnellista elämää määritellään myös vertailemalla omia elinolosuhteita toisiin kulttuureihin ja median välittämiin kuviin. Nuori voi aidosti olla ylpeä omasta maastaan sekä tuntea sen turvallisuuden ja hyvinvoinnin, mutta samaan aikaan hän voi ylläpitää vapauden ja menemisen ihannetta, jossa paikallaanolo merkitsee jumiutunutta, ahdistavaa ja tylsää elämää. Vaikka tutkimushaastattelujen nuoret tuntuivat jakavan varsin yksituumaisesti onnellisen elämän edellytykset, ystävät, perheen, terveyden, kodin, turvallisuuden, työn, koulutuksen,

vapaa-ajan ja itsetunnon, näkyy vastauksissa myös monia nuorten elämäntilanteeseen ja maailmankatsomukseen liitettäviä ajatuksia vapaudenkaipuusta ja tasapaksuisuuden karttelusta.

> Varmaan se vapaus on aika tärkee asia miulle ainakin, että just otetaan nyt esimerkiksi vaikka Neuvostoliitto, että siellä miun mielestä ei todellakaan, eikä varmaan kenenkään mielestä ollu hyvä elää, paitsi tietenkin sen hallitsijan mielestä. Mutta vapaus on se miulle aika tärkee asia, että siä voit mennä ulos ja voit matkustaa ja tällaisia asioita, mitä sinä oikeesti haluut tehä. Ja minua ainakin ahistais, jos täältä ei sais lähtee mihinkään. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

> Hyvä elämä? Hyvän elämän ei tarvii olla onnellinen, kunhan se on monipuolinen ja vilkas – mä en tykkää, jos mun elämä olis tasapainoinen ja tasapaksu, kaikki samat asiat, samat rutiinit – monipuolinen ja iloinen. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Helena Helveen (2002, 205) tutkimuksissa kartoitettiin nuorten käsityksiä siitä, pitääkö nyky-yhteiskunnassa olla röyhkeä pärjätäkseen. Seurantatutkimus osoitti, että käsitys röyhkeyden tarpeellisuudesta oli vahvistunut laman aikana erityisesti aikuistuvilla naisilla. 16–19-vuotiaiden nuorten keskuudessa tytöt näyttivät uskovan enemmän pärjäämiseen ilman röyhkeyttä. Poikien keskuudessa puolestaan näytti siltä, että niukoissa olosuhteissa uskottiin selvittävän paremmin oman edun ajamisella toisista piittaamatta. Tarvitaanko menestymiseen, pärjäämiseen ja etenemiseen röyhkeyttä, suhteita tai muita avuja? Miten maailmaa muutetaan? Millä keinoilla vaikutetaan omaan ja muiden elämään? Mitä on menestyminen? Onko se taloudellista ylivaltaa vai jopa vaikutusvaltaa? Onko menestyminen riippuvainen asuinpaikasta tai sosiaalisesta taustasta? Onko menestyminen edes tavoiteltavaa? Valtaosa haastatteluun osallistuneista koki menestymisen käsitteenä monenlaisten negatiivisten mielleyhtymien valossa, jopa niin, ettei suurin osa halunnut menestystä. Raha ja valta näyttivät olevan nuorten puheessa päällimmäisinä menestymiseen liittyvinä tekijöinä.

> H: No mitä luulet, että mitä nykymaailmassa tarvitaan, että voi menestyä?
> V: Rahaa ja semmonen paikka asua, missä on mahollisuudet menestyä, saaha se koulutus ja työpaikka ja valtaa silleen, ei nyt ihan siinä merkityksessä, että käskee ihmisiä, mutta valtaa just puuttua asioihin ja sanoa se oma mielipiteensä. No semmoista

> kunnianhimoakin osittain. Siinä varmaan suunnilleen. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

> Se on taas, että minkälaista menestymistä. Jos haluaa saada valtaa tai jos haluaa päästä jonnekin yrityksen huipulle tai saada rahaa, niin sithän sitä tarvitaan sinnikkyyttä ja sitä, että pistää itsensä likoon ja raataa ja muuta tämmöistä. Mut onko se sitten kivaa menestystä? [--] En voi aina arvostaa sitä menestystä, mistä puhutaan, mikä on sitten se yleinen käsitys menestyksestä. Tai tuntuu ainakin, että sitten se menestys menettää siinä vaiheessa merkityksensä, et se ei enää tuota onnee eikä iloo vaan se on vaan sitä menestymistä sen menestymisen vuoksi. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Nuorten menestys-puheessa näkyy myös piirteitä median läsnäolosta ja henkilöitymisen korostumisesta median kentällä. Menestyminen merkitsee monelle nousua julkisuuteen. Vaikka julkisuus ja kuuluisuus voivat kiehtoa, näyttäytyy se usein nuorten puheissa negatiivisena, jonkinlaisena julkisuuden kirouksena ja turhien julkkisten kenttänä. Yksityisen ja julkisen rajan muuttuminen onkin tuottanut uuden erottelun ja jakanut ihmiset ”julkisiksi” ja ”yleisöksi”. ”Turha julkkis” ei yleisön mielestä ansaitse yksityiselämänsä julkistamista, koska hän ei ole ensin ansioitunut varsinaisella julkisella elämänalueella, kuten työssä. (Jallinoja 2000, 178, 179.)

> V: Tarvitaan ensinnäkin niin moninkertainen koulutus. Sit pitää ilmeisesti olla jotain ulkonäköä, että pääsee jonnekin. Ne taitaa olla just ne kaks. Et pitää olla ties mistä kauppakorkean maisteri, että pääsee jonnekin ja sit pitää olla hyvännäköinen, että pääsee jonnekin sitten sen koulutuksensa kanssa. [--]
> H: Haluaisitko sä menestyä?
> M: Jollain tasolla kyllä, mutta EN halua päätyä minnekään Seiskan tai Ilta-Sanomien tai minnekään lööppiin, että siinä julkisuus… Ja en mitään, enkä haluais olla turha julkkis. Et mieluummin lähden vaikka ulkomaille tekemään musiikkia tai freelancetaiteilijaksi tai muuta vastaavaa. Niin eipähän tuu Suomen asiat, sitten joku Seiska tuu silleen ”Hei muuten…” **Nainen 19 vuotta, Joensuu**

Hyvinvoinnin kääntöpuolena näkyy syrjäytyminen. Syrjäytyminen voi nuorten puheessa määrittyä yksin jäämiseksi tai syrjäytymiseksi ihmissuhteista. Syrjäytymiseen johtavina syinä mainitaan ujous, hiljaisuus tai erilaisuus. Syrjäytymisen yhteydessä viitataan myös esimerkiksi vaikeisiin kotioloihin tai

vanhempien alkoholismiin. Aikuisten syrjäytymisen syiksi nuoret nostavat esiin esimerkiksi yksinäiset vanhukset, alkoholisoituneet huonoissa oloissa asuvat ihmiset ja työttömät. Nuoret viittaavat syrjäytymisessä sekä omaehtoiseen että sosiaalisten taitojen tai uskalluksen puutteesta johtuvaan syrjään vetäytymiseen. Toisaalta he mainitsevat myös muiden harjoittaman syrjinnän ja ulkopuolelle sulkemisen. Syrjäytyminen ei aina aiheudu nuorten mielestä yksilöllisistä tekijöistä tai vaikkapa omasta laiskuudesta. Syrjäytymisessä voi olla kyseessä myös sattuma ja onnen puute. (Turtiainen & Kauppinen 2004, 123, 124.)

> H: No, onko sulla ajatuksia siitä, että miks ihmisiä syrjäytyy?
> V: No, vähän ilkeetä sanoo, mutta musta tuntuu, että se on enemmän niitten syrjäytyneiden omaa syytä tavallaan, että ne ei tee ite alotetta muihin ihmisiin päin, että ei aina voi oottaa, että joku muu tulee juttelemaan tai sanoon jotain. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

Vuoden 2008 suomalaisten auttamista kartoittaneessa tutkimuksessa suomalaiset peräänkuuluttavat voimakkaasti yksilön omaa vastuuta tämän omasta hyvinvoinnista; yksilövastuun pitäisi suomalaisten mielestä kasvaa vahvemmin kuin minkään muun tuen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Ajatus korostuu hieman muita ikäryhmiä enemmän nuorilla aikuisilla (25–35-vuotiailla). (Pessi 2008, 49, 50.)

> No osa syrjäytyy osittain sen takia, että on tavallaan erilaisia, esimerkiksi jotkut tummaihoiset, niitten on paljon vaikeempi saada työpaikkaa, niin ne syrjäytyy sen takia. Tai sitten just jotkut nuoret, joita ei kiinnosta peruskouluopiskelu, tai siis peruskoulun jälkeen opiskelu enää pätkääkään, niin ne pitää välivuoden, eikä lähe minnekään opiskelemaan ja sitten ei oteta töihin mihinkään, koska ei oo koulutusta, eikä pääse minnekään opiskelemaan enää. Ne tosi helposti syrjäytyy. Ja miksköhän vielä? No senkin vuoksi voi syrjäytyä, että ei tavallaan ite tee sille asialle mitään, vaan oottaa, että joku tulee ja pelastaa. Vaan se pitäis niinkun ite lähtee tekemään asialle jotain, että ei jää syrjään. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Nuorten ihmisten syrjäytymistä ei voida tulkita vain yhdestä näkökulmasta. Pahimmillaan nuoren syrjäytyminen on yhdistelmä taloudellista, sosiaalista, terveydellistä ja koulutuksellista huono-osaisuutta sekä sulkemista osallistumismahdollisuuksien ja työmarkkinoiden ulkopuolelle. (Helve 2002, 66.)

Käsitys suuresta joukosta nuoria, jotka eivät kuulu mihinkään järjestöön tai harrastustoimintaan on tuonut vastapainoksi merkittävän joukon nuoria, jotka kuuluvat samanaikaisesti lukuisiin erilaisiin yhteisöihin. 15-vuotiaan joensuulaisen tytön haastattelussa ilmeni, että teemana ollut reilun kaupan toiminta oli vain yksi monista nuoren viikoittaisista harrastuksista. Haastattelun edetessä vahvistui myös käsitys siitä, että aktiivinen nuori on usein aktiivinen myös koulussa ja onnistuu tasapainottelemaan niin, että molemmat puolet hoituvat ilman ongelmia.

> H: Eli kerro ihan alkuun, että mitä kaikkea sää harrastat.
> V: Klarinetinsoittoa, ratsastusta ja telinevoimistelua ja näytösvoimistelua ja kuorossa käyn ja mulla on koira ja sen kanssa käyn harvoin, joskus agilityssä ja sitten kotona soitan pianoa, kokkailen ja kirjoittelen kaikkee ja mitähän minä vielä, käsitöitä teen joskus.
> H: Onko sun vanhemmat kannustaneet sua nimenomaan tähän, vai ootko sää ihan vaan ite päättäny, että sää alat harrastamaan näin paljon?
> V: No osittain, joskus äiti pianonsoittoon kannusti silleen, mutta sitten klarinetinsoittoon meidän musiikinopettaja ala-asteella sanoi, että vois kokkeilla pyrkii konservatoriolle, no mie yritin ja sitten se on jäänyt sieltä. Ja voimisteluun mie innostuin mun kaverin kautta, kun se harrasti voimistelua, ja sit mie lähin vaan. No sit kuoroon, no siihen meidän äiti on kannustanut tosi paljon ainakin. Mutta suurin piirtein ite minä oon ne kerräilly. Aina joku tarttunu ja sit siitä ei oo päässy irti. Tyttö 15 vuotta, Joensuu

5.1 Kansalaisvaikuttamisen edellytykset

Vapaaehtoisuuden ja kansalaisten yhdessätoimimisen motiiveiksi on pystytty määrittelemään esimerkiksi itsensätoteuttamisen pyrkimykset sekä keskinäinen riippuvuus, henkilökohtaisen tyydytyksen saaminen, saavutettujen taitojen hyödyntäminen ja ajatus, että myöhemmin tulevaisuudessa saattaa itse olla avun ja tuen tarpeessa (Koskiaho 2001, 35). Mitkä ovat kansalaisvaikuttamisen edellytykset itäsuomalaisten nuorten keskuudessa? Mikä on ratkaisevin tekijä, joka saa nuoren mukaan toimimaan, vaikuttamaan ja harrastamaan tai pysymään mukana toiminnassa? Tässä tutkimuksessa esteitä ja edellytyksiä kerättiin sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen aineistonkeruun avulla. Syyt eivät ole useinkaan liitettävissä vain yhteen tekijään, mutta piir-

teet tuntuivat yhdistävän niin pienten paikkakuntien kuin suurempien kaupunkien nuoria.

1. Auttamishalun ja oman motivaation tyydytys

Henkilökohtaisella motivaatiolla on vapaaehtoistyön toteutumisen ja jatkuvuuden kannalta suurin merkitys. Juuri vapaaehtoisuus jo määritteenä tuo esille toiminnan vapaamuotoisuuden, joustavuuden ja riippumattomuuden, jotka ovat myös riski toiminnan jatkuvuudelle. (Yeung 2005a, 83.)

> No, siis just se on, kun jostain kumman syystä on tullu se suuri huoli tästä maailman tilasta, niin on semmonen olo, että pitää tehdä jotakin asian eteen, että ei oo niin huono omatunto. Tai ylipäänsä ei vaan pysty olemaan tekemättä yhtään mitään tai istumaan ja kattomaan, kun ihmisillä ja ympäristöllä menee huonosti. Et se nyt on se ensimmäinen syy, miks just näissä järjestöissä haluaa toimia. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Vaikuttamishalukkuutta voi kasvattaa myös auttamishalu siihen, että seuraavilla ikäryhmillä olisi paremmat mahdollisuudet kuin itsellä on ollut. Mikkeliläinen 15-vuotias tyttö on harkinnut aloittavansa valmentamisen, koska hänellä itsellään ei ole ollut kunnollista mahdollisuutta harrastukseen ohjaajan puutteen vuoksi.

> Et kyl miä oon itekin miettiny sitä, että minä voisin sit siinä kaupungissa, missä miä oon sitten isona, niin jos on mahollisuus, niin haluaisin vetää nuorille jotain kerhoa. Koska minä haluaisin, että jokainen sais ainakin kokeilla, että minkälaista se on. Ja jos kiinnostaa, niin sit mie haluaisin ihan vaikka henkilökohtaisesti valmentaa. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

2. Hyöty tulevaisuuteen

Vapaaehtoinen järjestötoiminta ja muut harrastukset ohjaavat aktiiviseen kansalaisuuteen. Vapaa-ajalla koululais- ja kansalaisyhteisöissä syntyneet kontaktit ovat merkityksellisiä, sillä muodostuneet verkostot lisäävät työnsaantimahdollisuuksia, vapaata valintaa ja hyvinvointia. Ehkä tärkein vapaa-ajan kansalaistoiminnan anti on luovuuden ja itsensä kouluttamisen puoli. Usein koulun ulkopuolinen harrastuspiiri osoittautuu ratkaisevaksi koululaisen tulevaisuudelle. (Hyyppä 2002, 183.)

> No sekin hyöty siitä tietenkin on, että kun tää mun opiskeluala on hirveen epämääränen, enkä mä, vaikka vois opiskella jotain konkreettisempaa, nin sit enemmän kiinnostaa tämmöset monipohdiskelevat, teoreettiset alat, mistä on vaikee, tai en keksi tästä istumalta mitään konkreettista työtä, mitä vois tehdä. Tuo auttaa varmasti myös työn saannissa, tai ainakin sosiaalisessa elämässä. Tai mitä on saanut itte ollut vastuutehtävissä järjestöissä ja muuta vastaavaa, niin sit jos vaikka haluaa olla töissä tulevaisuudessa, niin sehän sitäkin edistää. Ja oppiikin muita semmoisia taitoja, mitä ihan varmasti tulee tarvittemaan niinkun johtamista ja ryhmätyötä ja projektin organisoimista… Nainen 20 vuotta, Joensuu

Monet järjestöt ovat huomioineet nuorisomarkkinoinnissaan järjestötoiminnan hyödyn tulevien työpaikkojen hankinnassa. Argumentointi noudattaa pitkälti linjausta, että työnantaja arvostaa nuorta, joka on esimerkiksi hoitanut tehtävänsä tunnollisesti vapaaehtoispohjaltakin. Aktiivisesta vapaa-ajantoiminnasta saattaa olla hyötyä työ- ja ohjauskokemusten ohella esimerkiksi sosiaalisuuden osoittamisessa.

3. Tietoa saatavilla

Tiedon saaminen on haaste silloin, kun nuori rakentaa omaa identiteettiään ja omia arvomaailmansa periaatteita. Luotettavan tiedon löytyminen ja tiedon etsimiseen kannustaminen voivat ohjata nuoren löytämään kokonaisen elämäntavan.

> Sit menin sellaiseen kasvisruokakampanjaan mukaan, aika keltanokkana, en tiennyt mistään mitään, ja sit siellä tietysti sai kuulla kaikenlaista. Ja sit mut ”huijattiin” siellä Oikeutta eläimille järjestöön ja sitten jotenkin sain kuulla enemmän. Niin sitten jotenkin ite motivoitu ottamaan selville, että ei mulle kuitenkaan pelkästään riittänyt se, että kuulee jonkun toisen sanovan. Just siihen kasvisruokakampanjaan oli tarkoitus, että jokainen tekis semmoisen esitelmän jostain tuotantoeläimestä ja sen olosuhteista. Niin sitten mä perehdyin muniin ja kanoihin ja sitten luin hirveesti jotain ihan tämmösiä maatiloille tai tuottajille suunnattuja juttuja, semmosia jotain opaskirjoja, jossa kerrottiin, et miten voi vaikka kukonpoikasen teurastaa. [--] Sitten jotenkin järkytyin siitä hirveesti ja sit tietysti tutustu ihmisiin, mut myös sitten se tietomäärä siitä tehotuotannosta ja siitä, miten ne eläimet kärsii siellä. Nainen 23 vuotta, Joensuu

Joensuulaisen naisen ajatus kuvastaa hyvin 2000-luvun uutta haastetta oikean tiedon tavoittamisessa. Tiedon määrästä ei juuri ole pulaa. Tiedonvälitys on nopeutunut niin radikaalisti, että puhutaan jo informaatiotulvaan hukkumisesta. Tiedonhankkimistaidot ovatkin muuttuneet etsimisestä valtaisan tiedon suodattamiseen ja lähdekriittisyyden harjoittamiseen. Tiedon prosessoiminen vaatiikin usein oman henkilökohtaisen pohdinnan, jossa faktan lisäksi ratkaisevassa asemassa voivat olla myös sosiaaliset suhteet ja luottamusverkostot sekä käsitys siitä, kenen näkökulmaan voi ja haluaa luottaa.

4. Ajankäyttö

Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa 2009 nuorten kokemus vapaa-ajan määrästä on yhteydessä siihen, kuinka tyytyväisiä he vapaa-aikaansa ovat. Yleensä tyytyväisimpiä vapaa-aikaansa ovat ne, joilla sitä on enemmän. Toisaalta vapaa-aika voi olla epätyydyttävää, koska sitä on liikaa. Esimerkiksi työttömänä olevat ovat varsin tyytymättömiä vapaa-ajan runsauteen. (Myllyniemi 2009, 22.) Haastattelussa 24-vuotias mikkeliläismies kertoo syyksi uuden harrastuksen etsimiseen juuri liian vapaa-ajan, johon hän halusi mielekästä toimintaa.

> H: Eli, miten sä ylipäänsä päädyit sellaiseen [toimintaan] mukaan?
> V: No siis tietoisestihan minä lähin ehtimään silleen, kun rupes tuntumaan, että on niin paljon aikaa. Muistaakseni oliko se niin, että minä otin vaan sen puhelinnumeron ylös ja sitten soitin ja kysyin, että tarviitteko [toimijoita]. Ja [ne] sano silleen, että aina on tervetulleita. Myöhemmin on paljastunut sitten se, että siellä on oikeesti pula työntekijöistä. **Mies 24 vuotta, Mikkeli**

Vapaaehtoistyö voikin olla paikka vapaan, joutilaaksi ja myös tyhjäksi koetun ajan täyttämisessä (Yeung 2005b, 116). Tällöinkin järjestöjen tarpeiden ja ihmisten ajankäytön pitäisi pystyä kohtaamaan helposti. Erilaiset yhteisöt ovatkin perustaneet internetpalvelimia, joihin järjestöt voivat ilmoittaa vapaaehtoistehtäviään ja toimijat halujaan tulla mukaan.

5. Valmiiksi organisoitu toiminta, helppous tulla mukaan

Erityisesti pohjoismaisissa yhteyksissä on korostettu yhdistysten roolia demokraattisen kansalaisosallistumisen ja kansalaistaitojen hankinnan pohjakouluina. Järjestöjen merkitys on tunnustettu tärkeäksi tekijäksi kansalaisuuden luomisessa, koska osallistumalla opitaan osallistumaan ja kehitytään myös kansalaistaidoissa. Useimmat poliittiset vaikuttajat ovat nousseet vallankäyttöasemiinsa järjestötyön pohjalta. Yhdistysten roolia kansalaiskasvatuksen foorumeina korostaa myös se, että koululaitoksen antama kansalaiskasvatus on varsin ohutta. (Helander 2006, 95, 96.) Järjestäytyneet ja valmiiksi organisoidut yhteisöt voivat viestittää monille tulijoille ajatusta, että toiminnassa on selkeät päämäärät ja toimintatavat tavoitella niitä. Näin vaikuttamistavat voivat tuntua konkreettisemmilta ja oikeammilta kuin itse rakennetut vaikuttamispyrkimykset.

> En mie niinku ite ossais ruveta tekemään mittään asian hyväksi, en mie tietäs mitään, mitä mun pittää tehä tai missä minä voin sitä tehä tai miten minä voisin niinku vaikuttaa mihinkään. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Paikkakunnan suuruus tai pienuus voi toisinaan selittää nuorten aktiivisuuden taustoja, ei kuitenkaan niin, että suuri kaupunki lukuisine palveluineen takaisi aktiivisen nuoren tai pienen maaseutukunnan nuori jäisi kokonaan passiiviseksi vähäisten harrastusmahdollisuuksien myötä. Silti lähtötilanne on erilainen, jos nuorella ei ole edes mahdollisuutta päästä mukaan järjestöön, yhdistykseen tai toimijaan, joka järjestäisi nuoren ideologian mukaista toimintaa ja aktiviteetteja. Yliopistopaikkakunnilla tilanne on myös usein varsin erilainen verrattuna paikkakuntiin, joissa ei ole opiskelijoiden aktiivista toimintaa. Yliopistojen pitkät perinteet politiikka- ja järjestökenttien vaalijoina, opiskelija-aktivismin toimijoina, uusien toimintamuotojen kehittäjinä, ainejärjestö- ja kiltatoimintojen ylläpitäjinä sekä ylipäänsä suuren nuorten joukon yhteenliittäjinä ovat luoneet jo erilaisen aktiivisen pohjan kyseiseen kaupunkiin.

> Kun on iso porukka, niin tuntuu, että voi saada jotain aikaan ja voi pitää hauskaa yhessä samanlaisten ihmisten kanssa. Ja nyt sitten kun on just muuttanut vähän isompaan kaupunkiin, missä ennen on asunut, niin mielellään nauttii vielä kaikenlaisista akti-

> viteeteista, mitä on. Kun ei ole ollut näin paljon mahdollisuuksia ennen, niin sit vielä niin kauan nauttii, kun jaksaa ottaa ilon irti kaikesta, mitä voi tehdä. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Organisoitu, avoin toiminta mahdollistaa mielikuvan, että toiminta on jo olemassa ja siellä on mahdollista päästä konkreettisiin toimiin. Nuorella voi olla vaikkapa huoli vanhusten palvelukodin asukkaiden yksinäisyydestä, mutta mikäli sitä varten ei ole olemassa olevaa toimijajoukkoa, nuori saattaa valita sellaisen organisaation, joka on jo määritellyt vapaaehtoisten tehtävät. 24-vuotias mikkeliläismies päätyi yhdistystoimintaan ilman polttavaa ideologista vakaumusta asiaan:

> Se että sellainen on olemassa ja tietää, että siinä on vapaaehtoistoimintaa olemassa. Että ainahan jotkut on sanonut, että no, voihan sitä käydä vaikka vanhuksille juttelemassa jossain osastoilla ja näin, mutta se ei taida nyt olla ihan niin valmiiks organisoitua. Että tää nyt on kuitenkin sellainen, että sinne kun soittaa, niin sanovat sitten, että tervetuloa. Sinne ei tarvi sen kummempia järjestelyjä. **Mies 24 vuotta, Mikkeli**

Vuoden 2001 tutkimustuloksista ilmenee, että lähes kaksi kolmesta (58 %) vapaaehtoistoiminnan ulkopuolisesta nuoresta olisi halukas tulemaan mukaan toimintaan, mikäli heitä siihen pyydettäisiin. Yleisimpinä osallistumattomuuden perusteluina nuoret kertovat, etteivät ole koskaan tulleet ajatelleeksi kyseistä toimintaa tai eivät tiedä, miten toimintaan pääsee mukaan. (Yeung 2002.)

6. Merkityksellisyys ihmisenä ja minäkuvan kasvattaminen

Aidolle kansalaisyhteiskunnalle on keskeistä moninaisuus ihmisten erilaisuuteen. Kansalaisyhteiskunnassa haetaan hyväksyntää omalle persoonalle. Ihmisten toisilleen antama tunnustus antaa heille yksilöllisen identiteetin. Kansalaisyhteiskunnassa yhdistyvät moninaisuus, luovuus ja identiteetin rakentaminen. (Hautamäki 2005, 40.)

> Kuulee myös toisilta ihmisiltä, kun keskustelee, niin paljon erilaisia näkemyksiä maailmasta ja pystyy niinkun keskustelemaan ja ite punnittemaan, että onko nää mun ajatukset oikein vai onks toinen oikeessa. Ja tälleen oppii hirveesti uusia asioista, mitkä

> itellä kiinnostaa sen alan parissa, missä on tekemisissä. Et sellaistakin hyötyä siitä todella tulee. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Osallistuminen tuo osallisuutta, joka voidaan hahmottaa kokemisen, kuulumisen ja mukanaolon tunteina. Samalla ihminen kokee olevansa osallinen omassa yhteisössään ja yhteiskunnassaan. Vapaaehtoistyö voi myös kehittää ihmisen omaa eettistä arvomaailmaa ja syventää samalla identiteettiä. (Harju 2005, 69, 70.)

> Osittain tän järjestötoiminnan kautta saatto kokea itsensä ehkä hitusen enemmän merkitykselliseksi ja oman elämänsä ja sen mitä tekee, mihin käyttää aikansa. Että tää on sellainen kiva juttu missä saa olla mukana ja sit samalla saa tehtyä jotakin hyödyllistä, yhteisesti hyödyllistä ja hyvää. Ja ompahan poissa pahanteosta. [--] Et jos haluat kysyä, että minkä takia mä sit oon mukana tässä, niin siihen ei riitä vastaukseksi ihan se, että mitä mä saan tästä ite, vaan että kyllä se, että mitä tällä järjestötoiminnalla pyritään saamaan aikaan ja myös saadaan aikaan, niin se on kuitenkin se perimmäinen syy. **Mies 28 vuotta, Joensuu**

> H: No onko sun oma käsitys esimerkiksi maailmasta muuttunut sen välityksellä, että sä oot ollut tekemisissä näitten ihmisten kanssa?
> V: On se varmasti. On. Koska ne on niin erilaisia monesti ja niin vahvojakin mielipiteitä heillä ja mää itekin niin kun lähinnä haen sitä, mitä mää aattelen, eli mikä se olis se mun. Et sinänsä se ihan vastaanottavaisella mielelläkin, tai totta kai kriittinen, mutta en silleen heti ensimmäisenä vastahankaan asetu, vaan ihan mielenkiinnolla kuuntelen muitten ihmisten mielipiteitä, niin kyllä siitä on varmasti ottanut vaikutteita. Ja näkee monia asioita hyvin eri tavalla, kun taas kuulee ihmisten mielipiteitä, jotka on toisessa asemassa. **Nainen 20 vuotta, Joensuu**

Vapaaehtoistoiminta voi siis merkitä ihmiselle omaa psykologista ja humaania kasvua. Ihmisen oma tietoisuus ja itsetuntemus kasvavat. (Yeung 2005b, 111.) Osallistuminen ja vaikuttaminen eivät ole vain poliittisia kysymyksiä, vaan myös yksilön kehityksen ja hyvinvointikokemuksen kannalta merkittäviä asioita: Yhteisöihin – etenkin vertaisryhmiin ja kansalaistoimintaan – osallistumisen ja toimimisen kautta voidaan saada sellaisia (kansalais)valmiuksia, jotka suojelevat nuorta syrjäytymiseltä ja edesauttavat yhteiskunnallista kiinnittymistä. Osallistuminen lisää itseluottamusta sekä hyödyllisyyden ja arvokkuuden tunnetta. (Komonen 2006.)

7. Sosiaaliset verkostot ja ryhmähenki

Sosiaaliset verkostot ovat ratkaisevassa roolissa nuorten vapaaehtoistoiminnan kannalta. Nuoret lähtevät vapaaehtoistoimintaan usein ystävien kannustamana tai uusien ystävien toivossa. Vapaaehtoistoiminta merkitsee nuorille ennen kaikkea yhdessä tekemistä, talkootoimintaa, sosiaalisuutta ja mehenkeä. (Yeung 2005c, 174.) Nuorimmat suomalaiset luottavat myös muita vahvemmin lukuisten instituutioiden tukeen kuten valtion, asuinkunnan, kansalaisjärjestöjen, kirkon ja oman lähipiirin apuun. Erityisen vahvasti nuorimmat suomalaiset luottavat juuri lähipiirinsä tukeen. (Pessi 2008, 17.)

Aktiivisen kansalaisuuden määritelmiin sisältyy toisten ihmisten kohtaaminen. Ihminen tarvitsee toisten ihmisten läheisyyttä, keskustelua ja mielipiteiden vaihtelua. Hyvinvointi on mahdollista, mikäli ihminen tuntee mielenkiintoa sosiaalisiin verkostoihinsa, muiden ihmisten kuulumisiin ja oman elämänsä edellytyksiin. Välittäminen monistuu itsestä ja toisista ihmisistä lähiyhteisöön, koko yhteiskuntaan ja parhaimmillaan jopa globaalille tasolle. (Harju 2005, 69, 70.)

> H: Miks sä oot yhdistyksissä mukana, siis mitä sä saat siitä itelles?
> V: Mitä mä saan siitä itelleni? No itselleni mä oon saanu siitä hirmu paljon aivan ihania ihmiskontakteja, tutustunu tosi ihaniin ihmisiin, sellaisiin, joilla on myös huoli maailman menosta ja ihmisten hyvinvoinnista ja meidän planeetan tasapainosta ja et siinä mielessä sellaista ihmisiä, joiden kanssa on voinut jakaa tän yhteisen huolenaiheen, jossei sitten muuten maailmankatsomusta oliskaan samanlaista. Että näissäkin porukoissa liikkuu hirmu erilaisia ihmisiä, mut se on sellainen yhdistävä piirre ja se sellainen ainakin tietynasteinen välinpitämättömyyden puuttuminen.
> **Mies 28 vuotta, Joensuu**

> Niin no varmaan yks tärkein, mitä näissä kansalaistoimintajutuissa ja järjestöissä on se, että siellä saa vaan tosi paljon hyviä ystäviä. Itsekäs motiivi. Että en mä välttämättä oikeesti usko, että oli sitten kyse jostakin ympäristö- tai jostain eläinoikeus- tai mistä tahansa, että se oikeesti välttämättä niin hirveesti vaikuttas, musta tuntuu, että monetkaan asiat ei hirveesti vaikuta, mikään äänestäminen tai mikään mihinkään, tietysti on vaikutuksia kaikella. Mutta sitten ihan itelle ja henkiselle hyvinvoinnille, et siellä tapaa samankaltaisia ihmisiä ja sit jotenkin luo jotain verkostoja,

> mutta toki on siellä tietysti jotain vaikutuksia on. **Nainen 23 vuotta, Joensuu**

Myös Yeungin (2005b, 114, 115) tutkimusten valossa useat vapaaehtoiset aloittavat toiminnan kuuluakseen ryhmään tai tavatakseen uusia ihmisiä. Vapaaehtoistoiminnan positiiviset sosiaaliset kontaktit voivat parhaimmillaan syventää heidän sitoutumistaan. Usein olennainen osa toimintaa on myös kokemus me-hengestä. Ryhmähenki voi olla perustana hyväksymisen tunteelle, inhimillisen kohtaamisen kokemuksille ja jaetulle huumorille.

> No totta kai yhteinen kiinnostuksen kohde, samanlainen huumorintaju voi ehkä sanoo, no osittainen samanlainen maailmankuvakin, en sitten tiedä, minkä takia samantyyppiset ihmiset aina hakeutuu sitten nimenomaan tämän harrastuksen pariin, vaikea sanoa. Mut näin se vaan on. Yleensä ne on aika vapaamielisiä, avarakatseisia ihmisiä. **Mies 22 vuotta, Mikkeli**

> No se [yhteishenki] on niin kun ainakin minun mielestä ollut tosi hyvä, aina jos tarvii jottain appuu, niin yleensä on saanut hommissa. Ja silleen tosi iloisesti ihmiset aina, että ”tuu vaan sinne mukkaan”, että vaikka on nuorempi, niin silti pittää tavallaan samanarvoisena, vaikka ei ookaan niin vanha. Kun jossain tullee sellainen, että sinä oot niin nuori, että ei niin kun tavallaan luoteta jottain hommia, koska on niin nuori. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

8. Vanhempien kannustus

> Minua on pienestä pitäen oikeesti [viety] joka suuntaan varmaan aina. Tai silleen, se on ihan hyvä, että minulla on ollut niin paljon eri mahollisuuksia, että ei minua oo ikinä pakotettu mihinkään, mutta… Että ihan kaikki kunnia varmaan minun porukoille, että ne on kaikki mahollisuudet pitäny minulle avoinna ja just ostanu kaikki hyvät välineet kaikkeen hiihtoon. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

15-vuotias mikkeliläinen tyttö kertoo vanhempiensa vaikuttaneen myös yhä edelleen tärkeään harrastukseen, voimisteluun. Tytön kommentti kuvaa vanhempien mahdollisuuksia avata uusia ovia lapselle, joka ei ehkä muuten löytäisi omaa lajiaan.

> Minä oon aina tykänny pienenä heittää kaikkea kärrynpyörää ja silleen. Miä en tykänny syyä yhtään, vaan aina heitin kärrynpyöriä. Niin sitten jotenkin miun porukat vaan sano, että mitäs jos siä voimistelua, niin sit miä olin ihan, että joo, totta kai haluan kokeilla. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Joskus vanhempien ratkaistavissa on pitkälti myös harrastuksen karikoista selviäminen: kun harrastus ei enää miellytä syystä tai toisesta, kannustavatko vanhemmat jatkamaan vai lopettamaan.

> No siinä vaiheessa [vaikka valmentaja ei ollut hyvä] minun porukat sano, että kyllä siä käyt sitä, että kun nekin on harrastanu pienenä voimistelua, niin sitten miutkin laitettiin. Niin kyllä on ihan siitä kiitollinen, että ne laitto minut sinne. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Parhaimmillaan vanhempien antama aika ja yhdessäolo voi opettaa nuorta myös mielipiteiden muodostumisessa, maailmankuvan hahmottumisessa ja argumentoinnin perusteiden oppimisessa. Nuorten tuleva työelämä vaatii yhä enemmän kykyä keskustella ja neuvotella kuin pelkkää kykyä tehdä työtä. Yhteiskunnallista keskustelua käydään ja mielipiteiden muodostamista tehdään usein niin vähän, että kyky sietää erilaisia mielipiteitä ja sovitella erilaisia näkemyksiä toisiinsa jää syntymättä. (Suutarinen 2006c, 70, 92, 93.) 15-vuotias tyttö kertookin osuvasti, kuinka isän antama aika ja yhteiset keskustelu- ja väittelytuokiot ovat auttaneet nuorta muodostamaan perusteltuja omia mielipiteitä.

> H: No mistä sä saat tietoo, et sä pystyt muodostaan mielipiteitä?
> V: Oikeastaan miulla on aika samanlaiset mielipiteet kuin minun isällä ja minä keskustelen aika paljon sen kanssa näistä asioista. Mutta tavallaan joistakin asioista minä oon eri mieltä, ja sit kun miun iskä kertoo miulle, miten ne asiat on maailmassa tai Suomessa esimerkiksi, niin minä oikeastaan muodostan niistä ite oman mielipiteeni. Et kyl miulla on aika paljon erimielisyyksiä iskän kanssa ja ei me nyt huueta, mut aina kun puhutaan, niin aika paljon kovaa ääntä käytetään, kun eri mielipiteet. Ja miulla on aika vahvat mielipiteet itelläni, minä pidän niistä yleensä kiinni. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

9. Projektimaisuus ja toiminnan konkretia

Vapaaehtoisuuden trendiksi on luokiteltu episodinen eli pätkävapaaehtoisuus. Se ei ole heikompaa tai vähempiarvoista toimintaa kuin säännöllinen ja pitkäkestoinen vapaaehtoisuus. Se ei myöskään ole vain nykyajan ilmiö: talonpoikaiskulttuurin kyläelämän talkoot noudattavat samanlaista ”projektimaisuuden” muotoa. (Nylund & Yeung 2005, 28.)

Nuoret ovat muita ikäryhmiä haluttomampia sitoutumaan esimerkiksi pidempiaikaiseen auttamiseen. Tämä ei kuitenkaan kerro pelkästään passiivisuudesta ja haluttomuudesta. Nuorten elämänpiiri on muuttunut hektiseksi, pirstaloituneeksi ja projektiorientoituneeksi. Asiat muuttuvat nopealla syklillä, eikä oikein millään elämän osa-alueella pysyvyys, tuttuus tai samanlaisuus ole ytimenä. Elämän monimuotoisuus ja projektimaisuus heijastuvat myös auttamisen kulttuuriin, erityisesti nuorilla. (Pessi 2008, 56.)

15-vuotiaan nuoren globaalin vaikuttamisen edellytykseksi nousevat muut ihmiset. Ilman muiden ihmisten mahdollistamaa toimintaryhmää hän ei koe, että olisi vaikuttamassa kehitysmaiden asioihin ollenkaan. Toisaalta yhtä merkitykselliseksi piirteeksi nousevat tapahtumat, tempaukset ja ”erilainen tekeminen”, eräänlainen vapaaehtoisuuden projektiluonteisuus. Maailmankaupoissa monet toimintatavat liittyvät erilaisiin projekteihin: tapahtumien järjestämiseen, myyntitempauksiin tai eri vuodenaikoihin liittyviin vuotuisperinteisiin. Hyvänä puolena tapahtumissa on se, että sitä kautta nuoret saavat vapaaehtoisesti toimia heille mieluisan päämäärän hyväksi. Tieto projektin päättymisestä lisää sitoutumista, joten käynnistyttyään se voi edetä itsestään. Samalla projektin ympärille syntyy me-henkeä. (Hyyppä 2005, 164.) Projektien hyvänä puolena on myös tällaisessa globaalissa toiminnassa se, että nuori voi nähdä niissä konkreettisen kädenjäljen. Usein kehitysmaihin suuntautuva toiminta voi jäädä konkretisoitumattomalle tasolle, jos nuorella ei ole mahdollisuutta matkustaa paikalle. Onnistunut tapahtuma voi luoda tiivistä ryhmähenkeä ja antaa konkreettisen tunteen omista toimintatavoista.

> H: Mistä sää tykkäät siinä järjestössä eniten? Tai mikä siellä on kivaa?
> V: Kaikki tämmönen toiminta. Kun oli ne markkinat, niin oli just, vaikka oli paljon hommaa, niin sitä oli niin kun kiva tehdä, kun oli paljon ihmisiä tekemässä ja on sellaista erilaista tekemistä aina. Kaikkee tapahtumia ja tämmösiä. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Oleellinen asia tulevaisuuden vapaaehtoistyön houluttelevuuteen on konreettisten kokemusten antaminen toiminnasta. Käytännön tekeminen myös tavoittaa ryhmiä, joita kiinnostaa konkreettinen tekeminen mahdollisesti hankalaksi ja tylsäksi koetun poliittisen vaikuttamisen tai yhdistystoiminnan si-

jaan. Poliittisesta järjestelmästä ja kansalaistoiminnan mahdollisuuksista kerrottaessa tiedollisen aineksen lisäksi tulisi esitellä myös käytännön toimintaa. (Pessi 2008, 57, 58.)

10. Palkinto, tähtäin ja onnistuminen

Osittain projektimaisen vapaaehtoistyön rinnalla kulkee toiminta, jossa nuorille asetetaan jonkinlainen tulevaisuuden tähtäin, palkinto, jota lähdetään määritellyssä ajassa tavoittelemaan. Palkinto voi olla esimerkiksi ulkomaanmatka tai tapahtuma, johon kaikki kauden toiminnot tähtäävät, vaikka piilotavoitteita olisi paljon laajemminkin. Matkan odotus on motiivi, joka kannustaa säännölliseen, määrätietoiseen harjoittelemiseen tai varainhankintaan. Yhteinen tähtäin voi samalla tiivistää ryhmän sosiaalisia suhteita ja luoda ryhmälle omia sisäpiirin kokemuksia, tarinoita, muistoja ja yhteisöllisyyden rakennusaineita. Palkintojen haasteena on niissä piilevä vaara, että palkinnon tavoittelu vaatii aktiivisen osallistumisen rinnalla muita panostuksia, kuten taloudellisia satsauksia. Tällöin palkinto voi muuttua myös elitistiseksi, varattomammat ulkopuolelle siirtäväksi.

> H: No onks teillä jotain tulevia haasteita vielä, semmoisia, mitä te ootte, mihin te tähtäätte tällä hetkellä?
> V: Meillä ei nyt tällä hetkellä oo, että kun viime kesänä oli se Gymnastrada, niin me kaks vuotta tähdättiin sinne ja valmistauduttiin ja tehtiin kaikkee sitä varten.
> H: Se oli Itävallassako?
> V: Joo. Kerättiin rahaa ja harjoteltiin esityksiä ja sellaista. Se oli se meidän iso maali sillon, mutta nyt meillä ei oo vielä tällä hetkellä ainakaan mitään isompaa tulossa. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

Yeungin tutkimuksessa (2005b, 109, 110) vapaaehtoistyössä palkitsevana pidettiin toimintoja, jotka olivat mielekkäitä, merkityksellisiä ja konkreettisia. Emotionaalisia palkintoja koettiin tilanteissa, joissa oli saatu onnistumisen kokemuksia ja tunteita siitä, että toimijoita tarvitaan ja heidän toiminnoilleen on paikkansa. Toiminta auttoi lisäämään omanarvon tunnetta. Vapaaehtoisuus voi tarjota itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia, jotka koetaan itseilmaisun toteutumisena, lahjakkuutena, kyvykkyytenä tai luovuutena. Yksilö voi kokea olevansa merkityksellinen osana kiiteltyä ryhmää.

> V: Me oltiin sellaisessa hienommassa gaalaillassa, oli yhen illan esitys, ja siellä oli 10 000 katsojaa, niin se oli aika hieno kokemus.
> H: Oliks se semmonen, että sinne oli vaan tietyt joukkueet saanu kutsun tai ryhmä?
> V: Oli. Meitä oli siinä useampi ryhmä, sit ympäri Suomea siinä esityksessä, niin oli hienoa olla siellä. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

11. Ideologia

Vapaaehtoistyö, vaikuttaminen tai omat henkilökohtaiset valinnat eivät aina tiivisty pelkkään konkreettiseen toimintaan. Yhtä oleellisena osana monille on ideologinen pohdinta, moraalisten ja eettisten mietteiden läpikäyminen, maailman hahmottuminen mielekkäämmäksi kokonaisuudeksi tai asioiden selittäminen itselle niin, että ”kokee olevansa oma itsensä”.

> Nytten taas se tunne on tullu jotenkin vahvasti uudestaan, kun jossain vaiheessa tieto oli semmonen hallitseva asia, että ”olen kasvissyöjä, koska en halua tukea eläinten julmaa kohtelua”. Mutta jotenkin nyttemmin se on myös tosi silleen nuijittu mulle, että en myöskään halua tukea tappamista. [--] Kyllä se itse tappaminenkin mulle on ongelma. Että en vois vaikka riistaakaan syödä, vaikka se minusta parempi vaihtoehto onkin syödä lihaa. **Nainen 23 vuotta, Joensuu**

5.2 Kansalaisvaikuttamisen esteet

Kyselytutkimuksessa selvitettiin perinteisten osallistumattomuuden syiden näkökulmasta kansalaisvaikuttamisen esteitä (kuva 16). Esteitä määriteltäessä asuinkunnan tyyppi oli merkityksellinen erityisesti muutamissa esteiden määrittelyissä, kuten harrastusmuodon puuttumisessa ja kulkuyhteyksissä.

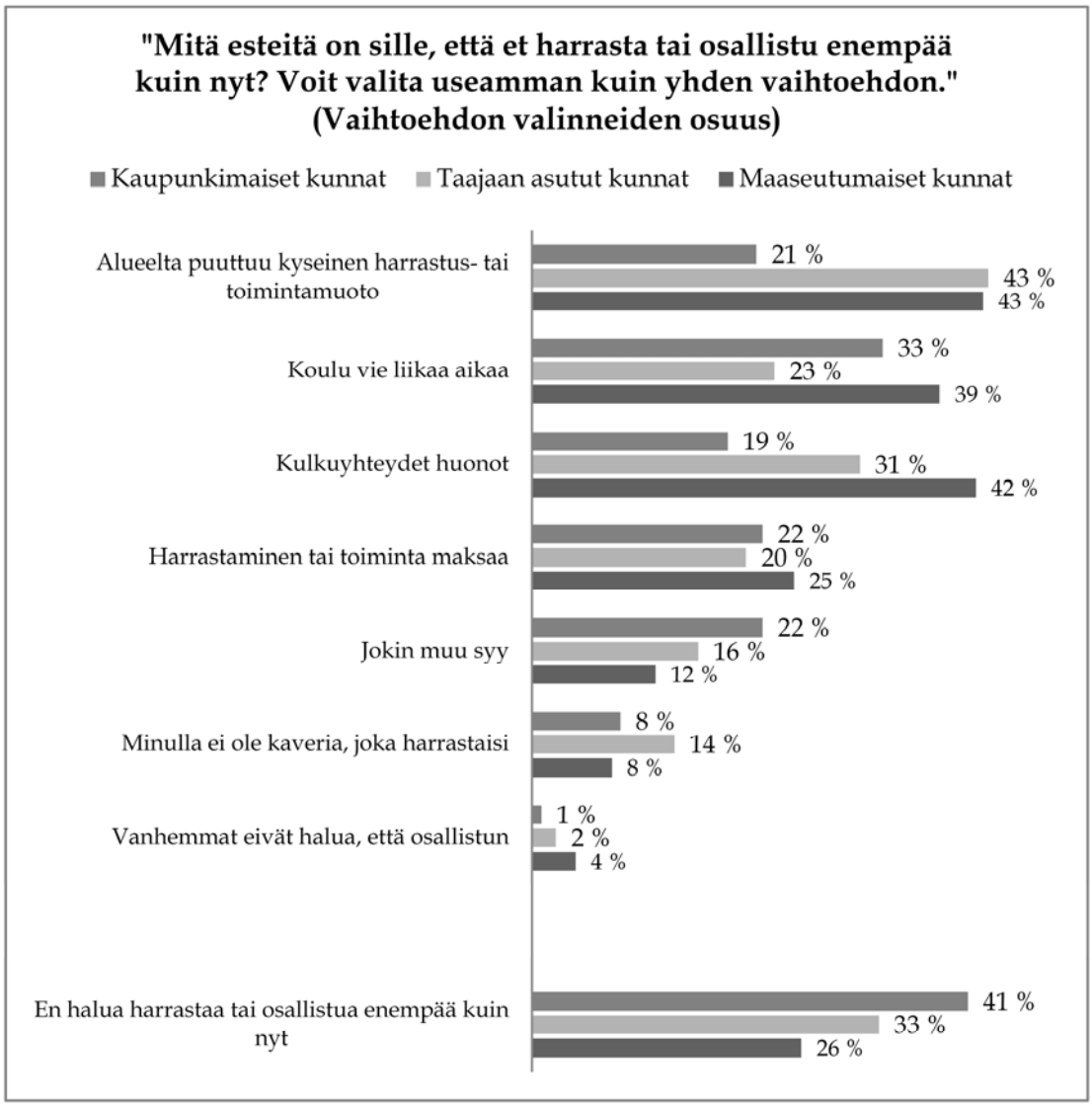

KUVA 16. Osallistumisen esteitä

Haastatteluosiot noudattivat monin osion kyselyn tuloksia ja jakaantuivat vastauksissa 12 erilaiseen syyhyn. Kansalaisvaikuttamisen esteet jakaantuvat hyvin erityylisiin seikkoihin, joista kaikkiin ei ole olemassa helppoa ratkaisumahdollisuutta. Osa esteistä on kuitenkin helpostikin korjattavissa eri paikkakunnilla.

1. Ei ole aikaa

Anne Birgitta Yeung (2002, 44, 45) on tutkinut suomalaisten syitä olla ottamatta osaa vapaaehtoistoimintaan. Suurimpana syynä nousi esille ajanpuute. Ajanpuutteen toivat esille useimmin muun muassa naiset, perheelliset ja korkeasti koulutetut. Ajanpuute on määritteenä kiinnostava: se sekoittuu helpos-

ti myös viitsimiseen, jaksamiseen ja oman aikataulun organisoimistaitoon, sillä yhtä lailla tiedossa on aktiivisia nuoria, jotka menestyvät lukuisista harrastuksista huolimatta myös koulussa ja opiskeluissa.

> H: Miksi sä et oo mukana sitten missään tämmösessä yhdistyksessä tai järjestössä tai et harrasta missään viikottain ilmeisesti tämmösessä ihan toimintamuodossa? Onko sulla jotain syitä siihen?
> V: Mä en vaan oikeen tiiä. Ehkä se on enemmän ollu tää aika ja sitten on vähän sellainen, et joskus jotain meinaa tehä, mut sitten se jääkin tekemättä. Kait se on vaan laiskuutta.
> H: Kiinnostasko sua mikään toimintamuoto, jos sulle löytys enemmän aikaa?
> V: Melko varmasti kyllä.
> H: Onko mitään esimerkkiä?
> V: No ei nyt sinänsä. Ehkä, tai no. Ehkä jotain tuollaisia, mitä on ne kaikki tämmöset cosplay-tapahtumat, missä esitetään jotain suosikkimanga-hahmoa ja tällaisia vois ehkä joskus kokeilla. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

Nuoren kommentti on sikäli kiinnostava, että hän myöntää, että voisi harrastaa jotain, jos siihen olisi aikaa. Silti hänellä ei ole ainuttakaan säännöllistä harrastusta tietokoneen äärellä mesetystä lukuun ottamatta. Selitys seuraa vasta myöhemmin haastattelun kuluessa – pojalle ajankäyttö tarkoittaa tietyn viitsimättömyyden lisäksi julkisten kulkuneuvojen mukaan kulkemista: ”ei jää aikaa, kun koulukyydit menevät”.

2. Ikä

15-vuotias tyttö pohtii syitä siihen, miksi kehitysmaakauppatoimintaan mukaan tuleminen ei välttämättä kiinnosta kaikkia nuoria. Kiinnostavalla tavalla syyt eivät nuoren mielestä liity pelkästään siihen, että toiminta koettaisiin ”epätrendikkääksi” tai liian ”lennokkaaksi”. Nuori arvelee syinä olevan myös toisten nuorten arviot jonkinlaisesta korkeasta kynnyksestä tai toiminnan sisäpiirisyydestä. Ikä nousee yhtä lailla arvelujen kohteeksi, voiko toimintaan ylipäänsä tulla alle 18-vuotias koululainen.

> V: No ei kiinnosta tai ei silleen välitä, kun täällä on kuitenkin kaikki hyvin, niin sitten on, että mitä väliä sillä nyt on, ei se oo meidän huoli. Tai ei oo aikaa tai ne ajattelee jotenkin, että ois jotenkin ulkopuolinen siinä tai ei tunne sieltä ihmisiä tai silleen, et-

> tä on liian ujo tulemaan yksinään. Tai ei edes tiiä, että voi tulla mukkaan niin nuorena.
> H: No onko kynnys sun näkökulmasta liian korkealla mennä tuommoiseen?
> V: Ei, tai enhän minäkään siitä aiemmin tiennyt, että miekin voisin olla mukana, että se nyt oli hyvä sattuma, että pääsin mukaan.

Politiikasta kiinnostunut tyttö on vakuuttunut siitä, että tulevaisuudessa hän tulee toimimaan poliittisessa järjestössä. Hän kuitenkin toteaa, ettei nuoria oteta tosissaan eikä heidän mielipiteitään arvosteta varteenotettavina kantoina, jolloin mukaan lähtemisen esteeksi nousee nuori ikä. On odotettava aikuisuutta, jotta voi tulla kohdelluksi arvostettavalla tavalla politiikassa.

> Ihan vähän aikaa sitten mie en ees tajunnu mitään politiikasta, eikä miua ees kiinnostanu. Mutta sit yhtäkkiä kun telkkarissa oli tää tehy-homma ja kaikki nää palkkajutut, niin sitten mua rupes kiinnostaan. Kun ärsytti, kun aina kaikki puhu niistä, niin kun just vanhemmat ja tälleen, niin ei ite tajunnu mitään. Sitten minä jotenkin rupesin oikeesti kiinnostuun ja ottaan niistä asioista selvää. Kun haluu oikeestaan vaikuttaa näihin asioihin ja silleen. Isona kyl sitä vois ehkä politiikkaankin pyrkiä. Mutta sitten kun on sen koulutuksen saanu, kun ei ihmiset ota ikinä tosissaan minun mielestä toista, jos ei oo just aikuinen ja jonkinlainen, jotain näyttöä siitä, että osaat jotain asioita. [--] Koska yleensä just ihmiset silleen, minuakin on aina vähän hävettänyt että just puhua kaikille vanhemmille, kun ne on just silleen, et no mitä siekin luulet tietäväs näistä asioista. Mut oikeesti nuorilla on tosi hyviä kantoja minun mielestä asioihin. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Nuoren iän vastakohtana voi olla toiminnan painottuminen alaikäisiin, jolloin vanhemmilla henkilöillä puolestaan on haasteena suhtautua tilanteeseen rakentavalla tavalla. Tällaisia ongelmia ”yli-ikäisyydestä” mainittiin esimerkiksi manga- ja animeharrastajissa.

3. Tieto ei kulje tai sitä ei löydy

Valtavan tiedonmäärän ja tuhansien järjestö- ja toimintamahdollisuuksien joukossa onnistunut markkinointi ja tiedottaminen ovat haastavia mutta välttämättömiä keinoja saavuttaa uusia ihmisiä mukaan toimintaan. Juuri tiedonvälittämisen kanavana koulut, kirjastot ja nuorisotiedotuspalvelimet voisivat toimia yhä aktiivisemmin toimintojen esittelijöinä. Tiedonvälitys vaatii

kuitenkin yhtä lailla järjestöiltä uudenlaista oivallusta: toimintaa on markkinoitava ja markkinointilanteessa on usein oltava esittää konkreettisia päivämääriä ja paikkoja, jonne nuori voi saapua. Yeungin (2002, 45) tutkimuksessa selvisi, etteivät nuoret ole niinkään passiivisia vapaaehtoistoiminnan suhteen vaan ennemminkin epätietoisia vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista. Tiedontarve ja oikean tietokanavan löytyminen voi olla tarpeen myös ideologisen heräämisen hetkellä.

> H: Koetko sää vaikeeksi sen, että maailmassa on ihan hirveesti tietoo, mistä pitäis ottaa selvää ja esimerkiksi ruokaan liittyen, vaikuttaako se vaikeelta?
> V: Vaikuttaa vaikeelta, koska mähän en nytkään voi olla siis varma. Että mä en oo koskaan käynyt yhdelläkään broileritilalla, mä en voi olla varma, onko tää ihan totta, mitä kaikkialla kuulee – no, varmuuden vuoksi lakkasin kuitenkin syömästä sitä, ja tälleen. Että mitä kaikkee mun pitäis syödä, jotta mää saisin kaikki tarvittavat nää ravinteet ja tämmöset lihasta ja tälleen. Vaikuttaa vaikeelta, joo. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Nuorilta saattaa puuttua usein myös tieto ja kanavat, joiden kautta oma harrastus tai haave saattaisi toteutua helpostikin. Toisinaan voi olla hankalaa tavoittaa myös muut nuoret tai kanava, jossa samanhenkiset ihmiset voisivat olla jo ikään kuin valmiina. Voisi olla hyvinkin mahdollista, että esimerkiksi nuorisotyöntekijöillä olisi jo olemassa valmiita ratkaisuja ongelmiin, jos vain eri tahot tavoittaisivat toisensa. Ongelmana voi joskus olla myös se, että nuoret saattavat olla hiukan eriarvoisissa asemissa koulupaikkansa suhteen. Lukiolaisten voi olla helpompi kokoontua bänditoimintaan omalla koululla an ilta-aikaan, ammattikoululaiselle ei tällaista mahdollisuutta välttämättä tarjota. Mikkeliläinen 17-vuotias poika kertoo esteistä toteuttaa haavettaan soittoharrastuksesta:

> H: Eli sä soitat rumpuja? No [--] puuttuuko täältä tilat vai ettei oo semmoista kokoajaa, jonka kautta pystys helposti muodostaan bändiä vaikka tai muuta?
> V: No se tila oikeestaan, kun me ei saatu viimekskään treenikämppää oikein kunnolla, kun vaan tuosta Rokkalasta, missä oli ennen meijeri, niin siitä. Treenikämppien puute ja sitten, eipä niitä bändiläisiä oikein löydy, kavereista löydän jotakin, mutta sitten nekin vasta aloittelee soittamaan.

4. Ryhmään vaikea päästä uutena

Kun pohditaan vaikuttamisen ja osallisuuden esteitä ja edellytyksiä, siirrytään helposti käsittelemään aihetta nuoren omista teoista käsin. Nuori siis itse on ”syypää”, ettei ole esimerkiksi saamattomuuttaan tai kiinnostumattomuuttaan lähtenyt mukaan toimintaan. Todennäköisesti jokainen nykyajan järjestö on pohtinut, miten voisi nuorentua ja saada uusia toimijoita mukaan. Miten nuoret saataisiin kiinnostumaan vapaaehtoistyöstä tai järjestöjen toiminnasta? Ehkä edelleen liian vähän huomiota kiinnitetään toimivaan yhteisöön: mikä osuus kyseisellä yhteisöllä on siihen, ettei nuori päässyt tai tullut mukaan toimintaan? Miten nuoren osallisuutta yhteisön toimintaan on mahdollistettu? Tarjosiko yhteisö sellaisia tehtäviä, joissa nuoren olisi ollut mahdollista toimia? (Ks. Mönkkönen 2005, 295.) Joskus kansalaisvaikuttamisen yksinkertaisena esteenä on se, että toimintaan pääseminen on tehty vaikeaksi. Ryhmät saattavat olla niin sisäänpäinsulkeutuneita, etteivät ne toivota uutta tulokasta tervetulleeksi. Uuden henkilön tuloon ei ole myöskään millään tavalla varauduttu: hänelle ei ole paikkaa tai tehtävää, missä toimia. Näin hän ei voi myöskään kokea itseään merkitykselliseksi.

> V: Meillä on näitä harkkoja aika paljon ja esityksiä, niin niissä menee aika paljon aikaa ja tunnetaan toisemme aika hyvin ja ei pienistä erimielisyyksistä tuu kauheeta riitaa ja tällaista. Ja sit se on ilmennyt kans, että ulkopuolisten on aika vaikee tulla siihen ryhmään uutena mukaan. Et me ollaan jo valmiiks niin hyviä kavereita keskenään.
> H: Onks joku yrittäny tulla myöhemmin?
> V: [--] yks noita vanhoja ryhmäläisiä, joka oli lopettanu, ja nyt oli yhen syksyn meijän mukana viime syksynä. Niin sitten se lopetti, kun se ei oikein, tai se oli aina vähän yksin siellä tunneilla ja se oli vähän jääny siitä kehityksessä jälkeen, että me oltiin muut aika paljon korkeammalla tasolla, niin oli vaikee saada kiinni. Se on sinänsä vähän huono asia. **Tyttö 16 vuotta, Mikkeli**

> Ja kyllä sen huomaa, että siinä on aika tiivis ryhmä, että ulkopuoliset ei välttämättä tajua sitten. Ja sitten, kun tulee uusia jäseniä, niin vähän tuntuu keljulta niitten puolesta, kun ne on just tullu ja sit ne ei tiedä sisäpiirinjuttuja. Ja kun on just nää porukat, mitkä on tiiviisti yhdessä, eikä uusilla oo niin mahollisuutta päästä siihen mukaan, niin ne on mieluummin sitten omissa porukoissaan. **Nainen 19 vuotta, Joensuu**

Järjestöjen byrokratiassa ja toiminnassa vahvistetaan edelleen helposti kuvaa staattisesta, pysyvärakenteisesta toiminnasta, joka ei ole muuntautumiskykyinen uusien tulokkaiden ehdotuksille tai toiminnan puutteiden ja ongelmien paikantamiseen. Toimintoja ei pitäisikään nähdä pelkästään annettuina rakenteina, joihin yksilöt passiivisesti sijoittuvat (Mönkkönen 2005, 296). Ylättävilläkin tavoilla nuorten itsensä kokoamissa toimintaryhmissä ja yhdistyksissä saatetaan välillä vahvistaa hierarkista järjestelmää, sisäpiirin toimintaa, jossa perustajajäsenillä on valta-asema ja uusilla tulijoilla harjoittelijan rooli. Tilanne poikkeaa sikäli yleisestä käsityksestä järjestömaailman toiminnoista, joissa vuosikokoukseen erehtynyt nuori tulokas kohoaa heti ensimmäisellä käynnillään yhdistyksen hallitukseen.

> No kyllä siinä taitaa just hallitus olla se, hallitus on se THE ja se koko [juttu], mikä pitää sen kasassa. Ja kyl kai siellä jonkinlainen, että ihmiset varmaan oikeesti tietää paikkansa, että uudet on niitä uusia ja ne on siellä pohjalla. Että jos ne ei sitten pääse hallitukseen. Ja yleensä hallitukseen valitaan just semmoset, mitkä on ollut pitempään toiminnassa mukana, että uusilla ei taida olla sen suurempaa mahdollisuuttakaan päästä. **Nainen 19 vuotta, Joensuu**

5. Puutteellinen keskustelukulttuuri tai pelko epäonnistumisesta

Luonteenpiirteistä ujous nousi useassa haastattelussa esteeksi ilmaista mielipidettä tai toimia järjestössä aktiivisemmin. Ujouden rinnalla kyse voi usein olla myös pelosta, heikosta itsetunnosta ja huonosta ilmapiiristä. Ongelmana voi olla yhtä lailla esimerkiksi yhteisön puutteellinen keskustelukulttuuri ja sisäänpäinkääntynyt yhteisö. 17-vuotiaan tytön esimerkki haastaa pohtimaan koulujen virallisten vaikuttamiskanavien tulevaisuutta, jotta oppilaskunnat ja muut viralliset kanavat voisivat kannustaa oppilaita mielipiteiden ilmaisemiseen ja näkemysten esilletuontiin. Syyt syrjään vetäytymiselle voivat olla syrjäytymissyiden tavoin muuallakin kuin oletetuissa nuoren omissa luonteenpiirteissä ja taustoissa. Joskus voi olla paikallaan muuttaa kokonaista toimintakulttuuria sellaiseksi, että kaikilla ihmisillä on mahdollisuus tuoda mielipiteensä esille.

> Mää oon tavallaan aika ujo, että mää en uskalla lähtee missään, jos on vaikka tulossa oppilaskunnan yleiskokous tän viikon perjantaina, ja jos siellä kysytään jotain, niin en mää uskalla sieltä

> lähtee hyppimään ja huutamaan omia mielipiteitäni julki. Se on ehkä lähinnä ollu sitä, että mä pelkään sitä, että mitä ihmiset ajattelee siitä, mitä mää sanon. [--] Mutta tavallaan mulle on kuitenkin tärkeetä se, että ihmiset ei ajattele musta, että mikä ihmeen hullu tuokin on, kun tuollaisia menee sanomaan. Kaveriporukassa on melkein sama, mitä siellä sanoo, koska ne tietää, että minkälainen minä oon, mutta jos minä jossain oppilaskunnan kokouksessa meen sanomaan jotain, niin sitten siinä saa hyvin tarkkaan valita sanansa, mitä sanoo, että uskaltaa jotain sanoa siellä. **Tyttö 17 vuotta, Mikkeli**

Vuoden 1999 Civic-tutkimuksessa suomalaisnuoret menestyivät tieto- ja taito-osiossa toiseksi parhaiten. Silti heidän arvionsa omasta politiikkaa koskevasta tiedostaan ja ymmärryksestään on merkittävästi kansainvälistä keskiarvoa pienempi. Suomalaisnuoret arvioivat sanottavansa poliittiseen keskusteluun vähäisemmäksi kuin muiden vertailuryhmien nuoret. Suutarisen (2006, 81, 85, 92) mielestä tulos voidaan tulkita niin, että suomalaisnuoret eivät ole muodostaneet mielipidettä politiikan kysymyksistä. Suomen kouluissa ei kiinnitetä huomiota mielipiteiden muodostamiseen samassa määrin kuin muissa maissa. Suomen nuorille ei ole tyypillistä osallistua poliittiseen keskusteluun, vaikka heillä olisi siihen edellytyksiä. Toisaalta samaisen tutkimuksen osiossa ilmeni, että Suomen suomenkielisten opettajien keskuudessa poliittisen keskustelun tavoitetta arvostettiin vähiten. OECD:n tilastojen perusteella Suomessa on yhteiskunnallista opetusta erityisen vähän; myös yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri jää marginaaliasemaan. Civic-tutkimuksen kansainvälinen vertailu osoittaa, että Suomen koulut ovat 14-vuotiaiden ikäluokassa politiikkakielteisiä. Nuorille annetaan vain vähän osallistumis- ja mielipiteenmuodostusmahdollisuuksia.

> H: Onko sulla mitään tällä hetkellä olemassa sellaisia ideoita, miten näitä epäkohtia vois lähtee ehkä muuttamaan parempaan suuntaan?
> V: No ei nyt oikeestaan. Se nyt, että jossain koulussa vois ehkä olla jottain tietoo asiasta, mutta sitten taas, että miten se vaikuttas, että oisko se vaan semmoista, että ”voi vitsi”, että opiskelijoita ei vois vähempää kiinnostaa, että siitä ei välttämättä sitten ois hyötyy. **Tyttö 15 vuotta, Joensuu**

Kansalaiskasvatuksen kansainvälisissä arvioinneissa on todettu, että Suomessa koulujen yhteiskuntakasvatus on vertailumaiden suhteen eniten tietopai-

notteista sekä vain vähän arvojen kehittymistä ja yhteiskunnallista toimintaa painottavaa. Muissa pohjoismaissa on päädytty koulupainotteiseen kansalaiskasvatukseen. Siinä koulu nähdään eräänlaisena pienoisyhteiskuntana, jonka puitteissa nuoret tottuvat yhteisten asioiden hoitoon ja vastuuseen yhteisön toiminnasta. Sallimalla ja mahdollistamalla keskustelun kouluissa opettajat voisivat onnistua jo vähäisellä keskustelun määrällä vaikuttamaan nuorten yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Yhteiskunnallista keskustelua ja mielipiteiden muodostamista tehdään usein niin vähän, että kyky sietää erilaisia mielipiteitä ja sovitella erilaisia näkemyksiä toisiinsa jää syntymättä. Suomalaisten vähäistä kiinnostusta yhteiskunnalliseen toimintaan selitetäänkin puutteellisella keskustelukulttuurilla. (Suutarinen 2006c, 70, 92, 93, 100, 101.)

6. Ohjaajat eivät ole päteviä tai eri harrastukset ovat epätasa-arvoisia

> Voimistelun minä alotin 2-luokalla ja siitä minä en silleen aluks kauheesti tykänny. Siellä ei ollu se valmentaja siihen asiaan panostautunut, että ne ei ehkä ollu niin siihen lajiin syventyneitä. Ehkä valmentajasta huoku se ei-niin-toivottu-laji, niin sit se ehkä miuhun paisto silleen. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Ohjaajien pätemättömyys voi näyttäytyä myös lahjakkuuksien huomaamattomuutena. Heillä ei ikään kuin ole taitoa tunnistaa nuoria, joilla olisi taitoa kehittyä pitkällekin ammattitaitoisen valmentajan johdolla. 15-vuotias tyttö kuvaa ohjaajan kannustamattomuutta:

> Kyllähän sieltä nousee ne esiin, jotka on hyviä. Mut ei niitä oo oikeastaan ikinä kiinnostanu se. Yks mun valmentaja sano, että, kun minä sanoin, että minä aion pyrkiä liikuntaluokalle, niin sano, että ”et sie pääse sinne”. Kyl mie itkinkin sen takia, et ei se todellakaan tuntunu kivalle. Et kyl mie tiesin, että sinne liikuntaluokalle on vaikee päästä, mutta… Mut sitten minun luokanopettaja, joka oli kans aika urheilullinen, mutta ei valmentanu, niin se sano miulle aina silleen, että tosi hyviä, että toivottavasti sinulla riittää intoa ja kaikkea, että totta kai sinne pyrit. **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

Ohjaajien puute on usein syynä myös siihen, ettei kyseistä toimintaa voi harrastaa paikkakunnalla. Samaan aikaan toiselle lajille tai toiminnalle voi löytyä

useitakin seuroja ja toimintamahdollisuuksia, mikä herättää pohdinnan toimintojen tasa-arvoisuudesta.

> Just joku jääkiekko ja jalkapallo, niitä on ihan joka ikiselle ikäsarjalle, niin eikö niistä rahoista, mitä niihin laitetaan, niin vois vähän levittää tätä harrastusmahollisuutta erilaisille aloille? **Tyttö 15 vuotta, Mikkeli**

7. Toiminta sotii ideologiaa vastaan

Kiinnostavan esteen harrastamismuodolle kuvailee 23-vuotias joensuulainen opiskelija, joka lopetti kuorotoiminnan metsäalan esiintymistilaisuuden jälkeen, koska ”jotenkin vääristyneellä tavalla [esiintymistilaisuudet ja laulut] ylikorostaa kansallista identiteettiä ja tiettyjä militaristisia arvoja”. Nainen koki kappalevalinnat Suomen metsätalouden propagandana eikä halunnut enää jatka kuorossa.

> Niin ja sit olin tossa yliopiston kuorossa, mutta sitten se jotenkin vähän tyrehty, kun mulla tuli jotenkin semmosia ongelmia, että kun mä tykkään tosi paljon laulaa, mutta en tajunnut, että se, missä ne vaikka käy esiintymässä, oli metsäkonsertti ja oli reserviupseerien juhlakonsertti, johon toivottiin Suomen itsenäisyyttä käsitteleviä lauluja ja sitten kaikkia muita vastaavia ja tämmösiä tosi patrioottisia ja patriarkaalisia ja tämmösiä jotenkin mun arvomaailmaa sotivia juhlakonsertteja, niin sitten mä jotenkin jouduin jättämään sen harrastuksen sitten pois, vaikka hirveesti tykkäänkin laulaa… **Nainen 23 vuotta, Joensuu**

Naisen mainitsema este lukeutuu ilman muuta poikkeuksellisten syiden joukkoon, mutta ideologinen syy voidaan nähdä laajemminkin 2000-luvun nuorten toimintamotiivina. Erilaisten elämäntapaideologioiden nousu voi näkyä yhtä lailla jonkin asian protestoimisena, vaikka valtaväestö luokittelisikin protestoinnin kohteen harmittomaksi ja hyväksytyksi toiminnaksi.

8. Vastuunkantajia on liian vähän

Lukuisten järjestöjen ja toimijoiden ongelma on toiminnan jatkuvuuden takaamisessa. Kiinnostuneita toimijoita voi riittää, mutta vastuunkantajia, hallituksessa työskenteleviä, lankojen kiinnipitäjiä ja vapaaehtoisista vastaavia on vaikea saada säännöllisiksi toimijoiksi järjestöön. Kansalaistoiminnan kehit-

täminen kulminoituukin viime kädessä osaamiseen. Järjestötoimijat muodostavat heterogeenisen joukon, ja henkilöiden – erityisesti vapaaehtoisten – suuri vaihtuvuus, samoin kuin aktiivisten järjestötoimijoiden ikääntyminen ja työssä jaksamisen kysymykset asettavat haasteita järjestötoimijoiden kehittämiselle ja uuden sukupolven sitouttamiselle toimintaan. Myös järjestötoimijoiden osaamisen on katsottu huonontuneen viimeisten vuosikymmenien aikana. (Harju 2004, 131.) Erityishuomio kohdentunee jatkossa järjestöjen johtamiseen, vapaaehtoisten motivoimiseen ja työssä jaksamiseen, uusien toimintamallien ja menetelmien kehittämiseen sekä nuorten järjestöllisten valmiuksien parantamiseen. (Komonen 2006.)

> Vähän meillä oli vaikeuksia jotenkin, kun ne muut oli aika paljon nuorempia, niin jotenkin saada sitä toimimaan, että tuntu jotenkin, että me ideoidaan ja me tehdään kaikki, vaikka toki ne muut oli innoissaan. Mutta mä itekin muistan silloin, kun mä joskus oon lähtenyt mukaan tuommoiseen, että toki se on alusta asti vaikeeta niin kun lähtee ottamaan vastuuta, kun on uutta kaikki, niin se oli ihan ymmärrettävää, että ne ei osannutkaan silleen heti. Meni kaikki aika siihen, että ohjeistaa niitä, tai jotenkin, että tee sinä nyt tämä ja tee sinä nyt tämä. Ja sitten meillä ei ihan hirveesti ollut mitään toimintaa. **Nainen 23 vuotta, Joensuu**

9. Vanhempien tai muiden ihmisten epäluulo

Osallistumisen esteenä voi olla myös vanhempien epäluulo sellaisiin järjestöihin, jotka ovat olleet julkisuudessa mediatempausten ja kiisteltyjenkin toimintatapojen vuoksi. Kaikilla kansalaisliikkeillä ei olekaan hyvä maine järjestäytyneessä yhteiskunnassa, sillä protesti ja väkivaltainen muutostarve leimaavat toimintaa (Hyyppä 2005, 163).

> H: No ootsä koskaan miettiny, että nuo sun harrastukset, niissä ei varsinaisesti oo tähän sun ideologiaan liittyen mitään sellaista ihan yhdistystoimintaa, et haluaisitko sää olla mukana jossain, vaikka Animalian toiminnassa tai Maan ystävissä tai muussa?
> V: Oishan se silleen kiva, mut mää en sitten tiedä, mitä mun vanhemmat siitä sanois, että ne ei välttämättä kyllä riemastuis, jos mä yrittäisin jossain Animalian toiminnassa olla mukana, niin.
> H: Mitä sä luulet, että mikä niitä häiritsis siinä?
> V: Ne on vähän, siis epäilee, just jotain Animaliaa kaikkien suurien näitten turkistarhausiskujen tekijäksi tai sinne ja kaikkee tällaista. [--] onhan niillä jotain ihan oikeitakin mielipiteitä siitä Greenpeacestakin, jotain, mutta ei ne, kyllähän ne, kyl siis varmaan ihan ylpeitä olis, jos mä jossain ilmastonmuutostyössä oli-

> sin, mut ei ne tämmösistä ehkä eläinaktivistitouhusta niinkään välittäis. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Pienen kyläalueen sisällä nuori voi kokea myös paineita siitä, onko soveliasta harrastaa tai ajaa jotakin ideologista asiaa eteenpäin. Luokittelu ”hipiksi”, ”uskovaiseksi”, ”hihhuliksi”, ”kettutytöksi” tai ”on-niin-olevinaan-tyypiksi” saattaa hyvinkin johtaa nuoren karttelemaan erottautumista ja oman identiteettinsä esilletuontia. Ihmisen erikoisuus tulee esille hänen yhteisöllisen asemansa ja sosiaalisten suhteidensa välityksellä. Sosiaalisia suhteita ja rooleja ilmaisevat esimerkiksi ammatti, elinkeinon harjoittaminen, harrastukset ja erilaiset hauskanpidon muodot. (Saarinen 2003, 113, 180.)

> V1: Äiskähän nyt ei oo ikinä tykänny siitä musiikista, mitä mää kuuntelen, mutta kun hänkin on nyt tajunnut, että mää en tästä ainakaan ihan heti tätä vaatetyyliä tai muuta oo muuttamassa, niin on loppunut se valitus sitten siihen.
> V2: Meilläkin siis äiti jaksaa välillä sanoo pukeutumisesta, että pitääkö se nyt olla noin synkkää ja ai kamala, tämmönen ois nättiä…
> V1: Niin ja se on sit ihan perus, että ”pitääkö sitä aina olla noin erilainen?”
> V2: Niin, että vähän voisit vähän tämmöstäkin kokeilla…
> **Naiset 18 vuotta, Savonlinna**

Ideologisissa valinnoissa voivat nuorten ja vanhempien kohdalla törmätä juuri erilaiset elämänkatsomukset, jopa sukupolvien väliset ristiriidat ja näkemyserot oikeista valinnoista ja elämäntavoista.

> V: Ekaksihan mää lakkasin syömästä broileria, koska broilerinkasvatus on epäeettistä, ainakin mun tietolähteiden perusteella, jotkut nyt voi olla muutakin väittää. Ja toinen oli, että ilmastonmuutokseen vaikuttaa nää suuret lihakarjataloudet, joissa on valtavat, oliko se metaanipäästöt. Kalkkunaa mä kyllä syön. Mut se johtuu ihan vaan meidän äitistä.
> H: Miten se johtuu sun äidistä?
> V: Se haluaa, että mä välttämättä saan jotain kautta näitä animohappoja ja näitä kuituja ja näitä muita.
> H: Oottekste käyny kotona paljo keskustelua tästä sun valinnasta?
> V: Ollaan.
> H: Minkäsorttisia?
> V: Meidän äiti kiljuu mulle siitä, kun mä en syö punaista lihaa, tai ei kilju, mäkättää aina vaan siitä.
> H: Muistatko sää mitään kommenttia, siis ihan jotain…?

> V: Että mulle on aina niin vaikea tehdä ruokaa ja vaikka oon joskus itekin jotain yrittäny tehä, mutta tämmöistä kaikkee.
> H: Tekeeks teillä äiti aina sulle aina eri ruoat, kun sitten muulle perheelle?
> V: Ei oikeestaan. Se on jos tekee jotain, missä on lihaa, muuta kun kalkkunaa, niin mä syön upean valmisporkkanalaatikon. **Tyttö 14 vuotta, Mikkeli**

Toisinaan vanhemmille ei edes paljasteta kaikkea harrastuksen piiriin kuuluvaa, koska epäilyksenä on, etteivät vanhemmat hyväksyisi kaikin osin nuoren toimintaa ja nuori joutuisi luopumaan esimerkiksi tärkeästä sosiaalisesta piiristään tämän takia.

> V1: Ja äitikin hyväksyy [harrastuksen], kuhan mä jätän asioita joitain kertomatta.
> V2: Niin joitain tyyliin, millaisia tehtäviä pullonpyörityksessä on meillä.
> V1: Niin ja sit, ketä oli siellä muitakin yöpymässä.
> V2: Niin, mulla on, puolet mun kavereista on poikia.
> V1: Niin ja aika moni on täysikäisiä, et meidän äiti ei siitä hirveesti varmaan tykkäis, mutta mä koen, että se on kuitenkin sellaista pientä, että mä en kuitenkaan käy ryyppäämässä. **Tytöt 15 ja 17 vuotta, Mikkeli**

10. Asuminen keskustan ulkopuolella

Vuoden 2009 nuorten vapaa-aikatutkimuksessa joka viides nuori kokee pitkien matkojen vaikeuttavan osallistumista. Itä-Suomen nuorille välimatka on suurin ongelma. (Myllyniemi 2009, 55.)

> H: Ootko sä kaupungilla koskaan niin sanotusti hengaamassa?
> V: No en nyt hirveemmin, kun ei oo aikaa, kun nää koulukyydit on vähän niin, että tuolle meille päin ei kule ku tasan kaksi bussia illalla. Mut silloin jos kavereilla käyn, niin ehkä sillon pystyy vähän olemaankin täällä kaupungilla.
> H: Rajoittaako sun mielestä tällä hetkellä sun asumispaikka niin sun osallistumista johonkin?
> V: No se vähän riippuu näistä. Mut en mä hirveesti pääse silleen kavereilla käymään, kun sitten ne kyydit on aina vähän silleen, et bensaakaan ei oo hirveesti aina [mopossa] ajella ja ei oo varaa, rahaa ostella bensoja. Et kyllä miä varmaan muuten voisin olla enemmänkin kavereitten luona ja näin. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

11. Rahan puute

Osallistumisen esteenä ovat myös taloudelliset ongelmat, erityisesti alaikäisillä nuorilla. Joskus rahankäyttö voi toki olla myös valintatilanne: jos rahaa laittaa toiseen toimintaan, ei sitä riitä enää harrastamiseen.

> H: No luuletko, että sun perhe haluais, että sää harrastasit vaikka jotain?
> V: Kyllähän ne varmaan olis ihan innokkaana siihen, mutta ei oo sitten taas rahaa toisaalta, sekin rajoittaa niitä harrastuksia. **Poika 17 vuotta, Mikkeli**

12. Tunne, ettei muutosta synny

Median mahdollisuus kohdistaa miljoonien ihmisten mielenkiinto epäkohtiin ja vaikutuspyrkimyksiin voi olla onnistuessaan etu ja muutoksen alku. Toisaalta median kiihtynyt tahti tuottaa jatkuvasti uusia sensaatiouutisia vieden yhdeltä uutiselta uutisarvon nopeastikin. Nuorille tärkeiden teemojen pääsy mediaan voi olla voittoisa tunne. Ahdistusta sen sijaan voi herättää huomio, ettei valtaosa ihmisistä edes sokeeraannu synkistä kuvista. Mediatempauksen viesti voi pahimmillaan myös kääntyä toimijoita vastaan.

> OE:llä [Oikeutta Eläimille -järjestö] oli se videojuttu, että oli kuvannut niitä tiloja ja sitten se näytettiin A-studiossa, niin olihan se ihan mahtava juttu, joka ravisteli koko Suomea. Mutta sitten taas toisaalta tuntu, että aika nopeesti se kuitenkin kuihtu tai jotenkin se ei välttämättä johtanut oikein mihinkään. Että ehkä se johtaa siihen, että tiloja valvotaan tarkemmin, mutta ei se näemmä sitten johtanut siihen, että ruvettas pohtimaan, että onkohan tää koko systeemi jotenkin toimimaton. Niin sitten jos tommonen juttu, joka oikeesti oli tosi suuri ja näyttävä ja jotenkin kuka tahansa näki sen videon, niin pitäis tuntea jotain. Tunteen pitäis muuttua toiminnaksi. Niin kyllä varmaan ihmiset tunsi, mut sit just, että se ei muutu sitten toiminnaksi. Tai käytännön teoiksi. Niin sit tuntuu, että jos tommonen ei vaikuta, niin mikä sitten vaikuttaa, että mitä sitä pitäis tehä, että jotain tapahtus. **Nainen 23 vuotta, Joensuu**

5.3 Kansalaisvaikuttamisen uudet indikaattorit

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman yhteydessä toteutettu suomalaisia kansalaisvaikuttamisen indikaattoreita suunnitellut hanke julkaisi ehdotuksensa demokratiaindikaattoreiksi (Borg 2006). Ehdotetut demokratiaindikaattorit on jaettu yhdeksään aihealueeseen, jotka kohdentuvat laajaan joukkoon kansalaisyhteiskunnan ja demokraattisen järjestelmän solmukohtia. Erityisesti huomiota saavat vaali- ja puoluedemokratian toiminta, viralliset kuulemis- ja vaikuttamiskanavat, järjestöosallistuminen sekä kansalaisten suhde ja usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin näissä rakenteissa.

Nuorten kansalaisvaikuttamiseen kohdentuvat erityisesti ehdotetut demokratiakasvatuksen indikaattorit. Ehdotetuissa nuorten indikaattoreissa mainitaan nuorten osallisuuden areenoina oppilaskunta- ja ainejärjestötoiminta sekä yhteiskunnallinen toiminta nuorisovaltuustoissa ja kansalaisjärjestöissä. Oppilaitosten yhteiskunnallisen kasvatusvaikutuksen arvioimisen kannalta huomiota kiinnitetään sosiaalista vuorovaikutusta korostavan kansalaistoiminnan tärkeyteen.

Tämän tutkimuksen tulokset nostavat esille tavanomaista sosiaalista vuorovaikutusta korostavia kansalaistoiminnan muotoja. Virallisten päätöksenteon kanavien ja nimettyjen vaikuttajaryhmien ulkopuolelle jää aktiivinen kansalaisyhteiskunta. Oppilaskuntia, valtuustoja, paikallisosastoja ja valituskanavia vierastavat nuoret eivät jää passiivisiksi, mikäli vain onnistuvat löytämään oman kansalaisvaikuttamisen areenansa. He pyrkivät vaikuttamaan isoihin ja pieniin, lähellä ja kaukana oleviin asioihin epämuodollisilla menetelmillä ja suorilla sosiaalisilla suhteilla.

Minkälaisia olisivat nuorten kansalaisvaikuttamisen indikaattorit? Nuorten kansalaisliikehdintää tarkasteltaessa on syytä kiinnittää huomiota toiminnan kantaaottavuuteen, vaikuttamisorientaatioon ja vaikutuksiin. Keskeinen osa nuorten epävirallisesta vaikuttamistoiminnasta keskittyy nuorten omaan paikallisyhteisöön ja elämänpiiriin.

Tavoitteelliset elämäntapa- ja kulutusvalinnat. Nuorten vaikuttamispäämäärät heijastuvat heidän elämäntapaansa ja kulutusvalintoihinsa. Nuori kokee ratkaisunsa usein konkreettisena ja suorana vaikuttamistekona. Elämäntapojensa välityksellä nuori voi kiinnittyä laajempaan vaikuttajayhteisöön, joka voi vaikuttaa suoraan jäsentensä elämän mielekkyyteen tai muodostaa ihanteellisemman maailman pienoiskoossa.

Vaikuttaminen vertais- ja lähiyhteisöön. Nuoret sekä vastaanottavat että jakavat vaikutteita esimerkkien avulla. Elämäntapavalinnoillaan ja kannanotoillaan nuoret voivat vaikuttaa vertaisyhteisönsä jäseniin ja yhteisön toimintaan. Nuorten ääni voi päästä kuuluviin myös heidän perheidensä tai muiden läheisyhteisöjen sisällä.

Kantaaottavuus. Riippumatta siitä, uskovatko nuoret vaikutusmahdollisuuksiinsa, he voivat ottaa aktiivisesti kantaa. Tämän tutkimuksen kyselyaineiston perusteella yläasteikäisetkin nuoret ovat aktiivisia kannanottajia verkon julkisissa ja yksityisissä keskusteluissa. Nuorten kantaaottavan verkko-osallistumisen tarkempien ominaispiirteiden, kuten muodon ja ympäristöjen, selvittäminen peräänkuuluttaa laadullista jatkotutkimusta.

Soveltava tilan ja toimintaympäristöjen käyttö ja haltuunotto. Keskeinen etenkin alaikäisten nuorten elämää rakenteistava tekijä on omien, autonomisten tilojen puute. Muokkaamalla julkisia kaupunkitiloja, verkkoympäristöjä ja teleliikennettä nuoret luovat omien tarpeidensa mukaisia toimintaympäristöjä.

Osallisuus on henkilökohtainen kokemus, joka saa yksilön toimimaan. Jotta voisi tulla osalliseksi, tarvitaan areena, jonne ihmisiä kutsutaan osallistumaan. Vaikutusvalta lisääntyy, kun ihmiset kohtelevat toisiaan samanvertaisina kumppaneina, jotka omasta tahdostaan osallistuvat päätöksenteko- ja toimeenpanoprosesseihin. Osallisuuden tunteen seurauksena ihminen haluaa vaikuttaa tilanteeseen – saada vaikutusvaltaa. Samalla lisääntyy valmius vastuunkantamiseen. (Wallén 2005, 44, 45, 80–82.) Tämän tutkimuksen ydintä

kuvaavat joensuulaisen 28-vuotiaan miehen ja 23-vuotiaan naisen ajatukset kansalaisvaikuttamisesta:

> *Suoraviivaisin tapa tänä päivänä yhteiskuntaan vaikuttamiseen on esimerkki. Et kuvan voima on äärettömän suuri. Sen mainostajat tietää tosi hyvin, sen takia ne meille syöttää kaikenlaisia kuvia, kauniita kuvia ja houkuttelevia kuvia ja luotaantyöntäviä kuvia ja kaikenlaista, milloinkin tarkoituksensa mukaan. Ja kaikista suurin kuvan voima on sillä, että jokainen ihminen on kuitenkin kuva, esikuva, esimerkki, ja se, mitä sä ite teet, niin se vaikuttaa kaikista eniten ihmisiin ympärilläs. Ja tän takia kaikki, mitä sä teet, on tapo- ja vaikuttaa oikeastaan, tajus sitä tai ei.*

> *Mun mielestä suurin vaikutus on siinä, että jos ite on sitä, mitä on, ja sitten vaikuttaa omaan lähipiiriinsä ja sitä kautta vaikuttaa muihin ihmisiin ja niitten ajattelumaailmaan ja ehkä tottumuksiin ja valintoihin ja sitten ne taas vaikuttaa eteenpäin.*

”Tarvitaan vain 5 prosenttia omaksumaan ideoita ja muuttamaan niitä – ja koko kansan ajattelutapa muuttuu.” (Son Lettsin Punk – attitude, 2005). Vaikutusvaltaa on esimerkillisissä teoissa, jotka monistuvat eteenpäin ja muuttavat maailmaa.

LÄHTEET

AINEISTOLUETTELO
Haastattelunauhat
Haastattelut vuosina 2007–2009
Haastattelijana Laura Hokkanen
Haastattelulitteroinnit tallennettu Mikkelin ammattikorkeakoulun arkistoon.

Mikkeli:

Tyttö, 14 vuotta
Tyttö, 15 vuotta
Tyttö, 16 vuotta
Tyttö, 17 vuotta
Tyttö, 17 vuotta
Poika, 17 vuotta
Poika, 17 vuotta
Mies, 20 vuotta
Mies, 24 vuotta
Mies, 22 vuotta
Ryhmähaastattelu 14-, 17- ja 15-vuotiaat tytöt

Juva

Tyttö, 14 vuotta
Poika, 13 vuotta

Savonlinna

Ryhmähaastattelu, 3 naista, 18-vuotiaat
Nainen, 27 vuotta

Joensuu

Tyttö, 15
Nainen, 19
Nainen, 19
Nainen, 19
Nainen, 20
Nainen, 23
Mies, 28

ABC-asemahaastattelu Mikkeli, vuosi 2009
Haastattelijana Minna Marttinen
Haastattelussa neljä 14–15-vuotiasta poikaa

Kyselytutkimus

Toteutettu marras-joulukuussa 2009. Toteuttajina Veli Liikanen ja Mikkelin ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogiopiskelijat KN07. Toteutettu 11 itä-suomalaisessa koulussa. Vastaajia 703.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

AIRAKSINEN, TIMO 2006: *Onnellisuuden opas*. Juva: WS Bookwell Oy.

ALANEN, ILKKA 1979: *Maaseudun ja kaupungin ristiriita maaseutusosiologian teoreettis-metodologisena perustana.* Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia 36.

ARO, LAURA 1996: *Minä kylässä. Identiteettikertomus haastattelututkimuksen folklorena*. Helsinki : Suomalaisen kirjallisuuden seura.

ARPO, ROBERT 2005: *Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internetkeskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa.* Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 39. Joensuu: Joensuun yliopisto.

BORG, SAMI 2006a: Esipuhe teoksessa *Suomen demokratiaindikaattorit*. Oikeusministeriön julkaisuja 2006:1. Toim. Sami Borg. Helsinki: Edita Prima Oy. s. VII-VIII.

BORG, SAMI 2006b: *Käsitykset kansalaisuudesta ja omista vaikuttamismahdollisuuksista*. Teoksessa *Suomen demokratiaindikaattorit*. Oikeusministeriön julkaisuja 2006:1. Toim. Sami Borg. Helsinki: Edita Prima Oy. s. 115–127.

BÄCKLUND, PIA & HÄKLI, JOUNI & SCHULMAN, HARRY 2002: *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus.

GERGEN, KENNETH 2000: *The Self in the Age of Information* [online-dokumentti]. Lehdessä The Washington Quarterly/Winter 2000. 23:1, s. 201–214. Saatavissa: <http://www.twq.com/winter00/231Gergen.pdf>. [Luettu 14.9.2007.]

GRÖNLUND, KIMMO & SETÄLÄ, MAIJA 2006: *Sosiaalinen pääoma*. Teoksessa *Suomen demokratiaindikaattorit*. Oikeusministeriön julkaisuja 2006:1. Toim. Sami Borg. Helsinki: Edita Prima Oy. s. 154–172.

HAANPÄÄ, LEENA 2005: Vihreyden tavoittelusta totunnaisiin kulutustapoihin. Teoksessa Kuluttava nuoruus. Toim. Minna Autio ja Petri Paju. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 62. Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuora-julkaisuja 32. Stakes, s. 118–131.

HARINEN, PÄIVI 2005: *Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti*. Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisusarja.

HARINEN PÄIVI & ITKONEN, HANNU & RAUTOPURO, JUHANI 2006: *Asfalttiprinssit – tutkimus skeittareista*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 159. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.

HARJU, AARO 2003: *Yhteisellä asialla*. Vantaa: Kansanvalistusseura.

HARJU, AAR0 2005: *Kansalaistoiminta vapaaehtoistoiminnan innoittajana*. Teoksessa *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Toim. Nylund & Yeung. Tampere: Vastapaino, s. 58–80.

HAUTAMÄKI, ANTTI 2005: *Politiikan paluu.* Teoksessa *Yhteisöllisyyden paluu*. Toim. Antti Hautamäki, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola. Tampere: Gaudeamus.

HEIKKINEN, VESA & HURME, TUURE 2008: *Hölynpölynimuri*. Helsinki: Otava.

HELANDER VOITTO 2006. *Järjestödemokratian keskeiset mittarit*. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Suomen demokratiaindikaattorit.* Oikeusministeriön julkaisuja 2006:1. s. 92–114.

HENTILÄ, HELKA-LIISA & LUOMA, SIRPA 2009: *Arkiliikunta murroksessa – nousevat lajit Oulussa. Arkiliikuntaa edistävä elinympäristö*. Oulun yliopiston teknillinen tiedekunta, arkkitehtuurin osasto.

HELVE, HELENA 2002: *Arvot, muutos ja nuoret.* Helsinki: Yliopistopaino.

HELVE, HELENA 2005: *Nuorten arvojen, maailmankuvien ja katsomusten muutokset*. Teoksessa *Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä*. Toim. Tommi Hoikkala, Sofia Laine & Jyrki Laine. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 52. Helsinki: Loki-kirjat, s. 205–222.

HELVE, HELENA 2006: *Nuoret ja usko*. Teoksessa *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006*. Toim. Terhi-Anna Wilska. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 34, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 67. Helsinki: Opetusministeriö, s. 92–109.

HJELM, TITUS & MYLLYNIEMI, SAMI 2006: *Kirkkoon kuulumattomat nuoret maallistumisen peilinä*. Teoksessa *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006*. Toim. Terhi-Anna Wilska. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 34, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 67. Helsinki: Opetusministeriö, s. 124–145.

HOIKKALA, TOMMI 1989: *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen.* Helsinki: Gaudeamus.

HORELLI, LIISA & SORKASIIRA, TIINA & HAIKKOLA, LOTTA 2004: *Nuoret uuden osallistumiskulttuurin tienraivaajina*. Teoksessa *Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä*. Toim. Kari Paakkunainen. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 29. Helsinki: Edita, s. 135–144.

HYYPPÄ, MARKKU T. 2002: *Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

HYYPPÄ, MARKKU T. 2005: *Me-hengen mahti*. Jyväskylä: PS-kustannus.

HÄMÄLÄINEN, TIMO & AHOLA, EIJA 2008: *Esipuhe*. Teoksessa *Nuorten tulevaisuuskuvat.* Raportin laatinut Eija Seppänen, Fountain Park Oy. Helsinki: Sitra & Tekes.

JALLINOJA, RIITTA 2000: *Ylilatautunut yksityiselämä*. Artikkeli teoksessa *2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta*. Toim. Tommi Hoikkala & J. P. Roos. Helsinki: Gaudeamus, s. 172–186.

JAUHIAINEN, JUSSI S. 2002: *Kaupunkiliikkeet ja kamppailu osallisuudesta kaupunkitilaan*. Artikkeli teoksessa *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Toim. Pia Bäcklund & Jouni Häkli & Harry Schulman. Helsinki: Gaudeamus, s. 125–140.

JUKARAINEN, PIRJO & TUHKUNEN, ANNE 2004: *Imagosta identiteettiin – raja- ja syrjäseutujen nuorten muuttoliikkeen lähtökohtia.* Artikkeli teoksessa *Samaan aikaan toisaalla… Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi.* Toim. Petri Paju. Nuorten elinolot -vuosikirja IV. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta Stakes, s. 94–105.

KAIVOLA, TAINA & RIKKINEN, HANNELE 2003: *Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat*. Tietolipas 199. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 36. Helsinki: SKS.

KARVONEN, ERKKI 1999: *Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa.* Helsinki: Gaudeamus.

KASESNIEMI, EIJA-LIISA & RAUTIAINEN, PIRJO 2001: *Kännyssä piilevät sanomat. Nuoret, väline ja viesti*. Tampere: Tampere University Press.

KETTUNEN, PEKKA 2002: *Miksi osallistumisesta puhutaan? Osallistumisen kehittäminen suomalaisissa kunnissa*. Artikkeli teoksessa *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Toim. Pia Bäcklund & Jouni Häkli & Harry Schulman. Helsinki: Gaudeamus, s. 18–35.

KOMONEN, KATJA 2006: *Kansalaisvaikuttamisen kentät - hankesuunnitelma*. Mikkelin ammattikorkeakoulu.

KOPOMAA, TIMO 2000: *Kännykkäyhteiskunnan synty. Tihentyvä arki, tiivistyvä kaupunki*. Helsinki: Gaudeamus.

KOSKIAHO, BRIITTA 2001: *Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö*. Teoksessa *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Toim. Antti Eskola & Leena Kurki. Tampere: Vastapaino, s. 15–40.

KOTI KAUPUNGISSA 2009: Koti kaupungissa – Hem i Stan. Kaupunkimainen kerrostaloasuminen sosiaalisena ja ekologisena elämäntapana [verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://www.hemistan.fi/>. [Luettu 15.3.2010.]

KULMALA, ANNA 2006: *Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta.* Acta Universitatis Tamperensis 1148. Tampereen yliopisto: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

KURKELA, REIJO &, SAULI, HANNELE 1998: *Tilastolliset luokitukset ja arki.* Teoksessa *Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt.* Toim. Seppo Paananen ym. Tampere: Vastapaino, s. 27–42.

KURKI, LEENA 2001: *Kasvaminen palvelutehtävään. Sosiaalipedagoginen katse vapaaehtoistyöhön*. Teoksessa *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Toim. Antti Eskola & Leena Kurki. Tampere: Vastapaino, s. 67–92.

LAINE, EEVA 2007: *Maailmankauppaliike murroksessa. Reilun kaupan pioneerin rooli muuttuvassa toimintaympäristössä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden laitos.

LATOMAA, TIMO 2005: *Ymmärtävä psykologia: psykologia rekonstruktiivisena tieteenä*. Teoksessa *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Toim. Juha Perttula ja Timo Latomaa. Helsinki: Dialogia, s. 17–88.

LEHTONEN, HEIKKI 1990: *Yhteisö.* Tampere: Vastapaino.

LEHTONEN, MIKKO 1996: *Ongelmana identiteetti: identiteetin käsite ja tekstuaalinen identiteetti.* Teoksessa *Mustat merkit muuttuvat merkityksiksi*. Toim. Pirjo Lyytikäinen. Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 49. Osa I. Helsinki: SKS, s. 88–98.

LÄHTEENMAA, JAANA 2001: *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista.* Helsinki: Hakapaino Oy.

MASSA, ILMO & LILLUNEN, ANU & KARISTO, ANTTI 2006: *Ruokaan liittyvät uudet merkitykset*. Teoksessa *Ruokakysymys. Näkökulmia yhteiskuntatieteelliseen elintarviketutkimukseen*. Toim. Tuija Mononen & Tiina Silvasti. Helsinki: Gaudeamus, s. 156–182.

MORING, TOM & NIEMINEN, HANNU 2006: *Media ja demokratia: ehdotuksia indikaattoreiksi*. Julkaisussa *Suomen demokratiaindikaattorit*. Toim. Sami Borg. Oikeusministeriön julkaisu 2006:1. Helsinki: Oikeusministeriö. s. 173–203.

MYLLYNIEMI, SAMI 2009: *Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 92. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 40. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto.

MÄENPÄÄ, PASI 2000: *Digitaalisen arjen ituja. Kännykkä ja urbaani elämäntapa.* Artikkeli teoksessa 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Toim. Tommi Hoikkala & J. P. Roos. Helsinki: Gaudeamus, s. 132–152.

MÄENPÄÄ, PASI 2005: *Narkissos kaupungissa. Tutkimus kuluttaja-kaupunkilaisesta ja julkisesta tilasta*. Helsinki: Tammi.

MÄKELÄ, JOHANNA 2000: *Hyvä ruoka ja paha ruoka.* Artikkeli teoksessa 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Toim. Tommi Hoikkala & J. P. Roos. Helsinki: Gaudeamus, s. 201–217.

MÄÄTTÄ, MIRJA 2004: *Moniammatillisten ryhmien toimintaideologiat ja nuorten hyvä elämä.* Artikkeli teoksessa *Samaan aikaan toisaalla… Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi.* Toim. Petri Paju. Nuorten elinolot -vuosikirja IV. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta Stakes, s. 106–116.

MÖNKKÖNEN, KAARINA 2005: *Toiminnallinen vaikuttaminen. Maallikkous vuorovaikutuksen energialähteenä*. Teoksessa *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Toim. Nylund & Yeung. Tampere: Vastapaino, s. 277–304.

NIEMINEN, HANNU & PANTTI MERVI 2004: *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen.* Pallas-sarja. Helsinki: Loki-kirjat.

NYLUND, MARIANNE & YEUNG, ANNE BIRGITTA 2005: *Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa*. Teoksessa *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Toim. Nylund & Yeung. Tampere: Vastapaino, s. 13–38.

OIKEUSMINISTERIÖ 2007: *Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman loppuraportti*. Oikeusministeriön toiminta ja hallinto 2007:20.

OJANKOSKI, TEIJA 1998: *Oikea pieni kaupunki. Maantieteen ja asukkaiden näkökulmia suomalaiseen pikkukaupunkiin*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja c.

OLLILA, ANNE K. 2004: *Luonto Lapissa, menestys muruina maailmalla – alueet lappilaisten nuorten tulevaisuudessa.* Artikkeli teoksessa *Samaan aikaan toisaalla… Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi.* Toim. Petri Paju. Nuorten elinolot -vuosikirja IV. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta Stakes, s. 84–93.

OPETUSMINISTERIÖ 2007: *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011*. Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus. Opetusministeriön julkaisuja 2007:41.

OPETUSMINISTERIÖ 2009: *Monialaisen viranomaisyhteistyön ja etsivän nuorisotyön lakisääteistäminen*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:22. Opetusministeriö: Kulttuuri, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

PAAKKUNAINEN, KARI 2004: *Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä*. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 46/2004. Helsinki: EDITA.

PAJU, PETRI 2004: *Johdanto – Iisalmessa on Lidl.* Alkuteksti teokseen *Samaan aikaan toisaalla… Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi.* Toim. Petri Paju. Nuorten elinolot -vuosikirja IV. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta Stakes, s. 6–13.

PESSI, ANNE BIRGITTA 2008: *Suomalaiset auttajina ja luottamus avun lähteisiin*. *RAY:n juhlavuoden kansalaiskyselyjen tulokset*. Avustustoiminnan raportteja 19. Helsinki: RAY.

PULKKINEN, LEA 2002: *Mukavaa yhdessä: sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

PUURONEN, VESA 1997: *Johdatus nuorisotutkimukseen.* Tampere: Vastapaino.

RANTALA, JENNI 2006: *Roskiksesta ruokapöytään – tutkimus roskisdyykkaajien elämänpolitiikasta.* Helsingin yliopiston taloustieteen laitos, selvityksiä nro 49. Helsinki: Kuluttajaekonomia.

RASTAS, ANNA 2002: *Katseilla merkityt, silminnähden erilaiset*. Lasten ja nuorten kokemuksia rodullistavista katseista. Artikkeli teoksessa Nuorisotutkimus 3/2002. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, s. 3–17.

RELANDER JUKKA 2000: *Kultainen nuoruus – vuosituhannen vaihteen väkinäisen viriili joukkofantasia*. Artikkeli teoksessa *2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta*. Toim. Tommi Hoikkala & J. P. Roos. Helsinki: Gaudeamus s. 281–303.

RHEINGOLD, HOWARD 2003: *Mobiilijoukot: seuraava yhteiskunnallinen kumous*. Suom. Lauri Mäkelä. Helsinki: Like.

SAARINEN, TUIJA 2003: *Poikkeusyksilö ja kyläyhteisö. Tutkimus Heikan Jussin (Juho Mäkäräisen) elämästä ja huumorista.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 917. Helsinki: SKS.

SAASTAMOINEN, MIKKO 2001: *Elämäntapayhteisöt ja yhteisöllistämisen teknologiat.* Teoksessa *Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma.* Toim. Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21. Kuopion yliopisto: Sosiaalitieteiden laitos, s. 163–197.

SALMI, VENLA 2006: *Sosiaalinen pääoma ja nuorisorikollisuus.* Teoksessa Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Toim. Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 66. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 33, s. 187–209.

SASSI, SINIKKA 2000: *Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä. Tutkimus Internetistä ja uusista politiikan muodoista*. Viestinnän julkaisuja 3. Helsingin yliopisto: Viestinnän laitos.

SIHVOLA, JUHA 2004: *Maailmankansalaisen etiikka.* Helsinki: Otava.

SIHVOLA JUHA 2005: *Poliittinen yhteisöllisyys.* Teoksessa *Yhteisöllisyyden paluu*. Toim. Antti Hautamäki, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola. Tampere: Gaudeamus.

SIIRONEN, MARIA 2002: *Ironian karuselli South Park -sarjassa: stereotyyppistä parodiaa vai stereotyyppien parodiaa?* Artikkeli julkaisussa Lähikuva 3/2002, Nykytelevisio ja huumori. Toim. Juha Herkman. Turku: Lähikuva-yhdistys ry, s. 53–68.

SIISIÄINEN, Martti. 2000. *Järjestöllinen pääoma Suomessa*. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.): *Sosiaalinen pääoma ja luottamus.* Jyväskylä: SoPhi

SINKKONEN-TOLPPI, MERJA 2005: *Maailma kutsuu, katkeavatko juuret? Nuorten kotiseudulle kiinnittyminen ja sen yhteys nuorten sosiaaliseen pääomaan.* Kuopion yliopiston julkaisuja 125. E, Yhteiskuntatieteet. Kuopio: Kuopion yliopisto

STAKE, ROBERT E. 2000: *The Case Study Method in Social Inquiry.* Teoksessa *Case Stydy Method. Key Issues, Key Texts.* Toim. Roger Gomm, Martyn Hammersley & Peter Foster. London: SAGE Publications, s. 19–26.

SUOJANEN, PÄIVIKKI 1982: *Tutkimusstrategia ja tutkijan ideologia.* Teoksessa *Kulttuurin kenttätutkimus*. Toim. Päivikki Suojanen & Lassi Saressalo. Tampere: Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos.

SUONINEN, EERO 1997: *Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Diskurssianalyyttisen tutkimusotteen kehittelyä.* Acta Universitatis Tamperensis 580. Tampere: Tampereen yliopisto.

SUUTARINEN SAKARI 2006a: *Oppilaskunnat ja nuoret vaikuttajat tulevat – oletko valmis?* Esipuhe teoksessa *Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste*. Toim. Sakari Suutarinen. Opetus 2000 -sarja. Jyväskylä: PK-kustannus, s. 5–9.

SUUTARINEN SAKARI 2006b: *Yhteiskunnallinen keskustelu vähäistä Suomen peruskoulussa – oppilaitokset tukemaan keskustelevaa kansalaisuutta*. Artikkeli teoksessa *Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste*. Toim. Sakari Suutarinen. Opetus 2000 -sarja. Jyväskylä: PK-kustannus, s. 63–98.

SUUTARINEN SAKARI 2006c: *Tietopainotteisen kansalaiskasvatuksen aika ohi Suomessa – miten kansalaiskasvatus uudistetaan?* Artikkeli teoksessa *Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste*. Toim. Sakari Suutarinen. Opetus 2000 -sarja. Jyväskylä: PK-kustannus, s. 99–124.

TUOMI, ILKKA 2005: *Yhteisöllisyyden paluu tietoyhteiskuntaan.* Teoksessa *Yhteisöllisyyden paluu*. Toim. Antti Hautamäki, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola. Tampere: Gaudeamus, s. 132–162.

TURTIAINEN, PIRJO & KAUPPINEN, TIMO K. 2004: *Helsinkiläisnuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä – alueellisuuden näkökulmasta.* Artikkeli teoksessa *Samaan aikaan toisaalla… Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi.* Toim. Petri Paju. Nuorten elinolot -vuosikirja IV. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta Stakes, s. 117–131.

TÖRRÖNEN, JUKKA 1996: *Aito rakkaus maskuliinisessa maailmassa. Harlekin-romanssi ja sen vastaanotto lukiolaisten keskuudessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

VAARANEN, HELI 2005: *Nuorten luovat pikkuheimot ja työn tulevaisuus.* Teoksessa *Yhteisöllisyyden paluu*. Toim. Antti Hautamäki, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola. Tampere: Gaudeamus.

WALLÉN, BJÖRN 2005: *Kyllä kansalaisuudelle. Aloitteita ja esimerkkejä Pohjolasta.* Helsinki: Kansanvalistusseura.

VISANTI, MARJA-LIISA 2006: *Kulttuurista vuoropuhelua Hannu Sahan kanssa.* Lähde-hankkeen julkaisussa *Luovuuspedagogiikka.* Helsinki: Opetushallitus.

YEUNG, ANNE BIRGITTA 2002: *Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa -ihanteita vaitodellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan.*Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. Hakapaino. Helsinki.

YEUNG, ANNE BIRGITTA 2005a: *Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriin*. Teoksessa *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Toim. Nylund & Yeung. Tampere: Vastapaino, s. 83–103.

YEUNG, ANNE BIRGITTA 2005b: *Vapaaehtoistyön timantti. Miten mallintaa motivaatiota?* Teoksessa *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Toim. Nylund & Yeung. Tampere: Vastapaino, s. 104–125.

YEUNG, ANNE BIRGITTA 2005c: *Nuorten aikuisten arvot, asenteet ja osallisuus*. Teoksessa *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Toim. Nylund & Yeung. Tampere: Vastapaino, s. 167–191.

KANSALAISVAIKUTTAMISEN KENTÄT

KYSELYTUTKIMUS

YHDEKSÄSLUOKKALAISILLE

2009

Tämän lomakkeen kysymyksiin vastanneet PYSYVÄT TUNTEMATTOMINA.

ÄLÄ kirjoita nimeäsi lomakkeeseen.

Lue kysymykset ja täytä lomake huolellisesti.
Vastattuasi palauta lomake.

Vastaa kysymyksiin kirjoittamalla vastaus sille varattuun tilaan tai valitsemalla yksi vastausvaihtoehto (ympäröi numero), ellei kysymyksessä erikseen sanota että voit valita useita kohtia. Lue kysymykset huolellisesti!

Yleisiä kysymyksiä

1. Mikä on syntymävuotesi?

Vuosi 19_____

2. Oletko tyttö vai poika?

1 Tyttö
2 Poika

3. Kuinka pitkä on koulumatkasi?

Noin _____ kilometriä.

4. Kuinka kauan olet asunut nykyisellä paikkakunnallasi?

Noin _____ vuotta.

Harrastukset ja osallistuminen

5. Kuinka paljon vapaa-aikaa sinulla on? Ympyröi sopivin vaihtoehto asteikolla 1 – 5.

niin vähän, etten usein	2	3	4	5	niin paljon, etten tiedä,

6. Montako tuntia vapaa-aikaa sinulla on päivässä?

Noin _____ tuntia.

7. Mitkä ovat tärkeimmät vapaa-ajan harrastuksesi? Kirjoita riveille 1-3 tärkeintä.

_____

_____

8. Oletko nykyisin mukana tai kuulut jäsenenä johonkin, aivan mihin tahansa järjestöön, seuraan, kerhoon tai vastaavaan? Esim. urheiluseura, harrastuskerho, vaikuttamisryhmä jne.

1 Kyllä
2 En
3 En osaa sanoa

9. Kuinka monen järjestön, seuran, kerhon tai vastaavan toiminnassa olet mukana tällä hetkellä?

1 Yhden
2 Kahden, kolmen, neljän tai viiden
3 Kuuden tai useamman
4 En yhdenkään
5 En osaa sanoa

10. Kuinka usein osallistut erityyppisten järjestöjen, seurojen, kerhojen tai vastaavien toimintaan?

1 Yli kolme kertaa viikossa
2 1-2 kertaa viikossa
3 1-2 kertaa kuukaudessa
4 Noin joka toinen kuukausi
5 Muutaman kerran vuodessa
6 Kerran vuodessa tai harvemmin
7 En osallistu lainkaan
8 En osaa sanoa

Alla on lueteltu joukko erityyppisiä järjestöjä, seuroja, kerhoja tai vastaavia. Mihin kaikkiin kuulut jäsenenä tai olet toiminnassa mukana?

11. Jokin opiskelija- tai koululaisjärjestö tai oppilaskunnan hallitus ..... 1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

12. Urheiluseura tai liikuntajärjestö ..... 1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

13. Koulun tai oppilaitoksen kerho ..... 1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

14. Seurakunnan tai muun uskonnollisen yhteisön lapsi- tai nuorisotoiminta ..... 1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

15. Partiolippukunta .....1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

16. Luonnonsuojelu- tai ympäristönsuojelujärjestö, luontojärjestö, eläinsuojelujärjestö tai kerho .....1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

17. Hyväntekeväisyysjärjestö, avustusjärjestö tai vammaisjärjestö.....1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

18. Jokin poliittinen nuoriso- tai varhaisnuorisojärjestö tai jonkin puolueen perusjärjestö.....1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

19. Ihmisoikeus- tai rauhanjärjestö.....1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

20. Jokin muu kuin koulun, seurakunnan tai partion harrastuskerho, esim. musiikki-, askartelu-, valokuvauskerho jne. ..... 1 Kyllä 2 En 3 En osaa sanoa

21. Muu järjestö, mikä? _____ 1 Kyllä

22. Oletko nykyisin mukana jossain sellaisessa harrastuksessa tai vapaa-ajan ryhmässä, jonka toiminta ei liity mihinkään järjestöön, seuraan, kerhoon tai vastaavaan?

1 Kyllä

2 En

3 En osaa sanoa

23. Oletko nykyisin mukana jossain sellaisessa harrastuksessa tai vapaa-ajan ryhmässä, jonka toiminnan järjestävät osallistujat itse vapaamuotoisesti, ilman ohjausta?

1 Kyllä

2 En

3 En osaa sanoa

24. Onko sinulla jokin sellainen harrastus, joka ei tapahdu missään ryhmässä vaan yleensä yksin?

1 Kyllä

2 En

3 En osaa sanoa

25. Haluaisitko harrastaa tai osallistua järjestötoimintaan nykyistä enemmän?

1 Kyllä

2 En

3 En osaa sanoa

26. Minkälaisessa uudessa harrastuksessa tai vapaa-ajan toiminnassa haluaisit olla mukana? Kirjoita riville.

_____

27. Mitä esteitä on sille, että et harrasta tai osallistu enempää kuin nyt? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

1 Kulkuyhteydet huonot

2 Harrastaminen tai toiminta maksaa

3 Vanhemmat eivät halua, että osallistun

4 Alueelta puuttuu kyseinen harrastus- tai toimintamuoto

5 Koulu vie liikaa aikaa

6 Minulla ei ole kaveria, joka harrastaisi

7 Jokin muu, mikä_____

8 En halua harrastaa tai osallistua enempää kuin nyt

28. Ottavatko vanhempasi tavalla tai toisella osaa johonkin vapaa-ajan toimintaasi?

1 Kyllä

2 Eivät

3 En osaa sanoa

Alla on joitakin vapaa-ajan toimintaan ja järjestötoimintaan osallistumiseen liittyviä väitteitä. Oletko samaa vai eri mieltä? Lue väitteet huolellisesti ja vastaa rengastamalla joka riviltä vain yksi kohta.

	täysin **eri** mieltä	osittain **eri** mieltä	vaikea sanoa	osittain **samaa** mieltä	täysin **samaa** mieltä
29. Asuinpaikallani järjestetään minua kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa	1	2	3	4	5
30. Minulla on hyvät mahdollisuudet osallistua itseäni kiinnostavien järjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
31. Voin vaikuttaa siihen, mitä toimintaa asuinpaikallani järjestetään	1	2	3	4	5

32. Pitkä matka tai huonot kulkuyhteydet tekevät kiinnostavaan toimintaan osallistumisen vaikeaksi	1	2	3	4	5
33. Minulla ei ole rahaa osallistua itseäni kiinnostavaan toimintaan	1	2	3	4	5
34. En ehdi osallistua koska minulla on paljon läksyjä	1	2	3	4	5
35. Vanhempani eivät halua että osallistun	1	2	3	4	5
36. Harrastukset ovat liian suorituspainotteisia	1	2	3	4	5
37. Toimintaan on mukava osallistua jos ei tarvitse liittyä jäseneksi mihinkään	1	2	3	4	5
38. Toimintaa pitäisi olla erikseen tytöille ja pojille	1	2	3	4	5
39. Vanhempani ovat vaikuttaneet päätökseeni harrastuksen valinnassa	1	2	3	4	5

40. Oletko saanut harrastustesi tai järjestötoimintaan osallistumisen kautta läheisiä ystäviä, joille voit puhua luottamuksellisistakin asioista

1 Kyllä, useita

2 Kyllä, yhden tai kaksi

3 En ole saanut uusia ystäviä

4 En, koska en harrasta tai osallistu järjestötoimintaan

5 En osaa sanoa

41. Jos olet saanut ystäviä harrastustesi tai järjestötoimintaan osallistumisen kautta, tapaatko heitä yhteisten harrastusten ja koulun ulkopuolella?

1 Kyllä, usein

2 Kyllä, joskus

3 En tapaa

4 En osaa sanoa

Maailman epäkohdat ja vaikuttaminen

42. Mitkä asiat huolestuttavat sinua tällä hetkellä maapallolla tai Suomessa? Kirjoita riveille 1-3 asiaa.

_____

_____

_____

43. Oletko yrittänyt vaikuttaa näihin epäkohtiin jotenkin?

1 Kyllä

2 En – *siirry kysymykseen 45*

3 En osaa sanoa

44. Miten olet yrittänyt vaikuttaa näihin epäkohtiin? Kirjoita riveille 1-3 asiaa.

_____

_____

_____

Alla on joitakin vaikuttamiseen liittyviä väitteitä. Oletko samaa vai eri mieltä? Lue väitteet huolellisesti ja vastaa rengastamalla joka riviltä vain yksi kohta.

	täysin **eri** mieltä	osittain **eri** mieltä	vaikea sanoa	osittain **samaa** mieltä	täysin **samaa** mieltä
45. Voin vaikuttaa toiminnallani maailman ongelmien ratkaisemiseen	1	2	3	4	5
46. Minulla on mahdollisuus vaikuttaa omaan asuinympäristööni	1	2	3	4	5
47. Olen tehnyt tietoisia valintoja paremman maailman saavuttamiseksi	1	2	3	4	5
48. Järjestöissä toimimalla voi vaikuttaa epäkohtiin	1	2	3	4	5
49. Toimimalla yhdessä muiden kanssa järjestöjen tai yhdistysten ulkopuolella voi vaikuttaa epäkohtiin	1	2	3	4	5

50. Vaikutan mieluiten toimimalla yksin	1	2	3	4	5
51. En pysty vaikuttamaan maailman ongelmiin, koska ne ovat liian suuria	1	2	3	4	5
	täysin **eri** mieltä	osittain **eri** mieltä	vaikea sanoa	osittain **samaa** mieltä	täysin **samaa** mieltä
52. Järjestötoiminta on vanhanaikaista.....	1	2	3	4	5
53. Nuorten yritys vaikuttaa maailman asioihin on turhaa leikkimistä	1	2	3	4	5
54. Haluaisin enemmän konkreettisia vaikutusmahdollisuuksia	1	2	3	4	5
55. Mielipiteeni yhteiskunnallisista asioista vaikuttavat ostopäätöksiin, joita teen kuluttajana.....	1	2	3	4	5

Internetin välityksellä voi seurata maailman tapahtumia ja ilmaista mielipiteitään niistä. Mitä seuraavista teet itse netissä?

56. Seuraan itseäni kiinnostavia asioita uutispalveluissa, blogeissa tai keskustelupalstoilla

1 Usein 2 Joskus 3 En koskaan 4 En osaa sanoa

57. Otan kantaa kirjoittamalla itse verkon keskustelupalstoille, blogeihin tai uutispalveluihin

1 Usein 2 Joskus 3 En koskaan 4 En osaa sanoa

58. Kommentoin yhteiskunnallisia asioita verkon yhteisöpalveluissa (esim. Facebook, Twitter), pikaviestimillä (chatit, Messenger, IRC ym.) tai verkkopelien sisällä

1 Usein 2 Joskus 3 En koskaan 4 En osaa sanoa

59. Osallistun vaikuttamiskampanjoihin verkossa (esim. allekirjoittamalla vetoomuksia tai osallistumalla mielenilmaisuihin)

1 Usein 2 Joskus 3 En koskaan 4 En osaa sanoa

60. Ihmiset lähettelevät joskus toisilleen kännykällä tekstiviestejä, joissa kehotetaan osallistumaan yhteiseen mielenilmaukseen johonkin ajankohtaiseen asiaan liittyen (esim. sytyttämään muistokynttilä). Tällaiset viestit voivat levitä nopeasti ja saavuttaa monia ihmisiä. Oletko koskaan itse lähettänyt tällaista kiertoviestiä eteenpäin?

1 Kyllä, useita kertoja
2 Kyllä, joskus
3 En
4 En osaa sanoa

61. Onko paikkakunnallasi nuorten kunnallista vaikuttajaryhmää, esimerkiksi nuorisovaltuustoa? Valitse sopivin vaihtoehto.

1 Kyllä
2 Kyllä, ja kuulun itse tällaiseen vaikuttajaryhmään
3 Ei ole
4 En tiedä

62. Onko koulussasi toimiva oppilaskunta? Valitse sopivin vaihtoehto.

1 Kyllä
2 Kyllä, kuulun itse oppilaskuntaan
3 Ei ole
4 En tiedä

Kysymyksiä asuinpaikkakunnastasi

63. Minkä kouluarvosanan antaisit paikkakunnallesi asuinpaikkana?

4 5 6 7 8 9 10

64. Missä kunnassa tai kaupungissa asuisit mieluiten? _____

65. Millaisia asioita asuinpaikkakunnallasi pitäisi muuttaa, jotta haluaisit asua kunnassa aikuistumisen ja ammatin hankkimisen jälkeen? Voit valita useita vaihtoehtoja.

1 Paikallisten palvelujen tulisi olla parempia
2 Enemmän kiinnostavia tapahtumia
3 Enemmän nuoria ihmisiä
4 Kunnassa pitäisi olla enemmän minua kiinnostavia työmahdollisuuksia
5 Parempi mahdollisuus vaikuttaa paikallisiin asioihin
6 Jokin muu parannus, mikä? _____
7 En ole valmis asumaan täällä
8 Asiat ovat riittävän hyvin, haluan asua kunnassa tulevaisuudessakin
9 En osaa sanoa

Kysymyksiä itsestäsi ja hyvinvoinnistasi

66. Minkä kouluarvosanan antaisit elämällesi juuri nyt?

4 5 6 7 8 9 10

67. Millainen terveydentilasi on?

1 Erittäin hyvä
2 Melko hyvä
3 Keskinkertainen
4 Melko tai erittäin huono

3 Keskinkertainen
4 Melko tai erittäin huono

68. Minkälainen on mielialasi?

1 Mielialani on erinomainen
2 Mielialani on melko valoisa ja hyvä
3 En ole alakuloinen tai surullinen
4 Tunnen itseni alakuloiseksi ja surulliseksi
5 Olen alakuloinen jatkuvasti enkä pääse siitä
6 Olen niin masentunut ja alavireinen, etten kestä enää

69. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?

1 Olen usein yksinäinen
2 Minusta tuntuu joskus yksinäiseltä
3 En tunne olevani yksinäinen

70. Keiden kanssa asut? (valitse parhaiten soveltuva vaihtoehto)

1 Asun molempien vanhempieni kanssa
2 Asun toisinaan isän ja toisinaan äidin kanssa
3 Asun vain toisen vanhempani kanssa
4 Jonkun muun, kenen?_____

71. Oletko syntynyt Suomessa?

1 Kyllä
2 En – kerro missä maassa synnyit: _____

72. Mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta?

1 Erittäin hyvä
2 Melko hyvä
3 Perheelläni on jonkin verran talousvaikeuksia
4 Perheelläni on paljon talousvaikeuksia
5 En osaa sanoa

Mitä ajattelet muista?

Seuraavassa on joukko mielipiteitä siitä miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa. Oletko samaa vai eri mieltä? Lue väitteet huolellisesti ja vastaa rengastamalla joka riviltä vain yksi kohta.

	täysin **eri** mieltä	osittain **eri** mieltä	vaikea sanoa	osittain **samaa** mieltä	täysin **samaa** mieltä
73. On vain muutamia ihmisiä, joihin voin täydellisesti luottaa	1	2	3	4	5

74. Useimmiten voin olla varma, että muut ihmiset tahtovat parastani	1	2	3	4	5
75. Jos en ole varovainen, muut ihmiset käyttävät minua hyväkseen	1	2	3	4	5

Kysymyksiä vanhemmistasi

Seuraavassa on joukko väitteitä vanhemmista. Oletko samaa vai eri mieltä? Lue väitteet huolellisesti ja vastaa rengastamalla joka riviltä vain yksi kohta.

	täysin **eri** mieltä	osittain **eri** mieltä	vaikea sanoa	osittain **samaa** mieltä	täysin **samaa** mieltä
76. Vanhempani tietävät, kenen kanssa vietän vapaa-aikaani	1	2	3	4	5
77. Vanhempani haluavat tutustua kavereihini	1	2	3	4	5
78. Tulen hyvin toimeen vanhempieni kanssa	1	2	3	4	5
79. Vanhempani seuraavat koulumenestystäni	1	2	3	4	5
80. Vanhempani käyttävät suhteitaan jotta saisin kesä- tai muun työpaikan	1	2	3	4	5

81. Ajattele niitä ystäviä/kavereita, joiden kanssa vietät eniten vapaa-aikaasi. Kuinka usein sinun vanhempasi viettävät aikaa heidän vanhempiensa kanssa?

1 Ei koskaan

2 Harvoin

3 Joskus

4 Usein

5 En osaa sanoa

82. Ovatko vanhempasi syntyneet Suomessa? Valitse parhaiten sopiva vaihtoehto.

1 Kyllä, molemmat ovat syntyneet Suomessa
2 Toinen vanhemmistani on syntynyt Suomessa, toinen ulkomailla.
Missä maassa? _____
3 Molemmat vanhemmistani ovat syntyneet ulkomailla.
Missä maassa tai maissa? _____

Kysymyksiä koulunkäynnistäsi ja tulevaisuuden suunnitelmistasi

Vastaa, pitävätkö seuraavat asiat paikkaansa kohdallasi?

83. Olen ainakin kerran jäänyt luokalleni

1 En 2 Kyllä

84. Olen saanut luki- tai tukiopetusta tämän lukuvuoden aikana

1 En 2 Kyllä

85. Käyn koulua ainoastaan erityisopetusryhmässä

1 En 2 Kyllä

86. Olen osan tunneista erityisopetusryhmässä ja osan tavallisessa luokassa

1 En 2 Kyllä

87. Käyn koulua tavallisessa luokassa, mutta saan siellä erityisopetusta

1 En 2 Kyllä

88. Minulla on koulunkäyntiavustaja

1 Ei 2 Kyllä

89. Mitä teet peruskoulun jälkeen? Mikä seuraavista tuntuu tällä hetkellä eniten sinulle sopivalta?

1 Menen lukioon
2 Menen ammattikouluun
3 Menen kymppiluokalle
4 Menen suoraan työelämään / töihin
5 Menen oppisopimuskoulutukseen
6 Muu, mikä? _____

90. Suunnitteletko muuttavasi pois kotoa peruskoulun jälkeen?

1 Kyllä
2 En
3 Asun jo omillani
4 En osaa sanoa

92. Missä ammatissa haluaisit työskennellä aikuisena? _____

Järjestökokemus

1. Mitä harrastat ja teet vapaa-ajallasi?
2. Miksi tulit mukaan järjestöön? Miksi harrastat? Mitä hyötyä järjestössä toimimisesta on? Millaista hyötyä arvelet sillä olevan tulevaisuudessa (työhön, opiskeluun, asioiden muuttumiseen, omaan identiteettiin)?
3. Mitä päämääriä tavoittelet harrastus/elämäntapavalinnallasi? Mihin järjestössä halutaan vaikuttaa, eli mikä on toimintasi toivottu tulos?
4. Mihin asioihin järjestössä pystyy vaikuttamaan?
5. Oletko muuttunut ihmisenä, kun olet toiminut järjestössä?
6. Mitä arvelet järjestön ulkopuolisten ajattelevan toiminnastasi?
7. Miten perhe suhtautui harrastuksen aloittamiseen?
8. Jos et olisikaan mukana järjestössä, mitä luulet, että tekisit tähän käyttämälläsi ajalla?
9. Kuinka harrastamisen ohella ehtii hoitaa opintoja/työtä?
10. Puuttuuko alueelta joku harrastusmuoto, johon menisit mukaan, jos sellainen olisi tarjolla?
11. Miten yhdistyksen yhteishenkeä voi kuvailla?
12. Mistä olet huolissasi maailmassa? Mihin muihin asioihin/epäkohtiin haluaisit vaikuttaa maailmassa?

Ideologinen elämäntapa

1. Miksi olet valinnut elämäntavaksesi kyseisen ideologian?
2. Mistä tässä ideologiassa/elämäntavassa on kyse?
3. Millainen päätöshetki tai kokemus vaikutti siihen, että valitsit ideologiasi? Muistatko alkutaipaletta?
4. Miten konkreettisesti valintasi vaikuttaa elämääsi? Entä muiden ihmisten elämään?
5. Mitä tavoittelet valinnallasi?
6. Mihin asioihin pystyt vaikuttamaan valinnallasi (henkilökohtaiset vaikutusmahdollisuudet, paikkakuntaan? Perheeseen? Ystäviin? Suomessa? Maailmanlaajuisesti?)

7. Miten käsityksesi yhteiskunnasta/maailmasta ovat muuttuneet valinnan jälkeen?
8. Koetko, että identiteettisi on muuttunut valintasi jälkeen? Millaiseksi olet muuttunut ihmisenä?
9. Pyritkö vaikuttamaan siihen, että muutkin vaihtaisivat ideologiaansa tähän suuntaan?
10. Mistä olet huolissasi yhteiskunnassa?
11. Millaisia stereotypioita tähän ideologiaan mielestäsi liittyy? Loukkaavatko ne sinua?
12. Millaista kommunikointia ja yhteishenkeä teillä on muiden saman ideologian edustajien kanssa?
13. Edustat yksilöllistä valintaa, koetko kaipaavasi myös järjestäytynyttä toimintaa sen rinnalle, esim. yhdistyksiä?
14. Oletko mukana missään yhdistyksessä? Mitä muuta harrastat?
15. Mistä olet huolissasi maailmassa? Mihin muihin asioihin/epäkohtiin haluaisit vaikuttaa maailmassa?

Alue:

1. Kuinka kauan olet asunut paikkakunnalla?
2. Mitä hyvää täällä on?
3. Mitä ongelmia tai huonoja piirteitä paikkakunnalla on?
4. Voisitko kuvitella jääväsi paikkakunnalle asumaan?
5. Minkälainen tulevaisuus alueella voisi olla?
6. Ollaanko täällä eriarvoisessa asemassa kuin esimerkiksi Etelä-Suomessa (saako samat palvelut, tehdäänkö koko Suomea koskevia päätöksiä Helsingin näkökulmasta jne.)?
7. Arveletko, että eläisit erilaista elämää, jos asuisit esimerkiksi Helsingissä? Miten?
8. Jos vaihtaisit asuinkuntaasi, miksi tekisit niin? Mihin muuttaisit?
9. Mikä on parasta Suomessa? Millainen on Suomen tulevaisuus?
10. Miten omaa paikkakuntaasi voi kuvailla?
11. Millaisia ihmisiä paikkakunnalla asuu?
12. Onko paikkakunnalla hyvät harrastusmahdollisuudet?

13. Seuraatko paikkakunnan tapahtumia esim. lehdestä?
14. Uskotko, että pystyt vaikuttamaan paikkakunnan asioihin esim. päätöksenteossa?

Nuorten elinpiiri:

1. Mitä on hyvä elämä? Mistä se rakentuu ja mitä siihen tarvitaan?
2. Millaisessa maailmassa elämme?
3. Mitä nykymaailmassa tarvitaan menestymiseen?
4. Miksi ihmisiä syrjäytyy?
5. Miten syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä yhteiskunnassa?
6. Mitä ajattelet globalisaatiosta?

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES. MIKKELI. FINLAD

PL 181, SF-50101 Mikkeli, Finland. Puh.vaihde (tel.vx.) 0153 5561

Julkaisujen myynti: Kirjasto- ja tietopalvelut, Kampuskirjasto, (Patteristonkatu 2), PL 181, 50101 Mikkeli, puh. 0153 557405 tai email: ktp.keskus@mamk.fi sekä Tähtijulkaisut verkkokirjakauppa, www.tahtijulkaisut.net. Julkaisut toimitetaan yksityishenkilöille postiennakolla. Laitoksille ja yrityksille lähetämme laskun.

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUSARJA

A: Tutkimuksia ja raportteja ISSN 1795-9438
Mikkeli University of Applied Sciences, Publication series

A: Tutkimuksia ja raportteja – Research reports

A:1 Kyllikki Klemm: Maalla on somaa. Sosiaalinen hyvinvointi maaseudulla. 2005. 41 s.

A:2 Anneli Jaroma – Tuija Vänttinen – Inkeri Nousiainen (toim.) Ammattikorkeakoulujen hyvinvointiala alueellisen kehittämisen lähtökohtia Etelä-Savossa. 2005. 17 s. + liitt. 12 s.

A:3 Pirjo Käyhkö: Oppimisen kokemuksia hoitotyön kädentaitojen harjoittelusta sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoiden kuvaamina. 2005. 103 s. + liitt. 6 s.

A:4 Jaana Lähteenmaa: "AVARTTI" as Experienced by Youth. A Qualitative Case Study. 2006. 34 s.

A:5 Heikki Malinen (toim.) Ammattikorkeakoulujen valtakunnalliset tutkimus- ja kehitystoiminnan päivät Mikkelissä 8. – 9.2.2006. 2006. 72 s.

A:6 Hanne Orava – Pirjo Kivijärvi – Riitta Lahtinen – Anne Matilainen – Anne Tillanen – Hannu Kuopanportti: Hajoavan katteen kehittäminen riviviljelykasveille. 2006. 52 s. + liitt. 2 s.

A:7 Sari Järn – Susanna Kokkinen – Osmo Palonen (toim.): ElkaD – Puheenvuoroja sähköiseen arkistointiin. 2006. 77 s.

A:8 Katja Komonen (toim.): Työpajatoimintaa kehittämässä - Työpajojen kehittäminen Etelä-Savossa -hankkeen kokemukset. 2006. 183 s. (nid.) 180 s. (pdf)

A:9 Reetaleena Rissanen – Mikko Selenius – Hannu Kuopanportti – Reijo Lappalainen: Puutislepinnoitusmenetelmän kehittäminen. 2006. 57 s. + liitt. 2 s.

A:10 Paula Kärmeniemi – Kristiina Lehtola – Pirjo Vuoskoski: Arvioinnin kehittäminen PBL-opetussuunnitelmassa – kaksi tapausesimerkkiä fysioterapeuttikoulutuksesta. 2006. 146 s.

A:11 Eero Jäppinen – Jussi Heinimö – Hanne Orava – Leena Mäkelä: Metsäpolttoaineen saatavuus, tuotanto ja laivakuljetusmahdollisuudet Saimaan alueella. 2006. 128 s. + liitt. 8 s.

A:12 Pasi Pakkala – Jukka Mäntylä: "Kiva tulla aamulla…" - johtaminen ja työhyvinvointi metsänhoitoyhdistyksissä. 2006. 40 s. + liitt. 7 s.

A:13 Marja Lehtonen – Pia Ahoranta – Sirkka Erämaa – Elise Kosonen – Jaakko Pitkänen (toim.): Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista. HAKKU-projektin loppuraportti. 2006. 101 s. + liitt. 5 s.

A:14 Mervi Naakka – Pia Ahoranta: Palveluketjusta turvaverkoksi -projekti: Osaaminen ja joustavuus edellytyksenä toimivalle vanhus-palveluverkostolle. 2007. 34 s. + liitt. 6 s.

A:15 Paula Anttila – Tuomo Linnanto – Iiro Kiukas – Hannu Kuopanportti: Lujitemuovijätteen poltto, esikäsittely ja uusiotuotteiden valmistaminen. 2007. 87 s.

A:16 Mervi Louhivaara (toim.): Elintarvikeyrittäjän opas Venäjän markkinoille. 2007. 23 s. + liitt. 7 s.

A:17 Päivi Tikkanen: Fysioterapian kehittämishanke Mikkelin seudulla. 2007. 18 s. + liitt. 70 s.

A:18 Aila Puttonen: International activities in Mikkeli University of Applied Sciences. Developing by benchmarking. 2007. 95 s. + liitt. 42 s.

A:19 Iiro Kiukas – Hanne Soininen – Leena Mäkelä – Martti Pouru: Puun lämpökäsittelyssä muodostuvien hajukaasujen puhdistaminen biosuotimella. 2007. 80 s. + liitt. 3 s.

A:20 Johanna Heikkilä, Susanna Hytönen – Tero Janatuinen – Ulla Keto – Outi Kinttula – Jari Lahti –Heikki Malinen – Hanna Myllys – Marjo Eerikäinen: Itsearviointityökalun kehittäminen korkeakouluille. 2007. 48 s. + liitt. (94 s. CD-ROM)

A:21 Katja Komonen: Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. 2007. 207 s. + liitt. 3 s. (nid.) 207 s. + liitt. 3 s. (pdf)

A:22 Teija Taskinen: Ammattikeittiöiden ruokatuotantoprosessit. 2007. 54 s.

A:23 Teija Taskinen: Ammattikeittiöt Suomessa 2015 – vaihtoehtoisia tulevaisuudennäkymiä. 2007. 77 s. + liitt. 5 s. (nid.) 77 s. + liitt. 5 s. (pdf.)

A:24 Hanne Soininen, Iiro Kiukas, Leena Mäkelä: Biokaasusta bioenergiaa eteläsavolaisille maaseutuyrityksille. 2007. 78 s. + liitt. 2 s. (nid.)

A:25 Marjaana Julkunen – Panu Väänänen (toim.): RAJALLA – aikuiskasvatus suuntaa verkkoon. 2007. 198 s.

A:26 Samuli Heikkonen – Katri Luostarinen – Kimmo Piispa: Kiln drying of Siberian Larch (*Larix sibirica*) timber. 2007. 78 p. + app. 4 p.

A:27 Rauni Väätämöinen – Arja Tiippana – Sonja Pyykkönen – Riitta Pylvänäinen – Voitto Helander: Hyvän elämän keskus. ”Ikä-keskus”, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä ikääntyville –hankkeen loppuraportti. 2007. 162 s

A:28 Hanne Soininen – Leena Mäkelä – Saana Oksa: Etelä-Savon maaseutuyritysten ympäristö- ja elintarviketurvallisuuden kehittäminen. 2007. 224 s. + liitt. 55 s.

A:29 Katja Komonen (toim.): UUDISTUVAT OPPIMISYMPÄRISTÖT – puheenvuoroja ja esimerkkejä. 2007. 231 s. (nid.) 221 s. (pdf)

A:30 Johanna Logrén: Venäjän elintarviketurvallisuus, elintarvikelainsäädäntö ja -valvonta. 2007. 163 s.

A:31 Hanne Soininen – Iiro Kiukas – Leena Mäkelä – Timo Nordman – Hannu Kuopanportti: Jätepolttoaineiden lentotuhkat. 2007. 102 s.

A:32 Hannele Luostarinen – Erja Ruotsalainen: Opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen arviointikriteerit Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelija-arviointiin. 2007. 29 s. + liitt. 25 s.

A:33 Leena Mäkelä – Hanne Soininen – Saana Oksa: Ympäristöriskien hallinta. 2008. 142 s.

A:34 Rauni Väätämöinen – Merja Tolvanen – Pekka Valkola: Laatua arvioiden. Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Savonia-ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön benchmarking. 2008. 46 s. + liitt. 22 s. (nid.) 46 s. +liitt. 22 s. (pdf)

A:35 Jari Kortelainen – Yrjö Tolonen: Vuosiluston kierresyisyys sahatavaran pinnoilla. 2008. 23 s. (pdf)

A:36 Anneli Jaroma (toim.): Virtaa verkostosta. Tutkimus- ja kehitystyö osana ammattikorkeakoulujen tehtävää, AMKtutka, kehittämisverkosto yhteisellä asialla. 2008. 180 s. (nid.) 189 s. (pdf)

A:37 Johanna Logrén: Food safety legislation and control in the Russian federation. Practical experiences. 2008. 52 p. (pdf)

A:38 Teija Taskinen: Sähköisten järjestelmien hyödyntäminen ammattikeittiöiden omavalvonnassa. 2008. 28 s. + liitt. 2 s. (nid.) 38 s. +liitt. 2 s. (pdf)

A:39 Kimmo Kainulainen – Pia Puntanen – Heli Metsäpelto: Etelä-Savon luovien alojen tutkimus- ja kehittämissuunnitelma. 2008. 68 s. + liitt. 17 s. (nid.) 76 s. +liitt. 17 s. (pdf)

A:40 Nicolai van der Woert – Salla Seppänen –Paul van Keeken (eds.): Neuroblend - Competence based blended learning framework for life-long vocational learning of neuroscience nurses. 2008. 166 p. + app. 5 p. (nid.)

A:41 Nina Rinkinen – Virpi Leskinen – Päivikki Liukkonen: Selvitys matkailuyritysten kehittämistarpeista 2007–2013 Savonlinnan ja Mikkelin seuduilla sekä Heinävedellä. 2008. 41 s. (pdf)

A:42 Virpi Leskinen – Nina Rinkinen: Katsaus matkailutoimialaan Etelä-Savossa. 2008. 28 s. (pdf)

A:43 Kati Kontinen: Maaperän vahvistusratkaisut huonosti kantavien maiden puunkorjuussa. 2009. 34 s. + liitt. 2 s.

A:44 Ulla Keto – Marjo Nykänen – Rauni Väätämöinen: Laadun vuoksi. Mikkelin ammattikorkeakoulu laadunvarmistuksen kehittäjänä. 2009. 76 s. + liitt. 11 s.

A:45 Laura Hokkanen (toim.): Vaikuttavaa! Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä. 2009. 159 s. (nid.) 152 s. (pdf)

A:46 Eliisa Kotro (ed.): Future challenges in professional kitchens II. 2009. 65 s. (pdf)

A:47 Anneli Jaroma (toim.): Virtaa verkostosta II. AMKtutka, kehitysimpulsseja ammattikorkeakoulujen T&K&I –toimintaan. 2009. 207 s. (nid.) 204 s. (pdf)

A:48 Tuula Okkonen (toim.): Oppimisvaikeuksien ja erilaisten opiskelijoiden tukeminen MAMKissa 2008–2009. 2009. 30 s. + liitt. 26 s. (nid.) 30 s. + liitt. 26 s. (pdf)

A:49 Soile Laitinen (toim.): Uudistuva aikuiskoulutus. Eurooppalaisia kokemuksia ja suomalaisia mahdollisuuksia. 2010. 154 s. (nid.) 145 s. (pdf)

A:50 Kati Kontinen: Kumimatot maaperän vahvistusratkaisuna puunkorjuussa. 2010. 37 s. + liitt. 2 s. (nid.)

A:51 Laura Hokkanen – Veli Liikanen: Vaikutusvaltaa! Kohti kansalaisvaikuttamisen uusia areenoja. 2010. 159 s. + .17 s. liitt. (nid.) 159 s. + 17 s. liitt. (pdf)

Julkaisusarjat:

Ⓐ *Tutkimuksia ja raportteja | Research Reports*

Ⓑ *Artikkeleita, opinnäytetöitä, tiedotteita | Articles, Bachelor's or Master's Thesis, Bulletins*

Ⓒ *Oppimateriaalia | Study Material*

Ⓓ *Vapaamuotoisia julkaisuja | Free-form Publications*

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
Mikkeli University of Applied Sciences

Myynti:
Patteristonkatu 2, 50100 Mikkeli, PL 181, 50101 Mikkeli
Puh. 0153 557405
ktp.keskus@mamk.fi

ISBN 978-951-588-279-0 (nid)
ISBN 978-951-588-280-6 (pdf)
ISSN 1795-9438